

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (1859-1951)

Να σε προσμένω

Για σένα έχω κοντά μου τ' αδειανό θρονί
και για τους δυο μας το ποτήρι γεμισμένο.
Ευπνά τον πόθο η ώρα η βραδινή
το ξέρω πως δε θα 'ρθεις –κι όμως σε προσμένω.

Η πόρτα αν τρίξει απ' τον αέρα...ένα ξερό
κλαδί αν σαλέψει¹ έξω στον κήπο...βήμα ξένο
στο δρόμο αν προσπεράσει, λαχταρώ...
Το ξέρω πως δε θα 'ρθεις –κι όμως σε προσμένω.

Νυχτώνει η μέρα, κρύα κι ερημική,
δάκρυα σταλάζει το κερί μου αναμμένο...
Και νιώθω μια χαρά μαρτυρική:
Να ξέρω πως δε θα 'ρθεις –και να σε προσμένω.

(Πύρινη Ρομφαία-Αλκωνίδες, 1921)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Πιστεύετε ότι το ποίημα είναι χαρακτηριστικό της παραδοσιακής ή της μοντέρνας ποίησης; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε τη βασική επανάληψη που κυριαρχεί στο ποίημα, **(5 μονάδες)** να σχολιάσετε τη λειτουργία της **(5 μονάδες)** και να ερμηνεύσετε την παραλλαγή της στο κλείσιμο του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο ποίημα πέντε (5) εικόνες – δύο οπτικές και τρεις ακουστικές. **(5 μονάδες)**

β.3. Να βρείτε στο ποίημα ένα (1) οξύμωρο σχήμα **(2 μονάδες)**, δύο (2) μεταφορές και μία (1) προσωποποίηση. **(3 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ κουνηθεί

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΝΤΙΝΟΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΠΟΥΛΟΣ (1931-)

Απόγευμα

Ήταν ωραίο εκείνο το απόγευμα με την ατελείωτη συζήτηση στο πεζοδρόμιο.
Τα πουλιά κελαηδούσαν, οι άνθρωποι πέρναγαν, τ' αυτοκίνητα τρέχανε.
Στο απέναντι παράθυρο το ράδιο έπαιζε ρεμπέτικα
και το κορίτσι του διπλανού μας τραγούδαγε το ντέρτι¹ του.
Φυλλοροούσε η ακακία κι ευωδίαζε το γιασεμί
και μες στην Τάπια² τα παιδιά παίζαν κρυφτούλι
και τα κορίτσια γύρναγαν σκοινί–
παίζαν στην Τάπια και δεν ξέραν από θάνατο,
παίζαν στην Τάπια και δεν ξέραν από τύψη,
κι εγώ τους αγάπησα πολύ τους ανθρώπους εκείνο το απόγευμα,
δεν ξέρω γιατί, πολύ τους αγάπησα, σαν ένας μελλοθάνατος.

(Ποιήματα, 1949-1964)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να δικαιολογήσετε την προηγούμενη απάντησή σας παραθέτοντας τέσσερα (4) στοιχεία της μορφής του. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

β.

β.1. Να βρείτε στο ποίημα και να καταγράψετε τρεις (3) εικόνες – μία οπτική, μία ακουστική και μία οσφρητική– μία (1) μεταφορά και μία (1) παρομοίωση. **(5 μονάδες)**

β.2. Να επισημάνετε στο ποίημα το σχήμα της επανάληψης **(5 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε στο λεξιλόγιο του ποιήματος (5) πέντε λέξεις συνολικά που σχετίζονται με το παιχνίδι, τη φύση, την κοινωνική ζωή και τη μουσική. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

¹ καημός

² Τάπια: το κάστρο, ο προμαχώνας.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (1859-1951)

Ο χωρισμός

Σαν έρθ' η βαρυχειμωνιά στον ουρανό μας μαύρη,
δεν κλαίω το γοργό πουλί που πάει με τα πουλιά
νά 'βρη στα ξένα άλλη φωλιά
και καλοσύνη νά 'βρη.

Μα κλαίω το φτωχό δεντρί που θε να μένη ακόμα
και μ' όλα τα χιονόβροχα και όλο το βοριά
πάντα στην ίδια τη μεριά,
που μοναχή θα μένη.

Κι όταν χωρίζη δυο καρδιές η τύχη η οργισμένη,
δεν κλαίω εκείνη την καρδιά που θα ξενιτευτή,
μα κλαίω και πονώ γι' αυτή
που μοναχή θα μένη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Γ. Δροσίνη παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή του. **(5 μονάδες)**

α.2. Με βάση τον παραπάνω χαρακτηρισμό να εντοπίσετε στο ποίημα τέσσερα (4) βασικά του γνωρίσματα. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Μεταξύ πρώτης και δεύτερης στροφής του ποιήματος παρατηρείται μια αντίθεση. Να εντοπίσετε τις λέξεις (π.χ. συνδετικά μόρια, ρήματα κ.ά.) που φανερώνουν την αντίθεση αυτή. **(10 μονάδες)**

β.2. Να εντοπίσετε την προσωποποίηση της τελευταίας στροφής του ποιήματος. **(5 μονάδες)** Να σχολιάσετε τη λειτουργία της. **(5 μονάδες)**

β.3. Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) ονοματικά σύνολα (επίθετο + ουσιαστικό) και τρία (3) ρήματα που δηλώνουν συναισθηματική φόρτιση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ (1894-1975)

Η πέρδικα

Βόσκουν οι άλλες πέρδικες ή λούζονται στ' αυλάκι,
και μια στα νύχια περπατεί απάνω σε κοτρώνι,
και γέρνει πίσω και τηρά¹ μικρό ένα περδικάκι,
και τότε του γλυκομιλεί και τότε του μαλώνει.

-Άκου της μάνας τη λαλιά κι' ανέβα στο λιθάρι,
γιατί η καρδιά μου λαχταρεί, μονάκριβο πουλί μου.

-Για 'δε, μανούλα, το νερό που βρέχει το θυμάρι,
για 'δε τα συνομήλικα πώς παίζουν αντικρύ μου.

-Έχουν οι μάνες τους πολλά! έλα, πουλί, κοντά μου,
κ' είδα τον ίσκιο γερακιού εδώ σιμά στ' αυλάκι.

-Πάμε, μανούλα, στα νερά να βρω τη συντροφιά μου
αυτό ήταν σύννεφο μικρό, δεν ήτανε γεράκι.

Κι ο ίσκιος πάλι εφάνηκεν απάνω στα λιθάρια,
και κατεβαίν' η πέρδικα ζητώντας τ' ακριβό της
κι αυτές που ήταν ρίζωμα, τρυπώσαν στα θυμάρια
εκείθε ο ίσκιος πέρασε του γερακιού προδότης.

Κι ακούσθη ένα φτερούγιασμα, μια ταραχή, μια αντάρα.

-Οπώχει το μονάκριβο έχει πικρή την τύχη! –
Σκούζει, χτυπιέται η πέρδικα με τρόπο, με λαχτάρα,
και το ακριβό της σπαρταρά στου γερακιού το νύχι.

Οι μάνες των παιδιώνε μας γεράκι δεν φοβούνται
το μυριοχαϊδεμένο τους στα νύχια του να πάρη...
Απ' άλλα βάσανα σκληρά στον κόσμο τυραννιούνται –
έχουν αρρώστιες φοβερές και χάρο μακελάρη².

¹ τηρώ: βλέπω

² μακελάρης: ο σφαγέας, ο αιμοχαρής.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να γράψετε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος, τα οποία επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στο ποίημα αξιοποιείται ως εκφραστικός τρόπος ο διάλογος. Να εντοπίσετε τα σημεία του ποιήματος που υπάρχει διάλογος. **(10 μονάδες)** Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η χρήση του διαλόγου στο ποίημα; **(5 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο κείμενο πέντε (5) εικόνες (τρεις οπτικές και δύο ακουστικές). **(5 μονάδες)**

β.3. Να γράψετε πέντε (5) λέξεις ή φράσεις του κειμένου που υποδηλώνουν τα συναισθήματα (τρυφερότητα, ταραχή, οδύνη) της μάνας πέρδικας. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΗΤΣΟΣ ΠΑΠΑΝΙΚΟΛΑΟΥ (1900-1943)

Όρκος

Ορκίζομαι στον άνθρωπο πως άνθρωπος θα μείνω
πως το άσπρο χέρι μου ποτέ ντουφέκι δε θα πιάσει,
μονάχα για την τίμια δουλειά πλάστηκ' εκείνο.

Κι αν ξένος και άγνωστος καλώς τον κι ας κοπιάσει!
Μέσα στο σπίτι μου κι αυτός κοντά μου θα χωρέσει
αφού μες στην αγάπη μου χωράει όλη η πλάση.

Το κριθαρένιο μου ψωμί θα κόψουμε στη μέση,
θα τότε κάνω αδέρφι μου κι η μάνα μου παιδί της,
κι όταν χωρίσουμε στερνά η καρδιά μου θα πονέσει.

Στην πολιτεία όλης της γης θα 'μαι καλός πολίτης
κι ό,τι μου πρέπει απ' τη δουλειά θα παίρνω, κι έχει ακόμα
για να μου δώσει κι η ζωή τόση χαρά δική της!

Είναι και μπόρες βέβαια που μας κυλούν στο χώμα
μα όλα περνούνε, τίποτε χωρίς ν' αφήσουν πίσω,
κι αν σήμερα έχουμε άνοιξη, χτες είχαμε χειμώνα.

Ορκίζομαι έτσι ταπεινά κι αθόρυβα να ζήσω
όπως δεν έζησε ποτέ των κάμπων χαμομήλι,
έτσι που και τα μάτια μου μες στη χαρά να κλείσω,

ολόγυρά μου βλέποντας πως με θρηνούνε φίλοι.
Τέτοιος γαλήνιος θάνατος σε μας ταιριάζει μόνο
κι η μοίρα τέτοιο θάνατο σ' όλο τον κόσμο ας στείλει.

Ορκίζομαι στον άνθρωπο να ζω μόνο για αυτόνε,
το ορκίζομαι και στο ψωμί που το 'χουνε ζυμώσει
μ' ιδρώτα κι αίματα αυτοί που αξίζει να το τρώνε!

Μα όταν κανείς το χέρι μου θελήσει ν' αρματώσει
κι αλίμονο, τ' αδέρφι μου με βάλει να ξεκάνω
κλείνω βαθιά μες στην καρδιά στοργή κι αγάπη τόση,
που ορκίζομαι στον άνθρωπο γι' αυτόν πως θα πεθάνω!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Μ. Παπανικολάου ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**

α.2. Με βάση τον χαρακτηρισμό που έχετε δώσει, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του ποιήματος τέσσερα (4) βασικά του γνωρίσματα. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε το ρήμα το οποίο επαναλαμβάνεται στο ποίημα. **(5 μονάδες)** Να σχολιάσετε τη λειτουργία της επανάληψης αυτής στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

β.2. Να εντοπίσετε το γραμματικό πρόσωπο των ρημάτων που κυριαρχεί στο κείμενο. **(2 μονάδες)**. Να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(3 μονάδες)**

β.3. Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η χρήση του θαυμαστικού στον τελευταίο στίχο του ποιήματος; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ (1838-1885)

Το ορφανό

Εις τον προθάλαμόν σας περίλυπον εμβαίνω,
με μάτι δακρυσμένο, με πρόσωπον ωχρό,
γιατί να σας χαρίσω δεν έχω, το καημένο,
ούδ' ένα λουλουδάκι μυρσίνης δροσερό.

Μόνο να ζω η μοίρα μου έγραψε, και μόνο
εις της ζωής τον δρόμον θλιμμένο περπατώ,
πλην σήμερα εμπρός σας τα χέρια μου σταυρώνω
και ψάλλω το ψωμάκι – αλλά δεν το ζητώ...

Της μοίρας αποπαίδι, σαν φθινοπώρου φύλλο
το άσκοπό μου βήμα εδώ κι εκεί πλανώ,
κανείς δεν μ' αγαπάει, κανείς δεν μ' έχει φίλο,
γιατί δεν έχω μάνα και είμαι ορφανό!

Δεν έχω μάνα!.. Μέσα σ' αυτά τα τρία λόγια
ερήμωσις και πείνα και κρύο κατοικεί·
μου ψάλλουν και τα τρία φρικώδη μοιρολόγια,
εις μίαν τονισμένα φρικώδη μουσική!

Άλλα παιδιά σαν βλέπω, εκεί που διακονεύω,
να λάμπουν στο μετάξι, χαρούμενα, ευτυχή,
απ' όλα τα καλά τους την μάνα τους ζηλεύω -
αχ! πώς θα σ' αγαπούσα, μανούλα μου φτωχή!

Δεν πρόφθασ' η καημένη φιλή να μου χαρίσει,
ούτε να με χαϊδεύσει, ούτε να μ' ευχηθεί·
αλίμονον εις όποιον στον κόσμο τούτον ζήσει
απ' την καλή του μάνα χωρίς να φιληθεί!

Προχθές, σ' ένα λιβάδι, παιδιά ευτυχισμένα
ένα παιγνίδι όλα επαίζανε κοινό.
-Με παίζετε; τους είπα, με παίζετε κι εμένα;
-Δεν παίζουμε, μου είπαν, εμείς με τ' ορφανό!..

Ω! είθε σαν λουλούδια στις γης το περιβόλι
καθένα σαν να παίρνει δροσιά απ' τον ουρανό·
είθε να έχουν μάνα στον κόσμο τούτον όλοι,
κι εγώ να είμαι μόνο για όλους ορφανό!..

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**

α2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα (4) αντίστοιχα μορφικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**

α3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β1. Να εντοπίσετε στο κείμενο τα εξής σχήματα λόγου: α) την παρομοίωση στην όγδοη στροφή β) το πολυσύνδετο στην έκτη στροφή, γ) τη μεταφορά στην τέταρτη στροφή, δ) την επανάληψη και ε) την εικόνα στην έβδομη στροφή. **(10 μονάδες)**

β2. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Αχιλλέας Παράσχος είναι μεικτή (λόγια με τύπους της δημοτικής). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη καταγράφοντας δύο (2) γλωσσικούς τύπους της λόγιας και δύο (2) της δημοτικής. **(8 μονάδες).**

β3. Να εντοπίσετε στο κείμενο το στοιχείο του διαλόγου **(2 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(5 μονάδες).**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ

Μισεμός¹

Μισεύεις για την ξενιτιά και μένω μοναχή μου·
σύρε, παιδί μου, στο καλό και σύρε στην ευχή μου!
Τριανταφυλλένια η στράτα σου, κρινοσπαρμένοι οι δρόμοι,
για χάρη σου ν' ανθοβολούν και τα λιθάρια ακόμη·
τα δάκρυστά μου να γενούν διαμάντια σ' ό,τι αγγίσης,
και το ποτήρι της χαράς ποτέ να μη στραγγίσης·
να πίνης και να ξεδιψάς και να 'ναι αυτό γεμάτο
σα να 'ναι η βρύση από ψηλά κι αυτό να 'ναι από κάτω.

Εκεί, παιδί μου, που θα πας, στα μακρινά τα ξένα,
δίχτυα πολλά κι οξόβεργες θα στήσουνε για σένα,
η ελπίδα με τους πόθους της, το βιος με τα παλάτια,
κι η ξεγελάστρα η ομορφιά με τα γλυκά της μάτια.
Η ελπίδα η αχαλίνωτη ξεχνά τα περασμένα
και θα ξεχάσης κάποτε μαζί μ' αυτά κι εμένα·
το βιος μες στα παλάτια του την περηφάνια κρύβει·
και θα ντραπής για το φτωχό το πατρικό καλύβι
κι η ξεγελάστρα η ομορφιά μ' ένα φιλί στο στόμα
κάνει το νιο ν' απαρνηθεί και την πατρίδα ακόμα.

Παιδί μου, αν τη μητέρα σου πάψης να τη θυμάσαι,
με δίχως βαρυγκόμηση συχωρεμένος να 'σαι·
κι αν το φτωχό καλύβι μας ντροπή σου φέρνη ωστόσο,
και πάλι θα 'μαι πρόθυμη συχώρεση να δώσω
κι αν την πατρίδα απαρνηθείς, που τη λατρεύουμε όλοι,
να 'ναι η ζωή σου, όπου κι αν πας, αγκάθια και τριβόλοι².

(Σπασμένα Μάρμαρα)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- α.** Το ποίημα ως προς τη μορφή του έχει χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης.
- α.1.** Να εντοπίσετε τις ομοιοκαταληξίες της πρώτης στροφής του ποιήματος (**8 μονάδες**) και να προσδιορίσετε το είδος τους (π.χ. πλεχτή, ζευγαρωτή κ.ά.). (**2 μονάδες**)
- α.2.** Να αναγνωρίσετε το μέτρο του ποιήματος (ιαμβικό ή τροχαϊκό). (**5 μονάδες**)
- α.3.** Το ποίημα έχει παραινετικό (συμβουλευτικό) χαρακτήρα και μοιάζει με έμμετρη επιστολή. Να επισημάνετε τα στοιχεία του κειμένου που επαληθεύουν την άποψη αυτή. (**5 μονάδες**)

¹ μισεμός: ξενιτεμός.

² τριβόλια: ζιζάνια των αγρών.

α.4. Να σχολιάσετε σύντομα τον τίτλο του ποιήματος, συσχετίζοντάς τον με το περιεχόμενό του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) διαφορετικά σχήματα λόγου στο ποίημα (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά κ.ά.) **(10 μονάδες)**. Τι εξυπηρετεί η χρήση τους από τον ποιητή; **(5 μονάδες)**

β.2. Στη δεύτερη στροφή του ποιήματος να βρείτε πέντε (5) λέξεις ή φράσεις οι οποίες δηλώνουν τα εμπόδια ή τους πειρασμούς, που φοβάται η μητέρα ότι θα συναντήσει το παιδί της. **(5 μονάδες)**

β.3. Να γράψετε πέντε (5) ποιητικά –λυρικά επίθετα του κειμένου. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ (1852-1942)

Το αντίτιμον

ΠΟΛΥ ΗΣΥΧΟ κι ευχαριστημένο στην τύχη του ήταν ένα μεγάλο χωριό -άλλα είχαν περισσότερα βάσανα- όταν το γνώρισε στα 1806 ο Περιηγητής.

Άφθονα νερά το έλουζαν και ήταν χωμένον μέσα σε δένδρα που εφαινότουσαν σαν οπισθοφυλακή του αγρίου δάσους, που απαντά ο ταξιδιώτης φεύγοντας απ' τη Λακωνία και πηγαίνοντας κατά την Κυνουρία.

Είχαν ξεχωριστούς κοινωνικούς νόμους στο χωριό αυτό, ακόμα και ξεχωριστή γλώσσα.

Είχαν και την αριστοκρατία τους. Την αντιπροσωπεύουν οι πρωτόγεροι.¹

Όταν πήγε ο Περιηγητής, εβάραινε ακόμα την ψυχή τους ένα έγκλημα, αν και ήταν περιτυλιγμένο με την κοινή απόφαση και με τη δικαιολογία κάποιου ανώτερου σκοπού.

Μία ωραία κόρη του χωριού έμεινε ορφανή. Με όλη της τη μικρή ηλικία στάλθηκε απ' τους συγγενείς της στην Πόλη για να υπηρετήσει εκεί και να γυρίσει μια μέρα με την προίκα της.

Πέρασαν κάμποσα χρόνια, χωρίς αυτή να αιστανθεί την επιθυμία να 'ρθει στον τόπο που γεννήθηκε.

Στα τελευταία ήρθε, μα πολύ αλλιώτικη.

Κυρία με τα όλα της. Έλαμπε από πάστρα· κτενιζότανε διαφορετικά και περπατούσε με τσακίσματα.

Το χειρότερο απ' όλα, μιλούσε και Γαλλικά!...

Οι πρωτόγεροι ξίνισαν τα μούτρα τους. Γενική κουτσομπολιά στο χωριό. Δεν ενήστεψε και κάποια Τετάρτη. Ο παπάς έγινε κι αυτός εχθρός της.

“Πωπό, η άμοιρη η μάνα της κάλλιο που δε ζει να τη βλέπει... την πήξε και τη δείξε...²”, έλεγαν οι γριές και τραβιόντουσαν λοξά-λοξά για να μη 'γγίξουν απάνω στην οξαποδώ.

Κι αυτή ανύποπτη διασκεδάζε με τις κουταμάρες των χωριανών της.

Όσες φορές ερχότανε κανείς ξένος, πρώτη και καλύτερη αυτή. Η γλώσσα της πήγαινε ροδάνι³.

“Τι ναν του λέει τάχατες, γερο-Σπύρο;”

“Ξέρω κι εγώ; Δεν καταλαβαίνεις; Τι άλλο θα λένε!...”

“Χαχούχα!⁴... Αυτή, μωρέ μάτια μου, πήρε το δρόμο της για καλά!...”

“Τι κάνει εκεί ο Φράγκος⁵;!...”

“Κοίτα, κοίτα... Πέρασε το δικό της μπράτσο μέσα στο δικό του και πάνε τον κατήφορο...”

“Μα αυτό είναι ντροπή μας!... Θα γίνουμε σεργούνι⁶ στα εφτά βασίλεια!”

“Μεγάλη μας ντροπή, αλήθεια”

“Πρέπει να λείψει το σκάνταλο”.

¹ οι αρχές του τόπου επί τουρκοκρατίας.

² απαξιοτικός χαρακτηρισμός

³ φράση για πρόσωπο που φλυαρεί, που μιλά γρήγορα και με ευχέρεια.

⁴ επιφώνημα με μειωτικό, ειρωνικό χαρακτήρα

⁵ παλαιότερη ονομασία για τους κατοίκους της Δυτικής Ευρώπης.

⁶ θα ντροπιαστούμε

“Πρέπει να λείψει”.

Σε λίγες μέρες, έκτακτος απεσταλμένος πήγε στον Πασά το χρηματικό φόρο του χωριού για ένα φόνο που γίνηκε.

Ο πασάς όμως, άμα έμαθε πως η σκοτωμένη ήταν νέα, ωραία και απροστάτευτη κόρη, ζήτησεν άλλα τόσα.

Ο τρελός της Αθήνας και άλλα διηγήματα, Στιγμή, 1987

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να δώσετε σύντομη περιγραφή του τόπου όπου διαδραματίζεται η ιστορία. **(8 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε τα τρία (3) χρονικά επίπεδα της αφήγησης. **(9 μονάδες)**

α3. Να αναφέρετε δύο (2) χαρακτηριστικά του προσώπου, για το οποίο γίνεται λόγος στην ιστορία. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1 Να περιγράψετε σε μια παράγραφο τη συμπεριφορά των χωρικών απέναντι στην κοπέλα. **(10 μονάδες)**

β2. Να σχολιάσετε αυτή τη συμπεριφορά με αναφορές στο κείμενο. Να λάβετε υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα, τα οποία καθορίζουν τις αντιλήψεις των χωρικών. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ

Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ (1890-1969)

Η παρακώρη (απόσπασμα)

Τη λέγανε Παγώνα. Μάνα πατέρα δε θυμόταν. Από τα μικράτα της, παρακώρη¹ του γιατρού. Τήνε πήραν από το προσφυγικό τ' ορφανοτροφείο, μωρό πράμα. Στα χέρια τους μεγάλωσε. Σα δούλα και σαν ψυχοκώρη². Πάντα της κουτόφερνε. Γελούσε με το τίποτα και χτυπούσε τις φαρδιές της παλάμες στα γόνατα. Και σαν τέλειωνε την δουλειά της και λείπανε τ' αφεντικά από το σπίτι, έπιανε σπουδαίο κουβεντολόι με τα μωρά της γειτονιάς. Μωρουδίστικες κουβέντες.[...]

Είχε και ένα κορίτσι ο γιατρός. Την Αλέκα. Όμορφη και ψηλή, με πολύ μαύρα μαλλιά, γιαλιστερά, και φλογερά μάτια. Σαν έγινε η Αλέκα είκοσι χρονώ την αρρεβωνιάσανε μ' ένα δικηγόρο. Κώστα τότε λέγανε, κι ήταν ένα καλόκαρδο πρόσχαρο παλληκάρι. Ερχότανε συχνά σπίτι και τότες στο σπίτι βούιζε από τραγούδια, φωνόγραφα, και χαρούμενα γέλια. Απόμενε και πολλές φορές στο τραπέζι, κι η Παγώνα πια έκανε τα πιο καλά της στο μαγέρεμα. Η Παγώνα κείνη τη χρονιά, ήταν εικοσιπέντε χρονώ κοπέλλα. Ήταν ένα κορίτσι γερό σα φοράδα. Είχε κόκκινα χείλια κι ένα ζευγάρι κουτά, καστανά μάτια, καταμεσίς στο πλατύ μούτρο με την πατημένη μύτη.

Κάθε φορά που έβλεπε τους αρρεβωνιασμένους να σιγοκουβεντιάζουνε μοναχοί τους κρατημένοι από τα χέρια, σταματούσε από μακρυνά, έγερνε το κεφάλι στον ώμο να τους καμαρώσει, και χαμογελούσε προστατευτικά. Ύστερα αποτραβιόταν πίσω, πατώντας πάνω στα δάχτυλα. Γύριζε και τους κοίταζε και κρυφογελούσε — χι χι χι — και τους έγνεφε πως μαθές, ας κοιτάνε τη δουλειά τους κι αυτή θα 'χει το νου της να μη τους ενοχλήσει κανένας.

Η Παγώνα ήτανε δουλεύτρα και χρυσοχέρα. Ακούραστη και πρόθυμη γύριζε μοναχή της όλη τη λάτρα³ του σπιτιού. Η γιατρούδαινα είχε να το κάνει με την αξιοσύνη και τη γρηγοράδα της. Μόνο που, από τότες που η Αλέκα αρραβωνιάστηκε, θαρρείς κι άλλαξε ο τρόπος της. Ξεχνιότανε συχνά πάνω στη δουλειά της και κοίταζε τα νύχια της ... Τα πιατικά τής πέφτανε κάπου κάπου απ' το χέρι, κι η κουζίνα δεν πήγαινε πια ρολόι σαν και πριν. Πολλές φορές η γιατρούδαινα τη βρήκε να βαστά στο χέρι το πιάτο και στ' άλλο την πατσαβούρα και να στέκεται μ' έναν τρόπο χαζό, σα να 'κουγε με προσοχή κάποια κουβέντα, που μόνο το δικό της τ' αφτί την έπιανε. Της μιλούσε τότες η γιατρούδαινα και με μιας αυτή ξεπεταγότανε τρομαγμένη, σα να ξυπνούσε από βύθος⁴. Αναστέναζε κοκκίνιζε ως τ' αφτιά και ξανάρχιζε γρήγορα - γρήγορα και νευρικά τη δουλειά της, με κείνο το μικρό, το κουτό γέλιο της.

¹ κορίτσι που βοηθάει στις δουλειές του σπιτιού.

² θετή κόρη

³ τις δουλειές του σπιτιού.

⁴ λήθαργο, νάρκη.

- Χιχιχι!...

Μια μέρα η γιατρούδαινα πήγε κοντά της, την πήρε με το καλό, τη χάιδεψε. Από 'δώ την είχε, από κει την είχε την κατάφερε να μιλήσει.

- Εγώ είμαι μάννα σου Παγώνα, εγώ 'μαι ο δικός σου άνθρωπος. Σα δεν ανοίξεις την καρδιά σου σε μένα σε ποιον; Έλα πες μου. Τ' είναι που έχει, μαθές, τώρα — τώρα και βυθίζεσαι έτσι;

Στο τέλος η Παγώνα γέλασε με τα παχιά κατακόκκινα χείλια της. Άρχισε να σκαλίζει με τα δέκα της δάχτυλα τη χοντρή κοτσίδα που κρεμότανε πάνω στο φουσκωμένο κόρφο της. Είπε, κοιτάζοντας πάντα τα δάχτυλά της:

- Χιχιχι!... Να, μαθές. Πότε, λέγου, θα μ' αρρεβωνιάσετε πια κι εμένα;... Χιχι!

Ο λόγος δεν ήταν στα μπόσικα⁵. Γιατί πολλές φορές, από τότες που άρχισε πια να κοπελώνει⁶ η Παγώνα, η γιατρούδαινα της το 'πε και το ξανάπε:

- Εσύ, κόρη μου, να κάθεσαι καλά και τίμια, και για τίποτα να μη νιάζεσαι. Εγώ θα σε βγάλω στον κόσμο, εγώ θα σε προικίσω, εγώ θα σε γνοιαστώ μ' ένα καλό παλληκάρι. Πρώτα την Αλέκα και καταπόδι σένα...

Το λοιπόν τώρα η Παγώνα γύρευε το δικό της.

Της γιατρούδαινας όμως δεν της καλόρθε η κουβέντα. Δεν μπορούσε να το χωνέψει, πως θα γινότανε ν' απομείνει το σπίτι της χωρίς Παγώνα. Βέβαια πως κάποτε θα γινότανε κι αυτό. Όμως πιο βολικά ερχότανε να μην το συλλογιέται. Συνήθισε σιγά - σιγά σε τούτη τη σκέψη, πως η Παγώνα ήτανε προορισμένη να γεράσει έτσι κοντά τους, στη δούλεψή τους. Τι της έλειπε; Όλα τα καλά τους, δικά της. Κι ύστερα ήτανε κι ο γάμος της Αλέκας. Θα την έπαιρνε κοντά της, να την έχει για τα παιδιά που θα 'ρθουνε. Γι' αυτό δαγκάστηκε με το λόγο της παρακόρης. Απόμεινε κάμποσο να τη βλέπει, ύστερα είπε μουδιασμένα:

- Εμ θα 'ρθει κι η δική σου η αράδα, Παγώνα. Λες πια να μην έρθει;

Η Παγώνα σήκωσε ολόφεγγο το στρογγυλό πρόσωπό της:

- Χιχι... Αμ' πότε, για, θείτσα μ'; Πότε πια;

- Μόνο κι εύρουμε ένα καλό παλληκάρι, Παγώνα... Ένα καλό κι άξιο παλληκάρι, να σε στεφανώσουμε και σένα...

Από κείνη τη μέρα η Παγώνα έγινε ακόμα πιο χαζή, πιο ονειροπαρμένη. Κι η γιατρούδαινα, κάθε φορά που η παρακόρη σήκωνε πάνω της τα αγαθά της μάτια, έβλεπε μέσα τούτο το άφωνο ρώτημα:

- Το βρήκατε, θείτσα μ', το παλληκάρ';[...]

Ανθολογία Νεοελληνικού διηγήματος, τ. Β' Αναγέννηση-Φιλολογική

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα πρόσωπα, τα οποία αναφέρονται στο απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

α2. Να βρείτε τις σχέσεις, οι οποίες συνδέουν αυτά τα πρόσωπα. **(10 μονάδες)**

α3. Να επισημάνετε τους δυο (2) χώρους, οι οποίοι συνδέονται με το κεντρικό πρόσωπο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

⁵ Ο λόγος δεν ήταν στα μπόσικα: Μιλούσε σοβαρά.

⁶ να μεγαλώνει

- β1.** Να περιγράψετε την εξωτερική εμφάνιση της παρακώρης. **(10 μονάδες)**
- β2.** Να κατονομάσετε το γεγονός, το οποίο επηρεάζει τη συμπεριφορά της παρακώρης. **(5 μονάδες)**
- β3.** «Της γιατρούδαινας... με το λόγο της παρακώρης»: Να σχολιάσετε την αντίδραση της γυναίκας του γιατρού, λαμβάνοντας υπόψη το παραπάνω απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΤΡΑΤΗΣ ΜΥΡΙΒΗΛΗΣ (1892-1969)

Ο Βασίλης ο Αρβανίτης (απόσπασμα)

Πολλά χρόνια είχε να δει τέτοια χαρά ο βασανισμένος ετούτος κόσμος. Το φαράγγι αντιβούιζε από τα τραγούδια και τα ξεφωνητά, και τα νερά γαργάριζαν ανάμεσα στις στρογγυλεμένες πέτρες. Παντού μύριζε φλισκούνι¹ από το ποτάμι και τσακισμένα φύλλα από τις καρυδιές. Οι κλησάρισσες² χτυπούσαν μέσα στα καζάνια το κισκέκι³ με μεγάλα ξυλένια ρόπαλα, να λιώσουν τα κρέατα και τα σιτάρια.

Ο Βασίλης με τον Αρτέμη και τους άλλους μακαντάσηδες⁴ το 'χανε στρώσει παράμερα, κάτω από μια κρεβατίνα από κλάρες⁵. Χάμου άπλωσαν αγκαλιές από τις φρεσκοθερισμένες φτέρες και τις αφακιές⁶. Χόρευαν αναμεταξύ τους όλο παλικαρίσιους χορούς. Ζειμπέκικους και χασάπικους. Απ' όλες τις μεριές, οι γυναίκες και τα κορίτσια στραβολαίμιαζαν να τους καμαρώσουν. Όπου μια στιγμή ο Βασίλης αφήνει την παρέα του και τραβά κατά τη μεγάλη καρυδιά της πλατέας. Εκεί ήταν καμιά δεκαριά κοπέλες, που κρέμασαν κούνια και διασκεδάζαν. Σίμωσε, έβγαλε το μαντίλι και τράβηξε στο χοροστάσι⁷ τις δυο Λαμπρινές.

Μεμιάς που φάνηκαν οι τρεις τους στη μέση του πανηγυριού, σώπασαν από παντού τα τραγούδια. Όλοι σταμάτησαν την κουβέντα στριμώνχονταν να ιδούν και μαζεύονταν ολοένα γύρω στ' αλώνι του χορού. Ήταν ένα πράμα ανεπάντεχο τούτο και ταραχτήκε ο κόσμος.

Οι Λαμπρινές πατούσαν δεν πατούσαν τα δεκαοχτώ τους. Έμοιαζαν αναμεταξύ τους σα δυο κεράσια στο ίδιο τσαμπί. Λυγερές σα ζαρκάδες, με κάτι μάτια που τα ίσκωναν πηχτά ματόκλαδα, πυροκοκκίνιζαν με το τίποτα και χαμογελούσαν χαμηλοβλεπούσες. Φορούσαν και τα ίδια ρούχα, γερανιές⁸ φούστες και άσπρο πολκάκι⁹, με μαβιές μπόλιες¹⁰ στο κεφάλι. Στις πλάτες τους κρέμονταν ως στη μέση διπλές πλεξούδες, χοντρές σαν παλαμάρια. Όσο είχαν χαμηλωμένα τα μάτια, κανείς δεν τις ξεχώριζε. Μονάχα σα σε κοίταζαν στηλά¹¹, έβλεπες πως η μια είχε τα μάτια μαύρα σαν τις ελιές, κι η άλλη κανελιά σα φουντούκια.

Μα δεν ήταν η μορφιά τους που έκανε τον κόσμο να σταθεί σαστισμένος. Ήταν

¹ αρωματικό βότανο

² εκκλησιάρισσες, γυναίκες που ασχολούνται με το καθάρισμα και την ασφάλεια των εκκλησιών, νεωκόροι.

³ κισκέκι, είδος φαγητού που παρασκευάζεται με ολονύχτιο βράσιμο μοσχαρίσιου κρέατος και σταριού, σύμφωνα με πατροπαράδοτο μικρασιατικό έθιμο.

⁴ στενοί φίλοι

⁵ κατασκευη σκίασης πάνω στην οποία απλώνονταν μεγάλα κλαριά.

⁶ ασφάκες, είδος θάμνου, διαδεδομένου στην ελληνική ύπαιθρο.

⁷ ανοιχτός χώρος, όπου στήνεται ο χορός.

⁸ γαλάζιες

⁹ γυναικείο ένδυμα που φτάνει ως τη μέση και κουμπώνει μπροστά με σειρά κουμπιών.

¹⁰ μπόλια, γυναικείο μαντήλι κεφαλιού

¹¹ προσήλωναν το βλέμμα τους.

πρώτα που φορούσαν περασμένα στο λαιμό τα δυο παρασήματα¹² του Βασίλη. Η Χαδούλα το ελληνικό, από μια γαλάζια κορδέλα, η Χρυσαιγή το τούρκικο, από μια κόκκινη. Ήταν κι η αποκοτιά¹³ τους, να βγούνε μπροστά σε τόσο νοικοκυρόκοσμο, κοπέλες πράμα, να χορέψουν μ' έναν εργένη.

Οι γυναίκες τις είδαν με κακό μάτι. Θυμήθηκαν τη μάνα τους την προκομμένη, θυμήθηκαν τον παλιό το λόγο της, και τον ζανάπαν με φαρμάκι.

- Ιχ! Οι Φάρισσες!

Και μια απόσωσε.

- Αμή το μήλο κάτ' απ' τη μηλιά θα πέσει...

Ωστόσο όλη την ώρα που βαστούσε ο χορός, ο κόσμος απόμεινε να βλέπει μ' ανοιχτό στόμα.

Όλοι αγαπούν το χορό στο χωριό μας και η μορφιά, όπως και να 'ναι, περνά σα μια ευλογία του Θεού πάνω από την καρδιά των ανθρώπων. Όμως κατόπι, μεμιάς που λύθηκαν τα μάγια, όλοι σκόρπισαν στις οικογενειακές συντροφίες τους και μουρμούριζαν ερεθισμένοι.[...]

(Α' δημοσίευση, 1943)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα τρία βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(9 μονάδες)**

α2. Να περιγράψετε με δικά σας λόγια τον τόπο **(10 μονάδες)** και τη χρονική στιγμή κατά την οποία διαδραματίζεται η ιστορία. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε τις δυο κοπέλες ως προς την εξωτερική τους εμφάνιση. **(10 μονάδες)**

β2. «Ήταν κι η αποκοτιά τους... απ' τη μηλιά θα πέσει...». Να σχολιάσετε το απόσπασμα επισημαίνοντας κοινωνικά στερεότυπα στην αντίδραση των χωρικών. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

¹² παράσημα

¹³Υπερβολική τόλμη

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

Παύλος Νιρβάνας (1866-1943)

Ιδού ο νυμφίος έρχεται... (απόσπασμα)

Είχε περάσει τα εξήντα η Ταρσίτσα και περίμενε ακόμα το γαμπρό. Τον περίμενε ώρα την ώρα, τα σουρουπώματα και το μεσημέρι και το δειλινό και τη νύχτ' ακόμα, στα βαθιά μεσάνυχτα. Μήπως δε λέει το τροπάρι: «Ιδού ο Νυμφίος έρχεται εν τω μέσω της νυκτός;» Ο ξάδερφος της ο παπάς, στην Αθήνα, της το είχε ζηγήσει κάποτε. Νυμφίος είναι ο γαμπρός. Ο νυμφίος της Εκκλησίας είναι ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός. Το τροπάρι θέλει να πει πως κάθε ώρα και στιγμή πρέπει να τον περιμένουμε, γιατί εκεί που δεν το 'λπίζουμε, μέσα στα βαθιά μεσάνυχτα, μπορεί να φανερωθεί. Έτσι 'ξηγούσε ο παπάς το τροπάρι. Οι παπάδες όμως όλα τα ζηγάνε παπαδίστικα. Η Ταρσίτσα — Θεέ μου, συχώρεσέ με! — τα 'παιρνε ωστόσο αλλιώς τα λόγια του τροπαριού. Δεν είναι μονάχα η Εκκλησία—έλεγε από μέσα της—που περιμένει τον «Νυμφίο» της. Κάθε τίμια γυναίκα πρέπει να τον περιμένει και να τον απαντήσει¹ μέρα και νύχτα, για να γίνει το θέλημα του Θεού: «Ιδού ο Νυμφίος έρχεται εν τω μέσω της νυκτός». Τα λόγια ήτανε ωραία και τη μεθούσανε. Ανοίγανε μπροστά της ένα μακρινό δρόμο, και στ' απόμακρα του δρόμου, σαν κατάσπρη φαντασία μέσα στο σκοτάδι, ερχότανε ψηλός και λυγιστός και λεβέντης ο Νυμφίος.

Δεν ήτανε τρελή η Ταρσίτσα. Τον πόνο της δεν τον έλεγε στον κόσμο, σαν τους άλλους τους τρελούς. Και μέσα στο σπίτι ακόμα λίγοι ξέρανε το μυστικό της. «Αυτή την πετριά έχει η κακομοίρα, έλεγε η ψυχοκόρη της η Αννίτσα. Σ' όλα τα άλλα καλή και άξια, μάλαμα γυναίκα». Γι' αυτό κι η Αννίτσα τη συμπονούσε και πήγαινε με τα νερά της.

Ένα πρωί, πρώτη του Μαρτιού, η Ταρσίτσα σηκώθηκε χαρούμενη, σαν να είχε δει καλό όνειρο. Κάτι σιγοτραγούδησε από μέσα της, ύστερα πήρε κόκκινη κλωνά² κι έπλεξε το «Μάρτη». Ένα για την Αννίτσα, ένα για τον εαυτό της.

Οπώχει κόρην ακριβή

του Μάρτη ο ήλιος μην τη δει,

μουρμούρισε, τυλίγοντας την κλωνά στο δάχτυλο της και στο δάχτυλο της Αννίτσας.

— Άκουσε, Αννίτσα, της είπε σε λίγο. Είμαστε για ταξίδι. Το αποφάσισα. Θα πάμε στην Αθήνα. Ο παπάς εκατό φορές μου το 'χει γραμμένο: «Τι κάθεσαι, χριστιανή, έρημη και παντέρημη στο νησί; Τα γονικά σου αναπαυτήκανε, τ' αδέρφια σου ξενιτευτήκαν, παιδί σκυλί δεν έχεις σιμά³ σου. Το ψωροχτήμα που σ' απόμεινε, μεγαλύτερη η λάτρα⁴ του και το έξοδο απ' το καλό του. Φασκέλωσέ το κι έλα να φάμε

¹ προσμένο υπομονετικά

² κλωστή

³ κοντά

⁴ φροντίδα

μαζί ένα κομμάτι ψωμί που μας έδωσε ο Θεός. Τα παιδιά μεγαλώσανε. Ο Λεωνίδας έγινε παλικάρι, ένα σκανδαλιάρικο, που πέτρα δεν αφήνει απάνω στην πέτρα. Θα περνάς την ώρα σου μαζί τους, θα σ' έχει και συντροφιά η παπαδιά». Τέτοια μου γράφει, που λες, και μου ξαναγράφει, ο παπάς. Και να σου πω, θαρρώ, πως έχει δίκιο. Να μαζέψουμε τα σκουτιά⁵ μας και να τραβάμε, πρώτα ο Θεός. Τι καλό είδαμε σε τούτον τον τόπο;

Η αλήθεια είναι πως ο παπάς έγραφε και ξανάγραφε στην ξαδέρφισσά του και την παρακινούσε ολοένα να 'ρθει μ' αυτά τα λόγια και με άλλα. Ο παπάς όμως είχε το λογαριασμό του. Η παπαδιά δεν τα κατάφερνε στη λάτρα του σπιτιού· είχε γεράσει και το σπίτι πες πως έμενε χωρίς νοικοκυρά.[...]

Διηγήματα μεγάλων Ελλήνων διηγηματογράφων, εκδ. οίκος Γεωργίου Παπαδημητρίου, Αθήνα 1951 (α' έκδ.1915)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα πρόσωπα της ιστορίας **(10 μονάδες)** και να προσδιορίσετε τις σχέσεις ανάμεσα σε αυτά. **(5 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε στοιχεία του κειμένου σχετικά με τον τόπο της ιστορίας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να σχολιάσετε τον τίτλο του διηγήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(10 μονάδες)**

β2. Να αιτιολογήσετε το διαφορετικό νόημα που τα δυο βασικά πρόσωπα του διηγήματος αποδίδουν στη φράση του τίτλου. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁵ ρούχα

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ (1866-1943)

Ιδού ο νυμφίος έρχεται...(απόσπασμα)

... Φύγανε κι ήρθανε στην Αθήνα.

Τρεις μήνες είχε πια η Ταρσίτσα στο σπίτι του παπά.

— Δεν είναι αυτή η Αθήνα που 'ξερα μια φορά! Έλεγε στην ψυχοκόρη¹ της συχνά, την ώρα που πηγαίνανε να κοιμηθούνε. Όλα αλλάζανε. Και τόπος και ανθρώποι. Χάλασε ο κόσμος!

Κι αλήθεια είχε αλλάξει η Αθήνα. Κανένας δε γύριζε να κοιτάξει την Ταρσίτσα, ούτε στο σπίτι, απ' τους φίλους που ερχόντουσαν τις χρονιάρες μέρες να χαιρετήσουνε τον παπά, ούτε στο παράθυρο, ούτε στο δρόμο. Όπου καμιά παρδαλή, όπου καμιά ξεμουλισμένη, όπου καμιά φτιασιδού, εκεί πέφτανε τα μάτια των αντρών. Κανένας δε γύριζε να κοιτάξει τις κοπέλες. Η φρονιμάδα κι η νοικοκυροσύνη δεν είχανε πια πέραση, όπως στον παλιό καιρό.

Όμως η Ταρσίτσα είχε κι ένα παράπονο με τον παπά. Ποτές δε φρόντισε κι αυτός σαν καλός συγγενής για την αποκατάστασή της. Ποτές δεν κούνησε το χέρι του. Είναι άλλοι που σκοτώνονται ν' αποκαταστήσουν τις ανιψάδες τους, τις κουνιάδες τους, τις ξαδέρφες τους, τις πιο μακρινές τους συγγενίδισσες. Αυτός, μ' όλες του τις γνωριμίες, μ' όλη την υπόληψη που είχε στην ενορία, με όλα τα μέσα του τίποτε δεν έκανε.

Ένα βράδυ, που καθόντουσαν μόνοι στο τραπέζι, ύστερ' από το φαγί — η παπαδιά και τα παιδιά είχανε πάει να κοιμηθούνε — η Ταρσίτσα δε βάσταζε πια. Άνοιξε το στόμα της.

— Αν ήθελες εσύ, παπά, θα ήμouνα αλλιώςτικα σήμερα. Θα ήμouνα κι εγώ σπίτι μου...

Ο παπάς ρούφηξε την τσιγάρα του, μια τσιγάρα χοντρή σαν το μεγάλο του δάχτυλο, έπαιξε το κομπολόγι του μια και δυο φορές στη φούχτα του και της είπε, χαμογελώντας:

— Ακόμα δεν την έβγαλες, ευλογημένη, αυτή την ιδέα από το μυαλό σου; Ακόμα τη συλλογίζεσαι την παντρεία; Μπα! που να 'χεις την ευχή του Θεού.

Η Ταρσίτσα πειράχτηκε ως τα κατάβαθα της καρδιάς της.

— Και γιατί να τήνε βγάλω, παπά; Είναι καμιά αμαρτία, μαθές; Το χρέος κάθε τίμιας γυναίκας είναι να 'ρθει στον κόσμο, να κάνει το θέλημα του Θεού, ν' αναστήσει παιδιά στη Χριστιανοσύνη με τη δόξα του Κυρίου.

— Καλά και άγια είναι όλ' αυτά, Ταρσίτσα μου, είπε πάλι ο παπάς: μα κάθε πράμα στον καιρό του κι ο κολιός τον Αύγουστο, που λέει κι η παροιμία. Γεράσαμε, ξαδέρφισσα, δεν το κατάλαβες;

¹θετή κόρη

— Αυτά είναι λόγια, παπά μου, είπε κουνώντας το κεφάλι της η Ταρσίτσα. «Προφάσεις εν αμαρτίαις», που λέει το χαρτί. Εγώ δεν είπα μαθές πως είμαι καμιά κοπέλα, δεν είπα να πάρω κανένα παλικαρούδι. Όμως είναι κι άνθρωποι μισοκαιρίτες², που γυρεύουνε να βρουνε μια νοικοκυρά, με μεστωμένα μυαλά, μια τίμια κι άξια γυναίκα, να 'χουνε σίγουρο το κεφάλι τους. Εδώ καν και καν παντρευτήκανε. Μα είχανε κι έναν προστάτη, θα πεις. Σα δεν έχει έναν προστάτη στον κόσμο η γυναίκα, το αδύνατο το μέρος, βλέπει — καλή ώρα! — τα καλά που είδε κι η Ταρσίτσα!

Τα χείλια της στάζανε φαρμάκι. Είχε γίνει γλωμή σα θειαφοκέρι απ' το κακό της. Ο παπάς άρχισε να τη βαριέται και χασμουρήθηκε δυνατά, κάνοντας το σημείο του Σταυρού με το ένα δάχτυλο μπροστά στα δύο τρία δόντια που του 'χανε απομείνει.

— Και τι καλό είδαν, ευλογημένη, κι αυτές που παντρευτήκανε; Πίκρες και βάσανα. Το κάτω κάτω της γραφής, πού να τον βρούμε το γαμπρό; Να ξύσομε τον τοίχο να τον φκιάξομε; Εδώ είναι κοπέλες σαν το κρύο νερό, που δε γυρίζει κανένας να τις γυρέψει. Οι γαμπροί σήμερα θέλουνε χιλιάδες, πολλές χιλιάδες ...

— Τάζει ο κόσμος, παπά μου.

— Και σαν τάξομε, που θα βρούμε ύστερα να τις μετρήσομε;

Η Ταρσίτσα ζύγωσε την καρέκλα της στον παπά. Της φάνηκε πως ήτανε πιο ήμερος τώρα, πως ερχότανε στο κολάι³.

— Σαν έμπει ο γαμπρός στο σπίτι, είπε, σαν τον πονέσει η καρδιά του, όλα διορθώνονται. Δεν κοιτάει πια τις χιλιάδες!

Ο παπάς έμπηξε τα γέλια, χαϊδεύοντας στον ίδιο καιρό την Ταρσίτσα στις πλάτες.

— Γελάς, παπά μου;

— Αμ' τι να κάμω, ευλογημένη; Γελάω. Είναι να μη γελάσω; Κάλλια⁴ που γελάω εγώ, πάρα να γελάνε οι ξένοι. Καληνύχτα. Έχω και λειτουργία το πρωί και παρακαθίσαμε με τις κουβέντες. Καληνύχτα, ξαδέρφισσα, κι ο Θεός να σε φωτίσει να 'ρθεις στα λογικά σου.[...]

Διηγήματα μεγάλων Ελλήνων διηγηματογράφων, εκδ. οίκος Γεωργίου Παπαδημητρίου, 1951(α' έκδ. 1915)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α'

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(6 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε τον τόπο στον οποίο διαδραματίζεται η σκηνή. **(4 μονάδες)**

α3. Να καταγράψετε τις αλλαγές που έχει επιφέρει ο χρόνος στη συμπεριφορά των ανθρώπων αυτού του τόπου. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

² μεσοκαιρίτες, μεσήλικες.

³ μπορούσε να ανταποκριθεί στη συζήτηση

⁴ καλύτερα

β'

β1. Να διατυπώσετε το παράπονο που έχει η Ταρσίτσα από τον παπά. **(10 μονάδες)**

β2. «-Και τι καλό..μετρήσομε;»: να σχολιάσετε τα λόγια του παπά. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ (1861-1920)

Ο Πατούχας (απόσπασμα)

[.....]

Μετ' ολίγον μεταξύ των υψηλών μυρσινών, αίτινες εσχημάτιζον φράκτας εκατέρωθεν μιας πλαγίας οδού, εφάνη πλησιάζον με χορευτικήν κίνησιν φέσι τουρλωτόν και μετά μίαν στιγμήν ενεφανίσθη ο Θωμάς, εξηκοντούτης γέρων με ψαρόν¹ μύστακα, όστις έδιδεν έκφρασιν αιλούρου θυμωμένου εις την μορφήν του. Εκάθητο επί του όνου του, πεζή δε ηκολούθει η κόρη του Πηγής.

— Καλή σπέρα, σύντεκνε Θωμά, του εφώναξεν ο Σαϊτονικολής σταματήσας να τον περιμένη. Ίσα ίσα που σε 'θελα να μιλήσωμε.

Ο Θωμάς, άλλοτε εύπορος, είχε χάσει όλην σχεδόν την περιουσίαν του εις ατυχείς μισθώσεις μουκατάδων, ως ελέγοντο αι φορολογικαί περιφέρειαι εις τας οποίας ήτο διηρημένη η νήσος. Η ατυχία δε μετά της ηλικίας είχαν εντείνει την φυσικήν του τραχύτητα μέχρι μισανθρωπίας. Το στόμα του ήτο πάντοτε έτοιμον εις μορφασμόν ανίας και οργής, ο γέλωσ του δε ήτο από τα σπανιώτερα φαινόμενα. Το μόνον ον προς το οποίον εδεικνυε τρυφερότητά τινα ήτο η Πηγή. Αλλ' όταν προ τίνων ημερών της ωμίλησε περί του Τερερέ ως καλού γαμβρού και η Πηγή ετόλμησε να του είπη καθαρά ότι δεν τον ήθελεν ούτε ζωγραφιστόν, ο γέρων εθύμωσεν. Α! τι ενόμισεν; ότι της εξήτησαν τη γνώμη της; Αν αυτός το απεφάσιζε, θα ήτο τελειωμένη δουλειά. Δεν ηδύνατο να φαντασθή ότι η κόρη του είχε κάμει μόνη την εκλογήν της.. Ο έρωσ ήτο δι' αυτόν ελαφρότης και κακοήθεια, την οποίαν δεν θα επέτρεπε ποτέ εις την θυγατέρα του. Θα ηγάπα μόνον τον άνδρα της και τον άνδρα της θα τον εξέλεγεν αυτός. [...]

Ο Σαϊτονικολής είπεν εις τον Θωμάν ότι επεθύμει να του ομιλήση ιδιαίτέρως και επροχώρησαν.[...] (Μετά από λίγο)

Ο Σαϊτονικολής έμεινεν ολίγα βήματα οπίσω μετά της Πηγής, προς την οποίαν είπε:

— Καλορίζικα κιόλας, Πηγιά. Έμαθα πως παντρεύεσαι ... με τον Ανεγνώστη τον Τερερέ.

Η Πηγή ανέκοψε το βήμα και ωχροτάτη² τον ητένισεν· αλλά το μειδιάμα το οποίον είδεν εις το πρόσωπον του Σαϊτονικολή επανέφερε διά μιας το χρώμα της ζωής εις την μορφήν της. Δεν είπε τίποτε, αλλ' εις τα μεγάλα της μάτια ανέβλυσαν δάκρυα. Ο δε Σαϊτονικολής δεν ηθέλησε να παρατείνη την αγωνίαν της.

— Για πε μου δεν τονε θες τον Ανεγνώστη;

¹ γκρίζο

² πολύ χλωμή

— Όι, μπάρμπα Νικολή, απήντησεν η κόρη με τον αποφασιστικώτερον τόνον, δεν τονε θέλω. Μα σαν τονε θέλει αφέντης μου κι' αδερφός μου, είντα να κάμω η μαυρομοίρα; ... Και τίνος να πω τον πόνο μου να με παρηγορήση, απού δεν έχω μάννα; Με τας τελευταίας δε λέξεις τα δάκρυα της έτρεξαν.

— Μην κλαις, παιδί μου, μην κλαις, της είπε στοργικώς, και σα δεν τονε θες τον Τερερέ, δε θα σε βάλουνε να τότε πάρης στανικώς³. Κι' ο κύρης σου ήλλαξε γνώμη.

— Αλήθεια; ανεφώνησεν η Πηγή, μη τολμώσα να το πιστεύση.

— Αλήθεια [...]. Τόση ώρα που μιλούσαμε αυτό 'πολέμουνα⁴, να του γυρίσω την κεφαλή του την αγύριστη. Μη φοβάσαι μπλιο⁵ να σου ξαναμιλήση για τον Τερερέ. Αγαπάς τον εδώ το μπάρμπα Νικολή;

— Εγώ πάντα μου σαγάπουνε σαν και τον κύρη μου, μπάρμπα Νικολή, είπεν η Πηγή και εκινήθη να του φιλήση το χέρι· αλλ' ο Σαϊτονικολής την ημπόδισεν. Έπειτα αλλάξας τόνον, της είπε:

— Και για πε μου, Πηγιό, παιδί μου, ο Μανώλης μου πώς σου φαίνεται;

— Πώς να μου φαίνεται; απήντησε κοκκινίζουσα και χαμηλώνουσα το βλέμμα. Καλός.

— Δεν είνε καλλίτερος απού τον Ανεγνώστη;

— Χίλιες χιλιάδες βολές⁶, είπε με ζωνρότητα η Πηγή, της οποίας η καρδιά είχεν αρχίσει να κτυπά ως κώδων εορτής.

— Αι, μάθε πως τα συμφωνήσαμε με τον αφέντη σου ... Σε λέω παιδί μου και θα γενής αληθινό παιδί μου ... [...] Ο άντρας απού θα πάρης θάνε νιος και γερός σαν εσένα και καλόγνωμος σαν και σένα. [...]

(Εκδ. Οίκος Γ. Φέξη, 1916)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα πρόσωπα τα οποία κατονομάζονται στην ιστορία. (10 μονάδες)

α2. Να προσδιορίσετε τις σχέσεις μεταξύ αυτών των προσώπων. (10 μονάδες)

α3. Να αναφέρετε χαρακτηριστικά του τόπου, στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. ...ο Θωμάς, εξηκοντούτης γέρων με ψαρόν μύστακα,..... θα τον εξέλεγεν αυτός.: Αφού μελετήσετε το απόσπασμα, να περιγράψετε το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται. (10 μονάδες)

β2. Να σχολιάσετε τις απόψεις του Θωμά για τον τρόπο με τον οποίο πιστεύει ότι πρέπει να παντρευτεί η κόρη του. (15 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

³ με το ζόρι

⁴ προσπαθούσα

⁵ πια

⁶ φορές

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ (1861-1920)

Ο Πατούχας (απόσπασμα)

Η Καλιώ η Ζερβούδαινα, η επιλεγόμενη σκωπτικώς¹ Αλογόμυγιά, διά το μικρόσωμον και την νευρικήν της ζωηρότητα, διετηρείτο ακόμη καλά εις την ηλικίαν κατά την οποίαν συνήθως αι χωρικά έχουν τελείως γηράσει, συντριβόμεναι υπό των επιμόχθων² εργασιών και των πόνων της μητρότητος.

Χηρεύσασα πολύ ενωρίς, έδειξε διαθέσεις να επανορθώση της μοίρας το αδίκημα. Δι' ένα όμως ή δι' άλλον λόγον υπερέβη το τεσσαρακοστόν και έφθανεν εις τα σαράντα πέντε, χωρίς να πραγματοποιήση τον πόθον της, αλλά και χωρίς ν' αποβάλη την ελπίδα. Τούτο τουλάχιστον συνεπέρανον οι χωριανοί από την φιλάρεσκον επιμέλειαν την οποίαν εδεικνυεν εις τον ιματισμόν³ της πάντοτε, μάλιστα δε όσον επροχώρει η ηλικία της, από την τάσιν την οποίαν εδεικνυε να κρύπτη την πραγματικήν της ηλικίαν και από την νεανικήν ζωηρότητα την οποίαν είχεν εις τας κινήσεις. Ουδέποτε την είδε κανείς ανυπόδυτην⁴ έξω, όπως άλλας γυναίκας, νέας μάλιστα και ανυπάνδρους, αίτινες εφαινότο θεωρούσαι περιττήν πολυτέλειαν την υπόδυσιν.

Ήσαν αρκετά ταύτα διά να την παραλάβη το κοινόν σκώμμα⁵ και η κακολογία, ήτις όμως όσον και αν το επεδίωκε, δεν κατώρθωσε ποτέ να εύρη εις την διαγωγήν της τίποτε περισσότερο από την ελαφρότητα την οποίαν της απέδιδεν.

Ο σύζυγος της αποθανών, της αφήκε μετά των θλίψεων της προώρου χηρείας, περιουσίαν ικανήν και μίαν θυγατέρα. Το Μαρούλι, ως ωνομάζετο, είχε γίνει νέα λεπτοκαμωμένη, ψυχρά και, κατ' αντίθεσιν προς την μητέρα της, ολιγόλογος συσφίγγουσα τα χείλη με αξιοπρέπειαν αρχοντοπούλας μη στάξη και μη βρέξη. Είχε δε τω όντι⁶ ανατραφή ως αρχοντοπούλα του χωριού, «χωρίς να την 'δη ήλιος», ως έλεγεν η μητέρα της. Δεν είχε γνωρίσει αυτή την σκληραγωγίαν της βουκολικής⁷ ζωής, εις ην διήρχοντο τα μέχρι της ήβης έτη, πολλάκις δε και υπέρ την ήβην, αι πλείσται των κορασίδων, μόνον εκ του ενδύματος διακρινόμενοι από ταγώρια με τα οποία

¹ κοροϊδευτικά

² κουραστικών

³ το ντύσιμό της

⁴ χωρίς παπούτσια

⁵ πείραγμα

⁶ πράγματι

⁷ της ζωής των βοσκών

διημέρευον• οὐτ' ἐξύπνησέ ποτε κατά τας χειμερινάς νύκτας «την ὥραν που βγαίνουν η πήχες» διά να παχνίση⁸ τα βώδια• δεν έσκαψε ποτέ, οὐτ' εβωλοκόπησε⁹ και δεν εψηθή υπό του φλογερού ηλίου εις το αλώνισμα και το λίχνισμα. Μόλις εγνώρισε το αέρισμα και το λιομάζωμα και τούτο μετά μεγάλων προφυλάξεων της αβράς¹⁰ λευκότητος του προσώπου και των χειρών της. Το περισσότερο του καιρού της διήρχετο εις την σκιάν, ράπτουσα και υφαίνουσα, και ήτον υφάντρια μοναδική, τα δ' εργόχειρά της ήσαν εξακουστά.[....]

Η Ζερβούδαινα την ηγάπα με την ελαφρότητα και την υπερβολήν που είχαν εις όλα, οι δε υπερβολικοί έπαινοι και αι θωπεΐαι¹¹ τας οποίας επεδραμύλευεν¹² εις την «κολώνα» της συνετέλεσαν μεγάλως εις το να ψηλώση τόσο η μύτη της. Εν τοσούτω¹³ από τινος οι κακόγλωσσοι διετείνοντο¹⁴ ότι η προβαίνουσα ηλικία της θυγατρός είχαν αρχίσει να ενοχλή την μητέρα• και από δύο ήδη ετών το Μαρούλι είχε σταματήσει εις τα δεκαοκτώ, διά να δύναται και η χήρα να λέγη ότι δεν είχε πατήσει ακόμη τα σαράντα.[...]

(Εκδ. οίκος Γ. Φέξη, 1916)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα δύο βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(6 μονάδες)** και να αναφέρετε τη μεταξύ τους σχέση. **(4 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε ένα χαρακτηριστικό του τόπου, στον οποίο ζουν τα πρόσωπα της ιστορίας **(5 μονάδες)**, καθώς και πέντε (5) εργασίες με τις οποίες ασχολούνται οι άνθρωποι που κατοικούν σε αυτόν. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. «Η Καλιώ η Ζερβούδαινα... την οποίαν της απέδιδεν». Να συνθέσετε με δικά σας λόγια την εικόνα της γυναίκας, στην οποία αναφέρεται το παραπάνω απόσπασμα. **(8 μονάδες)**

β2. Σε τι διαφέρει η Καλιώ από τις άλλες γυναίκες του ίδιου τόπου;**(8 μονάδες)**

β3. Να περιγράψετε τη στάση των χωρικών απέναντι στην Καλιώ **(4 μονάδες)** και να την αιτιολογήσετε με αναφορές στο κείμενο.**(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁸ να ταΐσει

⁹ βολωκοπά: σπάω και διαλύω τους βώλους του χόματος σε αγρό μετά το όργωμα.

¹⁰ απαλή, τρυφερή

¹¹ μεταφ. κολακείες

¹² έδινε με αφθονία

¹³ εν τω μεταξύ

¹⁴ ισχυρίζονταν

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ (1852-1942)

Ο μοναχογιός της γρια-Καλής

ΟΛΟΙ ΕΜΑΚΑΡΙΖΑΝ την κυρα-Καλή για το μοναχογιό της.

“Να σου ζήσει, κερά. Προκομμένο παιδί!”.

“Ναι, καλός βγήκε”, έλεγε μετριοφρόνως με τα χείλη της. Με το μάτι της όμως έλεγε: “Αυτός είναι κι άλλος δεν είναι!...”.

Παστρική-παστρική και νοικοκυρεμένη πάντα η γρια-Καλή έβγαινε στην πορτίτσα της μεσημέρι και απόβραδο, για ν' αγναντέψει τον μονάκριβο που θα πρόβαινε απ' την πέραν άκρη της γωνιάς του δρόμου.

Μια μέρα ο γιος της τής είπε πως θα μπει στη δούλεψη ενός πλούσιου και σημαντικού Αγά.

Η γριά ξεροκατάπιε και δε μίλησε. Πέρασε κάμποσος καιρός και της λέει πάλι μιά μέρα:

“Μάνα, να στείλεις να φέρεις σπίτι την ξαδέρφη να σου κάνει συντροφιά, γιατί εγώ θα λείπω για λίγον καιρό· θα πάω με τον Αγά στην Πόλη”.

“Αφού το θέλει το νιτερέσο¹ σου, να πας, παιδί μου, με την ευχή μου. Εγώ δε θέλω συντροφιά. Είμαι γερή ακόμα κι έχω και τους γειτόνους που μ' αγαπούνε όλοι. Αν τύχει -ο Θεός να μην το δώσει- κι αρρωστήσω, τότε φωνάζω ή την ανιψιά μου, που είπες, ή καμιάν άλλη. Δε θα χαλάσει ο κόσμος!”.

“Να μη λυπηθείς, μάνα· θα γυρίσω γρήγορα”.

“Μπα, γιατί να λυπηθώ; Αφού φεύγεις για το καλό σου και με τόσην ευχαρίστηση!...”.

Μόλις ο γιος της βγήκε έξω, αυτή γονάτισε στα εικονίσματα κι έχυσε πολλά δάκρυα.

Ο καιρός περνούσε. Λάβαινε τακτικά γράμματα απ' το γιο της και χρήματα και δώρα. Μα όπως τα λάβαινε έτσι και τ' άφηνε. Τι ναν τα κάμει τα χαρίσματα σαν έλειπε κείνος;...

Στο τελευταίο του γράμμα τής έγραφε:

“Εγώ, μάνα μου, είναι καιρός τώρα που 'φυγα απ' τη δούλεψη του Αγά. Κάνω δουλειές δικές μου. Απόκτησα πολλά. Κάθομαι σε μεγάλο σπίτι· έχω δούλους και δούλες και νιώθω πως είναι ντροπή η μάνα μου να κάθεται σε μια χαμοκέλα² καταμονάχη. Να 'ρθεις κοντά μου. Άμα τ' αποφασίσεις, να μου το γράψεις, κι εγώ θα στείλω ανθρώπους να σε πάρουν και να σε προσέχουν σαν τα μάτια τους”.

Το σκέφτηκ' έτσι, το σκέφτηκε αλλιώς η γριά... Στα τελευταία είπε:

“Ας πάω για λίγο. Έτσι ελπίζω στο Θεό πως θα τον καταφέρω να γυρίσομε μαζί. Τι ωφελεί το βίος σε ξένο μέρος!... Αν γυρίσει στον τόπο μας πλούσιος και τιμημένος, κι εγώ θα πεθάνω ευχαριστημένη κι αυτουνού θα βουίζει τ' όνομά του και θα σκάσουν οι κρυφοί οχτροί μας· γιατί στα φανερά δεν έχομε κανέναν. Προσκυνάω κιόλας και στην Αγια-Σοφιά, κι ας την έχουνε κι οι Τούρκοι...”.

¹ (λαϊκότρ.) συμφέρον

² χαμηλό, άθλιο φτωχόσπιτο ή δωμάτιο.

Έφτασ' η γριά στην Πόλη. Ο γιος της δεν ήξερε πια τι να της πρωτοκάμει. Χωμένη σ' ένα μαλακό καναπέ, τυλιγμένη με μιά πλούσια σαμουρόγouna³, είχε και του πουλιού το γάλα. Μα τη βασάνιζε μιά υποψία, μιά κρυφή τρομάρα είχε στην καρδιά. Ό,τι έβλεπε γύρω της ήταν Τούρκικο... Ρωτούσε με τρόπο και όλοι έστεκαν σα μουδιασμένοι· όλο και μασούσαν τα λόγια τους. Σαν να φοβόντουσαν να πουν την αλήθεια, σα να τους είχαν πει: “προσέξτε γιατί αλίμονό σας!...”.

Το πήρε πια απόφαση. Έτρωγε, έπινε, κοιμότανε και περίμενε πότε θα 'ρθει η ώρα της να κλείσει τα μάτια της για πάντα.

“Ένα παράπονο έχω, μάνα” της λέει ο γιος της μια μέρα. Ποτέ δε σε είδα να γελάσεις”.

“Μπα, μετά χαράς σου, ακούς; Γιατί να μη γελάσω, παιδί μου, που σε βλέπω έτσι ευχαριστημένον!”. Και σούφρωσε τα μάγουλά της, τάχατες πως χαμογελούσε.

Μια μέρα της λέει καταχαρούμενος:

“Άurio, μάνα μου, θα μου γίνει ένα μεγάλο καλό. Τι θες από μένα; Πες και θα γίνει”.

“Να πάμε στον τόπο μας· να πάμε στην Αθήνα. Καλή 'ναι κι η Πόλη, δε σου λέω, μα και το Ροδακίό, που εκεί γεννήθηκα, παντρευτήκα, σ' ανάστησα...”.

“Καλά, καλά... Σύχασε, θα 'ρθει η μέρα που θα φύγομε. Τώρα δεν μπορώ ακόμα να ξεκάμω... Θέλεις τη ζημιά μου;”.

“Μπα, Θεός να φυλάξει. Καλά 'μαι κι εδώ”.

Ξημέρωσε κι η αυρινή. Μεγάλη φασαρία στο σπίτι. Κοντά το μεσημέρι, σαν μιά βουή ακούστηκε από μακριά... Οι δούλοι μπαινοβγαίνουν τώρα, τρέχουν, πέφτει ο ένας απάνω στον άλλον απ' την πολλή την προθυμία.

Τη γριά την έζωσαν τα φίδια.

Τώρα η βουή ακούεται κάτω απ' τα παραθύρια των.

Μια σκλάβα δε βάσταξε. Τρέχει και γονατίζει μπρος στη γριά.

“Σήκω, Κερά μου, πρόβαλ' απ' το παραθύρι να ιδείς τον αφέντη, το γιο σου, που τον φέρνει κόσμος και ντουινιάς. Εγίνηκε Π α σ ά ς !...”.

Και η γριά, κουνώντας το κεφάλι της, με πικρό χαμόγελο, και σα ν' άκουσε κάτι που το περίμενε:

“Τι να σηκωθώ, καημένη, να ιδώ; Μήπως μου τον φέρνουν Δ ε σ π ό τ η;...”. Κι έκρυψε το πρόσωπό της μες στα χέρια της από ντροπή και λύπη.

Ο τρελός της Αθήνας και άλλα διηγήματα, Αθήνα, Στιγμή, 1987

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(8 μονάδες)**

α2. Να προσδιορίσετε τους δυο τόπους, στους οποίους διαδραματίζεται η ιστορία. **(8 μονάδες)**

α3. Να αναφέρετε από τρία (3) χαρακτηριστικά στοιχεία για τον κάθε τόπο. **(9 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε σε μία παράγραφο τη σχέση της ηρωίδας με το γιο της. **(10 μονάδες)**

β2. Γιατί, κατά τη γνώμη σας η ηρωίδα δεν αποκαλύπτει στο γιο της τα αισθήματά της; Να απαντήσετε λαμβάνοντας υπόψη το στερεότυπο μάνας που εκπροσωπεί. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

³ γούνα από δέρμα νυφίτσας

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ (1861-1920)

Οι άθλιοι των Αθηνών (απόσπασμα)

Η κοκώνα Βιόλα ήτο πτωχή, αλλ' όμως το μικρόν της κατάλευκον σπίτι διεκρίνετο διά την καθαριότητα κατ την φιλόκαλον διάταξιν των πενιχρών¹ του επίπλων.

Αλλά το μεγαλύτερον κόσμημα του οίκου της χήρας Βιόλας ήτο η κόρη της η Μαριώρα, η ωραιότερα κόρη του χωρίου.

Η Μαριώρα είχεν όλην την χάριν και την δρόσον κρίνου του βουνού, με το ευλύγιστον ανάστημά της, το αβρόν² και λευκόν δέρμα, το οποίον ενόμιζες ότι δεν έβλεπεν ήλιος ποτέ, το σφριγών³ και περίκομνον στήθος, το πλήρες μάγου γλυκύτητος γέλασμα, το οποίον, διανοίγον πορφυρά χείλη, παρουσίαζε λευκοτάτους και ωραιοτάτους οδόντας.[...]

Τωόντι⁴ δε η Μαριώρα διήρχετο μέγα μέρος του βίου της εις αγροτικάς εργασίας, αίτινες μόνον εις τας χείρας της άφινον ίχνη τινά, διότι το πρόσωπον και τον τράχηλον εφρόντιζε να σκεπάζη διά μεγάλου πέπλου, προφυλάσσοντος το αβρόν της δέρμα από το καύμα του ηλίου.

Η κόρη της χήρας Βιολάντης δεν ήτο μόνον η ωραιότερα νέα του χωρίου, αλλά και η αγαθότερα.

Τα στήθη της ενέκλειον καρδίαν παιδίου, εις την οποίαν δεν είχεν εισχωρήσει ακόμη το φαρμάκι είτε της κακίας, είτε της δυστυχίας.

Η ψυχή της ήτο εστία ακάκου χαράς, το στόμα της πηγή γέλωτος διαυγούς και οι οφθαλμοί της έβλεπον τα πάντα ρόδινα, τα πάντα ανέφελα.

Δεν εμίσει κανένα και επίστευεν όχι δεν την εμίσει κανείς.

Και τωόντι όλοι οι χωριανοί την έβλεπον με την τρυφεράν χαρμονήν με την οποίαν βλέπομεν πάγκαλον⁵ και αβλαβές⁶ ον.

Είναι αληθές ότι μητέρες τινές, αι οποίαι είχαν θυγατέρας επισκιαζόμενας υπό της λάμψεως αυτής, εμουρμούριζαν ενίοτε, μορφάζουσαι, ότι είχε το μυαλό της αέρα, αλλ' εκτός των κακολογιών τούτων, τας οποίας υπηγόρευεν ο φθόνος, όλοι οι άλλοι χωριανοί ησθάνοντο προς αυτήν αληθή στοργήν.

¹ φτωχών

² απαλό

³ σφριγηλό

⁴ πράγματι

⁵ πάγκαλος: πανέμορφος

⁶ ακίνδυνο

Οι νεώτεροι μάλιστα και άγαμοι έτρεφον προς αυτήν κάτι περισσότερο από στοργήν και ήτο αδύνατον ν' ακούση τις το τραγούδι «Ετρέλλανες όλους τους νιούς...» και να μη ενθυμηθή την Μαριώραν.

Αλλ' η Μαριώρα ήτο πτωχή και είχε, φαίνεται, συναίσθησιν ότι η τρέλλα των νέων του χωρίου, τουλάχιστον των ευπορωτέρων, δεν ηδύνατο να φθάση μέχρι σοβαρών αποφάσεων.

Άλλωστε η καρδιά της ήτο πλήρης γαλήνης παρθενικής εισέτι και εάν αυτή είχε τρελλάνει όλους τους νιούς, από τους νιούς κανείς δεν την είχε, όχι τρελλάνει, αλλ' ουδ' απλώς συγκινήσει.

Διό και ουχί μετά δυσαρεσκείας ήκουσε την συμβουλήν της μητρός της να ξενιτευθή, διά να εργασθή επί τινα έτη και ετοιμάση την προίκα της.

Αλλ' η Μαριώρα δεν είχε τόσον πεζήν ιδέαν περί του ξενιτεμού.

Η ωραία κεφαλή της ήτο πλήρης χρυσών ονειροπολημάτων εξ εκείνων τα οποία ψιθυρίζουν εις τα ώτα⁷ μας το κάλλος και η νεότης.

Η ηδύλαλος⁸ εκείνη φωνή της εψιθύριζεν ότι με τοιαύτα κάλλη ήτο αδύνατον να μη αγαπηθή από κανένα εύπορον και ωραίον νέον, εκ των νέων των πόλεων τους οποίους εφαντάζετο σχεδόν ως αγγέλους.

Και η φαντασία της, ωθουμένη υπό της φιλοστόργου καρδιάς, επεξέτεινε την ευτυχίαν αυτής εφ' όλης της οικογενείας της και έβλεπεν, εν μέσω του φωτεινού κόσμου των ονειροπολημάτων, την μητέρα της ευλογούσαν αυτήν, ευτυχή και αναπαυομένην εν τω γήρατι αυτής, τ' αδέρφια της φαιδρά και ευτυχισμένα επίσης, - εφαντάζετο τον οίκον της διαχύνοντα γαλήνιον ακτινοβολίαν ευποίας⁹, εφαντάζετο εαυτήν εν μέσω μικρών αγγέλων χαρωπών αποκαλούντων αυτήν μητέρα με την θελκτικήν παιδικήν των φωνήν, και το αίσθημα της μητρότητος εμφανιζόμενον εις τα βάθη της καρδιάς της την επλήρου αγνώστου συγκινήσεως.

Έβλεπεν επίσης ενίοτε παρά το πλευρόν της νεανίαν ωραίον με μικρά μεταξώδη γένια, με μάτια γαλανά, άνδρα συμβολίζοντα την ισχύν και την αγάπην, του οποίου το πλήρες φίλτρο¹⁰ βλέμμα συνέπιπτε μετά του ιδιικού της επί των κεφαλών των παιδιών, τα οποία έπαιζαν προ των ποδών της.

Πόσον τον ηγάπα αυτόν τον άγνωστον νεανίαν, τον οποίον έκρυπτον τα νέφη του μέλλοντος!

Διότι δεν είναι εντελώς αληθές εκείνο το οποίον είπομεν ανωτέρω• η Μαριώρα ήτο ερωτευμένη με το πλάσμα τούτο της φαντασίας της, το οποίον εστόλιζε με όλας τας ιδεώδεις τελειότητας.

Αλλά πού έπρεπε να αναζητηθή ο ιδεώδης εκείνος σύζυγος, ο οποίος έμελλε να πραγματοποιήση τα παρθενικά της όνειρα;

Πού αλλού παρά εις την Αθήνα, εις την πόλιν περί ης τόσα είχε ακούσει θαυμάσια και η οποία εν τη ζωηρά της φαντασία είχε περιβληθή την αίγλην των πόλεων της Χαλιμάς και των παραμυθίων, απαστράπτουσα εκ χρυσού και μαρμάρων; [...]

(εκδ. Ιωάννη Τσορώνη, 1914)

⁷ τα αυτιά μας

⁸ γλυκιά

⁹ αγαθοεργίας

¹⁰ βλέμμα γεμάτο αγάπη

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το κεντρικό πρόσωπο της ιστορίας καθώς και τον τόπο στον οποίο κατοικεί **(10 μονάδες)**

α2. Να περιγράψετε το κεντρικό πρόσωπο ως προς τα εξωτερικά του χαρακτηριστικά κάνοντας αναφορές στο κείμενο **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε σε μία παράγραφο πώς φαντάζεται η ηρωίδα της ιστορίας τον μελλοντικό της σύζυγο. **(10 μονάδες)**

β2. Να σχολιάσετε τις αντιλήψεις της ηρωίδας για τον μελλοντικό της σύζυγο σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ (1865-1922)

Παλιές αγάπες (απόσπασμα)

Η μάνα μου ήταν καλή και αγαθή, όπως όλες οι γυναίκες του καιρού της. Γλυκιά ημέρα ωστόσο δεν είδε με τον πατέρα μου γιατί - λες κι έφταιγε η δόλια! - έκανε όλο κορίτσια. Ξέρεις τι θα ειπεί φτωχός και κορίτσια! Έξω απ' αυτό ακόμη όριζαν Τούρκοι στα Μοριά κι ήταν καλύτερο να μην απόχταε κανείς παιδί παρά ν' αποχτήσει θηλυκό. Κάθε νοικοκύρης που έβλεπε να πηγαίνει το σπίτι του μπροστά θλιβότανε περισσότερο από κείνον που δεν είχε τίποτα. Για τούτο κι ο πατέρας μου δεν έπαυε κάθε τόσο να της χτυπάει, κάπως στα χωρατά, μα πάντα πικραμένα:

- Μωρέ γυναίκα· δεν κάνεις και συ ένα σερνικό!

Μια βραδιά μπήκε στο σπίτι ολόχαρος.

- Τέλειωσε, Καλομοίρα· είπε μόλις πάτησε στην πόρτα. Ό,τι παιδί κάνεις - ήταν ετοιμόγεννη η μάνα μου - θέλω να είναι σερνικό.

Σε λίγο γεννήθηκα εγώ. Όταν πήγαν να του πάρουν τα συχαρίκια, στέναξε βαθιά. - Ο γέρο Βαρσάμης, σκέφτηκε, οχτώ ντουφέκια· ο Βασίλης πέντε· ο κουμπάρος μου ο Ανέστης τέσσερα - και τι; - ένα κι ένα! Εγώ τίποτα για το Γένοσ! Εμείς θέλουμε ανθρώπους για σπαθί κι η γυναίκα μου γεννάει για τη ρόκα!... Και με το γρόθο του έδωκε μια κι έσπασε το τραπέζι.

- Μα δεν πειράζει· είπε σε λίγο. Εγώ θα το κάμω σερνικό. Θα γένει καλύτερο από σερνικό.

Το είπε κι έγινε. Μόλις μεγάλωσα λίγο, μου φόρεσε αντρίκια και μ' έλεγε Χρυσάντο από Χρυσή που ήταν τ' όνομά μου. Στη μάνα μου, σε όλους έτσι έλεγε να με φωνάζουν. Από μικρή με έμαθε στ' άρματα. Μέρα νύχτα με δασκάλευε να παίζω το σπαθί, να λυγίζω το κορμί, να ρίχνω στο σημάδι. Την καθημερινή¹ μ' έπαιρνε στο χωράφι· τη γιορτή στο κυνήγι να κυνηγούμε τους λύκους και τ' αγριογούρουνα στη Δροσελή.

- Θέλω... να περνάς το βόλι απ' το δαχτυλίδι· μου έλεγε.

Πέρασαν έτσι κάμποσα χρόνια. Οι ραγιαδες άρχισαν κάπως ν' ανακατώνονται. Στις εκκλησιές διαβάζανε κάτι παράξενα τροπάρια για τους Αγαρηνούς. Οι χαλκιάδες κι οι τουφεξήδες νύχτα δούλευαν τα σύνεργα του πολέμου. Τα παλικάρια γυμνάζονταν στ' άρματα, έχυναν βόλια, τραγουδούσαν τα κλέφτικα. Α! πως έγινε και κείνο το αγουροξύπνημα! Την παραμονή του Βαγγελισμού - Πέφτη² θυμούμαι ήταν - βλέπουμε κατά το κοντόβραδο το Σισίνη από τη Γαστούνη, το Σταματόπουλο από τα Λεχαινά και τον καπετάν Αντωνάκη από τη Μανωλάδα με καμιά τρακοσαριά παλικάρια. Ο πατέρας μου είχε ρεματισμούς και δε μπορούσε να σηκωθεί από το

¹ καθημερινή

² Πέμπτη

κρεβάτι. Με φώναζε να πάω κοντά, μου έζωσε το σπαθί, μου έδωσε το καρυοφύλλι στο χέρι και

- Σύρε με την ευκή μου· λέει. Ξέρεις, δεν είσαι γυναίκα, είσαι άντρας· πρέπει να είσαι άντρας! Πέφτε άφοβα στη φωτιά· σκότωνε όσους άπιστους μπορείς. Ο παπα-Δημήτρης λέει, όσο περισσότερους σκοτώνεις τόσα κρίματα συχωριώνται.

Η μάνα μου και τα κορίτσια παράμερα κρυφόκλαιαν. Εγώ ήθελα να κρατηθώ, μα τα έρμα μάτια μου ψιγάλιζαν. Η ώρα του μισεμού ανάστησε στην καρδιά μου κάτι που δεν το ένιωθα πριν. Το σπίτι με τράβαε. Έβλεπα τα στρωσίδια του κρεβατιού, τον αργαλειό, την ανέμη³, τ' άλλα του σωθέματα⁴ και πίστευα πως ήταν δικά μου εργόχειρα. Έβλεπα τις γυναίκες και κάτι μέσα μου μ' έσπρωχνε να τρέξω, να τυλιχτώ στα φουστάνια τους, φυλαχτό να τα βάλω στην τρέλα του πατέρα μου. Α! το σπιτικό πουλί κι αν το φερε η μοίρα να κρεμάσει αίτου φτερά, πάντα τρομάζει να πετάξει στα κορφοβούνια! Κρύος ιδρώτας με τσάκισε και το κορμί λάγκευε⁵ κάτω από τ' άρματά μου. Σαν να το μάντεψε ο γέροντας, πήδησε από το στρώμα του, μ' έσπρωξε στην πόρτα και με φίλησε.

- Σύρε στο καλό, λέει με τρεμουλιαστή φωνή! Σα φύγουν οι Τούρκοι από το Μοριά, τότε να γυρίσεις και συ.

.....

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να καταγράψετε τα τρία (3) βασικά πρόσωπα της ιστορίας και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. (12 μονάδες). Ποιο είναι το πρόσωπο που αφηγείται; (3 μονάδες)

α2. Να προσδιορίσετε τον γεωγραφικό τόπο στον οποίο αναφέρεται το κείμενο και να βρείτε το σημαντικό ιστορικό γεγονός με το οποίο συνδέονται όσα διαδραματίζονται σε αυτό. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να επισημάνετε στην πρώτη παράγραφο τους λόγους για τους οποίους οι άνθρωποι της εποχής στην οποία αναφέρεται το κείμενο δεν ήθελαν να γεννιούνται κορίτσια. (10 μονάδες)

β2. *Εμείς θέλουμε ανθρώπους για σπαθί κι η γυναίκα μου γεννάει για τη ρόκα!...* Να σχολιάσετε το απόσπασμα και να χαρακτηρίσετε τον πατέρα λαμβάνοντας υπόψη το κοινωνικό στερεότυπο που αυτός εκπροσωπεί. (15 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

³ όργανο της υφαντικής

⁴ εξαρτήματα

⁵ σκιρτούσε

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ζωή Καρέλλη (1901-1998)

Στοργή

Είναι λυπητερό πράγμα ένας άρρωστος άντρας.
Άρρωστος στην πλήρη ακμή του.
Οι άντρες είναι καμωμένοι να μένουν δυνατοί.
Το αισθάνονται αυτό
κι όταν πέσουν στο στρώμα
έχουν την έκφραση του προσώπου περίλυπη.
Κάποτε το βλέμμα τους χάνεται.
Σα ν' απορούν γι' αυτό που τους συμβαίνει.
Σα να μη μπορούν να καταλάβουν την αδυναμία τους,
θυμώνουν κι αγαναχτούν,
ύστερα όμως είναι πιο λυπημένοι.
Έχουν μιαν άλλη μελαγχολία στην αρρώστια τους.
Παραδίνονται σαν παιδιά.
Σαν εκείνα τα παιδιά που έχουν πρόωρη γνώση.
Σε κοιτάζουν στα μάτια,
περιμένουν να τους βεβαιώσεις...
Όχι μόνο πως θα γίνουν καλά,
όχι πως δεν έχουν τίποτα,
μα πως η δύναμή τους είναι ακέρια.
Πως εσύ το θέλεις και τους περιποιείσαι
κι αυτοί το δέχονται.
Δέχονται την περιποίηση για το χατίρι σου.
Είναι λυπητερό να βλέπεις έναν άντρα άρρωστο,
να βλέπεις να κείτεται ένας λεβέντης.
Σε σφάζει το βλέμμα του.
Σε παρακαλεί μ' έναν τρόπο που σου πονεί.
Σε πειράζει που δέχεται τη βοήθειά σου.
Σε πειράζει να αισθάνεσαι χτυπημένη την περηφάνεια του,
την υπομονή του.
Γι' αυτό δε θα πιστέψεις
πως εκείνος δεν είναι ο πιο δυνατός κοντά σου.
Τούτο περιμένει να δει στο βλέμμα σου,
για να γιάνει.

Αυτό πρέπει να σου μαθαίνει η αγάπη σου.
Πως δεν του φτάνει μονάχα να τον αγαπάς.
Θέλει ακόμα πιο πολύ,
να πιστεύεις πάντα σ' αυτόν.

(Ποιήματα, Ερμής 1996)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τη σχέση, η οποία κατά τη γνώμη σας συνδέει τα δύο πρόσωπα της ιστορίας. **(5 μονάδες)**

α2. Να επισημάνετε τα δύο (2) γραμματικά πρόσωπα, τα οποία κυριαρχούν στην αφήγηση γράφοντας ένα παράδειγμα για το κάθε ένα από αυτά. **(8 μονάδες)**

α3. Να παραθέσετε τρεις (3) στίχους στους οποίους αποκαλύπτεται το πρόσωπο που αφηγείται. **(12 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. *Είναι λυπητερό πράγμα ένας άρρωστος άντρας./Άρρωστος στην πλήρη ακμή του./ Οι άντρες είναι καμωμένοι να μένουν δυνατοί .:* Να αναπτύξετε σε μία παράγραφο το θέμα των παραπάνω στίχων. **(10 μονάδες)**

β2. Να αναγνωρίσετε το κοινωνικό στερεότυπο στο οποίο γίνεται αναφορά στους παραπάνω στίχους **(5 μονάδες)**. Να σχολιάσετε αυτό το στερεότυπο σε σχέση με όσα παρατηρείτε στη δική σας καθημερινότητα. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΜΙΧΑΛΗΣ ΓΚΑΝΑΣ (γεν. 1944)

Προσωπικό

Επειδή η ζωή μας μοιάζει να φυραίνεται¹
μέρα με τη μέρα, δε θα πει πως η ζωή
δεν αξίζει τον κόπο.

Επειδή σ' αγάπησα και σ' αγαπώ ακόμη
κι ας μην είναι όπως παλιά,
δε θα πει πως πέθανε η αγάπη,
κουράστηκε ίσως σαν κάθε τι που ανασαίνει.

Επειδή περνάς δύσκολες μέρες
σκυμμένη σε χαρτιά και σε γκρεμούς
που δεν κλείνουν, κι εγώ πηδάω
τις νύχτες επί κοντώ λαχανιάζοντας,
δε θα πει πως δεν έχουμε
μοίρα στον ήλιο, έχουμε
τη δική μας μοίρα.

Επειδή πότε είσαι άνθρωπος
και πότε πουλί, φέρνεις στο σπίτι μας
ψωμάκια μικρά της αποδημίας²
κι ελπίζουνε τα παιδιά μας
σε καλύτερες μέρες.

Επειδή λες όχι και ναι κι ύστερα όχι
και δεν παραιτείσαι, ντρέπομαι
για τα ίσως, τα μπορεί τα δικά μου,
μα δεν αλλάζω, όπως δεν αλλάζεις κι εσύ,
αν αλλάζαμε θα 'μαστε πάλι
δύο άγνωστοι και θ' αρχίζαμε
απ' το άλφα.

Τώρα ξέρουμε πού πονάς
πού σωπαίνω πότε γίνεται παύση,
διακοπή αίματος και κρυώνουν
τα σώματα, ώσπου μυστικό δυναμό³
να φορτίσει πάλι τα μέλη
με δύναμη κι έλξη και δέρμα ζεστό.

Επειδή είναι δύσκολο ν' αγαπάς

¹ φυραίνω: μαζεύω, συρρικνώνομαι

² αποδημία: αναχώρηση από την πατρίδα και διαμονή σε ξένο τόπο.

³ δυναμό: μηχανή που παράγει ηλεκτρικό ρεύμα μετατρέποντας τη μηχανική ενέργεια σε ηλεκτρική.

και δυσκολότερο ν' αγαπάς τον ίδιο άνθρωπο
για καιρό, κάνοντας σχέδια και παιδιά
και καβγάδες, εκδρομές, έρωτα, χρέη
κι αρρώστιες, Χριστούγεννα, Κυριακές
και Δευτέρες, νόστιμα φαγητά
και καμμένα, θέλοντας ο καθένας
να 'ναι ο άλλος γεφύρι και δέντρο
και πηγή, κατά τις περιστάσεις
ή και όλα μαζί στην ανάγκη,
δε θα πει πως εγώ δεν μπορώ
να γίνω κάτι απ' αυτά ή και όλα μαζί,
κι αν είναι να περάσω
μια ζωή στη σκλαβιά έτσι κι αλλιώς
ας είμαι, λέω, σκλάβος της αγάπης.

(από τη συλλογή, *Γυάλινα Γιάννενα*, 1989)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να εντοπίσετε στο ποίημα στοιχεία του χαρακτήρα και της καθημερινής ζωής του αφηγητή και να τα συνθέσετε σε ένα σύντομο δικό σας κείμενο. **(10 μονάδες)**
- α2.** Να εντοπίσετε στο ποίημα στοιχεία του χαρακτήρα και της καθημερινής ζωής της γυναίκας και να τα συνθέσετε σε ένα σύντομο δικό σας κείμενο. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β1.** Να αναγνωρίσετε το είδος της σχέσης, η οποία συνδέει τα δυο πρόσωπα της ιστορίας **(5 μονάδες)** και να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος συνδέοντάς τον με αυτή τη σχέση. **(10 μονάδες)**
- β2.** Ποιοι, κατά τη γνώμη σας, παράγοντες έχουν επηρεάσει αυτή τη σχέση; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ (1938-1991)

Η Κατίνα (απόσπασμα)

Είχε ξεμείνει εντελώς η Κατίνα. Έλεγε πως είναι στα τριάντα. Τι τριάντα όμως; Οι φιλενάδες της είχανε κοτζάμ παιδιά, σαν και μας και πιο μεγάλα. “Δε λες τριάντα πέντε και βάλε”, λέγανε όταν γινότανε λόγος γι' αυτήνα. Όμως ήταν καλή, νοικοκυρά και πάντα με το γλυκό το λόγο κι οι δικοί της το ίδιο· ήσυχη κι αγαπημένη οικογένεια. Γι' αυτό κι όλοι τη νοιαζότανε και πήγαιναν κι έρχονταν τα προξενιά, όμως θες η τύχη, θες που το πράμα δεν κολλούσε μιας εξαρχής, ξέμενε η Κατίνα και σε λιγάκι θα 'μπαινε, στα σίγουρα, στο ράφι.

Κάθε φορά, λοιπόν, που θα της φέρνανε προξενιό, τη στολίζανε οι δικοί της όλο και περισσότερο κι απ' το πολύ το στόλισμα την κάμνανε στο τέλος σωστή λατέρνα, κι ενώ πρωύτερα δεν τις πρόσεχες τις ζάρες, ας πούμε, στο λαιμό, τώρα με τα κραγιόνια και τους κολιέδες, εκεί θαρρείς πως πήγαινε, ευθεία, το μάτι σου. Και να 'ταν καμιά πονηρή; Καμιά καταφερτζού να ξέρει απ' αυτά; Τίποτε. Ίσιος κι ειλικρινής άνθρωπος. Όπως εκείνη τη φορά που φέρανε στο σπίτι το Σωτήρη το ζωέμπορα κι ανοίζανε κουβέντα, καλοκαίρι ήτανε, για τα μπάνια κι ο άνθρωπος είπε πως “καμιά φορά, όταν το επιτρέπει η εργασία μου πάω στο Μπαξέ Τσιφλίκι”. Τότε η προξενήτρα ρώτησε και την Κατίνα, να έτσι, για να γίνει κουβέντα, κι αυτή,

- Τώρα τελευταία δεν πάμε, είπε μα πριν πηγαίναμε στο Μπεχ-Τσινάρι. Παγώσαν όλοι. Στο Μπεχ-Τσινάρι πήγαινε ο κόσμος πριν από είκοσι χρόνια. Και το πράμα, φυσικά, χάλασε.

Άσε πια τον αδερφό της τον Τάσο. Καλός, χρυσός ο χριστιανός, αλλά μονοκόμματος, ντουβάρι σκέτο, είχε χαλάσει προξενιά και προξενιά. Όπως τότε που φέρανε εκείνον το σιδηροδρομικό - “μεγαλούτσικος, μα καλοστεκούμενος και φαίνονταν γερός κι εργατικός”. Μόλις τον είδε ο Τάσος, ρώτησε:

Και τι δουλειά κάνεις, κυρ-Στέργιο; κι η προξενήτρα πετάχτηκε για να προλάβει και, -Ανώτερος υπάλληλος των σιδηροδρόμων, είπε.

Ο Τάσος τον ζύγιασε καλά και “βίρα¹” έκανε με τον ώμο του σα να σκούνταγε βαγόνι και γέλασε καλοκάγαθα με τ' αστείο. Σκέψου...

Όσπου, την τελευταία φορά που ήτανε να έρθει προξενιό, είπανε να 'ρθουνε τ' απόγευμα νωρίς με το γαμπρό, που θα 'λειπε ο Τάσος στη δουλειά. Όμως θαρρείς η ατυχία την κυνηγούσε τη φουκαριάρα την Κατίνα κι ο Τάσος εκείνη τη μέρα βρήκε να σχολάσει νωρίτερα. Έτρεξε η κυρα-Φανούλα, η αδερφή του, και του είπε να μην το κουνήσει απ' την κουζίνα, ώσπου να φύγουν οι άνθρωποι, και ξαναπήγε στη σάλα.

Ο Τάσος πλύθηκε κι έβαλε κατιτίς να φάει, μα τ' αυτί του το 'χε στημένο μέσα. Τότε ήταν που ρώτησε η προξενήτρα:

- Πόσω χρονώ είναι η Κατινούλα μας; κι η κυρα-Φανούλα,
- Είκοσι οχτώ στα είκοσι εννιά, απάντησε, μα πριν προλάβει να το γυρίσει κάπου αλλού, ο Τάσος μέσα απ' την κουζίνα,
- Ποια; είπε κι ύστερα, τριάντα οχτώ σωστά, κι οι άνθρωποι σηκώθηκαν και φύγανε

¹ τράβα, σήκωσε (ναυτ. επιφώνημα)

άρων άρον. Πέσανε να τον φάνε το φουκαρά τον Τάσο, σα να 'τανε όλα τελειωμένα κι αυτός ήρθε και τα χάλασε την ώρα που ήταν να περάσουνε τις βέρες.

Έμενε, λοιπόν, η Κατίνα κι όσο περνούσε ο καιρός τα προξενιά αραιώναν. Όσπου ήρθανε και τα αγγλέζικα στρατεύματα και γέμισε ο τόπος με χίλιες καρυδιές καρύδια: Αγγλέζους κι Αυστραλέζους και Ινδούς και κάτι άλλους μαυροκίτρινους που τους φωνάζαμε “αμίκους²” και που φεύγαμε μακριά όταν περνούσανε, γιατί λέγανε πως άμα τύχει, μπορούσανε να φάνε κι άνθρωπο ακόμη. Και μεις που περιμέναμε να 'ρθουνε πώς και πώς... Οι μεγάλοι λέγανε ότι στον πρώτο πόλεμο μοιράζαν στα παιδιά πλάκες τις σοκολάτες κι είχανε τις καντίνες τους ανοιχτές, βουνά οι κονσέρβες, τα βούτυρα κι οι ζάχαρες, κι έμπαινε ο κόσμος κι αγόραζε, με το τίποτε, και του πουλιού το γάλα. Όμως όταν ήρθανε, μονάχα φασαρίες φέρανε και τίποτ' άλλο. Προπαντός όταν μεθούσανε, και τότε, θα πεις, ήταν ξεμέθυστοι; Μαλώνανε και τα σπάζανε στις ταβέρνες και δε λογάριάζαν κανένα· σα να 'ταν του παππού τους το τσιφλίκι. Κι ύστερα βγαίνανε στο δρόμο και πειράζαν τα κορίτσια άγαρμπα και πέφτανε απάνω τους κι οι δικοί μας και γινότανε μαλλιά κουβάρια, όσο να έρθει η αστυνομία τους, κάτι θηρία ως εκεί απάνω, που βαράγανε όπου φτάνανε κι ύστερα τους πετάγανε στα φορηγά αναισθητους, σα να μην ήταν άνθρωποι, σα να 'τανε σφαχτάρια.

Εκτός όμως απ' αυτούς, είχε και κάτι άλλους, που παρασταίνανε τον δεν ξέρω ποιον. Σιδερωμένοι, του κουτιού κι ορθοκατέβατοι, σουλατσάρανε ασταμάτητα στις γειτονιές και ρίχνανε ματιές και σπόντες³ στα κορίτσια. Κι αυτές, οι χαμένες, τάχα γελούσαν με τα “γκλυκιά μου” και τα “κρυσό μου” που τις πετάγανε, τάχα δεν τα θέλανε και λιώνανε τις σόλες τους στα σύρε κι έλα και βγάζανε κάλους οι αγκώνες τους με το να τους τρώνε τα παράθυρα και τα μπαλκόνια. Κι άρχισε η Κατίνα να ντύνεται και να στολίζεται και να βγαίνει έξω κάθε τόσο, τάχα για ψώνια, τάχα για επισκέψεις και σε λιγάκι σταμπάραμε κι έναν ψηλό λοχία μ' έναν άλλο φίλο του αλλήθωρο, που όλο περνάγανε μπρος απ' το σπίτι της Κατίνας και λοξοκοιτάγανε. Κι ύστερα μαθεύτηκε πως πήγε σπίτι και τη γύρεψε. Καθίσαν, λέει, ένα γύρω στο σαλόνι και χαμογελούσαν και λέγανε κάτι “γκουτ” και τέτοια κι ο Φρεντ, έτσι τον λέγανε το γαμπρό, τον αλλήθωρο, μίλησε κάτι γαλλικά με την κυρα-Φανούλα που κάτι σκάμπαζε από παλιά κι όταν είδε το γιο της τον Κωστάκη,

Τρε ζολί ανφάν⁴, είπε ο Φρεντ. Κι ο Κωστάκης ήρθε και μας τα έλεγε με το νι και με το σίγμα και μεις “ζολί, ζολί” φωνάζαμε κι από τότε του 'μεινε το “ζολί”, παρατσούκλι του Κωστάκη. Ύστερα από κάνα μήνα, γίνανε τα επίσημα του αρραβώνα της Κατίνας κι όλοι στη γειτονιά καταχαρήκανε κι είπανε, “η καλή η πίτα, καλό μουσαφίρη περιμένει” και κάτι άλλα που λένε στην περίπτωση. Και το πράμα αποφασίστηκε. Θα πήγαιναν στο Μάντζεστερ, στην πατρίδα του Φρεντ, γιατί εκεί είχε ο άνθρωπος τις δουλειές του. Κι ο Φρεντ ξεκίνησε πρώτος, να πάρει και τ' απολυτήριο, να 'τοιμάσει και τα χαρτιά του για το γάμο και να ξανάρθει, σ' ένα μήνα το πολύ, να παντρευτούνε και να φύγουνε μαζί.

Άρχισε κι η Κατίνα τις ετοιμασίες· ραψίματα, και “μέθοδο αγγλικά” κι οι γείτονες πηγαίνανε και τα δώρα για το γάμο, ό,τι μπορούσε ο καθένας. Πέρασε όμως μήνας κι ο Φρεντ δε φάνηκε. Ο άλλος πάλι ο ψηλός, ο φίλος, έλεγε πως ίσως κάπου σκόνταψε το πράμα αλλά, να μην ανησυχούν, όλα θα σιάξουν. Πέρασε όμως και δεύτερος και τρίτος μήνας κι ούτε φωνή ούτε ακρόαση ο Φρεντ. Όσο για τον ψηλό, άφαντος κι αυτός. Κι η Κατίνα κλείστηκε και δε φαινόταν πουθενά. Ούτε, όμως, ξανάγινε λόγος στη γειτονιά γι' αυτό το ζήτημα. Μόνον εμείς ρωτήσαμε τον Κωστάκη, να μάθουμε κι αυτός μας είπε πως, τάχα, το καράβι που έφερνε το Φρεντ, χτύπησε πάνω σε νάρκα και πνίγηκαν όλοι.

² φίλους

³ υπαινικτικές κουβέντες

⁴ πολύ ωραίο, υπέροχο παιδί (κοινή γαλλική φράση).

(Ενηλικίωση, Νεφέλη, 1995)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα πρόσωπα που κατονομάζονται στο κείμενο και να επισημάνετε τις μεταξύ τους σχέσεις. **(15 μονάδες)**

α2. Να καταγράψετε τις πληροφορίες που αντλείτε από το κείμενο σχετικά με τον αφηγητή της ιστορίας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να επισημάνετε το πρόβλημα του κεντρικού προσώπου της ιστορίας, όπως φαίνεται στην πρώτη παράγραφο του κειμένου. **(10 μονάδες)**

β2. Να περιγράψετε το ρόλο της προξενήτρας κάνοντας αναφορές στο κοινωνικό στερεότυπο που εκπροσωπεί. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΤΟΛΗΣ ΚΑΖΑΝΤΖΗΣ (1938-1991)

Η θεία Φερενίκη (απόσπασμα)

Τις Κυριακές και τις γιορτές, μετά την εκκλησία, ερχόταν σπίτι μας η θεία Φερενίκη και μου μάθαινε, μια σταλιά παιδί, τροπάρια:

*Βαρβάραν την αγίαν τιμήσωμεν,
εχθρού γαρ τας παγίδας συνέτριψεν.*

Ήτανε συμμαθήτριες με τη γιαγιά μου στο διδασκαλείο. Το χειμώνα καθόντανε οι δυο τους κοντά στη σόμπα κι όσο να ζεσταθεί το **μπρούσικο**¹ κρασί, πίνανε τον καφέ τους. Ύστερα βάζαν το κρασί ζεστό στα ποτήρια και το σιγοπίνανε βουτώντας πού και πού μια φέτα ψωμί. Μιλούσανε σιγά σιγά η μια στην άλλη, πάντα στην καθαρεύουσα και πάντα στον πληθυντικό. Σαράντα τόσα χρόνια φιλενάδες και πληθυντικό!

Τις γιορτές η θεία Φερενίκη φόραγε το παράσημο. Ήταν ένας χάλκινος σταυρός μ' ένα ακτινωτό αστέρι στη μέση, που κρεμόταν από μια μπλε κι άσπρη κορδελίτσα. Το είχε πάρει τότε που υπηρετούσε δασκάλα στο Δυρράχιο, απ' τον ίδιο τον Έλληνα πρόξενο, μεγαλέμπορα του Δυρραχίου, «κατ' εντολήν του Μεγαλειοτάτου βασιλέως μας Γεωργίου του Πρώτου». Την ίδια κιόλας μέρα, με νωπή τη συγκίνηση στα αμυγδαλωτά της μάτια, βγήκε φωτογραφία με το παράσημο να πετάει απάνω στ' αφράτο της στήθος. Κι ήταν να μην πιστεύεις στα ίδια σου τα μάτια, βλέποντας αυτή την καχεκτικιά ασπρομάλλα γριούλα, τη θεία Φερενίκη, και να σου λέει με πικρό χαμόγελο πως «ναι, είναι η ίδια στη φωτογραφία», πως είν' αυτή η καλλονή με τα λοξά σχιστά μάτια που φτάνανε σχεδόν μέχρι τις ρίζες των πυρρόξανθων μαλλιών της, με τα ροδαλά τσιτωμένα μάγουλα, με τον περήφανο κότσο λίγο πιο πάνω απ' την κορφή και με τον τροφαντό μπούστο, όπου ήταν αδύνατο να κάνει επαφή το παράσημο.

Και πραγματικά. Αν δεν ήταν το παράσημο, ίδιο κι απaráλλαχτο με το πραγματικό, θα 'ταν αδύνατο να πεις πως είναι η θεία Φερενίκη. Δε θα μπορούσες να εξηγήσεις πώς γίνανε αυτά τα ξεπλυμένα γαλανά ματάκια με τη θολούρα του καταρράχτη, πώς γίνανε δυο γκριζωπές γραμμές εκείνα τα σαρκώδη ηδυπαθή² χείλια και προπαντός πώς γούβιασε εκείνο εκεί το στήθος. Μονάχα το παράσημο απόμεινε το ίδιο. Το παράσημο, η καθαρεύουσα, ο πληθυντικός, οι αβρές³ και ήρεμες κινήσεις καθώς σήκωνε το φλιτζάνι του καφέ, καθώς βουτούσε στο κρασί τη φέτα το ψωμί κι οι ευχές στη γιαγιά μου μπαίνοντας στην κάμαρα:

«Επί έτη πολλά να εορτάζωμεν του Ευαγγελισμού, Μαριγώ μου».

Κι η γιαγιά μου:

«Αμήν, Φερενίκη μου, διότι τις οίδεν⁴ τι μας επιφυλάσσει το μέλλον».

Η γιαγιά μου ήταν διαφορετικά. Τουλάχιστον στην εμφάνιση. Δυσκίνητη, γεμάτη υποψίες ασθενειών, είχε βολέψει διαφορετικά τη ζωή της. Είχε παντρευτεί κι είχε κάνει παιδιά κι εγγόνια. Όμως παρόλο που δεν ακούστηκε ποτέ παράπονο απ' τα χείλια της, βλέπαμε πόσο αταίριαστη ήταν με τον παππού μου. Εκείνος πάλι, κατά βάθος χρυσός άνθρωπος, λαϊκός τύπος με τα όλα του, έβλεπε πως από κάπου του περίσσευε η γιαγιά μου. Αυτό, φαίνεται, τον σκύλιαζε και το 'ριχνε στην ειρωνεία με κάτι «καλέ άντεξ» αντί γι' απάντηση, ή κάτι «η κυρία με τας κιμωλίας» όπως έλεγε τας καμελίας. Μα προπαντός τα 'χε με τη θεία Φερενίκη. Έφτασε κιόλας να τη συκοφαντεί, πως τάχα

¹ είδος κρασιού

² που εξέπεμπαν ερωτισμό

³ απαλές

⁴ ποιος ξέρει

είχε ψείρες, πράμα συχνό για κείνη την εποχή, μα αδύνατο να το πιστέψεις για την πεντακάθαρη γριούλα. Άσε πια τις άλλες τις χοντράδες που 'κανε όταν την έβρισκε στο σπίτι: Βροντούσε ασταμάτητα τις πόρτες, κυκλοφορούσε με τα μακριά του σώβρακα και τη μανικωτή φανέλα του κι έβρισκε γιορτιάτικα να βγάλει στη μέση όλα τα μερεμέτια και τα μαστορικά του, βρίζοντας τα χειρότερα όταν δεν τα πετύχαινε με το πρώτο. Η γιαγιά μου με τη θεία Φερενίκη κάναν πως δεν άκουγαν και συνεχίζανε τα δικά τους, κι ο παππούς μου δώστου χειρότερα, ώσπου η γιαγιά μου αναγκαζόταν να δικαιολογηθεί:

«Κάμνω παν ό,τι αρέσκει εις αυτόν και υποφέρω αγογγύστως⁵ παν ό,τι δεν αρέσκει εις εμέ».

Ο παππούς μου, που δεν καταλάβαινε γρυ⁶:

«Ανάθεμα τη ρίζα σου», απαντούσε απέξω· κι η θεία Φερενίκη:

«Παντρευτήκατε όμως, Μαριγώ μου, έχετε τα παιδιά, τα εγγονάκια σας. Ενώ εγώ; Τίποτε. Εάν ζούσεν τουλάχιστον ο Αλέξανδρος...»

Πάντα αυτός ο Αλέξανδρος. Έτσι σκέτος Αλέξανδρος, χωρίς επώνυμο, χωρίς άλλα στοιχεία, χωρίς τίποτε, πράμα που σιγά σιγά γίνηκε για μας, μικρά παιδιά, σωστό μυστήριο, που δε λέγαμε να το καταπιούμε. Μα όταν ρωτάγαμε τη γιαγιά μας:

«Ο αρραβωνιαστικός της Φερενίκης που σκοτώθηκε σε δυστύχημα», μας απαντούσε αόριστα.

[...]

Η παρέλαση-η ενηλικίωση, Νεφέλη, 1995.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα πρόσωπα της ιστορίας. (10 μονάδες)

α2. Να επισημάνετε στο κείμενο στοιχεία σχετικά με το πρόσωπο του αφηγητή της ιστορίας. (5 μονάδες)

α3. «Τις γιορτές... το παράσημο». Να αναγνωρίσετε στο απόσπασμα τα δυο (2) επίπεδα χρόνου. (2 μονάδες). Να αναφέρετε από δύο φράσεις που χαρακτηρίζουν κάθε ένα επίπεδο. (8 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε σε μια παράγραφο τη σχέση ανάμεσα στη γιαγιά και στον παππού του αφηγητή. (10 μονάδες)

β2. «Κάμνω παν ό,τι αρέσκει εις αυτόν και υποφέρω αγογγύστως παν ό,τι δεν αρέσκει εις εμέ». Να σχολιάσετε τη φράση της γιαγιάς κάνοντας αναφορά στις αντιλήψεις της για το ρόλο της γυναίκας. (15 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁵ χωρίς να δυσανασχετώ

⁶ τίποτα

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΘΗΝΑ ΚΑΚΟΥΡΗ (γεν. 1928)

Πριμαρόλια (απόσπασμα)

“Όλη αυτή η περιπέτεια της υγείας σου λήγει αισίως, Μέλω μου. Με τη βοήθεια του Θεού είσαι πλέον καλά, και σε δυο, το πολύ τρεις βδομάδες, θα γυρίσεις σπίτι σου. Θα ξαναρχίσεις τα τσάγια σου, τις επισκέψεις σου, θα έχω κι εγώ μια συντροφιά. Δεν ξέρεις πόσο κρύο και ξένο μού φαίνεται το σπίτι όλον αυτόν τον καιρό που λείπεις. Ξαναμείναμε οι δυο μας, Μέλω μου, όπως τον καιρό που ήμαστε παιδιά. Εσύ κι εγώ, πάλι. Θα το πιστέψεις; Στην ηλικία μου κάνω διαρκώς σχέδια για τη μελλοντική ζωή μας. Ούτε ντεμουαζέλες¹ να ήμαστε! Άθελά μου καταστρώνω προγράμματα...”

Η Μέλω κούνησε ζωηρά το κεφάλι.

“Κι εγώ”, είπε. “Κι εγώ το ίδιο!”

“Αλήθεια;” της έρριξε μια γρήγορη, ερωτηματική ματιά. “Σαν τι προγράμματα κάνεις εσύ;”

Η Μέλω βολεύτηκε καλύτερα στην θέση της, τράβηξε το σάλι γύρω στις πλάτες της, άπλωσε τα πόδια της στον ήλιο. Είχε να αναγγείλει στην αδερφή της ένα τόσο ωραίο σχέδιο! Ωραίο, δίκαιο και απλό.

“Μόλις γυρίσω στην Πάτρα” είπε και τα μάτια της έλαμπαν από ευχαρίστηση, “το πρώτο που θα κάνω αφού με αξίωσε ο Θεός να ζήσω, είναι να γράψω του Κίμωνα ό,τι έχω κληρονομήσει από τον πατέρα μας. Το μερίδιό μου στο σπίτι, και ό,τι άλλο ήρθε με την προίκα μου, ασημικά, κοσμήματα, έπιπλα, όλα θα τα καταγράψω λεπτομερώς γιατί αυτά πρέπει να πάνε στον Κίμωνα και στα παιδιά του -δεν εννοώ τη Φρόσω, εκείνη έχει από τον παππού της- εννοώ το Γιωργάκη και όσα άλλα θα κάνει ο Κίμων με την Καλλιόπη, γιατί δεν θα μείνουν με ένα μόνο, αλλά ήταν μεγάλο ευτύχημα ότι το πρώτο τους ήταν αγόρι, γιατί αν αρχίσεις με κορίτσια δεν ξέρεις ποτέ πού θα καταλήξεις, και μπορεί να γίνεις σαν τους Πρέκα – τους θυμάσαι τους Πρέκα πώς έρχονταν στην εκκλησία δυο-δυο; Εμπρός το ζεύγος, πίσω οι πρώτες τους δίδυμες, η Μαρία με την Δέσποινα, πάρα πίσω οι δεύτερες δίδυμες, η Ελένη με τη Φόνη, ακόμα πάρα πίσω οι τρίτες δίδυμες, η Ήρα με τη Ρέα, και τελευταίος εκείνος ο δύστηχος ο Λάμπης!”

Τα γέλια την έπνιξαν και κατακοκκίνισε.

“Έξι γέννες για να πετύχουν το αγόρι!” σπαρτάρησε.

“Το οποίο απεδείχθη ένας μπουφός και μισός”, σχολίασε η Άννα και πρόσθεσε παρατηρώντας το κατακόκκινο πρόσωπο της αδερφής της. “Μη γελάς έτσι, θα πάθεις τίποτα.”

“Φταίει ο κορσές μου”, κατάφερε να πει εκείνη καθώς ξεκαρδιζόταν. “Τον παραέσφιξα σήμερα.”

Η Άννα περιεργάστηκε μια στιγμή τα χοντρά μάγουλα της Μέλω, που τρεμούλιαζαν από τα γέλια, ενωμένα με το διπλό πιγούνι που είχε αποκτήσει, και το βουναλάκι της κοιλιάς της. Πάντα ήταν παχουλή η Μέλω αλλά τώρα, με τον υπερσιτισμό, είχε γίνει απότομα παχιά, πολύ παχιά.

“Παραχόντρυνε”, σκέφτηκε η Άννα με αποδοκιμασία.

Από τα νιάτα τους η Άννα -αθεράπευτα αχαμνή- είχε βρει τον τρόπο να μετατρέπει τη ζήλια για τους πολύ περισσότερους θαυμαστάς της αφράτης αδερφής της, σε περηφάνια. “Εγώ είμαι Άρτεμις” σκεφτόταν με πείσμα, “δεν είμαι χανουμάκι. Άρτεμις είμαι!” Μ' αυτή την ραδινή² εικόνα του εαυτού της είχε ζήσει επιτυχώς και αυτήν εξακολουθούσε να κρατά ψηλά στο νου της, σαν λάβαρο.

Αλλά δεν μπορούσε όλος ο κόσμος να στέκει στο ίδιο ύψος. Ούτε μοναχά στο πάχος

¹ ανύπαντρες γυναίκες (από τη γαλλ. λ. Demoiselle)

² λεπτή και ευλύγιστη

μειονεκτούσε η Μέλπω απέναντί της. Πολύ σημαντικότερη ήταν η φυρομυαλιά³ της.

Την ένιωθε τώρα έτοιμη να κάνει πάλι μια κουταμάρα και μάζεψε τις δυνάμεις της για να επέμβει.

“Γι’ αυτούς τους καταλόγους που έλεγες...” είπε ξαναφέροντας το θέμα εκεί που την ενδιέφερε.

Η Μέλπω είχε ήδη ξεχάσει για ποιους καταλόγους μιλούσαν και την Άννα την πλημμύρισε πάλι εκείνο το γνώριμο αίσθημα – μισό εκνευρισμός και μισό προστατευτική διάθεση για την καημένη τη Μέλπω, που είχε καλή καρδιά αλλά υστερούσε από εξυπνάδα.

“Για αυτά που θα γράψεις του Κίμωνος”, της θύμισε. “Τώρα δα δεν μου έλεγες πως θα του τα γράψεις όλα λεπτομερώς; Ε, λοιπόν πρέπει να ξέρεις πως δεν χρειάζεται να κάμεις τόσο κόπο και να τα καταγράψεις ένα ένα. Θυμάσαι πώς ήταν γραμμένη η διαθήκη του μακαρίτη του Παπά; Έτσι να κάμεις κι εσύ. Πέντε λόγια είναι αρκετά. “Καθιστώ γενικό κληρονόμο όλης της περιουσίας μου, κινητής και ακινήτου, τον μοναδικό ανιψιό μου Κίμωνα.” Αυτό αρκεί.”

Με δυσφορία είδε την αδερφή της να κουνά πέρα δώθε το κεφάλι και να σφίγγει τα χείλη της. Την ήξερε αυτή την έκφραση, μυριάδες φορές την είχε δει, από τότε που η Μέλπω παιδάκι μικρό έσειε πέρα δώθε τις όμορφες μπούκλες της για να υπογραμμίσει κάποια άρνησή της. Οι φόβοι της Άννας επιβεβαιώνονταν. Δεν ανησυχούσε για την έκβαση – πάντα με πείσματα άρχιζε η Μέλπω και πάντα κατέληγε να υποταχθεί. Αλλά ήταν ένας μπελάς να την πείθεις κάθε φορά.

[...]

Αθήνα, Εστία, 2007

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα πρόσωπα, τα οποία συνομιλούν στο κείμενο (4 μονάδες) και να προσδιορίσετε τη σχέση με την οποία συνδέονται. (4 μονάδες)

α2. Να αναφέρετε την πόλη, από όπου κατάγονται τα δυο βασικά πρόσωπα της ιστορίας. (5 μονάδες)

α3. Να εντοπίσετε και να γράψετε ένα (1) στοιχείο εξωτερικής εμφάνισης, καθώς και ένα (1) στοιχείο χαρακτήρα, ως προς τα οποία διαφοροποιούνται τα δυο αυτά βασικά πρόσωπα. (12 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. «...γιατί αν αρχίσεις με κορίτσια... ένας μπούφος και μισός,...»:Να αναπτύξετε με δικά σας λόγια σε μια παράγραφο το παραπάνω απόσπασμα. (10 μονάδες)

β2. Να επισημάνετε το κοινωνικό στερεότυπο, το οποίο αναφέρεται στο ίδιο απόσπασμα. (5 μονάδες). Να εκθέσετε τη δική σας άποψη σχετικά με αυτό το στερεότυπο. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

³ Φυρόμυαλος αποκαλείται αυτός που διαθέτει μειωμένες πνευματικές ικανότητες.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΑΡΙΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΟΥ (1897-1989)

Λωξάντρα (απόσπασμα)

Το σπιτικό της η Λωξάντρα το θεμέλιωσε στο Μακροχώρι – ένα προάστιο ανάμεσα στον Άι-Στέφανο και στο Επταπύργιο, πάνω στα γαλανά νερά της Προποντίδας.

Κάθε πρωί σαν άνοιγε το παράθυρό της και αντίκριζε το πέλαγος έλεγε: “Ωχ! Δόξα σοι ο Θεός!” και ρουφούσε με τα μεγάλα ρουθούνια της τη θαλασσινή αρμύρα ηδονικά, λες και ρουφούσε όλο τον πλούτο που κρύβει μέσα της εκείνη η ωραία θάλασσα: τα λαυράκια, τα μερτζάνια¹, τους στακούς, τα στρείδια...

“Ωχ! Δόξα σοι ο Θεός! Σήμερα τι να ψήσω!”

Δηλαδή τι να πρωτοψήσει ήθελε να πει. Να πάρει μεγάλα μύδια να τα κάνει τσακιστά, ή να πάρει μικρότερα για να τα κάνει αχνιστά ή πλακί ή τηγανητά με σκορδαλιά ή καλύτερα να τα κάνει με το ρύζι – σαλμαδάκι²...

Η μέρα της άρχιζε με τον καφέ του Δημητρώ που τον έψηνε πάντα μόνη της, γιατί, σαν τις μαχαρανές³, η Λωξάντρα πίστευε πως απ' το χέρι της γυναίκας του ο άντρας πρέπει να τρώει και να πίνει. Ύστερα τον βοηθούσε να ντυθεί, τον φιλούσε, τον σταύρωνε και κατέβαινε μαζί του τη σκάλα την πλατιά, που ένωνε τα δυο της μπράτσα στο πλατύσκαλο για να σε κατεβάσει απαλά στη μεγάλη μαρμαροστρωμένη αυλή που είχε κατάντικρα την ξώπορτα. Δεξιά ήταν η τραπεζαρία. Αριστερά ήταν το σαλόνι και δίπλα ήταν το χαμηλό ονταδάκι⁴ της νοικοκυράς. Η “κόχη” της. Εκεί που ήταν ο πλατύς σοφάς⁵, πέρα για πέρα απ' τη μιαν άκρη της κάμαρας ως την άλλη, και τα μεγάλα γιούκια⁶ όπου η νοικοκυρά έκρυβε το καλαθάκι με τις νταντέλες που έπλεκε και το κουτί με τις καλτσοβελόνες, και το μπόγο με τα λουτρικά, και τον κουρελόμπογό της, και το μπόγο με τα κουβάρια και τα μαλλιά, και τον πλουμιστό το μπόγο, τον καναρί το μπόγο, και τους άλλους χίλιους και ένα μπόγους της καλής νοικοκυράς.

Κάτω από τη σκάλα ήταν η πόρτα που οδηγούσε στην υπόγεια κουζίνα. Στο καθαυτό βασιλείο της Λωξάντρας. Στο σκοτεινό μα πολυαγαπημένο αυτόν Άδη με τα μεγάλα φουνέλα⁷ του και τις φουφούδες⁸ και τις μασιές⁹ και τα μυγιαστήρια¹⁰ και τους μπαλτάδες του κιμά.

Στην κουζίνα ο Ταρνανάς – ένα μικρό αρμενάκι που της το προξένεψε¹¹ ο Αρμένης ο ψαράς – πότε τεντζερέδες τρίβει με αρένα¹² και με λεμονόκουπα, πότε κιμά κοπανίζει πάνω στη σανίδα, πότε χαμένους μέσα σε σύννεφο πούπουλα κάθεται στη μέση της

¹ είδος ψαριού, λυθρίνια

² ντολμαδάκια

³ μαχαρανή: σύζυγος του μαχαραγιά, (τίτλος Ινδών πριγκίπων ή ηγεμόνων)

⁴ μικρό δωμάτιο

⁵ ανατολίτικος καναπές

⁶ στοίβες από ρούχα και σεντόνια

⁷ μαγειρικές εστίες με κάρβουνα

⁸ ψησταριές

⁹ εργαλεία για το σκάλισμα της φωτιάς, τσιμπίδες

¹⁰ μυγιαστήρια: αντικείμενο για να διώχνουν τις μύγες

¹¹ σύστησε

¹² άμμος

κουζίνας και μαδά πουλερικά. Και οι γάτες ένα γύρο οργιάζουν.

- Ψιστ! Κακόν – καιρό – να – μην – έχεις, αδικιωρισμένο¹³, θα με πετάξει κάτω! Να! Φάε! Φάε, λάμια!

Όταν ακούς τη Λωζάντρα να βλαστημά τις γάτες, αυτό πάει να πει πως τις ταΐζει το κρέας και έχει τύψεις.

Τη γλεντά τη ζωή της η Λωζάντρα μέσα σ' αυτή την κουζίνα. Μαγειρεύει για να τέρπει και να τέρπεται. Και όλη την ώρα δοκιμάζει το φαΐ στ' αλάτι του. Τρώει εκείνη, δίνει και στον Ταρνανά.

- Διές και συ, πώς σε φαίνεται στ' αλάτι του;

- Μμμ... δυσκολεύεται να απαντήσει ο Ταρνανάς, πρέπει να ξαναδοκιμάσει.

Η Σουλτάνα, η υπηρέτρια, πατάει τις φωνές:

- Καλέ κυρία, αύριο θα μεταλάβετε, κοτόπουλο τρώτε;

- Ποιος έφαε, μωρή κοτόπουλο;

Το φαΐ δοκίμασε η γυναίκα στ' αλάτι του.

Με τον καιρό πήρε πόδι η Σουλτάνα απ' την κουζίνα. Προβιβάστηκε σε καμαριέρα και η κουζίνα κηρύχτηκε σε απαγορευμένη ζώνη. Εξακολουθούσαν όμως να νηστεύουν κανονικά.

Όταν η Λωζάντρα τελείωνε το μαγείρεμα, έβγαζε την ποδιά της κουζίνας, έτριβε τα χέρια της με λεμονόκουπα και ανέβαινε στην τραπεζαρία, σέρνοντας από πίσω όλες τις μוסκές¹⁴ της Δύσης και της Ανατολής. Σκορπώντας γύρω της χαρά και ευδαιμονία.

(Εστία, Αθήνα, 1979)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να αναφέρετε τα τέσσερα (4) βασικά πρόσωπα της ιστορίας και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. **(10 μονάδες)**

α.2. Να επισημάνετε τους χώρους του σπιτιού οι οποίοι συνδέονται με το κεντρικό πρόσωπο του αποσπάσματος κάνοντας αναφορές στο κείμενο. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β.1. Να περιγράψετε τη Λωζάντρα σε μια παράγραφο. **(10 μονάδες)**

β.2. Να επισημάνετε το στερεοτυπικό τύπο γυναίκας στον οποίο ανήκει η Λωζάντρα **(5 μονάδες)** και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

¹³ αδικιωρισμένο: (βρισιά) που να έχει κακό τέλος

¹⁴ αρώματα

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΘΑΝΑΣ (1893-1987)

Ο τέταρτος άντρας (απόσπασμα)

Η αδελφή των Κοντραίων έπεσε σε βαρύ σφάλμα. Αγάπησε με όλη την τρέλα των εικοσιδύο της χρόνων τον Κωστάκη Ντούφη και του παραδόθηκε [...]. Όταν αισθάνθηκε το σφάλμα της αξίωσε απ' τον Κωστάκη μέσα σε οχτώ μέρες να την ζητήσει απ' τ' αδέρφια της. Κι όταν είδε πως οι οχτώ μέρες πέρασαν χωρίς να κάμει έτσι, μα και πως την απόφευγε συστηματικά, τότε δε δίστασε καθόλου να τα μαρτυρήσει όλα στη μάνα της για να πάρει το ζήτημα μια λύση. Τ' αδέρφια της έγιναν έξω φρενών. Ζήτησαν να τη σκοτώσουν αμέσως. Και θα τη σκότωναν. Μα η μάνα πρόβλεψε και την έδιωξε στην αδερφή της.

«Να μην ξαναπατήσει στο σπίτι η άτιμη θα τη σφάξω ανάποδα!»

«Στο σουβλί θα την περάσω!»

«Θα την μαδήσω ζωντανή!» κάθε αδερφός κι απόναν σκληρό θάνατο της απειλούσε. Μόνον ο πιο μικρός, ο τέταρτος, δε μιλούσε, παρά, καθώς αντίκριζε την πρωτόφανη άγρια τρικυμία του σπιτιού του, έτρεμε σύγκορμος κι έκλαιγε μαζεμένος σε μια άκρη. Ήταν παιδί δεκάξι χρονών και κανείς δεν πρόσεχε σε δαύτο, ούτε περίμενε απ' αυτό άλλη βοήθεια περισσότερη απ' τα φοβητσιάρικα δάκρυά του.

Αποφασίστηκε, ο Σωτήρης, ο μεγαλύτερος, να πιάσει τον Κωστάκη και να του απαιτήσει ορθά κοφτά σε τρεις μέρες μέσα ν' αρραβωνιάσει την προσβλημένη αδελφή τους.

Αν αρνιόταν, τότε θα λάβαιναν άλληνη απόφαση. Ο Κωστάκης ορφανό πλουσιόπαιδο, μονάκριβος γιος μιας διαβολεμένης χήρας, που κρατούσε την περιουσία του άντρα της καλύτερα κι απ' όταν ζούσε ο ίδιος, δεν είχε δική του γνώμη και θέληση. Αν και πάτησε τώρα πια τα είκοσι πέντε, δεν έλεγε και δεν έκανε παρά ό,τι κανοναρχούσε¹ η μητέρα του. Γλεντούσε όταν, όπου κι όπως ήθελε εκείνη. Πήγαινε με τους φίλους που του διάλεγε. Ζούσε τη ζωή που του είχε κανονίσει. Τα είχε όλα στο χέρι, για τίποτα δε φρόντιζε, κι όσο για την περιουσία του, ήταν ένας απλός υπάλληλος της μητέρας του. Η πρώτη λεύτερη, αυτόβουλη και μυστική απ' τη μητέρα του πράξη, ήταν ο έρωτάς του με τη Φωτεινή. Αυτός σπάζει πάντα τις αλυσίδες και των σκλαβωμένων κοριτσιών και των υποταγμένων αγοριών. Ήταν φυσικό κι επόμενο στο πρώτο απόχτημα της λευτεριάς του να μη λογαριάσει τίποτα, να μην κρατηθεί πουθενά.

[...]

Τη μέρα που τον φώναζε ιδιαίτερα ο Σωτήρης το προαίσθημά του έγινε βαρύτερο. Κάτι του απάντησε, ούτε ναι ούτε όχι, δεν ξέρει τίποτα, όμως τη θέλει την αδερφή του μα πρέπει να θελήσει κι η μητέρα του, αλλιώς πώς να το κάνει.

— Αυτές δεν είναι αντρίκιες κουβέντες!... Εκείνο που μας έκανες όμως είναι αντρίκιο και πολύ αντρίκιο μάλιστα... Δεν έχω να κάμω με τη μητέρα σου τίποτα. Έχω μ' εσένα... Σε τρεις μέρες περιμένουμε τον αρρεβώνα της αδερφής μας. Αλλιώς είμαστε τρεις... μπορεί να λείψει ο ένας. Μα κι εσύ δε χωράς άλλο στον απάνω κόσμο!...

¹ υπαγόρευε, του έλεγε τι να κάνει.

— Με φοβερίζεις;...

— Κάθε άλλο. Σε τέτοια ζητήματα δεν πάνε φοβέρες!... Σ' αφήνω στην καλή σου διάθεση και σε προειδοποιώ...

— Δεν παραδέχομαι τίποτα απ' όσα μου λες...

— Τότε μας κοροϊδεύει η αδερφή μας και πρέπει να σφάζουμε αυτήν πρώτα...

— Όχι! Όχι! Αν η μητέρα μου παραδεχτεί... την αδερφή σου εγώ θα την πάρω.

— Η μητέρα σου;... Δεν ξέρω!... Σε τρεις μέρες περιμένουμε τον αρρεβώνα. Τίποτ' άλλο!...

Σε τρεις μέρες. Δε γινόταν αλλιώς. Έπρεπε να το πει της μητέρας του.

— Ξέρεις μητέρα θέλω να παντρευτώ!

— Μακάρι κι απόψε παιδί μου.

— Πρέπει να βρω νύφη...

— Σου έχω διαλέξει την καλύτερη...

— Μα τώρα που διάλεξα κι εγώ;...

— Πες μου. Μπορεί να 'ναι κι η ίδια...

— Η Φωτεινή του Κόντρα...

— Σε καλό σου!... Πιο κάτω δεν κατέβαινες;... Δεν έχουμε αρχοντοπούλες στον τόπο μας όμορφες, πλούσιες και καλές;...

— Αυτήν αγαπώ!

— Μωρέ σόι κι άνθρωπο που διάλεξες!...[...]

Το βράδυ στο σπίτι ξανάγινε η ίδια σκηνή. Όταν μαζεύτηκαν και τα τρία παιδιά, η μάνα, συδαιλίζοντας² τη φωτιά στο τζάκι, ρώτησε χωρίς να τους κοιτάζει.

— Τι θα κάνουμε;

— Να βάλουμε απόψε κλήρο... είπε κάποιος.

— Τι κλήρο και ξεκλήρο! είτε ο άλλος. Να πάει ένας από μας... όποιος!...

— Δεν ξέρω... είστε τρεις άντρες! ξαναείπε μηχανικά στερεότυπα η μάνα.

— Φκιάστε τρεις κλήρους! είπε ο μεγαλύτερος!

Μπήκε ο Λευτέρης με το δίκαννο. Τους κοίταξε περιφρονητικά, ακούγοντας το στερνό λόγο.

— Οι κλήροι ήταν τέσσεροι!..., τους είπε. Και βγήκε ο δικός μου.

Η μάνα τινάχτηκε απ' το παραγώνι³ μ' ένα δαυλί στο χέρι. Οι τρεις αδερφοί πισωπάτησαν αποσβολωμένοι.

— Πώς είπες;

— Τον σκότωσα με το δίκαννο την ώρα που γύριζε απ' το κτήμα... «Μάνα μου... Φωτεινή μου!», φώναξε καθώς έπεφτε απ' τ' άλογο...

— Εσύ!

Η μάνα πέταξε το δαυλί στο τζάκι, χύμηξε, αγκάλιασε το Λευτέρη και τον φίλησε σφιχτά.

— Όλους θα μας πιάσουν τώρα... είπε ο μεγαλύτερος. Θα πούνε πως εμείς σε βάλαμε!...

(*Ανθολογία Νεοελληνικού διηγήματος*, τ. Α', Αναγέννηση-Φιλολογική)

² συδαιλίζω και συνδαιλίζω: ανακινώ τα ξύλα για να δυναμώσει η φλόγα

³ ο χώρος μπροστά στο τζάκι.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα πρόσωπα της ιστορίας και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. **(15 μονάδες)**

α2. Να εντοπίσετε δύο (2) αναφορές στο χώρο και να τις συνδέσετε με τα πρόσωπα της ιστορίας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε το πρόβλημα, το οποίο έχει προκύψει για την οικογένεια των Κοντραίων. **(8 μονάδες)**

β2. Να σχολιάσετε την αντίδραση του μικρού γιου σε αυτό το πρόβλημα. **(5 μονάδες)**

β3. Να αναφέρετε τον τρόπο που λύθηκε το οικογενειακό αυτό δράμα. **(8 μονάδες)**

β4. Να κατονομάσετε με απλή αναφορά στο κείμενο ποιος είναι ο *τέταρτος άντρας* του τίτλου **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΗΛΙΑΣ ΒΕΝΕΖΗΣ (1904-1973)

Ο ναυαγός (απόσπασμα)

Ο ναυαγός -ένας νέος άντρας που είχε ναυαγήσει στο πέλαγό μας μια απ' τις τελευταίες μέρες του χειμώνα και λίγο έλειπε να χαθεί- περπατούσε το δύσκολο δρόμο: πήγαινε να μιλήσει στην πεθαμένη γυναίκα του, κει που αναπαύοταν, στη γη. Ήταν λίγοι μήνες που πέθανε. Θα είχε να της πει πολλά. Για τη δύσκολη ώρα. Για το ναύαγιο.

[...]

Ήταν νέα γυναίκα, ζεστή, την αγαπούσε παράφορα, την έδενε με την αρμύρα του πελάγου, με το πάθος της θάλασσας. Αυτός έλειπε πολύ, ταξίδευε πολύ, την άφηνε μονάχη. Όμως δε φοβήθηκε γι' αυτήν ποτέ. Ήταν και γι' αυτήν βέβαιος, όπως για όλα. Η σιγουριά, η τραχειά της δύναμη, αγκάλιαζε κι εκείνην μαζί μ' όλα τα πράματα όσα του ανήκαν. Αυτή η γυναίκα είχε έρθει γι' αυτόν - έτσι έλεγε. Για να τον λατρέψει ίσαμε το τέλος του ταξιδιού. Και να πεθάνει. Τίποτα άλλο.

[...]

Ξαφνικά, στρίβοντας το μονοπάτι, καρφώθηκε στον τόπο του, σα να τον είχε χτυπήσει αστροπελέκι. Πάνω στον τάφο της με τον πρόχειρο ξύλινο σταυρό, ένας άντρας, ένας άγνωστος άντρας, σκυμμένος κάτω έκανε. Ο ναυαγός άνοιξε τα μάτια του καλά, είδε τη σκυμμένη φιγούρα, το έργο της. Ανατρίχιασε. Ο άγνωστος άντρας άναβε το καντήλι της πεθαμένης γυναίκας του!

Χίμησε απάνω στον ξένο, τον άρπαξε με τα δυνατά του χέρια, τον στύλωσε ολόρθο. Ο άγνωστος άντρας, νέος κι αυτός, με πρόσωπο αυλακωμένο απ' τη λύπη, χλωμός, ψέλλισε:

«Τι είναι; Τι έχεις;»

Το καντήλι με το λάδι ξέφυγε απ' το χέρι του, το λάδι έτρεχε λίγο λίγο απάνω στο χώμα που σκέπαζε την πεθαμένη, έσταζε.

Μα ο άλλος, ο ναυαγός, τώρα ούρλιαζε:

«Ποιος είσαι εσύ; Ποιος είσαι εσύ; Τι γυρεύεις, σκυλί, απάνω στον τάφο της γυναίκας μου; Τι την είχες, εσύ, τη γυναίκα μου;»

Ο άλλος μιλά ήσυχα. Προσπαθεί να ξεφύγει απ' τα χέρια που τον κρατούν. Λέει ήσυχα.

«Κοίταξε πλάι. Εδώ, στον παιινό τάφο, είναι η δική μου η γυναίκα. Τη θάψαμε προχτές».

Ήρθε, λέει, να της ανάψει το καντήλι. Τότες είδε τον άλλο τάφο πλάι του. Το καντήλι του ξένου τάφου είχε σβήσει. Του φάνηκε, ο ξένος τάφος, έρημος.

«Μήτε είδα, γυναίκα ήταν, άντρας ήταν», προσπαθεί να εξηγήσει ο ξένος. «Είδα σβηστό το καντήλι, πήγα να βάλω λάδι να το ανάψω. Χριστιανοί είμαστε».

Μα ο ναυαγός δεν ήθελε ν' ακούσει. Βίαη, αναπάντεχη, αδυσώπητη, ερχόταν η συμφορά. Γκρέμιζε τη ζωή, γκρέμιζε την πίστη, το ρυθμό. Κείνη η παράξενη μουσική σώπαινε, κομμένη απότομα, το αίσθημα της σιγουριάς, η γαλήνη σώπαινε - το χρυσό στεφάνι έσβηγε καπνός.

«Άσ' τα αυτά!» ούρλιαζε στον ξένο. «Για τη γυναίκα μου ήρθες κι εσύ! Λέγε! Τι την είχες τη γυναίκα μου; Από πότε την είχες;»

Λίγο παράμερα στεκόταν ο χορός των γυναικών. Είχαν έρθει κι αυτές μαζί με τον ξένο άντρα, μιλούσαν ανάμεσά τους πράματα αδιάφορα όσο ο άντρας έριχνε το λάδι στα δύο καντήλια, όταν ξαφνικά άκουσαν, είδαν το ναυαγό να χύνεται στον άνθρωπό τους. Τρέξαν.

«Τι είναι; Τι είναι;» φώναζαν.

«Ρώτησε τις γυναίκες!» έλεγε τώρα στο ναυαγό ο άγνωστος άντρας. «Ρώτησέ τες να σου πουν αν δεν ήρθα εγώ για τον άνθρωπό μου. Ρώτησέ τες αν ήξερα τι είναι ο τάφος τούτος που λες πως είναι η γυναίκα σου. Άφησέ με, άνθρωπε!»

«Έτσι είναι! Έτσι είναι!» φωνάζαν οι γυναίκες υστερικά, μπαίνοντας στη μέση, ξαφνιασμένες για το αναπάντεχο. «Πού ακούστηκε αυτό; Να μαλώνετε γι' αυτό; Ακούς να μαλώνουν ζηλεύοντας μια πεθαμένη γυναίκα! Χωριστείτε, λοιπόν! Ας πάει ο καθένας στον τάφο του να συχάσει!»

Και μια τους, πιο σιγά, όταν οι άλλες σώπασαν, είπε με ξαναμμένα μάτια στο ναυαγό:

«Χώμα πια είναι! Δεν πάει να 'καμε ό,τι θέλει σα ζούσε! Χώμα γίνηκε. Καθώς κι η άλλη. Λοιπόν, ας πάει ο καθένας σας στο χώμα του!»

Ήταν ο λόγος ο τελειωτικός. Το τελευταίο χτύπημα στη γαλήνη. Ο ναυαγός αποκαμωμένος κατέβασε τα χέρια του. Ο άλλος αποτραβήχτηκε αμίλητος. Το λίγο λάδι που έμενε έσταζε ακόμα σιγά στη γη. Κανείς δεν έσκυψε να σηκώσει το καντήλι. Το βράδυ έπεφτε. Τα μολυβένια ανοιξιάτικα σύννεφα του Ευαγγελισμού.

Οι νικημένοι, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, 1954.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(8 μονάδες)**

α2. Να προσδιορίσετε το χώρο στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. **(5 μονάδες)**

α3. Να αναγνωρίσετε στη δεύτερη παράγραφο το χρονικό επίπεδο της αφήγησης. **(12 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. «Ήταν νέα γυναίκα ... Τίποτε άλλο.»: Να περιγράψετε τα συναισθήματα που ένιωθε ο άντρας για τη γυναίκα σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

β2. Να επισημάνετε και να σχολιάσετε την ανατροπή της συναισθηματικής κατάστασης του άντρα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ (1932-)

Εξ αγχιστείας¹ (απόσπασμα)

[.....]

Όταν χήρεψε η μάνα μας, τριάντα δύο χρονών, αυτός κόντευε τα σαράντα. Κι όταν έκλεισε ο πρώτος χρόνος του πένθους της, μόνος του αυτός πήγε βρήκε την πεθερά της, δηλαδή τη γιαγιά μας, τη μάνα του πατέρα μας, και της γύρεψε να κουβεντιάσουν.

-Έχω τη δουλειά μου, της είπε. Παιδιά δεν κάνω. Και θέλω να την παντρευτώ τη Μαρίτσα.

Τη γιαγιά μας τη θυμάμαι αμυδρά, αλλά πρέπει να ήταν δυνατή γυναίκα. Έχοντας χηρέψει και η ίδια νέα, με τέσσερα μωρά επίσης, πίεσε τη μάνα μας που, δέσμια ενός αρχαίου ηθικού κώδικα, δεν ήθελε να ακούσει κουβέντα, και την ανάγκασε να δεχτεί το γάμο.

Ο πατριός μας ήταν βαγενάς².

Κάθε καλοκαίρι, κατά τα μέσα Αυγούστου, έπαιρνε σ' ένα ζεμπίλι τα εργαλεία του και κατέβαινε στον κάμπο της Μαντινείας να δουλέψει. Εκεί καθότανε μέχρι που άρχιζε ο τρύγος, επιδιορθώνοντας παλιά βαρέλια. Άλλαζε σάπιους παζούς³, σπασμένες δόγες⁴, τέτοια μερεμέτια. Ύστερα, με το τέλειωμα της εποχής, γύριζε πάλι στο χωριό.

Εμείς, που ακόμα δεν είχαμε συνείδηση του χρόνου, καταλαβαίναμε ότι ζύγωνε η ώρα να τον ξαναδούμε, από την ανησυχία της μάνας μας. Για καμιά βδομάδα η ανησυχία της αυτή εκδηλωνόταν με ένα είδος μανίας για την πάστρα⁵. Σάρωνε την αυλή, ασβέστωνε τις ξερολιθιές της μάντρας, έλιωνε και ξανάλιωνε τα νύχια της σφουγγαρίζοντας το πάτωμα με καρυδόφυλλα. Την τελευταία πια μέρα φαινόταν να καλμάρει λίγο. Σηκωνότανε πρωί, ζύμωνε, σκέπαζε το ψωμί να γίνει, κι όσο εκείνο φούσκωνε κι ανέβαζε αθόρυβα την υπομονή της, μας έλουζε, μας έδινε μια βρεγμένη φέτα στρωμένη με ζάχαρη και μας έστελνε να τον υποδεχτούμε στις Πλάκες.

Αν δε με γελάει η μνήμη μου, έχω κάνει αυτή τη διαδρομή τέσσερις ή πέντε φορές. Ωστόσο, θαρρείς και όλες ήσαν πανομοιότυπες, μέσα μου έχουν μείνει σα μία. Έμπαινε μπροστά ο Ντίνος κρατώντας την Όλγα από το χέρι και ακολουθούσαμε ο Βλάσης κι εγώ. Οι Πλάκες βρισκόντουσαν μια χιλιάδα μέτρα ψηλότερα από το σπίτι μας, ένα σύνορο που δεν το είχαμε ξεπεράσει ποτέ. Το έλεγαν έτσι το μέρος γιατί παλιά ήταν τούρκικο νεκροταφείο και σώζονταν ακόμα κάμποσα στενόμακρα αγκωνάρια, μπηγμένα κατακόρυφα στο χώμα. Πίσω από κει απλωνόταν ο υπόλοιπος κόσμος.

¹ αγχιστεία: η συγγένεια που δημιουργείται με το γάμο, σε αντιδιαστολή με τη συγγένεια αίματος.

² βαρελάς

³ παζός: η βάση του βαρελιού

⁴ κυρτές σανίδες βαρελιού

⁵ καθαριότητα

Φτάνοντας απάνω, η μέρα ντάλα⁶ κι έρημη, καθόμασταν αράδα και τα τέσσερα, χωρίς να μιλάμε στην αρχή, αγναντεύοντας το μουλαρόδρομο που χανόταν τον κατήφορο. Από το δρόμο αυτό θα ερχόταν ο «πατέρας» μας.

Εκτός από την Όλγα, τη μικρότερη, οι άλλοι ξέραμε ότι δεν ήταν ο αληθινός μας πατέρας. Όμως πλάγιαζε με τη μάνα μας στο ίδιο κρεβάτι, μας αγόραζε παπούτσια δυο φορές το χρόνο και, όταν αρρωσταίναμε, μας κουβαλούσε στο γιατρό. Καθόμασταν λοιπόν και τον περιμέναμε. Σχεδόν πάντοτε αργούσε να φανεί. Κι εμείς στο τέλος, μην αντέχοντας άλλο να δακρύζουν τα μάτια μας από την ένταση, το ρίχναμε στο παιγνίδι. Έτσι, κάθε φορά ήταν τότε, όταν πια είχαμε ξεχάσει για ποιο λόγο βρισκόμασταν κει πάνω, που μας κεραύνωνε η φωνή του:

- Παΐδια, σας έπιασα!

Σα να είχε έρθει δρασκελώντας τις κορφές, γυρίζαμε ξαφνιασμένοι και τον βλέπαμε λίγο μακρύτερα, έναν όρθιο Δία — το ζεμπίλι με τα εργαλεία ακουμπισμένο δίπλα του.

Η αμηχανία μας τον διασκέδαζε αρκετά, κι όταν η Όλγα πρώτη, η πιο αθώα, αμολιόταν τρέχοντας κατά το μέρος του, εκείνος γέλαγε τρανταχτά, έπεφτε στα τέσσερα κι άρχιζε να την κυνηγάει, γαβγίζοντας σα σκύλος. Με αυτό τον τρόπο γινότανε μπροστά μας η επανανθρωποποίησή του, και τότε μπαίναμε όλοι στο χορό, μέχρι που απόκανε⁷ ο ίδιος, σηκωνότανε λαχανιασμένος, έφτιαχνε τη λουρίδα του κι έλεγε:

- Πάμε τώρα, γιατί θα μας σκοτώσει η μάνα σας.

Άρπαξε την Όλγα από τις μασχάλες, [...], την κάθιζε στο μπράτσο του, έπαιρνε με το άλλο χέρι το ζεμπίλι και κινάγαμε.

Η είσοδός μας στο χωριό ήταν ένας θρίαμβος. Όλοι όσους απαντάγαμε στη διαδρομή ήθελαν να καλωσορίσουν τον πατριό μας και σταματάγαμε σε κάμποσες αυλές. Σα να είχε λείψει πια χρόνια στην ξενιτιά. Δεν ξέρω αν όλοι τον αγάπαγαν, πάντως όλοι επέμεναν να τον κεράσουν και να αλλάξουν δυο κουβέντες μαζί του. Στο βάθος αυτές οι δυο κουβέντες δεν ήταν παρά το πρόσχημα - η ανάγκη μιας ζωικής εντελώς συνάφειας. [...]

(Θα βρείτε τα οστά μου υπό βροχήν, Άγρα, 1992)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να αναφέρετε τα πρόσωπα της ιστορίας. **(7 μονάδες)**

α.2. Να προσδιορίσετε το γραμματικό πρόσωπο το οποίο κυριαρχεί στην αφήγηση, παραθέτοντας δύο παραδείγματα. **(6 μονάδες)**

α.3. Να προσδιορίσετε τον τόπο, το χρόνο και το σκοπό των μετακινήσεων του πατριού. **(12 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁶ καταμεσήμερο με πολύ δυνατό ήλιο

⁷ σταμάταγε από την κούραση

β

β.1. Να περιγράψετε τη σχέση το πατριού με τα θετά του παιδιά. **(15 μονάδες)**

β.2. Ανταποκρίνεται, κατά τη γνώμη σας, η συμπεριφορά του πατριού στο αντίστοιχο κοινωνικό στερεότυπο; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΑΡΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ-ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ (γεν. 1931-)

Αγαπούλα (απόσπασμα)

Ένα πρωί, στην αυλή της, που έσκιζε με το τσεκούρι ξύλα για προσάναμμα, ο Γιωργάκης — τρία τέσσερα χρονώ —, απ' το απέναντι σπίτι, έβγαλε το κεφαλάκι του από την πόρτα της κουζίνας τους, με όλο το σώμα του μέσα για ν' αποφύγει τον παγωμένο χειμωνιάτικο αέρα, και φώναζε μ' εκείνη την τσιριχτή φωνή που βγάζουν πολλές φορές τα μικρά παιδιά και λες πού τη βρίσκουν τέτοια δύναμη μες στο μικρό τους σώμα, φώναζε λοιπόν «Αγαπούλα, θα σε κάνουμε νύφη».

Όταν τέλειωσε με τα ξύλα και ανέβηκε στο σπίτι, είπε της μητέρας της ότι «αυτό» της φώναζε ο εγγονός της κυρίας Ευτέρπης κι ότι την έσκιαζε εκείνη η τσιριχτή φωνή του παιδιού και σαν να μην κατάλαβε στην αρχή από πού είχε έρθει, όμως, έτσι άξαφνα που είχε σηκώσει το κεφάλι της και κοίταζε απέναντι αφήνοντας καθηλωμένο το τσεκούρι ανάμεσα στη βαθιά σχισμή ενός κούτσουρου, πρόλαβε και είδε εν ριπή οφθαλμού¹ (ή έτσι της φάνηκε;) από πού ερχόταν η φωνή κι άκουσε συγχρόνως μια πόρτα να κλείνει με πάταγο, και μετά τίποτα.

Η μητέρα της, προσπαθώντας να κρύψει τη χαρά της, είπε μάνι μάνι, όμως με κάποια προσποιητή αδιαφορία, «σίγουρα η γιαγιά του η κυρία Ευτέρπη θα το 'βαλε το μωρό να σου φωνάζει έτσι, σε θέλει, φαίνεται, για το γιο της τον Παύλο», κι η Αγαπούλα είπε «μαμά, δεν είσαι με τα καλά σου που θα πάρω έναν άντρα που δεν αγαπώ, εσύ κοίταζε να το βγάλεις αυτό απ' το μυαλό σου, τ' ακούς; πες πως δεν σου το 'πα ποτέ», κι εκείνη δεν τόλμησε να βγάλει άλλη λέξη από το στόμα της.

Όμως, από την άλλη κιόλας μέρα άρχισαν κάτι συχνές επισκέψεις της γειτόνισσας κυρίας Ρωζάνης, και σους πους με τη μητέρα της Αγαπούλας κάτι ψήνανε οι δυο τους, μια υπόθεση σκοτεινή θαρρείς, γιατί η κυρία Ρωζάνη ήταν καπάτσα προξενήτρα. «Ρωξ... Ρωξ...», τη φωνάζαν τα μικρά παιδιά της γειτονιάς και τρέχαν τα σάλια τους στη σκέψη, στη φαντασία μάλλον και στην επιθυμία, ενός ροξ² σοροπιαστού, και βέβαια μέναν με το στόμα άδειο και μόνο με την ηδονή της λέξης ικανοποιούνταν και τίποτα παραπάνω. Στην αρχή την πείραζε την κυρία Ρωζάνη αυτή η προσφώνηση των παιδιών και τα διαολόστελνε, χωρίς ποτέ να ξέρει από ποιανού

¹ στη στιγμή, σε ελάχιστο χρόνο

² είδος γλυκίσματος

στόμα έβγαине ο χαρακτηρισμός, καθώς τα πίτσικα κρύβονταν συνήθως πίσω από εξώπορτες ή φυλλωσιές, κάποτε όμως το πήρε απόφαση, μέχρι που χαμογελούσε καλόκαρδα λέγοντας «παιδιά είναι, ας χαίρονται, ας παίζουν και με τις λέξεις, δεν θα με φάνε κιόλας».

Μια μέρα η Αγαπούλα κόλλησε τα μάτια της στη χαραμάδα μιας πόρτας ενός δωματίου του σπιτιού της, εκεί απ' όπου μπορούσε να βλέπει τη μάνα της και την κυρία Ρωζάνη — έστω από μια κάθετη γραμμή, καδραρισμένη — να κάθονται κοντά κοντά και, ρουφ ρουφ, να πίνουν τον καφέ τους και να συνομιλούν, θαρρείς μυστικά, έτσι που δεν έπρεπε ν' ακούν τα λόγια τους ούτε οι τοίχοι του σπιτιού.

Μ' ένα δάχτυλο, σχεδόν αγγίζοντας την πόρτα απαλά σαν με βαμβάκι, φάρδυνε, έστω ανεπαίσθητα, το οπτικό της πεδίο, έτσι που μπορούσε τώρα όχι μόνο να τις εποπτεύει (και να τις υποπτεύεται...) καλύτερα, να βλέπει δηλαδή την έκφρασή τους και τις χειρονομίες τους, αλλά να πιάνει κιόλας κάτι από τα λόγια τους, που, όσο και νά 'ρχονταν στ' αυτιά της σαν σπασμένα κομμάτια, της επέτρεπαν να συμπεράνει την τεχνική, το «ψήσιμο», της κυρίας Ρωζάνης, αλλά και την όποια επιρροή ασκούσε το μπλαμπλά της πάνω στη μητέρα της.

Κάποια στιγμή μάλιστα που η κυρία Ρωζάνη ύψωσε κάπως τη φωνή της, ίσως για να επιβληθεί στη διστακτικότητα και στην αμφιβολία της μάνας της, στην άβουλη (ίσως και άβολη) στάση και θέση της απέναντι στην πρότασή της, άκουσε ξεκάθαρα την κυρία Ρωζάνη να λέει, σκύβοντας εμπιστευτικά στη μούρη της μάνας της, «τη δουλειά του την έχει μόνιμη στο Δημόσιο, δεν πίνει, δεν καπνίζει, δεν παίζει χαρτιά, ...».

(Η παραίτηση, Κέδρος, 2002)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα πρόσωπα της ιστορίας. **(12 μονάδες)**

α2. Να εντοπίσετε τους δύο χώρους όπου διαδραματίζεται η ιστορία. **(8 μονάδες)**

α3. Να αναφέρετε για τον κάθε έναν από αυτούς τους χώρους μία φράση, η οποία να τους προσδιορίζει αντιθετικά. **(5 μονάδες).**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίον αντέδρασαν η μάνα και η κόρη στην ιδέα του προξενιού. **(12 μονάδες)**

β2. Να αιτιολογήσετε **(8 μονάδες)** και να σχολιάσετε **(5 μονάδες)** αυτές τις αντιδράσεις.

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ (1792- 1869)

Ο βωμός της πατρίδος

A

Τρέξατε αδέρφια, τρέξατε
Ψυχαί θερμαί, γενναίαι·
Εις τον βωμόν τριγύρω
Της πατρίδος αστράπτοντα
Τρέξατε πάντες.

B

Ας παύσωσ' η διχόνοια
Που ρίχνουσι τα έθνη
Τυφλά, υπό τα σκληρότατα
Ονύχια των αγρύπνων
Δολίων τυράννων.

Γ

Τρέξατ' εδώ· συμφώνως
Τους χορούς ας συμπλέξωμεν,
Προσφέρων ο καθένας
Λαμπράν θυσίαν, πολύτιμον,
Εις την πατρίδα.

Δ

Εδώ ας καθιερώσωμεν
Τα πάθη μας προθύμως·
Τ' άρματα ημείς αδράξαμεν¹
Μόνον διά να πληγώσωμεν
Του Οσμάν τα στήθη.

E

Εδώ πάντα τα πλούτη μας
Ας χύσωμεν· εν όσω
Γυμνόν σπαθί βαστούμεν
Μας φθάνουσι τα φύλλα
Τίμια της δάφνης.

ΣΤ

Κ' ύστερ', αφ' ου συντρίψωμεν
Τον έχθιστον ζυγόν,
Αλλά όχι αβέβαια πλούτη
Θέλει μας δώσει πάλιν
Η Ελευθερία.

¹ αδράξαμε: πιάσαμε, πήραμε

Z

Εδώ ηδονάς και ανάπαυσιν,
Ω φίλοι, ας παραιτήσωμεν
Ξηρή πέτρα το στρώμα,
Φαρμάκι το ψωμί
Της δουλείας είνε.

H

Εδώ, σαν αναθήματα,
Εις τον βωμόν πλησίον,
Τους συγγενείς, τα τέκνα μας
Αγαπητά, τους γέροντας
Τώρα ας αφήσωμεν.

Θ

Πάντα όσα εις την καρδίαν μας
Είνε ακριβή, δεν πρέπουσιν
Εις άνδρας 'που τρομάζουν,
Έμπροσθεν εις ανόητον
Βάρβαρον σκήπτρον.

I

Ούτε η ζωή δεν πρέπει.
Τρέξατε αδέλφια τρέξατε.
Συμμέτρως εχορεύσαμεν,
Σύμμετρα ας αποθάνωμεν
Διά την πατρίδα.

(Εν Ζακύνθω εκ του τυπογραφείου ο Παρνασσός του εκδότου Σ. Ραφτάνη, 1881)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Το ποίημα είναι μια Ωδή.

α.1. Να καταγράψετε μορφικά χαρακτηριστικά του ποιητικού αυτού είδους, αφού παρατηρήσετε προσεκτικά στο συγκεκριμένο ποίημα:

- τον αριθμό των στίχων εκάστης στροφής
- το είδος του μέτρου (ιαμβικό ή τροχαϊκό)

(10 μονάδες)

α.2. Η Ωδή του Κάλβου έχει εγκωμιαστικό ή υμνητικό χαρακτήρα και συνιστά συγχρόνως κάλεσμα για απελευθέρωση της πατρίδας. Να επαληθεύσετε τη θέση αυτή με αναφορά στο ποίημα λαμβάνοντας υπόψη τον τρόπο εκφοράς (προστακτική ή προτρεπτική υποτακτική) των ρημάτων του κειμένου. (10 μονάδες)

α.3. Να σχολιάσετε σύντομα τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στο ποίημα μια (1) μεταφορά, μια (1) παρομοίωση, μια (1) προσωποποίηση και μια (1) επανάληψη. **(12 μονάδες)**

β.2. Να σχολιάσετε τη λειτουργία δύο (2) εκφραστικών μέσων της επιλογής σας, τα οποία εντοπίσατε στην ερώτηση β.1. **(8 μονάδες)**

β.3. Να βρείτε πέντε (5) λόγιες λέξεις του κειμένου, οι οποίες χαρακτηρίζουν την ιδιόμορφη γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Κάλβος στα ποιήματά του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ ΒΑΡΝΑΛΗΣ (1884-1974)

[Να σ' αγναντεύω, θάλασσα...]

Να σ' αγναντεύω, θάλασσα, να μη χορταίνω
απ' το βουνό ψηλά
στρωτή και καταγάλανη και μέσα να πλουταίνω
απ' τα μαλάματά¹ σου τα πολλά.

Να 'ναι χινοπωριάτικον² απομεσήμερο, όντας³
μετ' άξαφνη νεροποντή
χυμάει μες απ' τα σύννεφα θαμπωτικά⁴ γελώντας
ήλιος χωρίς μαντύ⁵.

Να ταξιδεύουν στον αγέρα τα νησάκια, οι κάβοι,
τ' ακρόγιαλα σα μεταξένιοι αχνοί⁶
και με τους γλάρους συνοδιά⁷ κάποτ' ένα καράβι
ν' ανοίγουν να το παίρνουν οι ουρανοί.

Ξανανιωμένα απ' το λουτρό να ροβολάνε⁸ κάτου
την κόκκινη πλαγιά χορευτικά
τα πεύκα, τα χρυσόπευκα, κι' ανθός του μαλαμάτου
να στάζουν τα μαλλιά τους τα μυριστικά.

Κι' αντάμα⁹ τους να σέρνουνε στο φωτεινό χορό τους
ως μέσα στο νερό
τα ερημικά χιονόσπιτα - κι' αυτά μες στ' όνειρό τους
να τραγουδάνε, αξύπνητα καιρό.

Έτσι να στέκω, θάλασσα, παντοτεινέ έρωτά μου
με μάτια να σε χαίρομαι θολά
και να 'ναι τα μελλούμενα στην άπλα σου μπροστά μου,
πίσω κι' αλάργα¹⁰ βάσανα πολλά.

¹ μαλάματα: χρυσάφια, χρυσαφένια χρώματα

² χινοπωριάτικον: φθινοπωρινό

³ όντας: όταν

⁴ θαμπωτικά: εκθαμβωτικά

⁵ μαντύ: μανδύας

⁶ αχνός: άπυνος, αδύναμος, αδιόρατος

⁷ (η) συνοδιά: η συνοδεία

⁸ ροβολάνε: πάνε

⁹ αντάμα: μαζί

¹⁰ αλάργα: μακριά

Ως να με πάρεις κάποτε, μαργιόλα¹¹ συ
στους κόρφους¹² σου αψηλά τους ανθισμένους
και να με πας πολύ μακριά απ' τη μαύρη τούτη Κόλαση,
μακριά πολύ κι' από τους μαύρους κολασμένους

(Πρόλογος στο *Το φως που καίει*, Αλεξάνδρεια, 1922)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση.

α.1. Να γράψετε δύο (2) παραδείγματα ομοιοκαταληξίας που παρατηρείτε στο ποίημα (**5 μονάδες**) και να προσδιορίσετε το είδος τους. (**5 μονάδες**)

α.2. Να αναγνωρίσετε το μέτρο του ποιήματος (ιαμβικό ή τροχαϊκό). (**5 μονάδες**)

α.3. Να γράψετε ακόμη δύο (2) μορφικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης που απαντούν στο ποίημα (εκτός από αυτά που προσδιορίζονται στις ερωτήσεις α.1. και α.2.) (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «χυμάει μες απ' τα σύννεφα θαμπωτικά γελώντας/ ήλιος χωρίς μαντύ», «τ' ακρόγιαλα σα μεταξένιοι αχνοί»: να ονομάσετε τα σχήματα λόγου που υπάρχουν σε αυτούς τους στίχους. (**10 μονάδες**) Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. (**5 μονάδες**)

β.2. Να γράψετε πέντε (5) λυρικές λέξεις του ποιήματος. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹¹ μαργιόλα: χαριτωμένη, ναζιάρα

¹² κόρφος: αγκαλιά, στήθος

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Απιστία¹

Πολλά άρα Ομήρου επανούντες, αλλά τούτο
ουκ επαινεσόμεθα ... ουδέ Αισχύλου, όταν φη η
Θέτις τον Απόλλω εν τοις αυτης γάμοις άδοντα
«ενδατείσθαι τας εάς ευπαιδίας,
νόσων τ' απείρους και μακραίωνας βίους.
Εύμπαντα τ' ειπών θεοφύλεις εμάς τόχας
παιών' επευφήμησεν, ευθυμόν εμέ.
Καγώ το Φοίβου θείον απευδές στόμα
ήλπικον είναι, μαντική βρύον τέχνη:
Ο δ', αυτός υμνών,
αυτός εστιν ο κτανών
τον παίδα τον εμόν».

Πλάτων, Πολιτείας Β΄

Σαν πάντρευαν την Θέτιδα με τον Πηλέα
σηκώθηκε ο Απόλλων στο λαμπρό τραπέζι
του γάμου, και μακάρισε τους νεονύμφους
για τον βλαστό που θάβγαινε απ' την ένωσί των.
Είπε: Ποτέ αυτόν αρρώστια δεν θαγγίξει
και θάχει μακρυνή² ζωή.— Αυτά σαν είπε,
η Θέτις χάρηκε πολύ, γιατί τα λόγια
του Απόλλωνος που γνώριζε από προφητείες
την φάνηκαν εγγύησις για το παιδί της.
Κι όταν μεγάλωνεν ο Αχιλλεύς, και ήταν
της Θεσσαλίας έπαινος η εμορφιά του,
η Θέτις του θεού τα λόγια ενθυμούνταν.
Αλλά μια μέρα ήλθαν γέροι με ειδήσεις,
κ' είπαν τον σκοτωμό του Αχιλλέως στην Τροία.
Κ' η Θέτις ξέσχιζε τα πορφυρά³ της ρούχα,
κ' έβγαζεν από πάνω της και ξεπετούσε⁴
στο χώμα τα βραχιόλια και τα δαχτυλίδια.
Και μες στον οδυρμό της τα παληά θυμήθη·
και ρώτησε τι έκαμνε ο σοφός Απόλλων,
πού γύριζεν ο ποιητής που στα τραπέζια
έξοχα ομιλεί, πού γύριζε ο προφήτης
όταν τον υιό της σκότωναν στα πρώτα νειάτα.
Κ' οι γέροι την απήντησαν πως ο Απόλλων
αυτός ο ίδιος εκατέβηκε στην Τροία,
και με τους Τρώας σκότωσε τον Αχιλλέα.

(1904)

¹ Για τις απαντήσεις σας δεν χρειάζεται να λάβετε υπόψη σας το μότο του ποιήματος.

² μακρυνή: μακρόχρονη

³ (το) πορφυρό: το κατακόκκινο χρώμα

⁴ ξεπετούσε: πέταγε, έριχνε

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Καβάφη παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή του. **(5 μονάδες)**

α.2. Να επαληθεύσετε τον χαρακτηρισμό που δώσατε, εντοπίζοντας τέσσερα (4) βασικά γνωρίσματα της μορφής του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) διαφορετικά εκφραστικά μέσα στο ποίημα (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά, εικόνα κ.ά.) **(10 μονάδες)**

β.2. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων που εντοπίσατε στην ερώτηση β.1. **(5 μονάδες)**

β.3. Ο Καβάφης χρησιμοποιεί μια ιδιότυπη γλώσσα η οποία απαρτίζεται από λόγιες, ιδιοματικές και λαϊκές λέξεις. Να γράψετε πέντε (5) λόγιες, τρεις (3) λαϊκές και δύο (2) ιδιοματικές λέξεις του κειμένου. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΒΙΖΥΗΝΟΣ (1849-1896)

Αποχωρισμός

α. Η Μάνα

Φουρτούνιασεν η θάλασσα και βουρκωθήκαν τα βουνά!
Είναι βουβά τ' αηδόνια μας και τα ουράνια σκοτεινά,
κι η δόλια μου ματιά θολή -
παιδί μου, ώρα σου καλή!

Είν' η καρδιά μου κρύσταλλο και το κορμί μου παγωνιά,
σαλεύ' ο νους μου, σαν δενδρί, που στέκ' αντίκρυ στο χιονιά
και είναι ξέβαθο πολύ -
παιδί μου, ώρα σου καλή!

Βουίζει το κεφάλι μου σαν του χειμάρρου τη βοή!
Ξηράθηκαν τα χείλη μου, και μου εκόπηκ' η πνοή
σ' αυτό το ύστερο φιλί,
παιδί μου, ώρα σου καλή!

Να σε παιδέψ' ο πλάστης μου, κατηραμένη ξενιτιά!
Μας παίρνεις τα παιδάκια μας και μας αφήνεις στη φωτιά,
και πίνουμε τόση χολή¹,
όταν τα λέμ' «ώρα καλή!»

β. Το παιδί

Φυσά βοριάς, φυσά θρακιάς², γεννιέται μπόρα φοβερή!
με παίρνουν, μάνα, σαν φτερό, σαν πεταλούδα τρυφερή,
και δεν μπορώ να κρατηθώ -
μάνα, μην κλαις, θα ξαναρθώ!

Βογγούν του κόσμου τα στοιχειά, σηκώνουν κύμα βροντερό·
θαρρείς ανάλωσεν³ η γη, και τρέχ' η στράτα σα νερό,
και γω το κύμα τ' ακλουθώ -
μάνα, μην κλαις, θα ξαναρθώ!

Όσες γλυκάδες και χαρές μας περιχύν' ο ερχομός,
τόσες πικράδες και χολές μάς δίν' ο μαύρος χωρισμός!
Ωχ! ας ημπόργα να σταθώ!..
Μάνα, μην κλαις, θα ξαναρθώ!

¹ (η) χολή: δηλητήριο, φάρμακα

² (ο) θρακιάς: βόρειος άνεμος που φυσά στη Θράκη

³ αναλώω: χωρίζω ένα σύνολο στα μέρη που το αποτελούν

Πλάκωσε γύρω καταχνιά, κι ήρθε στα χείλη μ' η ψυχή!
Δος με την άγια σου δεξιά, δος με συντρόφισσαν ευχή,
να με φυλάγη μη χαθώ -
μάννα, μην κλαις, θα ξαναρθώ!

(Από *Το τέλος του παραμυθιού ή η αρχή του ονείρου*, Ερμής 2001)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως προς τη μορφή του ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
α.2. Με βάση τον χαρακτηρισμό που δώσατε στο ποίημα, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του τρία (3) βασικά του γνωρίσματα. **(15 μονάδες)**
α.3. Να αιτιολογήσετε την επιλογή του ποιητή να βάλει εκτός από τον κεντρικό και δύο ενδιάμεσους τίτλους στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να βρείτε δύο (2) μεταφορές και δύο (2) παρομοιώσεις του ποιήματος. **(10 μονάδες)**
β.2. Να σχολιάσετε τη λειτουργία της επανάληψης στον τελευταίο στίχο κάθε στροφής και στα δύο μέρη του ποιήματος. **(10 μονάδες)**
β.3. Να γράψετε πέντε (5) λυρικές ονοματικές φράσεις (επίθετο + ουσιαστικό) του κειμένου. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Άνεργοι

Του εργοστασίου η πόρτα, είναι από σίδερο· έχει
στο μέσο δυο κάγκελα. Και πίσω απ' τα κάγκελα
δυο μάτια που σφάζουν. Ο επιστάτης κοιτάζει
την ουρά των ανθρώπων που στέκονται απ' έξω,
χέρια και πρόσωπα που κάνουν μια κίνηση
όλα μαζί, κρατούν την ανάσα, σκύβουν ν' ακούσουν.
«Μεσημέριασε, φύγετε. Ο κύριος
διευθυντής δε θά 'ρθει. Αύριο πάλι
πρωί. Πιο πρωί».
Χαμηλώνουν τα πρόσωπα, στέκονται αμήχανα.
Ύστερα, φεύγοντας, κοιτάζουνε γύρω τους
σα να ψάχνουν να βρουν ένα βάραθρο – όχι
να κλάψουνε, όχι να ψάξουν για τίποτα.
Να ρίξουν τα χέρια τους.

(Από τη συλλογή, *Το βάθος του κόσμου*, 1961)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα θεωρείτε ότι ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)
α.2. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας στο α.1. γράφοντας τέσσερα (4) αντίστοιχα χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να βρείτε δύο (2) διαφορετικά εκφραστικά μέσα του ποιήματος (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες, επαναλήψεις κ.ά.). (**10 μονάδες**)
β.2. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των εκφραστικών μέσων που εντοπίσατε στο ερώτημα β.1. (**8 μονάδες**)
β.3. Να παραθέσετε τους στίχους οι οποίοι καταγράφονται σε ευθύ λόγο. (**2 μονάδες**)
Να αναφέρετε δύο (2) λόγους που ο Ν. Βρεττάκος χρησιμοποιεί ευθύ λόγο στο ποίημά του. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η αναγνώρισις¹

Εχάραξεν ανατολή και ρόιδισεν η δύσι,
Πάν τα πουλάκια σταις βοσκαίς και η ώμορφαις να πλύνουν.
Πήρα κ' εγώ το γρίβα² μου να πάω να τον ποτίσω.
Βρίσκω μια κόρη πώπλυνε σε μια κρυά βρυσούλα,
Κ' εγώ νερό της γύρευα κι' άπλωσε να μου δώση.
Δώδεκα κούπαις μούδωκε, στα μάτια δεν την είδα
Και σε ταις δεκατέσσαραις την είδα δακρυσμένη
-«Τ' έχεις κόρη μ' και θλίβεσαι και βαρυνασπενάζεις;»
-«Εγώχ' άντρα στην ξενιτιά τώρα δώδεκα χρόνους,
Κι' ουδέ χαρτί δε μώστειλεν ουδέ ατός³ του ήλθε,
Κι' ακόμα δυο τον καρτερώ, ως τρεις τον παντυχαίνω,
Κι απαί θα γένω καλογριά, τα ράσα να φορέσω.»
-«Ο άντρας σούταν άρρωστος, βαργιά⁴ για να πεθάνη,
Και τον εδάνεισα πανί, μούπε να με το δώσης.»
-«Αν τον εδάνεισες πανί, εγώ να σου το δώσω.»
-«Γώ τον εδάνεισα κερι, μούπε να με το δώσης»
-«Αν τον εδάνεισες κερι, εγώ να σου το δώσω»
-«Γώ τον εδάνεισα φιλί, μούπε να με το δώσης.»
-«Αν τον εδάνεισες φιλί, να πάγης να το πάρης.»
-«Κόρη μ' εγώμ' ο άντρας σου, εγώμαι κι ο καλός σου.»
-«Αν ήσαι σύ ο άντρας μου, αν ήσαι ο καλό μου,
Πες μας σημάδια του σπιτιού, τότε να σε γνωρίσω.»
-«Έχεις μηλιά στη θύρα σου και κλήμα στην αυλή σου,
Κάμει σταφύλια ραζακιά⁵ και το κρασί μοσκάτο⁶.»
-«Εγώμουν κρασοπούλισσα και διάβηκες και τάδες.
Αν ήσαι συ ο άντρας μου, αν ήσαι ο καλός μου,
Πές μου σημάδια του κορμιού, τότε να σε γνωρίσω.»
-«Έχεις ελιά στο στήθος σου κ' ελιά στην αμασκάλη.»
-«Καλέ μ' εσύ 'σαι ο άντρας μου, εσύ 'σαι κι' ο καλός μου.»

¹ Στο κείμενο έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης

² (ο) γρίβας: άλογο

³ ατός: αυτός, ο ίδιος

⁴ βαργιά: βαριά

⁵ ραζακιά (σταφύλια): ποικιλία σταφυλιού

⁶ μοσκάτο (κρασί): είδος κρασιού από αρωματικά σταφύλια

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να αναγνωρίσετε το μέτρο του ποιήματος (ιαμβικό ή τροχαϊκό). **(5 μονάδες)**
- α.2.** Το ποίημα έχει στο μεγαλύτερο μέρος του διαλογική μορφή. Να γράψετε τέσσερα (4) παραδείγματα από το κείμενο που επαληθεύουν την παραπάνω θέση. **(10 μονάδες)**
- α.3.** Να βρείτε στο κείμενο τα σημάδια της αναγνώρισης στην οποία αναφέρεται ο τίτλος του ποιήματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Στο ποίημα χρησιμοποιούνται πολλές επαναλήψεις λέξεων ή ολόκληρων φράσεων. Να εντοπίσετε δύο (2) από αυτές. **(10 μονάδες)**
- β.2.** Τι εξυπηρετούν, κατά τη γνώμη σας, οι επαναλήψεις που εντοπίσατε στην ερώτηση β.1.; **(5 μονάδες)**
- β.3.** Να γράψετε πέντε (5) ιδιωματικές λέξεις από το ποίημα. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Η αναγνώρισις¹

Εχάραξεν ανατολή και ρόιδισεν η δύσι,
Πάν τα πουλάκια σταις βοσκαίς και η ώμορφαις να πλύνουν.
Πήρα κ' εγώ το γρίβα² μου να πάω να τον ποτίσω.
Βρίσκω μια κόρη πώπλυνε σε μια κρυά βρυσούλα,
Κ' εγώ νερό της γύρευα κι' άπλωσε να μου δώση.
Δώδεκα κούπαις μούδωκε, στα μάτια δεν την είδα
Και σε ταις δεκατέσσαραις την είδα δακρυσμένη
-«Τ' έχεις κόρη μ' και θλίβεσαι και βαρυνασπενάζεις;»
-«Εγώχ' άντρα στην ξενιτιά τώρα δώδεκα χρόνους,
Κι' ουδέ χαρτί δε μώστειλεν ουδέ ατός³ του ήλθε,
Κι' ακόμα δυο τον καρτερώ, ως τρεις τον παντυχαίνω,
Κι απαί θα γένω καλογριά, τα ράσα να φορέσω.»
-«Ο άντρας σούταν άρρωστος, βαργιά⁴ για να πεθάνη,
Και τον εδάνεισα πανί, μούπε να με το δώσης.»
-«Αν τον εδάνεισες πανί, εγώ να σου το δώσω.»
-«Γώ τον εδάνεισα κερι, μούπε να με το δώσης»
-«Αν τον εδάνεισες κερι, εγώ να σου το δώσω»
-«Γώ τον εδάνεισα φιλί, μούπε να με το δώσης.»
-«Αν τον εδάνεισες φιλί, να πάγης να το πάρης.»
-«Κόρη μ' εγώμ' ο άντρας σου, εγώμαι κι ο καλός σου.»
-«Αν ήσαι σύ ο άντρας μου, αν ήσαι ο καλό μου,
Πες μας σημάδια του σπιτιού, τότε να σε γνωρίσω.»
-«Έχεις μηλιά στη θύρα σου και κλήμα στην αυλή σου,
Κάμει σταφύλια ραζακιά⁵ και το κρασί μοσκάτο⁶.»
-«Εγώμουν κρασοπούλισσα και διάβηκες και τάδες.
Αν ήσαι συ ο άντρας μου, αν ήσαι ο καλός μου,
Πές μου σημάδια του κορμιού, τότε να σε γνωρίσω.»
-«Έχεις ελιά στο στήθος σου κ' ελιά στην αμασκάλη.»
-«Καλέ μ' εσύ 'σαι ο άντρας μου, εσύ 'σαι κι' ο καλός μου.»

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Ποια πρόσωπα διαλέγονται στο παραπάνω δημοτικό τραγούδι; **(10 μονάδες)**

α.2. Σε ποιον χώρο διαδραματίζεται η αφήγηση; **(5 μονάδες)**

¹ Στο κείμενο έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης

² (ο) γρίβας: άλογο

³ ατός: αυτός, ο ίδιος

⁴ βαργιά: βαριά

⁵ ραζακιά (σταφύλια): ποικιλία σταφυλιού

⁶ μοσκάτο (κρασί): είδος κρασιού από αρωματικά σταφύλια

α.3. Ο αφηγητής συμμετέχει ή όχι στην ιστορία που αφηγείται; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας λαμβάνοντας υπόψη τη διαλογική μορφή που παρατηρείται στο μεγαλύτερο μέρος του ποιήματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ποια είναι η σχέση μεταξύ των προσώπων που διαλέγονται; **(10 μονάδες)**

β.2. Στο δημοτικό τραγούδι παρουσιάζεται το κοινωνικό στερεότυπο της πιστής συζύγου. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά αυτού του στερεοτύπου; **(10 μονάδες)**.

β.3. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στην ερώτηση β.2. με αντίστοιχες παραπομπές στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931-)

Γράμμα

Ο ταχυδρόμος,
σέρνοντας στα βήματά του την ελπίδα μου
μου 'φερε και σήμερα ένα φάκελο
με τη σιωπή σου.
Το όνομά μου γραμμένο απ' έξω με λήθη.
Η διεύθυνσή μου ένας ανύπαρκτος δρόμος.
Όμως ο ταχυδρόμος
τον βρήκε αποσυρμένο στη μορφή μου,
κοιτώντας τα παράθυρα που έσκυβαν μαζί μου,
διαβάζοντας τα χέρια μου
που έπλαθαν κιόλας μια απάντηση.
Θα τον ανοίξω με την καρτερία μου
και θα ξεσηκώσω με τη μελαγχολία μου
τ' άγραφά σου.
Κι αύριο θα σου απαντήσω
στέλνοντάς σου μια φωτογραφία μου.
Στο πέτο θα έχω σπασμένα τριφύλλια,
στο στήθος σκαμμένο
το μενταγιόν της συντριβής.
Και στ' αυτιά μου θα κρεμάσω-συλλογίσου-
τη σιωπή σου.

(Από τη συλλογή *Έρεβος*, 1956)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, ως προς τη μορφή του, είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο; **(5 μονάδες)**

α.2. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στο α.1. αναφέροντας τέσσερα (4) μορφικά του γνωρίσματα. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «σέρνοντας στα βήματά του την ελπίδα μου», «κοιτώντας τα παράθυρα που έσκυβαν μαζί του»: Ποια σχήματα λόγου (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις κ.ά.) παρατηρείτε στους στίχους αυτούς; **(10 μονάδες)** Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις του ποιήματος (ουσιαστικά ή ρήματα/μετοχές) που να σχετίζονται θεματικά με τον τίτλο του ποιήματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (1859-1951)

[Δε θέλω του κισσού το πλάνο ψήλωμα...]

Δε θέλω του κισσού το πλάνο ψήλωμα
σε ξένα αναστυλώματα δεμένο.
Ας είμαι ένα καλάμι, ένα χαμόδεντρο.
Μα όσο ανεβαίνω, μόνος ν' ανεβαίνω.

Δε θέλω του γυαλιού το λαμπροφέγγισμα,
που δείχνεται άστρο με του ήλιου τη χάρη.
Θέλω να δίνω φως από τη φλόγα μου,
κι ας είμαι κι ένα ταπεινό λυχνάρι.

([Δε θέλω του κισσού]. *Φωτερά σκοτάδια*. Ι.Ν. Σιδέρης, 1915)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα θεωρείτε ότι ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)

α.2. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στο α.1. γράφοντας δύο (2) αντίστοιχα χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. (**10 μονάδες**)

α.3. Οι δύο πρώτες στροφές του ποιήματος (και ο τίτλος του) αρχίζουν με τον ίδιο τρόπο («Δε θέλω»). Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η επιλογή αυτή του ποιητή; (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να αναφέρετε το κύριο γραμματικό πρόσωπο των ρημάτων που αξιοποιείται στο ποίημα; (**5 μονάδες**) Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η χρήση του από τον ποιητή; (**5 μονάδες**)

β.2. Να εντοπίσετε τις δύο (2) βασικές αντιθέσεις του ποιήματος (μια για κάθε στροφή του). (**10 μονάδες**)

β.3. Να γράψετε δύο (2) λυρικές σύνθετες λέξεις του ποιήματος. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Άσμα ηρωικό και πένθιμο για τον χαμένο ανθυπολοχαγό της Αλβανίας
(απόσπασμα)

Ήταν γενναίο παιδί.
Με τα θαμπόχρυσα κουμπιά και το πιστόλι του
Με τον αέρα του άντρα στην περπατηξιά
Και με το κράνος του, γυαλιστερό σημάδι
(Φτάσανε τόσο εύκολα μες στο μυαλό
Που δεν εγνώρισε κακό ποτέ του)
Με τους στρατιώτες του ζερβά δεξιά
Και την εκδίκηση της αδικίας μπροστά του
—Φωτιά στην άνομη φωτιά!—
Με το αίμα πάνω από τα φρύδια
Τα βουνά της Αλβανίας βροντήξανε
Ύστερα λιώσαν χιόνι να ξεπλύνουν
Το κορμί του, σιωπηλό ναύαγιο της αυγής
Και το στόμα του, μικρό πουλί ακελάηδιστο
Και τα χέρια του, ανοιχτές πλατείες της ερημίας
Βρόντηξαν τα βουνά της Αλβανίας
Δεν έκλαψαν
Γιατί να κλάψουν
Ήταν γενναίο παιδί!

(Ποίηση, Ίκαρος, 1969)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στο α.1. καταγράφοντας δύο (2) μορφικές επιλογές του ποιητή. **(10 μονάδες)**
- α.3.** Να βρείτε τον γραμματικό χρόνο στον οποίο παρατίθενται τα περισσότερα ρήματα του κειμένου. **(2 μονάδες)** Να καταγράψετε τρία (3) σχετικά παραδείγματα. **(3 μονάδες)** Να σχολιάσετε την επιλογή του χρόνου αυτού από τον ποιητή σε σχέση με τον τίτλο του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε στο ποίημα μια ρεαλιστική εικόνα και μια υπερβατική – εξωπραγματική. **(10 μονάδες)**

β.2. Το ποιητικό απόσπασμα αρχίζει και τελειώνει με τον ίδιο τρόπο (σχήμα του κύκλου). Γιατί ο ποιητής επιλέγει αυτόν τον τρόπο; **(10 μονάδες)**

β.3. Να γράψετε δύο (2) λυρικά επίθετα του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Ο Ήλιος

Τι να σας πω γυναίκες τι να μη σας πω
παρηγοριά κι αλήθεια που να μην ντραπώ

[...]

Κουράγιο περισσότερες και ανεμώνες μου
Οι ωραίες κι οι συντροφιαστές κι οι μόνες μου

Όπου μαυρίλα κλώθεται¹ και γνέθεται²
Ήλιοι μικροί γενεείτε κι όλο αλέθετε

Σ' ευλογημένη μέρα βγάζει το κακό
σε δημοσιά πλατιά το στενοσόκακο

Κι είναι στη σκοτεινιά και στην ερήμωση
όπου ριζώνει κι ευωδιάζει η θύμηση

Ρίζα πικρή μου ρίζα και κρυφή πηγή
δώσε την περηφάνια πάρε την οργή

Σ' όλα τα σπίτια σ' όλα τα παράθυρα
δάφνες και κουμαριές³ και φοινικόκλαρα

Σ' ένα μακρύ τραπέζι κόκκινο κρασί
νέοι και γέροι κι άντρες ξεμανίκωτοι

Πάρτε μεράκι φλόγα λόγο μάλαμα
πάρτε μικρό λαγούτο⁴ πάρτε μπαγλαμά

Ν' αρχίσει το τραγούδι ν' ανεβεί ο καημός
να πάρει και να δώσει ο νους κι ο λογισμός

Τι με το «χα» και με το «νο» και με το «νται»
όλα του κόσμου τ' άδικα ξε-χά-νο-νται.

(Ο Ήλιος Ο Ηλιάτορας, 1971)

¹ κλώθω: φτιάχνω νήμα από μαλλί ή βαμβάκι

² γνέθω: φτιάχνω νήμα από μαλλί ή βαμβάκι, τραβώντας, στρίβοντας ή τυλίγοντας τις ίνες

³ (η) κουμαριά: θάμνος με κόκκινους, στρογγυλούς καρπούς

⁴ (το) λαούτο: έγχορδο μουσικό όργανο

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Το ποίημα του Ο. Ελύτη έχει ως προς τη μορφή του χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης.

α.1. Να βρείτε πέντε (5) ομοιοκαταληξίες (**5 μονάδες**) και να χαρακτηρίσετε το είδος τους (π.χ. ζευγαρωτή, πλεχτή, σταυρωτή κ.ά.). (**5 μονάδες**)

α.2. Να εντοπίσετε δύο (2) ακόμα μορφικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης, εκτός της ομοιοκαταληξίας, τα οποία επιβεβαιώνουν ότι το ποίημα είναι παραδοσιακό. (**10 μονάδες**)

α.3. Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με το περιεχόμενό του. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) εικόνες του ποιήματος (**10 μονάδες**) και να τις χαρακτηρίσετε (π.χ. οπτικές, ακουστικές, κινητικές κ.ά.). (**5 μονάδες**)

β.2. Στο ποίημα παρατηρείται προτρεπτικό ύφος. Να αναφέρετε δύο (2) γλωσσικές επιλογές (π.χ. ρηματικό πρόσωπο, έγκλιση κ.ά.) με τις οποίες ο ποιητής επιτυγχάνει το ύφος αυτό. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Αφηγητής

Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας
ο πετροπαιχνιδιάτορας
από την άκρη των ακρώ
κατηφοράει στο Ταίναρο
Φωτιά 'ναι το πηγούνι του
χρυσάφι το πιρούνι του.

Ο Ήλιος

Ε σεις στεριές και θάλασσες
τ' αμπέλια κι οι χρυσές ελιές
ακούτε τα χαμπέρια¹ μου
μέσα στα μεσημέρια μου
«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»
Από τη μέση του εγκρεμού
στη μέση του αλλού πελάγου
κόκκινα κίτρινα σπαρτά
νερά πράσινα κι άπατα
«Σ' όλους τους τόπους κι αν γυρνώ
μόνον ετούτον αγαπώ!»
Με τα μικρά χαμίνια² του
καβάλα στα δελφίνια του
.....
με τους λοξάτους³ πετεινούς
και με τα κουκουρίκου τους!

Από τη συλλογή, *Ο Ήλιος ο Ηλιάτορας*, 1971

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Το απόσπασμα ως προς τη μορφή του έχει χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης.

α.1. Να βρείτε στους στίχους στους οποίους μιλά ο Ήλιος τις ομοιοκαταληξίες (**8 μονάδες**) και να χαρακτηρίσετε το είδος τους (π.χ. σταυρωτή, πλεχτή, ζευγαρωτή κ.ά.). (**4 μονάδες**)

¹ (το) χαμπέρι: η είδηση

² (το) χαμίνι: το αλητάκι, το παιδί του δρόμου

³ (ο) λοξάτος: ιδιότροπος, παράξενος

- α.2.** Να αναγνωρίσετε το μέτρο του ποιήματος (ιαμβικό ή τροχαϊκό). **(5 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τη μορφή του αποσπάσματος, παρατηρώντας τους δύο τίτλους του (Αφηγητής και Ο Ήλιος) και να επισημάνετε τα ρηματικά πρόσωπα που αξιοποιούνται. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Ο ποιητής χρησιμοποιεί το εκφραστικό μέσο της επανάληψης. Να το εντοπίσετε στο κείμενο **(5 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(5 μονάδες)**
- β.2.** Να γράψετε πέντε (5) οπτικές εικόνες του ποιήματος. **(10 μονάδες)**
- β.3.** Να βρείτε στο κείμενο πέντε (5) λέξεις που σχετίζονται με το ελληνικό φυσικό τοπίο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Τα παράθυρα

Σ' αυτές τες σκοτεινές κάμαρες, που περνώ
μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ
για νάβρω τα παράθυρα.— Όταν ανοίξει
ένα παράθυρο θάναι παρηγορία.—
Μα τα παράθυρα δεν βρίσκονται, ή δεν μπορώ
να τάβρω. Και καλλίτερα ίσως να μην τα βρω.
Ίσως το φως θάναι μια νέα τυραννία.
Ποιος ξέρει τι καινούρια πράγματα θα δείξει.

(Ποιήματα 1897-1933, Ίκαρος, 1984)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.

α.1. Να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες του ποιήματος. **(10 μονάδες)** Τι παρατηρείτε ως προς τον τρόπο που χρησιμοποιεί την ομοιοκαταληξία ο Καβάφης στο ποίημα αυτό; **(5 μονάδες)**

α.2. Στους στίχους του Καβάφη απαντούν συχνά διασκελισμοί¹. Να εντοπίσετε δύο (2) διασκελισμούς στο ποίημα. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «μέρες βαρυές, επάνω κάτω τριγυρνώ»: ποιο σχήμα λόγου χρησιμοποιείται στον στίχο; **(5 μονάδες)** Ποια συναισθηματική κατάσταση εκφράζεται μέσα από αυτό; **(5 μονάδες)**

β.2. Στο ποίημα αξιοποιείται η τεχνική της αντίθεσης. Να βρείτε τη βασική αντίθεση του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

β.3. Ο Καβάφης αξιοποιεί συχνά στα ποιήματά του ως σημείο στίξης τη διπλή παύλα. Να την εντοπίσετε στο ποίημα **(5 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία της. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ «Ο διασκελισμός στην ουσία καταργεί μιαν αρχή και ένα αξίωμα της ποιητικής τέχνης: ότι δηλαδή κάθε στίχος πρέπει να εκφράζει ένα πλήρες και ολοκληρωμένο νόημα». (Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ)

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Τα τείχη

Χωρίς περίσκεψιν, χωρίς λύπην, χωρίς αιδώ¹
μεγάλα κ' υψηλά τριγύρω μου έκτισαν τείχη.

Και κάθομαι και απελπίζομαι τώρα εδώ.
Άλλο δεν σκέπτομαι: τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη·

διότι πράγματα πολλά έξω να κάμω είχαν.
Α όταν έκτιζαν τα τείχη πώς να μην προσέξω.

Αλλά δεν άκουσα ποτέ κρότον κτιστών ή ήχον.
Ανεπαισθήτως μ' έκλεισαν από τον κόσμον έξω.

(Ποιήματα 1897-1933, Ίκαρος, 1984)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α. Στην ποίηση του Καβάφη απαντούν στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποίησης.

α.1. Να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες του ποιήματος (4 μονάδες) και να χαρακτηρίσετε το είδος τους (π.χ. πλεχτή, σταυρωτή κ.ά.). (5 μονάδες) Να επισημάνετε στις ομοιοκαταληξίες δύο (2) ομόηχα ζεύγη λέξεων. (6 μονάδες)

α.2. Να σχολιάσετε τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον τίτλο του ποιήματος και στο περιεχόμενό του λαμβάνοντας υπόψη την κυριαρχία στο κείμενο του πρώτου γραμματικού ρηματικού προσώπου. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «τον νουν μου τρώγει αυτή η τύχη»: ποιο σχήμα λόγου αξιοποιείται στον στίχο; (5 μονάδες) Ποιο νόημα, κατά τη γνώμη σας, επιθυμεί να εκφράσει ο ποιητής μέσα από αυτό; (5 μονάδες)

β.2. Ποιο εκφραστικό μέσο (αντίθεση, επανάληψη ή μεταφορά) παρατηρείτε στον πρώτο στίχο του ποιήματος; (5 μονάδες) Ποια είναι η λειτουργία του; (5 μονάδες)

β.3. Να εντοπίσετε πέντε (5) λόγιες λέξεις στο κείμενο. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ αιδώ: ντροπή

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ (1865-1922)

Η καπετάνισσα (απόσπασμα)¹

Τον καπετάνιο μας όλοι τον εμακάριζαν για την καλή καρδιά, τη γρήγορη γολέτα² και την όμορφη γυναίκα του. Οι προξενήτρες στο νησί για να παινέψουν τον γαμπρό έλεγαν: Καλόγνωμος σαν τον καπετάν Παλούμπα. Οι ναυτικοί όταν ήθελαν να συστήσουν κάποιο καράβι: Καλοτάξειδο σαν τη γολέτα του καπετάν Παλούμπα. Και οι νέοι όταν εμιλούσαν για την αγαπητική τους: Όμορφη σαν τη γυναίκα του καπετάν Παλούμπα. Ήταν φημισμένος σε όλα τα Δωδεκάνησα αυτός και το έχει του.

— Τήρα³ καλά, κακομοίρη· την καπετάνισσα και τα μάτια σου! μου είπε όταν την έφερε στη γολέτα. Δεν ξέρεις, καλό παιδί, πόσο την αγαπώ!... Τρέμω να την αφήσω μονάχη και να φύγω.

Ε, καλά! και ποιος δεν το ήξευρε; Απάνω στα εξήντα χρόνια του ο καπετάν Παλούμπας αποφάσισε να παντρευτή. Το αποφάσισε όχι· ψέμματα είπα. Η τύχη το έφερε. Εκεί που εγύριζε σε κάποιο νησί είδεν άξαφνα τη Λενιώ να κολυμπά και ανατρίχιασε σύψυχος. Μια πάνα εσηκώθηκε από τα μάτια του και είδε τη ζωή καθόλου διαφορετική. Το βλέμμα της κόρης ράβδος έγινε μαγική του Μωϋσή και άνοιξε την πέτρινη καρδιά του ναυτικού κ' επήδησεν εκείθε κεφαλόβρυσσο το αίσθημα. [...]

Δεν χασομερίζει καθόλου. Πλένεται λιγάκι, βάνει τα γιορτινά ρούχα του, τη φουφουλοβράκα τσακιστή ανεμιστή, γαλάζες κάλτσες, μυτερά παπούτσια· ζώνη στη μέση κοκκινομέταξο ζωνάρι· περνά το κεντητό γιλέκο· λεβέντικα τσακίζει στο πλευρό το τουνεζίνικο φέσι και τρέχει στο σπίτι της Λενιώς. Πριν όμως πατήση στη βάρκα πισογουρίζει και κρεμά στην αριστερή μασχάλη χρωματιστό μεταξομάντηλο και παίρνει στο χέρι γαρουφαλοκέντητο πορτοκάλι. Το ένα γάμου κάλεσμα, το άλλο συμπεθεριάς σημάδι.

— Γεια σας κ' ήρθα, λέγει της γριάς. Είμαι ο καπετάνιος της «Κυραδέσποινας» που άρραξε προχτές στο νησί σας. Τ' όμορφο καράβι ταιριάζει με όμορφη καπετάνισσα. Ήρθα να πάρω το Λενιώ γυναίκα μου. Αν είναι με το θέλημα του Θεού και την ευχή σου, αύριο τη στεφανώνω.

— Καλώς ήρθατε και καλώς κοπιάσατε σαν τον καλόν το χρόνο· απάντησεν η γριά γλυκομίλητη. Ο λόγος απ' το στόμα σου και στου Θεού τ' αυτί.

Ήταν έξυπνη η μάνα της Λενιώς, ψημένη στη ζωή, από τα μικρά της χρόνια χήρα. Ο άντρας της βουτηχτής, έγινε του σκυλόψαρου τροφή στις Μπαρμπαριάς τα νερά και άφησε πεντάρφανο το κορίτσι. Εκείνη επάλαιψε με τον κόσμο, ανάθρεψε γαρυφαλίτσα πρόσχαρη τη Λενιώ. Δεν έλεγεν όμως ποτέ να της δώση άντρα γέροντα. Ούτε καν εδιάβαινε στον νου της τέτοιο κακό. Όταν συχνά — πυκνά εσυλλογιζόταν τον γαμπρό, έβλεπε πάντα ένα μεστωμένο και γερό παληκάρι χρόνων είκοσι με κατσαρά μαλλιά, μουστάκι μαύρο, βλέμμα ζοηρό, δυνατά μπράτσα και στήθος πλατύ ν' αντιστέκη άφοβα στου πελάγου τη μανία και ν' αλλάζη άκοπα της τύχης τον

¹ Διατηρείται η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης.

² (η) γολέτα: είδος πλοίου

³ τήρα: κοίτα

κατατρεγμό. Αλλά τώρα μόλις είδε τον καπετάν Παλούμπα καλοδέματον αληθινά, πάντα όμως ψαρομάλλην, ταμπακορρούφην, σαλιάρην και τέλος γέροντα, δεν edίστασε να δώσει αμέσως τον λόγο της. Γέροντας, σου λέγει, αλλά καπετάνιος· και καπετάνοι δεν βρίσκονται κάθε ημέρα στο νησί!

Ο καπετάν Παλούμπας εστεφανώθηκε τη Λενιώ και μόλις έφτασε στη Σύρα ολάκερο βιος εξώδεψε για τα στολίδια της.

— Γυναίκα μου, κυρά μου, αφέντρα μου! να τα φορές να χαιρέσαι· της είπε δακρύζοντας από χαρά και περηφάνεια όταν την είδε λαμπροστολισμένη σαν την Ηλιογέννητη. Αν δεν σου φτάνουν αυτά, σου παίρνω κι' άλλα. Κι' αν δεν αρκούν κ' εκείνα, πουλώ και τη γολέτα μου να σε χρυσοντύσω σαν την Τηνιακιά.

Εκείνη δεν είπε τίποτα, μόνον απόμεινε κυτάζοντας λαίμαργα τα φανταχτερά ρούχα της. Καθρέφτης ο ίσκιος της. Και όταν αργά εσήκωσε τα μάτια επάνω του, το πικρό χαμόγελό της δεν ήθελε να ειπή αν έβγαινε απρόθυμη από το νησί είτε αν της έδωσαν άντρα γέροντα.

(Λόγια της Πλώρης - Θαλασσινά Διηγήματα, 1899)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε τα τρία (3) βασικά πρόσωπα της ιστορίας (**9 μονάδες**) και να περιγράψετε ένα από αυτά ως προς την εξωτερική του εμφάνιση. (**6 μονάδες**)

α.2. Να αναφέρετε το επάγγελμα και την οικονομική κατάσταση του ήρωα. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στο απόσπασμα περιγράφεται η διαδικασία του λεγόμενου «προξενιού». Να καταγράψετε με αναφορές στο κείμενο τις πληροφορίες που σχετίζονται με το «προξενιό» (**10 μονάδες**) και τα κριτήρια που ίσχυαν την εποχή που γράφτηκε το διήγημα για τον γάμο. (**5 μονάδες**)

β.2. Να σχολιάσετε τη στάση της νιόπαντρης γυναίκας στην τελευταία παράγραφο του κειμένου. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ (1866-1922)

Η θάλασσα (απόσπασμα)

[...] Μια φορά που ήρθα στον Πειραιά με την εγγλέζικη φρεγάδα, είπα να πάω στην πατρίδα. Από τότε που έφυγα με τον καπετάν Καλιγέρη δε γύρισα ποτέ. Η τύχη με άρπαξε στα φτερά της και μ' έφερε σβούρα στη γη. Πήγα, ήβρα το σπίτι χάρβαλο¹, τον τάφο της μάνας μου χορταριασμένο και μια μικρούλα μου αγαπητικιά σωστή αντρογυναίκα. Έκαμα τρισάγιο της μάνας μου, άναψα κερί στην ψυχή του πατέρα μου, έριξα και δυο ματιές στην παλιά μου αγάπη. Στη δεύτερη ματιά ανατρίχιασα.

- Ποιος ξέρει, πικροσυλλογίστηκα, ποιος ξέρει αν άκουα του πατέρα μου τα λόγια, τάχα δε θα ήμουν σήμερα ο άντρας της Μαριώς;

Ο πατέρας της, ο καπετάν Πάραρης, ήταν παλιός караβοκύρης, συνομήλικος του δικού μου. Στάθηκε τυχερός στη θάλασσα, την τρύγησε καλά, ήβρε την περίσταση, πούλησε το μπάρκο², αγόρασε χωράφια και τα έκαμε περιβόλι. Μούντζωσε για πάντα το ταξίδι.

Την άλλη μέρα δεν έφυγα, όπως είχα σκοπό· ούτε την άλλη. Ούτε αποβδόμαδα. Δεν ξέρω τι με κράταγε κει· δουλειά δεν είχα. Μα κάθε στιγμή στο νου μου ερχόταν λυχνοσβήστης ο συλλογισμός:

- Αν άκουα του πατέρα μου τα λόγια, τάχα δε θα ήμουνα σήμερα ο άντρας της Μαριώς;

Κι έκοβα βόλτες κάτω από το σπίτι της. Έπιανα κάθε κοντόβραδο το δρόμο που πήγαινε στο πηγάδι για νερό, να πάρω μια ματιά. Τι τα θες, τι τα γυρεύεις; Την αγάπησα τη Μαριώ. Όταν την έβλεπα να διαβαίνει χαμηλοθώρα, λεβεντοπερπάτητη, με στήθη μεστωμένα και τα μαλλιά ανεμιστά στις πλάτες, ποθούσα να κολλήσω απάνω της. Ο μαγνήτης που μ' έσυρε άπραγο παιδί στη θάλασσα, μ' έσερνε τώρα στη γυναίκα. Με το ίδιο πάθος ρίχτηκα στ' αγνάρια της πεντάμορφης. Εκεί έβαλα προξενιτή τον καπετάν Καλιγέρη· εδώ τη γριά Καλομοίρα.

- Δε φεύγω, αν δεν πάρω απόκριση· συλλογίστηκα.

Η προξενήτρα τα κατάφερε μια χαρά. Ζάχαρη έβαλε στα λόγια της και πλάνεσε κορίτσι και πατέρα ευθύς.

- Να σου ειπώ· μου λέει ο καπετάν Πάραρης ένα βράδυ παράμερα. Ο σκοπός σου καλός και τίμιο το φέρσιμό σου. Δε θέλω και καλύτερο να μπάσω σπίτι μου παρά το γιο του φίλου μου, του αδερφού μου. Το Μαριώ είναι δικό σου· με μια συμφωνία. Θ' αρνηθείς τη θάλασσα. Εκείνο που έλεγε ο πατέρας σου το λέω και 'γω. Δεν έχει πίστη, δεν έχει έλεος, θα την αφήσεις λοιπόν τη θάλασσα.

- Μα τι να κάμω; του είπα, πώς θα ζήσω; Ξέρεις καλά πως άλλη τέχνη δεν έμαθα.

- Το ξέρω. Μα το Μαριώ έχει το δικό του.

- Λοιπόν θα πάρω γυναίκα να με τρέφει;

¹ (το) χάρβαλο: ερείπιο

² (το) μπάρκο: το φορτίο ενός πλοίου

- Όχι, δε θα σε τρέφει· μη θυμώνεις. Δε θέλω να σε προσβάλω. Θα δουλέψεις· θα δουλέψετε κι οι δυο. Είναι το περιβόλι, είναι τ' αμπέλι, είναι το χωράφι. Δουλευταδες καρτερούν.

Η αλήθεια είναι πως δεν ήθελα και τίποτε άλλο. Τη θάλασσα την αρνιόμουν και την απαρνιόμουν. Είχα κατανήσει σαν τον Αϊ-Λια που πήρε στον ώμο το κουπί και ανέβη στα βουνά, ζητώντας κατοικία εκεί που οι άνθρωποι δεν ήξεραν τ' όνομά της. Παρόμοια και 'γω. Ούτε τ' όνομά της, ούτε το χρώμα της. Τα κάλλη της δεν είχαν για μένα μυστικά, τα μάγια λύθηκαν.

- Σύμφωνανοι, του είπα· έχεις το λόγο μου...

(Από τη συλλογή διηγημάτων, *τα Λόγια της Πλώρης*, 1899)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να προσδιορίσετε τα πρόσωπα του αποσπάσματος που κατονομάζονται (αναφέρονται με το όνομά τους) (5 μονάδες) Ποια από τα πρόσωπα αυτά έχουν συγγενικές σχέσεις μεταξύ τους; (5 μονάδες)

α.2. Ποιος είναι ο αφηγητής της ιστορίας; (5 μονάδες) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με δύο (2) αναφορές στο κείμενο. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε την εικόνα της γυναίκας από την οπτική γωνία του προσώπου που την αγαπάει. (10 μονάδες)

β.2. Να παρουσιάσετε τον τρόπο που οι δυο νέοι παντρεύτηκαν; (5 μονάδες) Ποιο κοινωνικό στερεότυπο για τον ρόλο των δύο φύλων προβάλλεται μέσα από αυτή τη διαδικασία; (5 μονάδες)

β.3. «Λοιπόν θα πάρω γυναίκα να με τρέφει;»: ποια αντίληψη για τον ρόλο του άντρα εκφράζεται στη φράση αυτή του αφηγητή; (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Όλοι μαζί...

Όλοι μαζί κινούμε, συρφετός¹,
γυρεύοντας ομοιοκαταληξία.
Μια τόσο ευγενικιά φιλοδοξία
έγινε της ζωής μας ο σκοπός.
Αλλάζουμε με ήχους και συλλαβές
τα αισθήματα στη χάρτινη καρδιά μας,
δημοσιεύουμε τα ποιήματά μας,
για να τιτλοφορούμεθα ποιητές.
Αφήνουμε στο αγέρι τα μαλλιά
και τη γραβάτα μας. Παίρνουμε πόζα.
Ανυπόφορη νομίζουμε πρόζα²
των καλών ανθρώπων τη συντροφιά.
Μόνο για μας υπάρχουν του Θεού
τα πλάσματα και, βέβαια, όλη η φύσις.
Στη Γη για να στέλνουμε ανταποκρίσεις,
ανεβήκαμε στ' άστρα τ' ουρανού.
Κι αν πειναλέοι γυρνάμε ολημερίς,
κι αν ξενυχτούμε κάτω απ' τα γεφύρια,
επέσαμε θύματα εξιλαστήρια
του “περιβάλλοντος”, της “εποχής”.

(Ελεγεία και σάτιρες, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Ο Καρυωτάκης στο ποίημά του κινείται στο μεταίχμιο παραδοσιακής και μοντέρνας ποίησης. Να εντοπίσετε ως χαρακτηριστικό της παραδοσιακής ποίησης την ομοιοκαταληξία, καταγράφοντας δύο (2) παραδείγματα ομοιοκαταληξίας από το ποίημα (5 μονάδες) και επισημαίνοντας το είδος της (π.χ. ζευγαρωτή, πλεχτή κ.ά.). (5 μονάδες)

α.2. Στους στίχους του Καρυωτάκη απαντούν συχνά διασκελισμοί³. Να εντοπίσετε δύο (2) διασκελισμούς στο ποίημα. (10 μονάδες)

α.3. Να σχολιάσετε τον χρόνο και το πρόσωπο των ρημάτων που κυριαρχούν στο κείμενο κάνοντας παράλληλα αναφορά στον τίτλο του ποιήματος. (5 μονάδες)

¹ συρφετός: πλήθος, όχλος

² πρόζα: διάλογοι σε θεατρικό κείμενο

³ «Ο διασκελισμός στην ουσία καταργεί μια αρχή και ένα αξίωμα της ποιητικής τέχνης: ότι δηλαδή κάθε στίχος πρέπει να εκφράζει ένα πλήρες και ολοκληρωμένο νόημα». (Λεξικό Λογοτεχνικών Όρων, ΟΕΔΒ)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «τα αισθήματα στη χάρτινη καρδιά μας»: ποιο σχήμα λόγου αξιοποιεί ο ποιητής στον στίχο αυτό; **(5 μονάδες)**

β.2. Ένα από τα κύρια γνωρίσματα της ποίησης του Καρυωτάκη είναι ο αυτοσαρκασμός (η σκληρή ειρωνεία που ως στόχο έχει τον ίδιο τον εαυτό του). Να εντοπίσετε δύο (2) παραδείγματα αυτοσαρκασμού στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

β.3. Να γράψετε τρεις (3) λόγιες και δύο (2) λαϊκές λέξεις του ποιήματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΑΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Σταδιοδρομία

Τη σάρκα, το αίμα θα βάλω
σε σχήμα βιβλίου μεγάλο.

«Οι στίχοι παρέχουν ελπίδες»
θα γράψουν οι εφημερίδες.

«Κλεαρέτη Δίπλα - Μαλάμου¹»
και δίπλα σ' αυτό τ' όνομά μου.

Την ψυχή και το σώμα πάλι
στη δουλειά θα δίνω, στην πάλη.

Αλλά, με τη δύση του ηλίου,
θα πηγαίνω στου Βασιλείου².

Εκεί θα βρίσκω όλους τους άλλους
λογίους και τους διδασκάλους.

Τα λόγια μου θα 'χουν ουσία,
η σιωπή μου μια σημασία.

Θηρεύοντας³ πράγματα αιώνια,
θ' αφήσω να φύγουν τα χρόνια.

Θα φύγουν, και θα 'ναι η καρδιά μου
σα ρόδο που επάτησα χάμου.

(Από τη συλλογή *Ελεγεία και Σάτιρες*, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα του Καρυωτάκη είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο. (5 μονάδες)

α.2. Να γράψετε τρία (3) αντίστοιχα μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α.1. (15 μονάδες)

¹ Κλεαρέτη Δίπλα-Μαλάμου: ποιήτρια και πεζογράφος (Πρέβεζα 1897-1977)

² Βασιλείου: εκδοτικός οίκος και βιβλιοπωλείο στην οδό Σταδίου

³ θηρεύω: κυνηγώ

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος λαμβάνοντας υπόψη τον γραμματικό χρόνο των ρημάτων του κειμένου. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ποιο σχήμα λόγου (π.χ. μεταφορά, παρομοίωση, προσωποποίηση κ.ά.) παρατηρείτε στον τελευταίο στίχο του ποιήματος; **(5 μονάδες)**.

β.2. Ένα από τα κύρια γνωρίσματα της ποίησης του Καρυωτάκη είναι ο αυτοσαρκασμός (η σκληρή ειρωνεία που ως στόχο έχει τον ίδιο τον εαυτό του). Να εντοπίσετε δύο (2) παραδείγματα αυτοσαρκασμού στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

β.3. Σε αυτό το ποίημα, όπως και σε άλλα ποιήματα του Καρυωτάκη, παρατηρείται το στοιχείο της αυτοαναφορικότητας, δηλαδή της αναφοράς σε στοιχεία που αφορούν την καθημερινή ζωή του ίδιου του ποιητή. Να εντοπίσετε και να αποδώσετε με δικά σας λόγια τους στίχους του ποιήματος που αναφέρονται στις απογευματινές του ασχολίες. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΛΕΙΤΟΣ ΚΥΡΟΥ (1921-2006)

Πίστη

Ξέραμε πως θα 'ρχόταν μια μέρα
Που θα φιλιόμαστε όλοι στους δρόμους
Που οι παπαρούνες θα σαλεύαν ελεύθερες στον άνεμο
Που τα βράδια θα πέφταν αργά γεμάτα καλοσύνη.

Κι όμως η πίστη ποτέ δεν ξεφτούσε
Τις κατάμαυρες νύχτες
Κλεισμένοι στα σπίτια μας
Ακούγαμε τις τουφεκιές στους δρόμους
Να τρυπανίζουν την παρθένα ερημιά
Και τ' άγουρα παλικάρια
Μπροστά στις μπούκες¹ που θα ξερνούσαν το θάνατο
Τραγουδούσαν έχε γεια καημένε κόσμε
Και πασπαλίζαν τα πρόσωπά μας
Οι στάχτες της καμένης Κλεισούρας
Και οι οιμωγές² του Χορτιάτη³
Και χαρίζαμε τις ελπίδες μας
Στους αξούριστους άντρες
Που με τα κοντάκια⁴ τους χτίζαν τη λευτεριά
Και γράφαμε τότε την παράφορη οργή μας στους τοίχους

Έτσι
Ο ήλιος φαινόταν άρρωστος
Τα μικρά παιδιά δεν γελούσαν
Οι φάμπρικες⁵ στέκαν θλιμμένες
Όμως εμείς ξέραμε καλά
Πως θα έφτανε η μέρα εκείνη
Που ελεύθερες θα σάλευαν οι παπαρούνες στον άνεμο

(Από τη συλλογή *Αναζήτηση – Αναμνήσεις μιας αμφίβολης εποχής*, 1949)

¹¹ (η) μπούκα: το στόμιο, το άνοιγμα της κάννης (του όπλου ή του κανονιού)

² (η) οιμωγή: ο θρήνος

³ Στην Κλεισούρα και στον Χορτιάτη έγιναν εκτελέσεις Ελλήνων από τους Γερμανούς κατακτητές στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

⁴ (το) κοντάκι: η βάση του όπλου

⁵ (η) φάμπρικα: το εργοστάσιο

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
α.2. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας στο α.1. εντοπίζοντας δύο (2) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(10 μονάδες)**
α.3. Να σχολιάσετε σύντομα τον τίτλο του ποιήματος συσχετίζοντάς τον με το περιεχόμενό του. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να καταγράψετε τρεις (3) ηχητικές και δύο (2) οπτικές εικόνες του κειμένου. **(10 μονάδες)**
β.2. Στην τελευταία στροφική ενότητα του ποιήματος να εντοπίσετε και να σχολιάσετε δύο (2) ονοματικά σύνολα (επίθετο + ουσιαστικό) που αποδίδουν τη θλιβερή πραγματικότητα της Κατοχής. **(5 μονάδες)**
β.3. Να αναφέρετε πέντε (5) λέξεις του ποιήματος συνδεδεμένες με τον πόλεμο και τα ιστορικά γεγονότα του Δεύτερου Παγκοσμίου Πολέμου. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ (1868-1894)

Η καπετάνισσα

Η Ρούσιω η καπετάνισσα, του Γέρο-Δήμου η νύφη,
στα παραθύρια κάθεται, τους κάμπους αγναντεύει
κι αναστενάζει απ' την καρδιά και με το νου της λέει:

Μάννα, με κακοπάντρεψες και μ' έδωκες σε κλέφτη,
που βρίσκεται στον πόλεμο απ' την αυγή ως το βράδυ,
κι από το βράδυ ως την αυγή φυλάει στο καραούλι,
και δεν τον είδα μια φορά να κοιμηθεί σιμά μου.
Εγώ τουφέκια σκιάζομαι, τ' άρματα εγώ τα τρέμω,
για να τα ζώσω στο κορμί να πάω από κοντά του,
κι εχτίκιασαν τα στήθια μου, εμάλλιασε η καρδιά μου,
μαράθηκαν τα νιάτα μου κι η εμορφιά μου εχάθη.
Σαν τι τα θέλω τα φλουριά και τα βαρειά γιουρντάνια¹,
σαν τι τα θέλω τα χρυσά κι ασημωμένα ρούχα,
σαν δεν κοιμούμαι μια φορά στο πλάι του καλού μου;
Να 'μωνα κάλλια² πιστικιά³, κάλλια θερίστρα να 'μουν,
παρά η καπετάνισσα του Γέρο-Δήμου η νύφη.
Για ιδές θερίστρες, πιστικιές, ολημερίς γυρνάνε
στα ρέματα στις λαγκαδιές, στους κάμπους και στα πλάγια
με τον καλό τους στο πλευρό και με μικρά στα χέρια·
κι εγώ κλεισμένη μοναχή ψηλά στα κορφοβούνια,
τα λερωμένα του σκουτιά⁴ μπεζέρισα⁵ να πλένω,
κι ώρα την ώρα με καρδιά καταλαχταρισμένη
τον καπετάνιο καρτερώ τόσες βραδιές κι αυγούλες,
πότε να τον ιδώ γερός ν' αφήσει τα λημέρια,
να 'ρθει στο σπίτι μια φορά, να κοιμηθούμε αντάμα!

(Από τη συλλογή *Ο τραγουδιστής του χωριού και της στάνης*, 1893)

¹ (τα) γιουρντάνια: περιδέραια

² κάλλια: καλλίτερα

³ (ο) πιστικός: ο μισθωτός βοσκός

⁴ (τα) σκουτιά: τα ρούχα

⁵ μπεζέρισα: βαρέθηκα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Ποια είναι η ηρωίδα του ποιήματος **(5 μονάδες)** και ποιες πληροφορίες δίνονται γι' αυτή ως προς την ιδιότητά της **(5 μονάδες)** και την οικογενειακή της κατάσταση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να αποδώσετε τον τόπο όπως προσδιορίζεται στους τρεις πρώτους στίχους του ποιήματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, η ηρωίδα κατηγορεί τη μάνα της ότι την «κακοπάντρεψε»; **(5 μονάδες)** Πώς ονειρεύεται τη ζωή της; **(5 μονάδες)**

β.2. Ποια στερεότυπα εντοπίζετε στο ποίημα για τον ρόλο του γυναικείου φύλου; **(10 μονάδες)** Να γράψετε τις λέξεις ή φράσεις από το ποίημα που σχετίζονται με τα στερεότυπα αυτά. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΡΥΣΤΑΛΛΗΣ (1868-1894)

Το μαρμαρωμένο βασιλόπουλο¹

Ένα παλάτι αδιάβατο κλειστό και ρημαγμένο
Πανώρηο βασιλόπουλο βαστάει μαρμαρωμένο.

Δέρν' η θολούρα, η χειμωνιά το έρμο το παλάτι,
Κι' ουδέ μιλάει το μάρμαρο, ουδέ κι' ανοίγει μάτι.

Λάμπει ο ήλιος, κελαιΐδούν της άνοιξης τ' αηδόνια,
Κ' εκείνο μένει ασάλευτο, βουβό από τόσα χρόνια.

Κάποια νεράιδα της ερμιάς και μάγισσα ωργισμένη
Το καταράστηκε βαριά και μάρμαρο έχει γένει.

Και το παλάτι ερήμαξε, το σκέπασαν τα δάση
Κι' ως τώρα πόδι ανθρωπινό δεν έχει εκεί περάσει.

Μονάχα ο Χρόνος, που περνάει ολημερίς μπροστά του,
Έγραψε μέσ' στο μάρμαρο μαζί με τ' όνομά του:

«Χαρά στην νεια την όμορφη που η Μοίρα θα της δείξει
Το σιδερόχορτο να βρη, την πόρτ' αυτή ν' ανοίξει.

Ν' αγκαλιαστή το μάρμαρο, σιμά του ν' αγρυπνήση
Σαράντα δυο μερόνυχτα, γλυκά να το ζυπνήση!»

Είνε παλάτι ερημικό κι' απόκλειστο η καρδιά μου,
Μαρμαρωμένον βασιλιά βαστάει τον Έρωτά μου.

Χαρά στην νεια την όμορφη, που την καρδιά θ' ανοίξει
Και με το κρύο το μάρμαρο τα χείλη της θα σμίξει!

(Από τη συλλογή *Ο τραγουδιστής του χωριού και της στάνης*, 1893)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)

¹ Στο κείμενο έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης.

α.2. Να βρείτε τρία (3) αντίστοιχα χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος, τα οποία να επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α.1. **(15 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) προσωποποιήσεις **(10 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(5 μονάδες)**

β.2. Να ερμηνεύσετε τη χρήση των εισαγωγικών στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε πέντε (5) λέξεις του κειμένου που παραπέμπουν στη γλώσσα των παραμυθιών. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ (1922-1988)

Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο (απόσπασμα)

[...] Τραγουδάω εσάς που πέσατε κάτω απ' τις σφαίρες
και βουτηγμένοι στο αίμα σας σηκώνατε το χέρι και δείχνα-
τε στους άλλους να προχωρήσουν
κι αφού είχαν όλοι προσπεράσει πια κ' είχατε μείνει καταμό-
ναχοι πεσμένοι στο δρόμο
ακούγοντας τη βουή και τα ντουφέκια του πλήθους που προ-
χωρούσε
σφίγγατε πάνω στο στήθος σας μια χούφτα χώμα απ' την
αγαπημένη πατρίδα
και πεθαίνατε. Τραγουδάω εσάς.

Τραγουδάω όλους εσάς που αντισταθήκατε
τραγουδάω τους άσπρους, τους μαύρους, τους κίτρινους
τραγουδάω την ελπίδα που δεν έχει χρώμα
τραγουδάω το αίμα που σ' όλα τα γεωγραφικά σημεία είναι
κόκκινο.
Με το λαρύγγι μου πεταμένο έξω φαρδύ, σαν προκουμαία¹
τραγουδάω την παγκόσμια αδερφοσύνη.

Μα απόψε, αδέρφια, δεν είμαι ποιητής.
Απόψε δε θέλω να 'μαι ποιητής.
Απόψε είμαι ο τυμπανιστής μιας απέραντης στρατιάς
με δύο δισεκατομμύρια μαχητές ακροβολισμένους² μές στη
νύχτα.

Και προχωράμε.

(Από τη συλλογή *Ο άνθρωπος με το ταμπούρλο*, Αθήνα, Κέδρος, 1956)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)

α.2. Να αναγνωρίσετε τρία (3) αντίστοιχα χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος, τα οποία επαληθεύουν την απάντησή σας στο α.1. (15 μονάδες)

α.3. Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με το περιεχόμενό του. (5 μονάδες)

¹ προκουμαία: ειδικά διαμορφωμένος χώρος στην άκρη της ακτής φυσικού λιμανιού ή προβλήτας

² (ο) ακροβολισμένος: αυτός που συμμετέχει σε παράταξη στρατιωτών που βάλλουν από μακριά

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στην πρώτη στροφική ενότητα του ποιήματος δύο (2) εικόνες που συνδέονται με τη θλιβερή πραγματικότητα του πολέμου. **(10 μονάδες)**

β.2. Για ποιον λόγο, κατά τη γνώμη σας, ο Λειβαδίτης επιλέγει να χρησιμοποιήσει πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο στον τελευταίο στίχο του ποιήματος, ενώ χρησιμοποιεί πρώτο ενικό στο υπόλοιπο ποίημα; **(10 μονάδες)**

β.3. «τραγουδάω την παγκόσμια αδελφосύνη». Να βρείτε λέξεις ή φράσεις του ποιήματος που παραπέμπουν στην *παγκόσμια αδελφосύνη*. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ (1951-)

Ο πατέρας μου ήθελε να φτιάξει ένα σπίτι

Ο πατέρας μου έφαγε μια ζωή για να φτιάξει ένα σπίτι.
Απογεύματα, Κυριακές στο κουζινάκι χωρίς ένα γλυκό ή ένα καφεنعίο.
Όταν πέθανε άφησε ένα χορταριασμένο στρατί
ένα χτίσμα δίχως κουφώματα, δίχως σοφάτια¹, χρόνια...
Άλλαξαν οι καιροί που λέει κι ο λαός, γεγονότα συνέβησαν...
Χαθήκαμε με τον αδελφό μου, μάθαμε πώς πέθανε κι ο πατέρας.

Γι αυτό λοιπόν το βράδυ σε κοιτώ βαθιά στα μάτια.

Είναι μήπως ζήσω εγώ την ταπεινή θαλπωρή² που εκείνος δεν έζησε.

(Από τη συλλογή *Οι πυροτεχνουργοί*, 1979)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος, τα οποία επαληθεύουν την απάντησή σας στο α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ποιο σχήμα λόγου (π.χ. μεταφορά, παρομοίωση, προσωποποίηση κ.ά.) παρατηρείτε στον πρώτο στίχο του ποιήματος; **(5 μονάδες)**. Ποια είναι η λειτουργία του; **(5 μονάδες)**

β.2. Ποιο είναι, κατά τη γνώμη σας, το πρόσωπο στο οποίο απευθύνονται οι δύο τελευταίοι στίχοι του ποιήματος; **(5 μονάδες)** Να αναφερθείτε στο συναίσθημα που κυριαρχεί στους στίχους αυτούς. **(4 μονάδες)**

β.3. Να βρείτε τρεις (3) λέξεις του ποιήματος που περιλαμβάνονται στο λεξιλόγιο των οικοδόμων. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ σοφάτι: ο σοβάς, σουβάς, επίχρισμα τοίχου από ασβεστοκονίαμα

² θαλπωρή: ζεστασιά, θερμό και εγκάρδιο περιβάλλον

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ (1885-1968)

Στο γιο μου

Ω γιε μου εσύ! μοναχογιέ, που ίσαμε χτες ακόμα
μου ζέσταινες τα γόνατα με το μικρό σου σώμα.

τώρα μου ανοίγεις τα φτερά και φεύγεις μακριά μου
κι αφήνεις το σπιτάκι μας κι αφήνεις τα φιλιά μου.

Τι γρήγορα μεγάλωσες! και πως να το πιστέψω
πως ήρθε κιόλας ο καιρός για να σε ξενιτέψω,

εσέ, που λίγο να στραφεί στα πίσω ο λογισμός μου,
σε βλέπω να γοργοπερνάς αδιάκοπα από μπρος μου

με το αναμμένο, απ' το τρεχιο, γλυκό σου προσωπάκι
και το κοντούλι, ναυτικό, λινό φορεματάκι.

Και τώρ' ακόμα, ψάχνοντας με δακρυσμένα μάτια,
της παιδικής ζωούλας σου ξεθάβω τα κομμάτια.

Και βρίσκω βόλους με χαρτιά μαζί και με βιβλία,
και βρίσκω από το χέρι σου ζωγραφισμένα πλοία,

τα πλοία που ελαχτάριζες μακριά για να σε φέρουν
στις χώρες που είναι όνειρο, στις χώρες που μαγεύουν

κάθε παιδιού τη νέα καρδιά, που όλο ποθεί και θέλει
να ιδεί, ν' αγγίξει, να γευτεί της γης όλο το μέλι!

Την άγια θύρα της ζωής τρεμάμενη σου ανοίγω
και κρύβω τη λαχτάρα μου, και τον καημό μου πνίγω.

Μα είναι μεγάλος μου ο καημός, κι είναι πικρή η ψυχή μου...
Ω διάφανο αγριολούλουδο βγαλμένο απ' την πνοή μου,

μονάχα εσύ, φωτίζοντας βαθιά τη σκοτεινιά μου,
το νεκρωμένο εξύπναγες παλμό μες στην καρδιά μου.

Τώρα σε χάνω, αμίλητη, αδάκρυτη και μόνη,
βλέπω τη νύχτα να 'ρχεται βαριά και να με ζώνει...

(Κίτρινες φλόγες, εκδ. Γράμματα, Αλεξάνδρεια, 1925)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Θεωρείτε ότι το ποίημα ως προς τη μορφή του εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας στο α.1. καταγράφοντας τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά που εντοπίσατε. **(15 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε με αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους του ποιήματος δύο (2) εικόνες που αφορούν την παιδική ζωή του προσώπου στο οποίο απευθύνεται η ποιήτρια **(5 μονάδες)** και να τις περιγράψετε. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο κείμενο και να καταγράψετε πέντε (5) υποκοριστικά. **(5 μονάδες)**
Τι είδους συναισθήματα, κατά τη γνώμη σας, εκφράζουν; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1859-1943)

Χαλάσματα

Γύρισα στα ξανθά παιδιάτικα λημέρια,
γύρισα στο λευκό της νιότης μονοπάτι,
γύρισα για να ιδώ το θαυμαστό παλάτι,
για με χτισμένο απ' των Ερώτων τ' άγια χέρια.
Το μονοπάτι το 'πνιξαν οι αρκουδοβάτοι¹,
και τα λημέρια τα 'καψαν τα μεσημέρια,
κι ένας σεισμός το 'ριξε κάτου το παλάτι,
και μες στα ερείπια τώρα και τ' αποκαΐδια
απομένω παράλυτος —σαύρες και φίδια
μαζί μου αδερφοζούν οι λύπες και τα μίση·
και το παλάτι ένας σεισμός το 'χει γκρεμίσει.

(Από την ποιητική συλλογή *Ασάλευτη ζωή*, Άπαντα, τ. Γ', 1904)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω σας επιλογή, επισημαίνοντας δύο (2) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. (10 μονάδες)
α.3. Να δείξετε πώς συνδέεται ο τίτλος του ποιήματος με το περιεχόμενό του; (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Στο ποίημα αξιοποιείται το εκφραστικό μέσο της αντίθεσης. Να εντοπίσετε τις δύο (2) ενότητες του ποιήματος που συνδέονται αντιθετικά. (10 μονάδες)
β.2. Να παρατηρήσετε τις αλλαγές στους χρόνους των ρημάτων του ποιήματος. Ποιοι γραμματικοί χρόνοι αξιοποιούνται (5 μονάδες) και τι υποδηλώνει η εναλλαγή στους χρόνους; (5 μονάδες)
β.3. Να εντοπίσετε το σχήμα της επανάληψης στους τρεις πρώτους στίχους του ποιήματος (2 μονάδες) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του; (3 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ αρκουδόβατος: αναρριχώμενο πολυετές φυτό της ευρύτερης περιοχής της Μεσοητίας

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ (1877-1940)

Η γυναίκα του Μαλή (απόσπασμα)¹

[...] «Η μαύρη η γυναίκα μου. Πέθανε πέρσι τέτοιον καιρό. Μα δεν ήταν σαν όλες! Ήταν γυναίκα που λες η Βάντα! Τι να στα λέω. Δεν είμαστε παντρεμένοι επτά μήνες που ο σατανάς ο αφορεσμένος τώβαλε να κάμω το φόνο και να πάρω τα βουνά. Φυγοδίκησα. Άφηνα μια γυναίκα πίσω μου, την ίδια για το σπίτι, για το χωράφι, για τα πρόβατα, για το παιδί που θάκανα σε δύο μήνες. Και τάβγαλε πέρα η άραχλη²! Κόπηκε, που λες, χίλια κομμάτια, και το σπίτι έβγαζε καπνό, και το χωράφι καλαμπόκι, και τα πρόβατα βόσκαγαν, και το παιδί τραγουδιώτανε στην κούνια. Αυτά θα πεις; Αυτά είναι μικρά πράγματα. Το μεγάλο είναι τούτο. Τ' αποσπάσματα έμπαιναν στο σπίτι, έχυναν τ' αλεύρι, φοβέριζαν το παιδί, έκαναν κατάλυμα, βάζανε μαχαίρι στο κοτέτσι. Η γυναίκα στεκόνταν βράχος. Τώρα τους έβριζε, ύστερα τους ξεγέλαγε, τους ξανάβριζε, τους έπαιρνε με το καλό.

Μια φορά είχα κατεβεί τη νύχτα στο σπίτι μου και το πρωί με πήραν μυρωδιά οι χωροφυλάκοι. Ως που να στρίψω σε δυο τρία σπίτια, πέντε τουφεκιές από πίσω μου. Τη γλύτωσα. Οι σταυρωτήδες³ από κοντά μου, αλλά του κάκου. Μ'έχασαν. Ένας χωροφύλακας σε λίγη ώρα με πετυχαίνει κοντά στη βρύση. Σηκώνει το όπλο. Η γυναίκα μου του πιάνει τα χέρια, τον κυλάει κάτω, αρχίζει το πάλεμα. Ως να παλέψει ο χωροφύλακας το θηλυκό, επήρα καιρό και χάθηκα στα πλατάνια. Έμαθα ύστερα πως η Βάντα του πήρε το όπλο, κι εκείνος πάει στο Στρατοδικείο. Δεκαπέντε χρόνια αυτή ήταν η ζωή μου. Η γυναίκα μου να παλέβει με τ' αποσπάσματα, να δέρνεται, να δέρνει, να της χύνουν το καλαμπόκι, κι αυτή να το μαζεύει σπυρί με σπυρί. Αυτό το θηλυκό το κοντούλικο –μια χασιλιά ήτανε – μέσα σ' αυτό το χαροπάλεμα⁴ έσκαβε το χωράφι, βοσκούσε τα πρόβατα, αλώνιζε, κρατούσε το σπίτι, μεγάλωνε τα παιδιά μας, γιατί εφτά τάκαμεν όλα.

Τέλειωσεν αυτή η ζωή. Με λάβωσαν, παρουσιάστηκε, μ' έρριξαν σε μια φυλακή πέντε μέρες μακριά απ' το χωριό. Μια μέρα κοιτάζοντας τα βουνά απ' το παραθύρι της φυλακής βλέπω από κάτω άξαφνα τη γυναίκα μου.

-Σ' είσαι, ορή Βάντα;

-Ναι

-Μοναχή, ορή;

Δεν ήταν μοναχή. Ήρθε με τα πόδια, πέντε μέρες δρόμο, σέρνοντας τα εφτά παιδιά, το μουλάρι και το βόϊδι. Το σπίτι μας, καταλαβαίνεις, τ' άνοιξε κοντά στη φυλακή. Επούλησε το μουλάρι και πήρε το μαγαζί της φυλακής. Έβαλε την ποδιά, έγινε μαγαζάτορας. Κατάφερε να πάρει στη φυλακή ελεύθερο το έμπα και το έβγα. Μαγέρευε για τους φυλακισμένους και για τους στρατιώτες. Έπλενε τα σκουτιά⁵ τους. Τα παιδιά μας τα σκόρπισε δουλεντάδες στη χώρα, άλλα τα κράτησε μέσα στο

¹ Έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης

² (η) άραχλη: εκαταλελειμμένη, μόνη, δυσάρεστη

³ (ο) σταυρωτής: χωροφύλακας, βασανιστής

⁴ (το) χαροπάλεμα: επιθανάτια αγωνία, βιοπάλη

⁵ σκουτιά: ρούχα

μαγαζί. Με τέτοιο τρόπο έμπαζε ούζο για τους φυλακισμένους μέσα στο ψωμί και μέσα στα ρούχα της –αυτή η δουλειά έφερνε λεφτά –που εστράβωσε τη φρουρά, δεν την έπαιρνε κανείς χαμπάρι. Δεν ήταν πράμα που δεν τόκανε για να μη μας λείψει το ψωμί. Είχα το σπίτι μου απ' όξω απ' τη φυλακή, έβλεπα τον καπνό του σπιτιού μου, τζάκι δικό μου, νοικοκυριό! Δεκατρία χρόνια τούτη η δουλειά. Στα δεκατρία ήρθε κι έλιωσε. Δούλεψε, δούλεψε, μα στο στρώμα δεν έπεφτε. Τις μέρες που κόντεβα να βγω, μια νύχτα κρύα, μπήκε τέλος ο Χάρος μέσ' το μαγαζί, και την ήβρε που έπλενε, Έπεσε μεσ' στη σκάφη...»

Ο Μαλής ξανατράβηξε βαθειά τη σκαλισμένη πίπα.

-Πολλές φορές, είπε, ο άντρας είναι άντρας γιατί τον κάνει τέτοιο μια γυναίκα, μια τόση δα γυναίκα, που δεν την παίρνεις για μισό μερδικό. Εγώ τώρα, καθώς καταλαβαίνω, δεν είμαι για να φάω γλυκό ψωμί. Με τραβάει το βουνό. Δεκαπέντε χρόνια το τήραγα⁶ απ' το παραθύρι της φυλακής... Βρε μου καμμιά δουλειά.

-Σαν τι δουλειά; Να σε βάλω σε καμμιά πόρτα; Να φυλάς τίποτα υλικά...

-Ορέ αυτά είναι καμπίσια πράματα, που είμαι γω για τέτοια! Βάλε με σε τίποτα αμπέλια δραγάτη⁷ να γλέπω και τα βουνά. Σπίτι δε μου πάει τώρα, μόνο σε δραγατσιά μπορώ να ξανασάνω λίγο. Άιντε ορή Βάντα, κατακαυμένη Βάντα, να φαινόσουν από καμμιά μεριά!

(Από τη συλλογή διηγημάτων, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να επισημάνετε τους δύο (2) βασικούς ήρωες (**4 μονάδες**) και τα δευτερεύοντα πρόσωπα του αποσπάσματος. (**5 μονάδες**)

α.2. Να προσδιορίσετε τις αλλαγές στον τόπο της αφήγησης, ο οποίος καθορίζεται από την εξέλιξη της ιστορίας. (**8 μονάδες**)

α.3. Να κατονομάσετε το πρόσωπο που αφηγείται στο τμήμα του κειμένου που παρατίθεται εντός εισαγωγικών και να αναφερθείτε σύντομα στην προσωπικότητά του. (**8 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να χαρακτηρίσετε την ηρωίδα του κειμένου λαμβάνοντας υπόψη τη στάση που κράτησε απέναντι στην οικογένειά της. (**10 μονάδες**)

β.2. «-Πολλές φορές ο άντρας είναι άντρας γιατί τον κάνει τέτοιο μια γυναίκα, μια τόση δα γυναίκα, που δεν την παίρνεις για μισό μερδικό.» Να σχολιάσετε το παραπάνω απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα γύρω από τις σχέσεις των δύο φύλων την εποχή που αναφέρεται το κείμενο. (**15 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

⁶ τήραγα: κοιτούσα

⁷ (ο) δραγάτης: ο αγροφύλακας

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ (1862- 1924)

Το παλιό βιολί

Άκουσε τ' απόκοσμο, το παλιό βιολί,
μέσα στη νυχτερινή σιγαλιά¹ τ' Απρίλη·
στο παλιό κουφάρι² του μια ψυχή λαλεί
με τ' αγνά κι απάρθρα της αγάπης χείλη.

Και τ' αηδόνι τ' άγρυπνο και το ζηλευτό
ζήλεψε και σώπασε κι έσκυψε κι εστάθη
για να δει περήφανο τι πουλί είν' αυτό
που τα λέει γλυκύτερα της καρδιάς τα πάθη.

Ως κι ο γκιώνης³, τ' άχαρο, το δειλό πουλί,
με λαχτάρ' απόκρυφη τα φτερά τινάζει
και σωπαίνει ακούοντας το παλιό βιολί,
για να μάθει ο δύστυχος πώς ν' αναστενάζει.

Τι κι αν τρώει το ξύλο του το σαράκι⁴; τι
κι αν περνούν αγύριστοι χρόνοι κι άλλοι χρόνοι;
Πιο γλυκιά και πιο όμορφη και πιο δυνατή
η φωνή του γίνεται, όσο αυτό παλιώνει...

Είμ' εγώ τ' απόκοσμο, το παλιό βιολί,
μέσα στη νυχτερινή σιγαλιά του Απρίλη·
στο παλιό κουφάρι μου μια ψυχή λαλεί
με της πρώτης νιότης του τα δροσάτα χείλη.

Τι κι αν τρώει τα σπλάχνα μου το σαράκι; τι
κι αν βαδίζω αγύριστα χρόνο με τον χρόνο;
Πιο γλυκιά και πιο όμορφη και πιο δυνατή
γίνεται η αγάπη μου όσο εγώ παλιώνω.

(Από την ομώνυμη συλλογή, 1909)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα που σας δόθηκε είναι ένα παραδοσιακό ποίημα. Να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες που υπάρχουν στις δύο πρώτες στροφές του (**8 μονάδες**) και να χαρακτηρίσετε το είδος τους (π.χ. ζευγαρωτή, πλεχτή κ.ά.). (**5 μονάδες**)

α.2. Να σχολιάσετε τη σχέση που έχει ο τίτλος του ποιήματος με το περιεχόμενό του. (**8 μονάδες**)

¹ σιγαλιά: ηρεμία

² κουφάρι: άψυχο σώμα νεκρού

³ γκιώνης: αποδημητικό πουλί με χαρακτηριστική μονότονη φωνή

⁴ σαράκι: το σκουλήκι που τρώει τα ξύλα

Να γράψετε δύο (2) λέξεις του κειμένου που επαληθεύουν τον χαρακτηρισμό *παλιό* του βιολιού.
(4 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στο ποίημα εναλλάσσονται το τρίτο και το πρώτο γραμματικό πρόσωπο. Με βάση αυτή την εναλλαγή, να διακρίνετε τις δύο ενότητες του ποιήματος. (10 μονάδες) Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η εναλλαγή αυτή; (5 μονάδες)

β.2. Στο ποίημα παρατηρούμε ευρύτατη χρήση του επίθετου. Να καταγράψετε πέντε (5) ονοματικά σύνολα (επίθετο+ουσιαστικό). (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ο γάμος του ήλιου και του φεγγαριού

Ο ήλιος επαντρεύτηκε και πήρε το φεγγάρι,
ακάλεσε και στη χαρά συμπεθερούς τ' αστέρια
τα σύγνεφα τους έστρωσε στρώματα για να κάτσουν,
τους έβαλε προσκέφαλα τις ράχες ν' ακουμπήσουν,
τους έβαλε και τράπεζα στους κάμπους τα λουλούδια,
τους έβαλε φαΐ να φαν το μόσκο και τα άνθια.
Κρασί τους έδωσε να πιούν θάλασσες και ποτάμια
κι απ' όλα τ' άστρια τ' ουρανού αυγερινός δεν έρθε·
κι αυτού προς το ξημέρωμα αυγερινός εφάνη
φέρνει τον ύπνο ζωντανό στα νιόγαμπρα πεσκέσι
φέρνει και στους συμπεθερούς λυχνάρι να τους φέξει
να φύγ' ν¹ να παν στα σπίτια τους, τα νιόγαμπρα νυστάζουν.

(Το δημοτικό τραγούδι. Παραλογές, επιμ. Γ. Ιωάννου, εκδ. Ερμής, 1989)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να παρουσιάσετε τα πρόσωπα που λαμβάνουν μέρος στην ιστορία που μας αφηγείται το τραγούδι. **(10 μονάδες)**
- α.2.** Τι έχετε να παρατηρήσετε για το χώρο και τον χρόνο στον οποίο κινείται η αφήγηση; **(10 μονάδες)**
- α.3.** Ποιο είναι το νόημα της καθυστερημένης εμφάνισης του Αυγερινού; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ :25

β

- β.1.** Ποιον συμβολίζει ο ήλιος και ποια το φεγγάρι; Ποια ερμηνεία δίνετε σ' αυτόν τον συμβολισμό; **(15 μονάδες)**
- β.2.** Με ποια κοινωνικά στερεότυπα της εποχής τους σχετίζονται ο προσωποποιημένος ήλιος και το φεγγάρι; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ :25

¹ να φύγουν

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΙΜΙΛΙΑ ΔΑΦΝΗ (1881-1941)

Τρεις Νέοι...

Ήτανε Θε μου, μια φορά
τρεις νέοι (τρεις φίλοι, τρία παιδιά),
αγάπες, όνειρα, τραγούδια,
μέσα στο φως, μες στα λουλούδια,
τρεις νέοι (τρεις φίλοι, τρία παιδιά).

Τώρ' απομένουνε βαθιά,
ένας εδώ κι άλλος εκεί,
χείλη, καρδιές, μάτια κλειστά,
μέσα στο χώμα, μες στη γη,
ένας εδώ κι άλλος εκεί...

Κάθε π' ανθίζουν τα κλαδιά,
βγαίνουν τις νύχτες τρία παιδιά
ή στ' ασημένια καλοκαίρια,
που υψώνονται στο φως τα χέρια,
βγαίνουν τις νύχτες τρία παιδιά.

Και μ' αρμονία γλυκολαλεί,
-κιθάρα, φλάουτο και βιολί-
η θεία τού Σούμπερτ σερενάτα¹,
κι είν' όλ' αγάπη, φως, γεμάτα,
-κιθάρα, φλάουτο και βιολί.

Του πρώτου η μάνα τ' αγροικά
βουβή κι ανάβει τα κεριά,
τ' άλλου αδελφή, και γονατίζει,
του τρίτου η αγάπη θυμιατίζει
σ' ένα κελί καλογριά.

Μοίρες οι νύχτες τριγυρνούν
και τα παιδιά ξεπροβοδούν,
στέλνουν μηνύματα στ' αστέρια,
και με καλόβολα τα χέρια
τα τρία παιδιά ξεπροβοδούν.

Ήτανε Θε μου, μια φορά
τρεις νέοι... και τώρα είναι βαθιά

¹ σερενάδα (η) ουσ. ερωτικό τραγούδι που τραγουδιέται τη νύχτα κάτω από το παράθυρο αγαπημένου προσώπου, καντάδα.

μέσα στο χώμα, μες στη γη,
ένας εδώ κι άλλος εκεί,
τρεις νέοι (τρεις φίλοι, τρία παιδιά)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τρία στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο **α1**. **(15 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με τη φράση σε παρένθεση που επαναλαμβάνεται μέσα στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε το ασύνδετο σχήμα, όπου υπάρχει, και να σχολιάσετε πώς λειτουργεί ως προς το περιεχόμενο του ποιήματος. **(8 μονάδες)**

β.2. Να επισημάνετε πού χρησιμοποιούνται τα αποσιωπητικά (...) και οι διπλές παύλες (-...-) και να αναφέρετε πώς συμβάλουν στην ολοκλήρωση της αφήγησης για τη ζωή και την τύχη των τριών παιδιών. **(7 μονάδες)**

β.3. Το ποίημα έχει μελοποιηθεί από τον συνθέτη Γιάννη Σπανό. Να επισημάνετε στο κείμενο το σχήμα λόγου που έχει συντελέσει στο να γίνει τραγούδι. **(5 μονάδες)**

β.4. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις/φράσεις που τονίζουν τον λυρικό χαρακτήρα του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912 –1991)

Μαζεύω τα πεσμένα στάχια

Μαζεύω τα πεσμένα στάχια να σου στείλω λίγο ψωμί· μαζεύω
με το σπασμένο χέρι μου ό,τι έμεινε απ' τον ήλιο
να σου το στείλω να ντυθείς. Έμαθα πως κρυώνεις.
Την πράσινή σου φορεσιά να τη φορέσεις τη Λαμπρή!
Θα τρέξουν μ' άνθη τα παιδιά. Θα βγουν τα περιστέρια,
κι η μάνα σου με μια ποδιά, πλατιά, γεμάτη αγάπη!
Πάρε όποιο δρόμο, όποια κορφή, ρώτα όποιο δένδρο θέλεις!
Μ' ακούς;... Οι δρόμοι όλης της γης βγαίνουνε στην καρδιά μου!
Μην ξεχαστείς κοιτάζοντας το φως . Τ' ακούς;... Να 'ρθείς!

(Τα ποιήματα, 1929-1951, Αθήνα 1955)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
α2. Να βρείτε τρία (3) στοιχεία που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. **(15 μονάδες)**
α3. Να σχολιάσετε τον τίτλο σε σχέση με το περιεχόμενο του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β1.** Να επισημάνετε τις εικόνες που υπάρχουν στο ποίημα. **(5 μονάδες)** Προσπαθήστε να τις ερμηνεύσετε. **(5 μονάδες)**
β2. Να σχολιάσετε τη λειτουργία των σημείων στίξης (ερωτηματικά, αποσιωπητικά, θαυμαστικά) σε σχέση με το περιεχόμενο του ποιήματος. **(10 μονάδες)**
β3. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις ή φράσεις του ποιήματος που δείχνουν ότι ο ποιητής χρησιμοποιεί απλή και λιτή γλώσσα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (1859-1951)

Εσπερινός

Στο ρημαγμένο παρεκκλήσι
της Άνοιξης το θείο κοντύλι¹
εικόνες έχει ζωγραφίσει
με τ' αγριολούλουδα τ' Απρίλη.

Ο ήλιος, γέρνοντας στη δύση,
μπροστά στου ιερού την πύλη
μπαίνει δειλά να προσκυνήσει
κι ανάφτει υπέρλαμπρο καντήλι.

Σκορπάει γλυκιά μοσκοβολιά
δάφνη στον τοίχο ριζωμένη -
θυμίαμα που καίει η Πίστις -

και μία χελιδονοφωλιά,
ψηλά στο νάρθηκα χτισμένη,
ψάλλει το Δόξα έν Ύψίστοις...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα είναι ένα σονέτο. Να καταγράψετε τα μορφικά χαρακτηριστικά του ποιητικού αυτού είδους, αφού παρατηρήσετε προσεκτικά στο συγκεκριμένο ποίημα:

- τον αριθμό των στροφών,
- τον αριθμό των στίχων εκάστης στροφής,
- τον συνολικό αριθμό των στίχων του ποιήματος,
- το είδος της ομοιοκαταληξίας.

(20 μονάδες)

α.2. Να εντοπίσετε τον στίχο του ποιήματος που συνδέεται με τον τίτλο του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

¹ κοντύλι: γραφίδα, μολύβι

β.1. Να εντοπίσετε τις προσωποποιήσεις του ποιήματος. **(μονάδες 10)**. Να δείξετε πώς συμμετέχει η φύση στον εσπερινό που περιγράφει το ποίημα, **(μονάδες 5)**

β.2. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις που αναφέρονται σε μέρη του ναού ή σε αντικείμενά του. **(μονάδες 5)** Να καταγράψετε δύο (2) λέξεις ή φράσεις που συνδέονται με την εκκλησιαστική γλώσσα. **(μονάδες 5)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΟΔΥΣΣΕΑ ΕΛΥΤΗ (1911-1996)

Ήλιος ο πρώτος
(απόσπασμα)

XVI

Με τι πέτρες, τι αίμα και τι σίδηρο
και τι φωτιά είμαστε καμωμένοι
ενώ φαινόμαστε από σκέτο σύννεφο
και μας λιθοβολούν και μας φωνάζουν
Αεροβάτες
το πώς περνούμε τις μέρες και τις νύχτες μας
ένας θεός το ξέρει.

Φίλε μου...
όταν ανάβ' η νύχτα την ηλεκτρική σου οδύνη
βλέπω το δέντρο της καρδιάς που απλώνεται
τα χέρια σου ανοιχτά κάτω από μian Ιδέα ολόλευκη
που όλο παρακαλείς
κι όλο δεν κατεβαίνει
χρόνια και χρόνια
εκείνη εκεί ψηλά, εσύ εδώ πέρα.

Κι όμως του πόθου τ' όραμα ξυπνάει μια μέρα σάρκα
κι εκεί όπου πριν δεν άστραφτε παρά γυμνή ερημιά
τώρα γελάει μια πολιτεία ωραία όπως τη θέλησες
κοντεύεις να τη δεις, σε περιμένει
δώσε το χέρι σου να πάμε πριν η Αυγή
την περιλούσει με ιαχές θριάμβου.

Δώσε το χέρι σου - πριν συναχτούν πουλιά
στους ώμους των ανθρώπων και το κελαηδήσουνε
πως επιτέλους φάνηκε να 'ρχεται από μακριά
η ποντοθώρητη παρθένα Ελπίδα!

Πάμε μαζί κι ας μας λιθοβολούν
κι ας μας φωνάζουν αεροβάτες
φίλε μου, όσοι δεν ένιωσαν ποτέ με τι
σίδηρο με τι πέτρες τι αίμα τι φωτιά
χτίζουμε ονειρευόμαστε και τραγουδούμε!

(*Ήλιος ο πρώτος*, 1943)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
α.2. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας αναφέροντας τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(15 μονάδες)**
α.3. Να εντοπίσετε πέντε (5) ανοίκειους (αταίριαστους) συνδυασμούς λέξεων. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ :25

β

- β.1.** Να επιλέξετε δύο (2) εικόνες του ποιήματος, να τις περιγράψετε και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(10 μονάδες)**
β.2. «πέτρες», «αίμα», «σίδηρο», «φωτιά»: να εξηγήσετε τη μεταφορική χρήση των λέξεων μέσα στο ποίημα. **(10 μονάδες)**
β.3. Το ποίημα είναι γραμμένο σε απλή γλώσσα, χωρίς να λείπουν όμως και εκφράσεις ασυνήθιστες στην καθημερινή ομιλία. Βρείτε τρία (3) παραδείγματα απλής χρήσης της γλώσσας και δύο (2) ασυνήθιστων εκφράσεων. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ :25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΒΒΑΔΙΑΣ (1910-1975)

Mal du depart*

Θα μείνω πάντα ιδανικός κι ανάξιος εραστής
των μακρυσμένων ταξιδιών και των γαλάζιων πόντων,
και θα πεθάνω μια βραδιά, σαν όλες τις βραδιές,
χωρίς να σχίσω τη θολή γραμμή των οριζόντων.

Για το Μαδράς, τη Σιγκαπούρ, τ' Αλγέρι και το Σφαξ
θ' αναχωρούν σαν πάντοτε περήφανα τα πλοία,
κι εγώ, σκυφτός σ' ένα γραφείο με χάρτες ναυτικούς,
θα κάνω αθροίσεις σε χοντρά λογιστικά βιβλία.

Θα πάψω πια για μακρινά ταξίδια να μιλώ·
οι φίλοι θα νομίζουνε πως τα 'χω πια ξεχάσει,
κι η μάνα μου, χαρούμενη, θα λέει σ' όποιον ρωτά:
«Ήταν μια λόξα νεανική, μα τώρα έχει περάσει...»

Μα ο εαυτός μου μια βραδιάν εμπρός μου θα υψωθεί
και λόγο, ως ένας δικαστής στυγνός, θα μου ζητήσει,
κι αυτό το ανάξιο χέρι μου που τρέμει θα οπλιστεί,
θα σημαδέψει κι άφοβα το φταίχτη θα χτυπήσει.

Κι εγώ, που τόσο επόθησα μια μέρα να ταφώ
σε κάποια θάλασσα βαθιά στις μακρινές Ινδίες,
θα 'χω ένα θάνατο κοινό και θλιβερό πολύ
και μια κηδεία σαν των πολλών ανθρώπων τις κηδείες.

(Μαραμπού, 1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
α.2. Να βρείτε τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του που να επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**
α.3. Ο τίτλος του ποιήματος σημαίνει σε ελεύθερη απόδοση: «ο καημός της φυγής». Να τον δικαιολογήσετε με βάση το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε πέντε (5) εκφραστικά μέσα (μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις κλπ) που χρησιμοποιεί ο ποιητής. **(5 μονάδες)**
β.2. Να εντοπίσετε τις φράσεις που φανερώνουν τη γοητεία του ναυτικού ταξιδιού και τις φράσεις που δηλώνουν τη μη πραγμάτωση της ζωής του ναυτικού. Ποια συναισθήματα προκαλούνται; **(15 μονάδες)**
β.3. Να σχολιάσετε την αναφορά του ποιητή στους διάφορους τόπους. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΛΒΟΣ (1792-1869)

Ωδή Έκτη. Αι Ευχαί
(απόσπασμα)

α.
Της θαλάσσης καλήτερα
φουσκωμένα τα κύματα
να πνίξουν την πατρίδα μου
ωσάν απελπισμένην,
έρημον βάρκαν.

β΄.
Στην στεριάν, ᾽ς τα νησία
καλήτερα μίαν φλόγα
νὰ ιδώ παντού χυμένην,
τρώγουσαν πόλεις, δάση,
λαούς και ελπίδας.

γ΄.
Καλήτερα, καλήτερα
διασκορπισμένοι οι Έλληνες
να τρέχωσι τον κόσμον,
με εξαπλωμένην χείρα
ψωμοζητούντες·

δ΄.
Παρά προστάτας να ᾽χωμεν.
Με ποτέ δεν εθάμβωσαν
πλούτη ή μεγάλα ονόματα,
με ποτέ δεν εθάμβωσαν
σκήπτρων ακτίνες.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση. Να διακρίνετε:

α) εάν υπάρχει ομοιοκαταληξία **(5 μονάδες)**

β) τη μορφή των στροφών **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε δύο στίχους του ποιήματος που σχηματίζουν 15σύλλαβο. **(5 μονάδες)**

α.3. Η επανάληψη του επιθέτου «καλήτερα» πώς λειτουργεί ως προς το περιεχόμενο του ποιήματος; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να εντοπίσετε πέντε (5) εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής. (μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις, εικόνες). **(10 μονάδες)**

β.2. Ο ποιητής χρησιμοποιεί το άενικό, αλλά και το άπληθυντικό πρόσωπο. Πώς σχολιάζετε την επιλογή αυτή του ποιητή; **(5 μονάδες)**

β.3. Η γλώσσα του Κάλβου χαρακτηρίζεται αρχαίζουσα, αναμεμιγμένη με τύπους της δημοτικής στους οποίους δίνει αρχαίζουσα μορφή. Να επιλέξετε πέντε (5) τύπους λόγιους και πέντε (5) τύπους που σας θυμίζουν τη δημοτική γλώσσα **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ (1901-1998)

Το πορτοκάλι ή χρυσόμηλον

Όταν μένεις βαρύθυμος,
σκέψου ένα πορτοκάλι.
Το βέβαιο, καθαρό του σχήμα,
τον πυκνό φλοιό, μα πιο πολύ
το ζωντανό του χρώμα, απερίσπαστο.
Ίσως μπορέσεις τότε να συλλογιστείς,
ίσως και να πιστέψεις
πως ο καρπός αυτός, αληθινά
είναι του ήλιου προσφορά.
Κι όταν τ' ανοίξεις, την γεωμετρική του τάξη
θ' αντιληφθείς, χυμώδη, κρυσταλλώδη.
Θυμούμαι ένα πρωινό του φθινοπώρου
και μια μασούνα μαύρη
απ' την πολυκαιρία στα νερά·
στο μώλο ήταν δεμένη,
με πορτοκάλια φορτωμένη χαρωπά,
ανάκατα ριγμένα, άφθονα,
φερμένα από ηλιόλουστα ακρογιάλια και νησιά.
Στον κόλπο της Θεσσαλονίκης
η θάλασσά μας ήταν τη μέρα εκείνη,
πράσινη και σταχτιά, ακίνητη βαριά,
όμως τα πορτοκάλια μέναν νικηφόρα
και νεανικά.

(Τα ποιήματα, 1973)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να βρείτε αν στο ποίημα υπάρχει: ομοιοκαταληξία **(5 μονάδες)**
ομοιομορφία στροφών **(5 μονάδες)**
ισοσυλλαβία στίχων **(5 μονάδες)**

α.2. Με βάση τις προηγούμενες απαντήσεις σας να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Να επισημάνετε τις αντιθέσεις που υπάρχουν στο ποίημα. **(5 μονάδες)**
β.2. Να περιγράψετε την κεντρική εικόνα που υπάρχει στο ποίημα και να εξηγήσετε τη σημασία της για το περιεχόμενο του ποιήματος. **(10 μονάδες)**
β.3. Στο ποίημα χρησιμοποιείται το β' και το α' ρηματικό πρόσωπο. Πώς εξηγείτε αυτήν την εναλλαγή; **(5 μονάδες)**
β.4. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του ποιήματος: δημοτική, καθαρεύουσα, απλή καθομιλουμένη **(3 μονάδες)** και να εντοπίσετε δύο λόγιους τύπους **(2 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ (1926-1990)

Μείνε

Θα περάσουν αποπάνω μας όλοι οι τροχοί...
Στο τέλος
τα ίδια τα όνειρά μας θα μας σώσουν...

Αγάπη, μείνε στην καρδιά -
αυτός ας είναι ο κανών του τραγουδιού σου.
Με την αγάπη
θα σηκώσουμε την απελπισία μας
απ' το αμπάρι του κορμιού.
(Δεν είναι φορτίο για τη χώρα των αγγέλων
η απελπισία.)
Και, προπαντός,
Ας μην αφήσουμε την αγάπη
να συνωστίζεται με τόσα αισθήματα...

Πέρασε, αγάπη,
αρχόντισσα στην ψυχή μας,
ανώτερη απ' την ελευθερία,
απάνω απ' τον πατέρα,
απάνω απ' τη μητέρα,
απάνω απ' τη γυναίκα -
απάνω σε όλους μας!

Αγάπη, μένουμε στα χείλη σου
κι έχουμε γεύση του θεού.
Τα δικά σου χείλη, αγάπη, δεν κυριεύουν·
οι άκρες τους ρέπουν στο σκοτεινό,
παίρνουν απ' το φως,
προσφέρουν στο φως -
είναι και μέσα μας το φως!

... Θα μας πατήσουν
Πέλματα πολλά
Στο τέλος
Τα ίδια τα όνειρά μας θα μας σώσουν...

Μείνε στην αγάπη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**

α.2. Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας να επισημάνετε τρία μορφικά του χαρακτηριστικά. **(15 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να εντοπίσετε πέντε (5) μεταφορές μέσα από το ποίημα. **(5 μονάδες)**

β.2. Αφού επισημάνετε τα γραμματικά πρόσωπα των ρημάτων να βρείτε: α) σε ποιον απευθύνεται η προστακτική και β) γιατί επιλέγει ο ποιητής το α' πρόσωπο; **(15 μονάδες)**

β.3. Να ερμηνεύσετε πώς λειτουργούν τα αποσιωπητικά σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ

Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ (1926-1990)

Ο ακέραιος κυρ Αλέξανδρος

Θαμνώδη ρήματα και φύλλα καταπράσινα της γλώσσας.
Μεγάλος άνθρωπος κι ανέσπερος¹ έλληνας πού κράτησε
τον πόνο στο σωστό του το ύψος
αγνοώντας και δημοτικισμούς και εξελικτισμούς και μόδες
αγνοώντας τα εκάστοτε μορμολύκεια²
την ασίγαστη γενικότητα των πιθήκων
αγνοώντας τον αιώνα της καλπάζουσας εξυπνάδας
ο ανοξείδωτος.
Ήδη τα θύματα της Προόδου πού πρόωρα σκουριάζει
πάνε στην πατρίδα του τη Σκιάθο
κι αγοράζουν ελπίζοντας οικόπεδα
πάνε για λίγο αεράκι λίγη θάλασσα και φρέσκο φεγγάρι.
Μα είν' αδύνατο να κοροϊδέψουμε τη ρημαγμένη φύση
με ξιπόλητα Σαββατοκύριακα και με τροχόσπιτα.
ο ακέραιος κυρ Αλέξανδρος
εκείνος ό περιούσιος Παπαδιαμάντης
και το κεράκι μας ακόμη δεν το θέλει.

(Χορταριασμένα χάσματα , 1974)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος που δικαιολογούν την προηγούμενη απάντησή σας. **(12 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(8 μονάδες)**
- ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25**

β

- β.1.** Το ποίημα αναφέρεται στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Να συγκεντρώσετε τα επίθετα με τα οποία τον χαρακτηρίζει και να ερμηνεύσετε τη μεταφορική τους σημασία. **(10 μονάδες)**
- β.2.** Να βρείτε τρεις (3) ασυνήθιστους συνδυασμούς λέξεων και δύο (2) αντιλυρικές λέξεις. **(5 μονάδες)**
- β.3.** Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας και αφού παρατηρήσετε συνολικά το ποίημα να σχολιάσετε τη γλώσσα του ποιητή. **(10 μονάδες)**
- ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ**

¹ Ανέσπερος: που δεν δύνει ποτέ (ανέσπερο φως)

² μορμολύκειον από τη Μορμώ , το μυθικό τέρας- φόβητρο των μικρών παιδιών κατά την αρχαιότητα φόβητρο, σκιάχτρο | φοβερά άσχημος άνθρωπος | (υβριστ.) γέρος που η συμπεριφορά ή η εμφάνισή του απωθεί

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ (1896-1923)

[Ο κήπος είμαι ...]

Ο κήπος είμαι που άλλοτε με τ' άνθη του ευωδούσε
κι εγέμιζε με χαρωπό τιτίβισμα πουλιών,
που με κρυφομιλήματα και ψίθυρο φιλιών,
τη νύχτα στη σκιάδα του, η αγάπη επερπατούσε.

Ο κήπος είμαι που έμεινε χρόνια πολλά στην ίδια
θέση, μάταια προσμένοντας κάποιαν επιστροφή,
που αντί λουλούδια τώρα πια στ' αγκάθια έχει ταφεί
που σώπασαν τ' αηδόνια του και πνίγεται στα φίδια.

(Ελεγεία και σάτιρες, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. **(15 μονάδες)**

α.3. Ως τίτλος του ποιήματος επιλέγεται η πρώτη φράση του πρώτου στίχου. Να τον σχολιάσετε σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να αντιστοιχίσετε τις εικόνες της πρώτης στροφής με εκείνες της δεύτερης επισημαίνοντας τα αντιθετικά ζεύγη των λέξεων. **(10 μονάδες)**

β.2. Το ποίημα στηρίζεται σε μια βασική επανάληψη. Αφού την εντοπίσετε να σχολιάσετε τη λειτουργία της στο κείμενο **(10 μονάδες)**

β.3. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη γλώσσα του ποιήματος: καθαρεύουσα, δημοτική ή απλή καθομιλουμένη; **(2 μονάδες)**. Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με τρία σχετικά παραδείγματα. **(3 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ ΚΩΣΤΑΣ (1896-1923)

Πρέβεζα

Θάνατος είναι οι κάργες που χτυπιούνται
στους μαύρους τοίχους και στα κεραμίδια,
θάνατος οι γυναίκες που αγαπιούνται
καθώς να καθαρίζουνε κρεμμύδια.

Θάνατος οι λεροί, ασήμαντοι δρόμοι
με τα λαμπρά, μεγάλα ονόματά τους,
ο ελαιώνας, γύρω η θάλασσα, κι ακόμη
ο ήλιος, θάνατος μέσα στους θανάτους.

Θάνατος ο αστυνόμος που διπλώνει,
για να ζυγίσει, μια "ελλιπή" μερίδα,
θάνατος τα ζουμπούλια στο μπαλκόνι
κι ο δάσκαλος με την εφημερίδα.

Βάσις, Φρουρά, Εξηκονταρχία Πρεβέζης.
Την Κυριακή θ' ακούσουμε την μπάντα.
Επήρα ένα βιβλιάριο Τραπέζης,
πρώτη κατάθεσις δραχμαί τριάντα.

Περπατώντας αργά στην προκουμαία,
"υπάρχω;" λες, κι ύστερα "δεν υπάρχουνεις!"
Φτάνει το πλοίο. Υψωμένη σημαία.
Ίσως έρχεται ο κύριος Νομάρχης.

Αν τουλάχιστον, μέσα στους ανθρώπους
αυτούς, ένας επέθαινε από αηδία...
Σιωπηλοί, θλιμμένοι, με σεμνούς τρόπους,
θα διασκεδάζαμε όλοι στην κηδεία.

(από τα *Ποιήματα και Πεζά*, Ερμής 1972)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα –ως προς τη μορφή– ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος που δικαιολογούν την προηγούμενη απάντησή σας. **(12 μονάδες)**

α.3. Συχνά ο μουσικός ρυθμός του ποιήματος διακόπτεται από έναν πεζό τόνο. Συνδέεται η επιλογή αυτή της μορφής με το περιεχόμενο του ποιήματος; **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να εντοπίσετε πέντε (5) μεταφορές μέσα στο ποίημα και να τις ερμηνεύσετε. **(5 μονάδες)**

β.2. Να αναφέρετε δύο (2) παραδείγματα όπου ο ποιητής χρησιμοποιεί την ειρωνεία **(4 μονάδες)** και να τα ερμηνεύσετε **(6 μονάδες)**

β.3. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του ποιήματος (καθαρεύουσα, δημοτική, απλή καθομιλουμένη). **(5 μονάδες)** Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με πέντε παραδείγματα από το ποίημα **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ (1866-1938)

Ερωτικά εκδικήσεις

Όταν βλέπω κάποιον να περπατά επάνω-κάτω, όπως ο μακαρίτης ο Βέρθερος¹, και να μελετά μίαν ερωτική εκδίκησιν, λέγω από μέσα μου: «Ίδού ένας άνθρωπος, που ετοιμάζεται να κάμη μίαν ανοησίαν!».

Καθένας την κάμνει με τον τρόπον του. Άλλος φονεύει. Αλλά ο θάνατος είναι μυστήριο. Άλλος αυτοκτονεί. Αλλά η αυτοκτονία είναι μία ηλιθιότης. Άλλος σπεύδει να υπανδρευθή με το πρώτον αδέσποτον θήλυ, που συναντά εις τον δρόμον του, φανταζόμενος ότι εκδικείται με τον τρόπον αυτόν εκείνην, που έπαυσε να τον αγαπά. Αυτό είναι ξεκαρδιστική κωμωδία. Άλλος γράφει ένα δράμα, εις το οποίον καυτηριάζει τας γυναίκας με πεπυρακτωμένον² σίδηρον. Αυτός, απλούστατα μαξιλαρώνεται³. [...]

Κανείς, με μίαν λέξιν, δεν εστάθη ικανός να εκδικηθή επαξίως μίαν γυναίκα εις τον κόσμον αυτόν.[...]

Δι' αυτό ακριβώς οι σοφώτεροι δεν περιπατούν πια επάνω-κάτω, μετά την προδοσίαν ή την εγκατάλειψιν, όπως ο μακαρίτης Βέρθερος, και δεν μελετούν μίαν εκδίκησιν. Σηκώνονται από το γεύμα, όπου εμισοτελείωσαν το φαγί των, σκουπίζουν το στόμα των με την πετσέταν, πληρώνουν και φεύγουν, ως να μη τους συνέβη τίποτε, αφήνοντας έναν άλλον ν' αποτελειώση την μερίδα των. Έτσι διασώζουν την αξιοπρέπειάν των, χωρίς να μείνουν και εντελώς ανεκδίκητοι. Διότι γνωρίζουν ότι είναι εντελώς περιττόν να εκδικηται καθένας χωριστά την αιωνίαν γυναίκα. Δι' αυτήν υπάρχουν οι εκ Θεού απεσταλμένοι εκδικηταί, που είναι οι Δον Ζουάν⁴ όλων των τόπων και όλων των εποχών, και οι οποίοι δεν κάμνουν άλλο, παρά να εκδικούνται διαρκώς διά τον εαυτόν τους και διά τους άλλους.

Εν τούτοις, οφείλομεν να κάμωμεν τιμητικήν εξαίρεσιν διά τον άνθρωπον, ο οποίος προ ολίγων ημερών επραγματοποίησε πρωτότυπον εκδίκησιν εις την Ακρόπολιν αυτήν της κοινοτοπίας, που είναι αι Αθήναι. Είδατε από τας εφημερίδας, τι έκαμεν ο μεγαλοφυής αυτός. Επήγε νύκτα εις την θύραν της απίστου και της ετοιχοκόλλησε μίαν επιγραφήν: «Εδώ υπάρχει ευλογία⁵». Τίποτε άλλο! Το άλλο πρωί οι διαβάται επερνούσαν, εσταματούσαν, εδιάβαζαν και έφευγαν έντρομοι μακρυνά. Ο γαλατάς δεν εκτύπησε την θύραν εκείνο το πρωί. Ο μανάβης δεν εσταμάτησεν. Ο γραμματοκομιστής, που έφερνε μίαν ερωτικήν επιστολήν, την εξανάβαλεν εις τον σάκκον του και έφυγεν. Ο νέος εραστής, μόλις επλησίασεν εις την γωνίαν του δρόμου και πριν παρελάση ακόμη υπό το θρυλικόν παράθυρον, ανέκρουσε με τρόπον πρύμναν⁶ και δεν εφάνη πλέον. Όταν η άπιστος αντελήφθη την συμφοράν και έστειλε να ξεσχίσουν την καταχθονίαν⁷ επιγραφήν, ήτο πλέον αργά. Ο προδοθείς εραστής είχε

¹ ήρωας γνωστού έργου του γερμανού συγγραφέα Γκαίτε. Ο Βέρθερος αυτοκτόνησε εξ αιτίας ενός άτυχου έρωτα.

² σε πολύ ψηλή θερμοκρασία

³ αυτό συμβαίνει όταν οι θεατές εξακοντίζουν τα μαξιλάρια από τα καθίσματα κατά της σκηνης τού θεάτρου για να αποδοκιμάσουν τον συγγραφέα ή τους ηθοποιούς.

⁴ ο Δον Ζουάν είχε φήμη μεγάλου καρδιοκατακτητή.

⁵ (ευφημισμός) η λοιμώδης, εξανθηματική νόσος.

⁶ υποχώρησε

⁷ ύπουλη, σατανική

εκδικηθή! Καί είχαν εκδικηθή κυρίως, διότι η άπιστος τον εφαντάζετο ξεκαρδισμένον από τα γέλια εις μίαν γωνίαν του δρόμου, ενώ θα ήθελε να τον φαντασθή απηγγονισμένον⁸ από την οροφήν του δωματίου του.

Όταν τον ερώτησαν εις την Αστυνομίαν, διατί προέβη εις την αθλίαν αυτήν πράξιν, λέγουν ότι απεκρίθη αφελέστατα:

- Ήθελα να της στείλω τη βλογιά⁹ στα όμορφα μουτράκια της. Αφού δεν μπορούσα να το κάμω, της την έστειλα στην πόρτα της. Ας μπολιασθή να είναι ήσυχη!

Και η Αστυνομία απέλυσε τον εραστήν και έστειλε τον αστυίατρον να εμβολιάση την ερωμένην, διά κάθε ενδεχόμενον και διά την ησυχίαν της συνοικίας. Η φάρσα και η εκδίκησις έλαβε τοιουτοτρόπως την ωραίαν της συνέχειαν.

Τα Άπαντα, Ε΄, Εκδ. Χρήστου Γιοβάνη, 1968.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το γραμματικό πρόσωπο, το οποίο κυριαρχεί στην αφήγηση. **(8 μονάδες)** Τι, κατά τη γνώμη σας, προσθέτει στην αφήγηση η χρήση αυτού του γραμματικού προσώπου;**(4 μονάδες)**

α2. Να προσδιορίσετε την πόλη, στην οποία διαδραματίζεται το κεντρικό επεισόδιο της ιστορίας **(8 μονάδες)** και να γράψετε το χαρακτηρισμό που αποδίδει σε αυτήν ο αφηγητής. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. «Εν τούτοις, οφείλομεν... του δωματίου του.»: Να περιγράψετε την ερωτική εκδίκηση, στην οποία αναφέρεται ο αφηγητής στο παραπάνω απόσπασμα και να τη σχολιάσετε.**(15 μονάδες)**

β2. Να καταγράψετε τις αντιδράσεις του κόσμου μετά την πράξη εκδίκησης. **(10 μονάδες).**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁸ κρεμασμένο

⁹ ευλογιά

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Μάρτιαι Ειδοί¹

Τα μεγαλεία να φοβάσαι, ω ψυχή.
Και τες φιλοδοξίες σου να υπερνικήσεις
αν δεν μπορείς, με δισταγμό και προφυλάξεις
να τες ακολουθείς. Κι όσο εμπροστά προβαίνεις,
τόσο εξεταστική, προσεκτική να είσαι.

Κι όταν θα φθάσεις στην ακμή σου, Καίσαρ πια·
έτσι περιωνύμου ανθρώπου σχήμα² όταν λάβεις,
τότε κυρίως πρόσεξε σα βγεις στον δρόμον έξω,
εξουσιαστής περιβλεπτός με συνοδεία,
αν τύχει και πλησιάσει από τον όχλο
κανέναν Αρτεμίδωρος, που φέρνει γράμμα,
και λέγει βιαστικά «Διάβασε αμέσως τούτα,
είναι μεγάλα πράγματα που σ' ενδιαφέρουν»,
μη λείψεις³ να σταθείς· μη λείψεις ν' αναβάλλεις
κάθε ομιλιάν ή δουλειά· μη λείψεις τους διαφόρους
που χαιρετούν και προσκυνούν να τους παραμερίσεις
(τους βλέπεις πιο αργά)· ας περιμένει ακόμη
κ' η Σύγκλητος αυτή⁴, κ' ευθύς να τα γνωρίσεις
τα σοβαρά γραφόμενα του Αρτεμιδώρου.

(Τα ποιήματα, 1897-1933)

1

Η φράση “Αι ειδοί του Μαρτίου” (δηλ. η 15η ημέρα του Μαρτίου) χρησιμοποιείται για να προσδιορίσει την “αποφράδα ημέρα”, τη δυσσίωση και καταραμένη. Οι ειδοί του Μαρτίου έμειναν στην παγκόσμια Ιστορία, γιατί εκείνη ακριβώς τη μέρα δολοφονήθηκε ο Ιούλιος Καίσαρ (15 Μαρτίου 44 π.Χ.) από τον Γάιο Κάσσιο Λογγίνο και τον Μάρκο Ιούνιο Βρούτο (κατά ορισμένους, ίσως, ήταν νόθος γιος του) και γι’ αυτό ο Καίσαρας αναφώνησε τη γνωστή φράση “Και σύ τέκνον, Βρούτε;”

Ο Καίσαρας, κατά την παράδοση, είχε προειδοποιηθεί από τον οιωνοσκόπο «να φοβάται τις ειδούς του Μαρτίου». Όταν η μέρα έφθασε και ο Καίσαρας, πορευόμενος προς τη Σύγκλητο, συνάντησε τον οιωνοσκόπο, του είπε με ειρωνεία και υπεροψία: «Έφθασαν οι ειδοί!» εννοώντας ότι τον είχε συμβουλέψει λανθασμένα, μιας και δεν του είχε συμβεί τίποτα κακό. «Ναι, άλλα δεν πέρασαν...» του απάντησε ο οιωνοσκόπος. Στην πορεία του προς τη Σύγκλητο πλήθος συνωσιζόταν γύρω του και πολλοί του έδιναν αιτήσεις και αναφορές. Ο Έλληνας σοφιστής Αρτεμίδωρος, που είχε μάθει για την συνωμοσία, πλησίασε πολύ κοντά και του έδωσε ένα σημείωμα λέγοντας «Διάβασέ το αυτό, Καίσαρ, ο ίδιος και γρήγορα. Λέει για σπουδαία πράγματα που σ' ενδιαφέρουν». Ο Καίσαρας προσπάθησε να το διαβάσει αλλά οι εκδηλώσεις του πλήθους ήταν τόσες που δεν μπόρεσε. Μπήκε στην Σύγκλητο κρατώντας το σημείωμα. Μετά από λίγο θα έπεφτε νεκρός, με 23 μαχαριές, από τα χέρια των συνομοτών μέσα στη Σύγκλητο της Ρώμης.

² εδώ σημαίνει «την εξουσία και την όψη ενός σπουδαίου ανθρώπου»

³ μην παραλείψεις

⁴ κι η ίδια η Σύγκλητος

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Κατά τη γνώμη σας, το ποίημα κατατάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να υποστηρίξετε την προηγούμενη απάντησή σας αναφέροντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Στο ποίημα κυριαρχεί το β' ρηματικό πρόσωπο σε υποτακτική ή σε προστακτική έγκλιση. Να βρείτε από δύο παραδείγματα κατά περίπτωση **(8 μονάδες)**. Ποιο χαρακτήρα, κατά τη γνώμη σας, προσδίδει στο ποίημα το πλήθος των συγκεκριμένων ρηματικών τύπων; **(2 μονάδες)**

β.2. Γιατί η φράση «Διάβασε αμέσως τούτα, είναι μεγάλα πράγματα που σ' ενδιαφέρουν» έχει τοποθετηθεί μέσα σε εισαγωγικά; **(5 μονάδες)**

β.3. Στα ποιήματα του Καβάφη υπάρχουν συχνά αναφορές στην ιστορία και στην πολιτική. Να εντοπίσετε πέντε (5) σχετικές λέξεις ή φράσεις στο ποίημα. **(5 μονάδες)**
Τι πιστεύετε ότι επιτυγχάνει με τη χρήση τους ο ποιητής; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ (1899-1944)

Οι αγνοημένες

[.....]

Σκούφιες πλεχτές, κοντές κοτσίδες,
σαλάκι τρεις φορές στριφτό
—φτωχές μαθήτρες, κορασίδες...

Απρόσεχτες, παραπατάνε.
Στις λάσπες, με ξεφωνητό,
τα τρύπια τσόκαρα βουτάνε.

Η Μοίρα δεν τους έχει κλώσει
ουδέ μετάξι στα μαλλιά,
ουδέ χρυσό στη μέση κρόσσι,

μα άχαρες, πολυφορεμένες
ποδιές, που κρέμεται η θηλειά,
κι' ούτε ως τα γόνατα φτασμένες.

Κρυώνουν, κι' άλλες τους ακόμα
πεινάνε· μα άλλες —πιο καλά—
μασσουν μαστίχα, άκρη στο στόμα.

Κι' αν δεν κατέχουν τι είναι η Γνώση,
στα μάτια τους τα βαθουλά
τι πρόιμα που έχουν μεγαλώσει!

Στο σπίτι, πάντα η φτώχεια, η λύπη·
χάνεται η σάκκα, το χαρτί,
το «παιδί» κλαίει, η μητέρα λείπει·

κι' αυτές, στην τύχη απορριγμένες,
ζουν, συντροφιά ξεχωριστή,
μια, αμόνοιαστες, μια, αγαπημένες.

Αδέξιες, κι' όμως περγελάνε·
σκληρές, καταφρονετικές,
βγάζουν τη γλώσσα, αντιμιλάνε,

παρήκοες στην ορμήνεια, τρέχουν
άστατες, άσκεφτες ψυχές

που νόμο ή φταίξιμο δεν έχουν.

Ανοιχτομάτες, καυχησιάρες.
Θαυμάζουν —τούτο τες αρκεί.
Λαίμαργες, μα ποτές ζηλιάρες.

Μόνο, η φωνή τους, σαν ξεσπάζη
στην τάξη, μες στην Ωδική,
καίει —σαν τρυγόني, που σπαράζει.

(Καθημερινές, 1930)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται στην παραδοσιακή ποίηση ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος που επαληθεύουν την απάντησή σας στο α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β.

β.1. Να εντοπίσετε στο ποίημα μία (1) οπτική εικόνα που αποδίδει την εμφάνιση των «αγνοημένων» και μία (1) ακουστική που σχετίζεται με την απόδοσή τους στο μάθημα της Μουσικής. **(10 μονάδες)**

β.2. Ο ποιητής χρησιμοποιεί στο ποίημα αρκετά επίθετα που σχετίζονται είτε με την εμφάνιση είτε με τη συμπεριφορά των κοριτσιών. Να βρείτε και να καταγράψετε δέκα (10) από αυτά τα επίθετα. **(10 μονάδες)**

β.3. Πιστεύετε ότι ο ποιητής/ομιλητής συμπονά αυτά τα κορίτσια; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με δύο (2) αναφορές στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911 - 1996)

Η Ποδηλάτισσα

Το δρόμο πλάι στη θάλασσα περπάτησα
που 'κανε κάθε μέρα η ποδηλάτισσα

Βρήκα τα φρούτα που 'χε το πανέρι της,
το δαχτυλίδι που 'πεσε απ' το χέρι της

Βρήκα το κουδουνάκι και το σάλι της,
τις ρόδες, το τιμόνι, το πεντάλι της

Βρήκα τη ζώνη της, βρήκα σε μian άκρη,
μια πέτρα διάφανη που 'μοιαζε με δάκρυ

Τα μάζεψα ένα ένα και τα κράτησα
κι έλεγα πού 'ναι πού 'ναι η ποδηλάτισσα

Την είδα να περνά πάνω απ' τα κύματα
την άλλη μέρα πάνω από τα μνήματα

Την τρίτη νύχτωσ' έχασα τ' αχνάρια της
στους ουρανούς άναψαν τα φανάρια της.

(Τα Ρω του Έρωτα, 1972)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Η μορφή του ποιήματος πιστεύετε ότι παραπέμπει στη μοντέρνα ή στην παραδοσιακή ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να υποστηρίξετε την προηγούμενη απάντησή σας με αναφορές σε τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

β.

β.1. Να αναφέρετε τα δύο πρόσωπα του ποιήματος. **(6 μονάδες)** Σε ποιο γραμματικό χρόνο εκφέρονται τα ρήματα του ποιήματος; Να σχολιάσετε αυτή την επιλογή του ποιητή. **(4 μονάδες)**

β.2. Να εντοπίσετε στο ποίημα οκτώ (8) από τα αντικείμενα που έπεσαν από την ποδηλάτισσα. **(8 μονάδες)** Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει να τα καταγράψει ένα προς ένα; **(2 μονάδες);**

β.3. Να βρείτε στο κείμενο δύο (2) σχήματα επανάληψης. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Ευρίωνος Τάφος

Εις το περίτεχνον αυτό μνημείον,
ολόκληρον εκ λίθου συηνίτου¹,
που το σκεπάζουν τόσοι μενεξέδες, τόσοι κρίνοι,
είναι θαμμένος ο ωραίος Ευρίων.
Παιδί αλεξανδρινό, είκοσι πέντε χρόνων.
Απ' τον πατέρα του, γενιά παληά των Μακεδόνων·
από αλαβάρχας² της μητέρας του η σειρά.
Έκαμε μαθητής του Αριστοκλείτου στην φιλοσοφία,
του Πάρου στα ρητορικά. Στας Θήβας τα ιερά
γράμματα σπούδασε. Του Αρσινοΐτου
νομού συνέγραψε ιστορίαν. Αυτό τουλάχιστον θα μείνει.
Χάσαμεν όμως το πιο τίμιο³ — την μορφή του,
που ήτανε σαν μια απολλώνια οπτασία.

(Ποιήματα, 1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Η ποίηση του Καβάφη έχει συχνά εμφανή μοντερνιστικό χαρακτήρα. Να βρείτε στο ποίημα τέσσερα (4) στοιχεία που στηρίζουν αυτή την άποψη. **(μονάδες 10)**

α.2. Χαρακτηριστικό στοιχείο της ποίησης είναι συχνά η παρουσίαση του θέματος στον τίτλο του ποιήματος ο οποίος συνήθως φανερώνει και το περιεχόμενό του. Πιστεύετε ότι η άποψη αυτή ισχύει και για το συγκεκριμένο ποίημα; **(μονάδες 5)** Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. **(μονάδες 10)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να βρείτε στο ποίημα μία (1) παρομοίωση, δύο (2) εικόνες, μία (1) μεταφορά και μία (1) εμφατική φράση. **(10 μονάδες)**

β.2. Στο ποίημα Ευρίωνος Τάφος εξιστορείται ο βίος και ο θάνατος του Ευρίωνος, σε γ' ρηματικό πρόσωπο· εξαίρεση αποτελεί το ρήμα *Χάσαμεν* του προτελευταίου στίχου που εκφέρεται σε α' πληθυντικό. Τι εκφράζει, κατά τη γνώμη σας, αυτή η αλλαγή; **(μονάδες 5)**

β.3. *Του Αρσινοΐτου/νομού συνέγραψε ιστορίαν. Αυτό τουλάχιστον θα μείνει./ Χάσαμεν όμως το πιο τίμιο — την μορφή του...* Να βρείτε τις δύο αντιθέσεις στους παραπάνω στίχους και να τις σχολιάσετε **(μονάδες 10)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

¹ συηνίτης λίθος: αγυπτιακός λίθος.

² αλαβάρχα: οι προϊστάμενοι της εβραϊκής κοινότητας της Αλεξάνδρειας.

³ τίμιο: πολύτιμο

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Ο βασιλεύς Δημήτριος ¹

*Ὡσπερ οὐ βασιλεύς, ἀλλ' ὑποκριτής, μεταμ-
φιέννυται χλαμύδα φαίαν ἀντὶ τῆς τραγικῆς
ἐκείνης, καὶ διαλαθὼν ὑπεχώρησεν.²*

Πλούταρχος, *Βίος Δημητρίου*

Σαν τον παραίτησαν οι Μακεδόνες
κι απέδειξαν πως προτιμούν τον Πύρρο
ο βασιλεύς Δημήτριος (μεγάλην
είχε ψυχή) καθόλου — έτσι είπαν —
δεν φέρθηκε σαν βασιλεύς. Επήγε
κ' έβγαλε τα χρυσά φορέματά του,
και τα ποδήματά του πέταξε
τα ολοπόφυρα. Με ρούχ' απλά
ντύθηκε γρήγορα και ξέφυγε.
Κάμνοντας όμοια σαν ηθοποιός
που όταν η παράστασις τελειώσει,
αλλάζει φορεσιά κι απέρχεται.

(Ποήματα, 1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να υποστηρίξετε την προηγούμενη απάντησή σας αναφέροντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1 Να καταγράψετε τα πέντε (5) ρήματα του κειμένου με τα οποία δηλώνεται η σταδιακή μεταμφίεση του Δημητρίου. **(5 μονάδες)**

¹ Πρόκειται για τον Δημήτριο Α΄ τον Πολιορκητή (337-283π.Χ.), τον γιο του Αντίγονου, διαδόχου του Μεγάλου Αλεξάνδρου. Η ιστορία εκθέτει επαρκώς τις μάχες, τις νίκες και τις ήττες του Δημητρίου, για τις οποίες έλαβε το προσωνύμιο Πολιορκητής και τόσο στην Αθήνα όσο και στην Κύπρο λατρεύτηκε ως θεός. Οι πηγές δεν τον αναγνωρίζουν μόνο ως ικανό στρατιωτικό, αλλά και ως επιρρεπή προς τις ασωτίες.

² Μεταμφιέστηκε όχι σα βασιλιάς, αλλά σαν ηθοποιός, βάζοντας μια σκούρα χλαμύδα αντί εκείνης που φορούν στις τραγωδίες· κι έτσι έφυγε απαρατήρητος.

β.2. Να βρείτε στο ποίημα πέντε (5) λέξεις ή φράσεις χαρακτηριστικές των γλωσσικών επιλογών του Καβάφη: μία (1) ιδιωματική, μία (1) λαϊκή και τρεις (3) λόγιες. **(10 μονάδες)**

β.3. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία της παρένθεσης και της παύλας στον τρίτο και στον τέταρτο στίχο; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Κι αν έσβησε σαν ίσκιος...

Κι αν έσβησε σαν ίσκιος τ' όνειρό μου,
κι αν έχασα για πάντα τη χαρά,
κι αν σέρνομαι στ' ακάθαρτα του δρόμου,
πουλάκι με σπασμένα τα φτερά·

κι αν έχει, πριν ανοίξει, το λουλούδι
στον κήπο της καρδιάς μου μαραθεί,
το λεύτερο που εσκέφτηκα τραγούδι
κι αν ξέρω πως ποτέ δε θα ειπωθεί·

κι αν έθαψα την ίδια τη ζωή μου
βαθιά μέσα στον πόνο που πονώ –
καθάρια πώς ταράζεται η ψυχή μου
σα βλέπω το μεγάλο ουρανό,

η θάλασσα σαν έρχεται μεγάλη,
και ογραίνοντας¹ την άμμο το πρωί,
μου λέει για κάποιο γνώριμο ακρογιάλι,
μου λέει για κάποια που 'ζησα ζωή!

(Ελεγεία και Σάτιρες, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τρία (3) σημεία της μορφής του ποιήματος που επαληθεύουν την προηγούμενη επιλογή σας. **(15 μονάδες)**

α.3. Πιστεύετε ότι ο τίτλος του ποιήματος συνδέεται με το περιεχόμενό του; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

β

β.1. Να επισημάνετε τρία (3) παραδείγματα μεταφορικής χρήσης του λόγου **(6 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους στο ποίημα. **(4 μονάδες)**

¹ υγραίνοντας

β.2. Να εντοπίσετε στο ποίημα τρεις (3) εικόνες της σκληρής καθημερινότητας, οι οποίες αποδίδονται με ποιητικές εκφράσεις **(6 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(4 μονάδες)**

β.3. Να σχολιάσετε τη λειτουργία της παύλας στην τρίτη στροφική ενότητα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ - ΠΑΠΑΔΑΚΗ (1905-1977)

Η Δασκάλα

Πόσες φορές αποτραβιέται
μοναχή, πέρα απ' τα παιδιά
και πικραμένη συλλογιέται
όσα της σφίγγουν την καρδιά.
Ω τα χρυσά που έφυγαν νιάτα
μ' όνειρα πόσα ήταν γεμάτα !

Προβιβασμός, υποτροφία,
κάποια της τύχης αλλαγή,
δύο τρία χρόνια υπηρεσία
κι' ένας λεβέντης μιαν αυγή,
που θα την κλειούσε¹ αρχόντισά του
Στο σπίτι του και στην καρδιά του.

Μάταν² φτωχό το σπιτικό της
και καρτερούσαν να θραφούν
γονιοί κι' αδέρφια απ' το μιστό της
και χρέη παλιά να πλερωθούν.
Κι' αυτός, μικρός, δεν εξαρκούσε
κι' όλο πιο μπρος τον εξοφλούσε.

Έχει σβυστεί στο πρόσωπό της
κάθε της νιότης ομορφιά.
Κι' όσα διδάσκει στο σκολεϊό της
δεν τα πιστεύει εκείνη πια.
Κι' όλο και γίνεται η δασκάλα
πιο νευρική και πιο ασπρομάλλα.

Άλλες μαθήτριες παντρευτήκαν
άλλες, παιδάκια, έγιναν νιές³
από τη μνήμη της σβυστήκαν
πόσες edίδαζε γενιές.
Στη νιότη τους, π' ανθεί και δένει,
μετράει τα χρόνια της θλιμμένη.

Κι' όμως, στην έδρα της εκείνη,
για λευτεριά, για δικαιοσύνη,

¹ έκλεινε

² μα ήταν

³ νέες

διδάσκει πάντα και κηρύττει,
με ραγισμένη τη φωνή,
π' όλο και βγαίνει πιο βραχνή
από το χρόνιο φαρυγγίτη.

(*Ωρες Αγάπης*, 1934).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά στοιχεία της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να βρείτε και να παρουσιάσετε δύο (2) οπτικές εικόνες που δείχνουν την αλλαγή στην όψη της δασκάλας (**6 μονάδες**) και μία (1) ακουστική που αναδεικνύει την επιμονή της να διδάσκει, παρά τις όποιες δυσκολίες. (**4 μονάδες**)

β.2. Να βρείτε πέντε (5) σχήματα μεταφοράς στο ποίημα. (**5 μονάδες**)

β.3. Να παραθέσετε στη σειρά δέκα (10) λέξεις του κειμένου που συνθέτουν την ιστορία της ζωής της Δασκάλας. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896 - 1928)

Επιστροφή

Εγώ δεν επλανήθηκα¹ σε δάση απάρθена, βουερά,
μηδέ η ριπή μ' εχτύπησε του ωκεανείου ανέμου.
Σκλάβο πουλί, τ' ανώφελα πηγαίνω σέρνοντας φτερά
και δε θα ιδώ τους ουρανούς που νοσταλγώ, ποτέ μου.

Μα πάντα, ω φύση, αλίμονο! πόσο η ψυχή μου ταπεινή
λάτρισα στο παραμικρό γίνεται μάντεμά σου,
και πόσο, τώρα που η βραδιά θα πέσει φθινοπωρινή,
το καθετί περισσότερο μου λέει την ομορφιά σου!

Με μιαν ακρούλα σύννεφου ταξιδεμένου με καλείς,
με το χρυσό χαμόγελο του μαραμένου βρύου²,
μ' ένα χορτάρι ανάμεσα στις πλάκες όλες της αυλής,
που το σαλεύει μοναχό η πνοή του Σεπτεμβρίου.

Και τη φωνή σου ακούγοντας, τη μυστική, τη δυνατή,
ω φύση, θα 'ρθω κάποτε φέρνοντας το σταυρό μου.
Θα 'ναι το χόμα σου ελαφρό, και θα 'ναι πάντα ονειρευτή
η ώρα με τ' αναπάντεχο τέλος του μάταιου δρόμου!
(*Ελεγεία και Σάτιρες*, 1927)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Στο ποιητικό έργο του Καρυωτάκη συναντώνται στοιχεία παράδοσης αλλά και μοντερνισμού. Να εντοπίσετε στο συγκεκριμένο ποίημα τέσσερα (4) στοιχεία που παραπέμπουν στην παραδοσιακή ποίηση. **(20 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε και να χαρακτηρίσετε την ομοιοκαταληξία του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να επισημάνετε στο ποίημα δύο (2) μεταφορές, δύο (2) προσωποποιήσεις και μία (1) ακουστική εικόνα. **(5 μονάδες)**

β.2. Στο ποίημα επικρατεί μια διάχυτη μελαγχολική ατμόσφαιρα. Να εντοπίσετε πέντε (5) διαφορετικούς στίχους ή φράσεις του ποιήματος στους οποίους διαγράφεται, κατά τη γνώμη σας, σαφέστερα η ατμόσφαιρα αυτή. **(10 μονάδες)**

¹ περιπλανήθηκα

² μικροσκοπικό φυτό, χορταράκι

β.3. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις ή φράσεις που παραπέμπουν στις ομορφιές της φύσης.(10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΙΤΟΣ ΠΑΤΡΙΚΙΟΣ (1928-)

Αλληγορία

Σαν έπεσε η βαλανιδιά¹
άλλοι κόψανε ένα κλαδί, το μπήξανε στο χώμα
καλώντας για προσκύνημα στο ίδιο δέντρο,
άλλοι θρηνούσαν σ' ελεγεία
το χαμένο δάσος τη χαμένη τους ζωή,
άλλοι φτιάχνανε συλλογές από ξεραμένα φύλλα
τις δείχνανε στα πανηγύρια βγάζανε το ψωμί τους,
άλλοι διαβεβαίωναν τη βλαπτικότητα των φυλλοβόλων
διαφωνώντας όμως στο είδος ή και στην ανάγκη αναδάσωσης,
άλλοι, μαζί κι εγώ, υποστήριζαν πως όσο υπάρχουν
γη και σπόροι υπάρχει δυνατότητα βαλανιδιάς.

Το πρόβλημα του νερού παραμένει ανοιχτό.

(*Ποήματα*, 1998, α΄ έκδοση, 1974)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται κατά τη γνώμη σας στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να επαληθεύσετε την προηγούμενη απάντησή σας παραθέτοντας τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος. **(15 μονάδες)**

α.3. Το ποίημα τιτλοφορείται «Αλληγορία». Αν λάβετε υπόψη ότι «η αλληγορία είναι μια λογοτεχνική σύνθεση ή αφήγηση που χρησιμοποιεί τις συμβολικές πράξεις φανταστικών χαρακτήρων ως μέσο για να γίνει ένα μήνυμα πιο αισθητό στον αναγνώστη ή ακροατή», να δείξετε, με αναφορές στο κείμενο, αν ο συγκεκριμένος τίτλος που επέλεξε ο δημιουργός είναι επιτυχής. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β.

β.1. Το ποίημα διαιρείται σε δύο μέρη. Να τα εντοπίσετε και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας παραθέτοντας δύο στοιχεία που σας βοήθησαν να τα διακρίνετε. **(10 μονάδες)**

β.2. Ο ποιητής παρουσιάζει τις διαφορετικές στάσεις των ανθρώπων μετά την πτώση της βαλανιδιάς με ένα ασύνδετο σχήμα. Να το εντοπίσετε και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(10 μονάδες)**

¹ Το ποίημα έχει ως αφετηρία του την αρχαία ελληνική παροιμιακή φράση: *Δρυός πεσούσης πᾶς ἄνηρ ξυλεύεται* (=άμα πέσει η βελανιδιά, ο καθένας αρπάζει τα ξύλα της).

β.3. Ποια είναι κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία της φράσης: *μαζί κι εγώ*; Γιατί τοποθετείται μέσα σε κόμματα; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Επιτάφιος¹ (απόσπασμα)

VII

Ήσουν καλός κι ήσουν γλυκός, κι είχες τις χάρες όλες,
όλα τα χάρδια του αγριού, του κήπου όλες τις βιόλες.

Το πόδι ελαφροπάτητο σαν τρυφερούλι ελάφι,
πάταγε το κατόφλι μας κι έλαμπε σα χρυσάφι.

Πώς θα γυρίσω μοναχή στο ερμαδιακό² καλύβι;
Έπεσε η νύχτα στην αυγή και το στρατί μου κρύβει.

Ωχ, δεν ακούστηκε ποτέ και δε μπορεί να γίνει
να καίγονται τα χείλια μου και να 'μαι μπρος στην κρήνη,

να 'μαι κοντά σου, αγόρι μου, και να σε κράζω, οϊμένα,
και συ μήτε να νοιάζεσαι για τη φτωχούλα εμένα.

Κανείς μη γγίξει απάνω του, παιδί μου είναι δικό μου.
Σιωπή· σιωπή· κουράστηκε, κοιμάται το μωρό μου.

Ποιος μου το πήρε; Ποιος μπορεί να μου το πάρει εμένα;
Άσπρισαν τα χειλάκια του, τα μάτια του κλεισμένα.

Δώστε μου, αϊτοί, νύχια, φτερά για ναν τους κυνηγήσω
και την καρδιά τους, μύγδαλο, ναν τήνε ροκανίσω.

(1936)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, ως προς τη μορφή του εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε δύο (2) μορφικά του χαρακτηριστικά που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(10 μονάδες)**

¹ Το ποίημα *Επιτάφιος* το εμπνεύστηκε ο Γιάννης Ρίτσος από τον θρήνο μιας μάνας για τον αδικοχαμένο γιο της σε διαδήλωση, την Πρωτομαγιά του 1936 στη Θεσσαλονίκη.

² έρημο

α.3. Το απόσπασμα προέρχεται από τη μεγάλη ποιητική σύνθεση του Γιάννη Ρίτσου *Επιτάφιος*. Να εντοπίσετε δύο (2) λέξεις ή φράσεις του που επιβεβαιώνουν τον θρηνητικό χαρακτήρα στον οποίο παραπέμπει ο τίτλος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να βρείτε στο ποίημα μία (1) υπερβολή, δύο (2) παρομοιώσεις, μία (1) επανάληψη και μία (1) μεταφορά που προβάλλουν παραστατικά την ομορφιά του χαμένου παιδιού. **(10 μονάδες)**

β.2. *Κανείς μη γγίζει απάνω του ... πάρει εμένα;* Να σχολιάσετε τη χρήση των κτητικών επιθέτων και κτητικών αντωνυμιών στους παραπάνω τρεις στίχους **(5 μονάδες)**

β.3. Στους δύο τελευταίους στίχους του ποιήματος η μάνα επικαλείται τους αϊτούς. Να καταγράψετε τα τρία (3) πράγματα που τους ζητάει και να αναφέρετε πού σκοπεύει να τα χρησιμοποιήσει. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798 - 1857)

Ο Λάμπρος (απόσπασμα)

[Η Ημέρα της Λαμπρής]

Καθαρότατον ήλιο επρομηνούσε
Της αυγής το δροσάτο ύστατο αστέρι
Σύγνεφο, καταχνιά, δεν απερνούσε
Τ' ουρανού σε κανένα από τα μέρη·
Και από κει κινημένο αργοφυσούσε
Τόσο γλυκό στο πρόσωπο τ' αέρι
Που λες και λέει μες στις καρδιάς τα φύλλα
Γλυκιά η ζωή και ο θάνατος μαυρίλα.

Χριστός Ανέστη! Νέοι, γέροι και κόρες
Όλοι, μικροί μεγάλοι, ετοιμαστήτε·
Μέσα στες εκκλησιές τες δαφνοφόρες
Με το φως της χαράς συμμαζοχτήτε·
Ανοίξετε αγκαλιές ειρηνοφόρες
Ομπροστά στους Αγίους και φιληθήτε·
Φιληθήτε γλυκά χείλη με χείλη,
Πέστε Χ ρ ι σ τ ό ς Α ν έ σ τ η εχθροί και φίλοι.

Δάφνες εις κάθε πλάκα έχουν οι τάφοι,
Και βρέφη ωραία στην αγκαλιά οι μανάδες·
Γλυκόφωνα, κοιτώντας τες ζωγραφι-
σμένες εικόνες, ψάλλουνε οι ψαλτάδες·
Λάμπει το ασήμι, λάμπει το χρυσάφι
Από το φως που χύνουνε οι λαμπάδες·
Κάθε πρόσωπο λάμπει απ' τ' αγιοκέρι
Όπου κρατούνε οι Χριστιανοί στο χέρι.

(Τα ευρισκόμενα, 1859)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα, κατά την άποψή σας, είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο; (**5 μονάδες**)

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) μορφικά του χαρακτηριστικά που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β.

β.1. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής στη δεύτερη στροφή επέλεξε να συντάξει όλα τα ρήματα σε προστακτική έγκλιση; **(5 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) μεταφορικές φράσεις, δύο (2) προσωποποιήσεις και μία (1) αντίθεση. **(10 μονάδες)**

β.3. Το λεξιλόγιο του ποιήματος είναι επιλεγμένο πολύ προσεκτικά ώστε να εκπέμπεται αβίαστα από το ποίημα η ομορφιά και η σημασία της ημέρας και να δηλώνεται η συμμετοχή όλων στη γιορτή. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε πέντε (5) λέξεις που παραπέμπουν στο φυσικό, τρεις (3) στο κοινωνικό και (2) στο θρησκευτικό περιβάλλον. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798 - 1857)

Ο θάνατος της ορφανής

Πες μου, θυμάσαι, αγάπη μου, εκείνη την παιδούλα,
Οπούχε στα ξανθά μαλλιά νεοθέριστη μυρτούλα,
Οπούχε σαν παρθενικό τραντάφυλλο το στόμα,
Πούχε τα μάτια γαλανά σαν τ' ουρανού το χρώμα;
Που προς το βράδυ πάντοτε μονάχη επερπατούσε,
Κι είχε κοντά της έν' αρνί που την ακολουθούσε;
Που καθισμένη εβρίσκαμε στο έρμο περιγιάλι,
Και λυπηρά ετραγούδαε της άνοιξης τα κάλλη;
Αχ! το τραγούδι ακλούθαε, κοιτάζοντας το κύμα
Με τόση λύπη, που έλεγεσ οπώς εκοίταε μνήμα.
Τη μαύρη! την απάντησα το χάραμα στο δρόμο,
Αλλά την κόρη τέσσεροι την είχανε στον ώμο·
Χυμένα ήταν σ' όλο της το λείψανο που ευώδα
Γιούλια, μοσκούλεσ και γαντσιές, τραντάφυλλα και ρόδα.
Σβημένα ήταν τα μάτια της που φέγγαν σαν αστέρια,
Και με κορδέλεσ κόκκινεσ δεμένα είχε τα χέρια.
Αχ! κατεβάζοντάσ τηνε οι τέσσεροι απ' το βράχο,
Κανείς δεν την ακλούθαε πάρεξ το αρνί μονάχο,
Και μαραμένα ήτανε τα ανθηρά στολίδια,
Που κάθε αυγή του εμάζωνε και του έπλεκεν η ίδια.
Τ' αρνί μόνον ακλούθαε, μπε μπε, μπε μπε φωνάζει,
Πάντα μπε μπε, πάντα μπε μπε, και την παιδούλα κράζει.
Με το κουδούνι στο λαιμό εις τουσ γκρεμούσ περπάτει·
Ν τ ι ν τιν κουδούνιζε κοντά εις το στερνό κρεβάτι.
Ετούτη είναι, κόρη μου, η όμορφη παιδούλα,
Οπούχε στα ξανθά μαλλιά νεοθέριστη μυρτούλα.
(Τα ευρισκόμενα, 1859)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εντάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε στο ποίημα δύο (2) χαρακτηριστικά της μορφής του που δικαιολογούν την απάντηση που δώσατε παραπάνω. **(10 μονάδες)**
- α.3.** Να δείξετε πώς ο τίτλος του ποιήματος συνδέεται με το περιεχόμενό του. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Το ποίημα ξεκινάει με ερωτηματικές προτάσεις. Να καταγράψετε τέσσερις (4) απ' αυτές (**8 μονάδες**) και να προσδιορίσετε τη λειτουργία τους. (**2 μονάδες**)

β.2. Οι δύο πρώτοι στίχοι του ποιήματος μοιάζουν σε μεγάλο βαθμό με τους δύο τελευταίους. Αφού εντοπίσετε τις ομοιότητες και τις διαφορές τους (**5 μονάδες**), να προσπαθήσετε να ερμηνεύσετε αυτή την επιλογή του ποιητή. (**5 μονάδες**)

β.3. Το ποίημα κυριαρχείται από μια ατμόσφαιρα έντονης θλίψης. Να βρείτε και να περιγράψετε δύο από τις εικόνες του ποιήματος που αποδίδουν εντονότερα και παραστατικότερα αυτή τη θλίψη. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ (1890 - 1953)

Περαστικές

Γυναίκες που σας είδα σ' ένα τραίνο
τη στιγμή που κινούσε γι' άλλα μέρη·
γυναίκες που σας είδα σ' άλλου χέρι
με γέλιο να περνάτε ευτυχισμένο·
γυναίκες, σε μπαλκόνια να κοιτάτε
στο κενό μ' ένα βλέμμα ξεχασμένο,
ή από ένα πλοίο σαλπαρισμένο
μ' ένα μαντήλι αργά να χαιρετάτε:
να ξέρατε με πόση νοσταλγία,
στα δειλινά τα βροχερά και κρύα,
σας ξαναφέρνω στην ανάμνησή μου,
γυναίκες, που περάσατε μίαν ώρα
απ' τη ζωή μου μέσα -και που τώρα
κρατάτε μου στα ξένα την ψυχή μου!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα «Περαστικές», κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)
- α.2.** Να εντοπίσετε τρία (3) γνωρίσματα της μορφής του που στηρίζουν την προηγούμενη απάντησή σας. (**15 μονάδες**)
- α.3.** Πώς συνδέεται, κατά τη γνώμη σας, ο τίτλος «Περαστικές» με το περιεχόμενο του ποιήματος; (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να βρείτε στο ποίημα και να αποδώσετε με δικά σας λόγια τέσσερις (4) εικόνες που αποδίδουν τις αναμνήσεις που είχε το ποιητικό υποκείμενο από περαστικές γυναίκες. (**10 μονάδες**)
- β.2.** Για ποιο λόγο, κατά τη γνώμη σας, επαναλαμβάνεται στο ποίημα τέσσερις φορές η λέξη «Γυναίκες». Ποια εντύπωση δημιουργείται μ' αυτήν την επανάληψη; (**5 μονάδες**)
- β.3.** Να βρείτε στο ποίημα τέσσερις (4) λέξεις/φράσεις που ανήκουν στο γλωσσικό περιβάλλον του ταξιδιού και της αναχώρησης. (**8 μονάδες**) Τι επιτυγχάνει, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής με τη συγκεκριμένη γλωσσική επιλογή του; (**2 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1859 - 1943)

Στη Γυναίκα μου¹

Εδώ το σπίτι άνθιζ' εδώ το πράσινο βλαστάρι
μέσα στον ίσκιο της χλωρής χλωρής κληματαριάς.
Περιπλεχτό μες στα χλωρά το μυστικό φεγγάρι
σαν πνέμα πρωτοθώρητο² κατέβαινε σ' εμάς.
Εδώ του πόθου δυο πηγές μάς δρόσιζαν τα χρόνια,
η μια στα μάτια μας μπροστά, κι η άλλη ονειρευτή
η Μούσα εδώ αποκοίμιζε της έγνοιας τα τρηδόνια³
και τη μανία ανάσταινε της λύρας την ιερή.
Εδώ γλυκαπολάψαμε της πρωτογεννημένης
τα πρώτα ξεπετάματα, και πήρε μας⁴ το νου,
σαν ερχομός παμπόθητος που δεν τον περιμένεις,
το φέγγος τ' ολοστρόγγυλο του δεύτερου καρπού.
Εδώ πρωτοδεχτήκαμε στην αγκαλιά μια μέρα
τον τρίτο τον ασύγκριτο και τον περαστικό
που ολόγυρά μας άλλαξε τον κοσμικόν αέρα
το θείο κρασί στ' ολάσπρο φως του Ολύμπου προσφερτό.
Εδώ τα νιάτα σου ήτανε και στη φροντίδα απάνου
μια ζωγραφιά βενέτικη πλατιά ζωγραφιστή
από το χέρι κανενός φεγγόβολου Τισιάνου⁵,
λαμποκοπώντας τη χαρά σε αδρότατο⁶ κορμί.
Εδώ το σπίτι άνθιζ', εδώ το πράσινο βλαστάρι,
και το 'κρυβε η κληματαριά στο ίσκιο της χλωρή.

Τώρα δε μένει τίποτε... Το μυστικό φεγγάρι
κλαίει σε παλάτι αμίλητο, τετράπατο, βαρύ.
Εδώ η ζωή που πέθανεν⁷ ήθελε νεκροθάφτη
κάποιον Απρίλη, ανθότατον, ήθελε τάφον, ώ!
Ποιός να την καταράστηκε; Δε βρέθηκε για δαύτη
παρά ένα μνήμα αταίριαστο κι αναγελαστικό.
(*Ασάλευτη ζωή*, 1904)

¹ Το ποίημα απευθύνεται στη σύζυγο και συμπατριώτισσα του ποιητή, Μαρία Βάλβη, με την οποία παντρεύτηκε το 1887 και με την οποία απέκτησαν τρία παιδιά.

² πρωτόγνωρο

³ μεταφορικά: τα βάσανα

⁴ μας πήρε

⁵ Τισιάνος: σπουδαίος ιταλός ζωγράφος

⁶ εδώ σημαίνει πληθωρικό

⁷ Ο στίχος αυτός αναφέρεται στο θάνατο του γιου του ποιητή, Άλκη, ο οποίος πέθανε σε ηλικία τεσσάρων ετών.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται στην παραδοσιακή ποίηση. Να βρείτε τέσσερα (4) γνωρίσματα της μορφής του που επαληθεύουν αυτό το δεδομένο. **(20 μονάδες)**

α.2. Να χαρακτηρίσετε το είδος της ομοιοκαταληξίας στους τέσσερεις πρώτους στίχους. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να βρείτε στο ποίημα και να καταγράψετε δύο (2) εικόνες που αποδίδουν παραστατικά όμορφες στιγμές της οικογενειακής ζωής του ποιητικού υποκειμένου. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) παρομοιώσεις, μία (1) μεταφορά, μία (1) προσωποποίηση και μία (1) επανάληψη. **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα δέκα (10) απλές ή σύνθετες έντονα λυρικές/ ποιητικές λέξεις. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931-)

Έκστασις

Το μικρό μου παιδί
σοβαρή αταξία έκανε πάλι.
Στο πεζούλι του σύμπαντος σκαρφάλωσε,
σκούντησε με το χέρι του
το κρεμασμένο
στον τοίχο τ' ουρανού
κόκκινο πιάτο,
κι έχυσε όλο το φως επάνω του.

Ο Θεός απόρησε
που είδε τον ήλιο
ντυμένο ρούχα παιδικά
να κατεβαίνει τρέχοντας
της φαντασίας μου τη σκάλα
και να 'ρχεται σε μένα.

Κι εγώ κάθομαι
τόρα
και μαλώνω αυστηρά
το μικρό μου παιδί
ενώ κλέβω κρυφά
τον χυμένο επάνω του ήλιο.

(Ερήμην, 1958)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Θα χαρακτηρίζατε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο; **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**
- α.3.** Είναι δικαιολογημένη, κατά τη γνώμη σας, η επιλογή της ποιήτριας να δώσει στο ποίημα τον τίτλο «Έκστασις»; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να επισημάνετε στο ποίημα και να παρουσιάσετε σε μία παράγραφο, με δικά σας λόγια, δύο (2) εικόνες που σχετίζονται με την αταξία του παιδιού. **(5 μονάδες)**

β.2. Η τελευταία στροφική ενότητα του ποιήματος κυριαρχείται από μία αντίθεση. Να την εντοπίσετε κάνοντας αναφορές και στα επιρρήματα που την επιτείνουν. **(10 μονάδες)**

β.3. Η ποίηση της Κικής Δημουλά χαρακτηρίζεται από πολλούς απροσδόκητους (μη αναμενόμενους, ασυνήθιστους) συνδυασμούς λέξεων ή φράσεων. Ποιοι απροσδόκητοι συνδυασμοί υπάρχουν, κατά τη γνώμη σας, στις φράσεις «πεζούλι του σύμπαντος», «στον τοίχο τ' ουρανού», «να κατεβαίνει τρέχοντας, της φαντασίας μου τη σκάλα». **(6 μονάδες)** Τι επιτυγχάνει, κατά τη γνώμη σας, η ποιήτρια με αυτούς τους συνδυασμούς;**(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931-)

Επισκευαστικά δάνεια

Εκκλησάκι έρημο εγκαταλειμμένο πιστευτό.
Θαρρείς ότι το έχτισε ερείπωση.
Τα κεραμίδια στον τρούλο
τρύπιο σάλι ριγμένο
στη γηραιά καμπούρα της ανάτασης.
Τα μικρά παράθυρα κρέμονται
κάπως στραβά στον τοίχο
σαν εικονίτσες που σεισμός τις μετακίνησε
από της πίστης το ίσιο.
Βιτρό¹ στα τζάμια συνθεμένα
με πολυκαιρινής βροχής σταγόνες ραγισμένες.

Άραγε να ζει μέσα η αγιότης
τρεφόμενη με σβηστά κεράκια μόνο;

Κλειδωμένη η αμφίβια πόρτα
- και στο μέσα σκότος βυθισμένη ζει
και στο φώς έξω κολυμπάει.
Επάνω της την πλάτη του ακουμπώντας
ένα σκαλοπατάκι
ζητιανεύει λίγην επισκευή. Έχει σπάσει.

Και η φύση που όλα τα καλοπιάνει
και την ακμή λατρεύει
και στη φθορά χατίρι δε χαλάει

επισκευάζει τη ρωγμή στο σκαλοπάτι
πολύχρωμα γεμίζοντάς την
με τσουνκίδες, γαϊδουράγκαθα, μολόχες,
δαφνόφυλλα και πικροπαπαρούνες.

Και γίνεται αίφνης² ανοιξιάτικος
ευδιάθετος γραφικός αισιόδοξος ο τρόμος
για την ερείπωση της εγκατάλειψής μας.

(Χλόη Θερμοκηπίου 2005)

¹ τεχνική χρωματισμού τζαμών, υαλογράφημα

² ξαφνικά

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Θα χαρακτηρίζατε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο; **(5 μονάδες)**
α.2. Να εντοπίσετε τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**
α.3. Πιστεύετε ότι ο τίτλος του ποιήματος αποδίδει το περιεχόμενό του; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Να επισημάνετε στο ποίημα και να παρουσιάσετε σε μία σύντομη παράγραφο, με δικά σας λόγια, δύο (2) εικόνες που αποδίδουν παραστατικά την εγκαταλελειμμένη μικρή εκκλησία. **(10 μονάδες)**
β.2. Να βρείτε στο ποίημα μία (1) παρομοίωση, μία (1) προσωποποίηση, δύο (2) μεταφορές, και μία (1) επανάληψη. **(5 μονάδες)**
β.3. Ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζει η φύση την ακμή και τη φθορά καθώς και ο τρόπος με τον οποίο επισκευάζει τη ρωγμή στο σκαλοπάτι χαρακτηρίζεται αντίστοιχα από δύο (2) αντιθέσεις. Να τις επισημάνετε. **(5 μονάδες)**
β.4. Η γλώσσα στην ποίηση της Κικής Δημουλά χαρακτηρίζεται από πολλούς απροσδόκητους (μη αναμενόμενους, ασυνήθιστους) συνδυασμούς λέξεων ή φράσεων, από λεκτικά παιχνίδια, ακόμα και από αλλαγές στο συντακτικό ρόλο των λέξεων. Να εντοπίσετε στο ποίημα πέντε (5) παραδείγματα απροσδόκητων λεκτικών συνδυασμών που να σχετίζονται με την ερείπωση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΙΚΗ ΔΗΜΟΥΛΑ (1931-)

Το κοριτσάκι με τα σπέρτα

Απόγευμα πρωτοχρονιάς
ψυχή στους δρόμους.
Μονάχα κάτι γκρίζο παλαιό
καινούργιου χρόνου.

Τρέμουν από το κρύο
τα σταυροδρόμια και οι γωνίες
σφίγγονται κολλάνε να ζεσταθούν
επάνω σε αλλότριας¹ πατρίδας
πλανόδιους ανθοπώλες

μπουκέτα φασκιωμένα
με αγριωπό χαρτί
και η φτηνή ποιότητα
με τρύπες διανθισμένη γύρω γύρω
από αυτοδίδακτο ψαλίδι καμωμένες

όπως κι εμείς όταν παιδιά
για σχέδια πεινασμένα
σ' εφημερίδα διπλωμένη ομοιόμορφα
μικρά τετραγωνάκια ψαλιδίζαμε
κι όπως ξεδιπλωνόταν το χαρτί
τι χαρούμενα τι αλλεπάλληλα, τι συμμετρικά
παραθυράκια διάπλατα μάς άνοιγε το μέλλον.

Απόγευμα πρωτοχρονιάς
ψυχή στους δρόμους
μόνο κλειστά μεγάλα γκρίζα παράθυρα
κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι.

(Μεταφερθήκαμε παραπλεύρως, 2007)

¹ από άλλο τόπο, ξένης

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται κατά τη γνώμη σας στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να επισημάνετε στο ποίημα δύο (2) προσωποποιήσεις, δύο (2) εικόνες και μία (1) μεταφορά. **(5 μονάδες)**

β.2. *τι χαρούμενα τι αλλεπάλληλα, τι συμμετρικά/παραθυράκια διάπλατα μάς άνοιγε το μέλλον.....μόνο κλειστά μεγάλα γκρίζα παράθυρα/κι ένα φτωχό χιονόνερο που ζητιανεύει χιόνι.* Ποιες αντιθέσεις μπορείτε να εντοπίσετε σ' αυτούς τους στίχους; **(5 μονάδες)** Ποια συναισθήματα δημιουργούν, κατά τη γνώμη σας, αυτές οι αντιθέσεις στον αναγνώστη; Στην απάντησή σας, να λάβετε υπόψη και την αλλαγή του χρόνου στα ρήματα *άνοιγε* και *ζητιανεύει*. **(5 μονάδες)**

β.3. Η ποίηση της Κικής Δημουλά χαρακτηρίζεται από πολλούς απροσδόκητους (μη αναμενόμενους, ασυνήθιστους) συνδυασμούς λέξεων ή φράσεων και λεκτικά παιχνίδια. Να εντοπίσετε πέντε (5) τέτοια παραδείγματα στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β.4. *... μπουκέτα φασκιωμένα/ με αγριωπό χαρτί/ και η φτηνή ποιότητα/ με τρύπες διανθισμένη γύρω γύρω/ από αυτοδίδακτο ψαλίδι καμωμένες/ όπως κι εμείς όταν παιδιά για σχέδια πεινασμένα/ σ' εφημερίδα διπλωμένη ομοιόμορφα/ μικρά τετραγωνάκια ψαλιδίζαμε...* Να βρείτε την παρομοίωση που υπάρχει σ' αυτούς τους στίχους και να την αποδώσετε με δικά σας λόγια. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Εν Σπάρτη

Δεν ήξερεν ο βασιλεύς Κλεομένης¹, δεν τολμούσε —
δεν ήξερε έναν τέτοιον λόγο πώς να πει
προς την μητέρα του: ότι απαιτούσε ο Πτολεμαίος²
για εγγύησιν της συμφωνίας των ν' αποσταλεί κι αυτή
εις Αίγυπτον και να φυλάττεται³.
λίαν ταπεινωτικόν, ανοίκειον πράγμα.
Κι όλο ήρχονταν για να μιλήσει· κι όλο δίσταζε.
Κι όλο άρχιζε να λέγει· κι όλο σταματούσε.

Μα η υπέροχη γυναίκα τον κατάλαβε
(είχεν ακούσει κιόλα κάτι διαδόσεις σχετικές),
και τον ενθάρρυνε να εξηγηθεί.
Και γέλασε· κ' είπε βεβαίως πηαίνει.
Και μάλιστα χαίρονταν που μπορούσε νάναι
στο γήρας της ωφέλιμη στην Σπάρτη ακόμη.

Όσο για την ταπείνωσι — μα αδιαφορούσε.
Το φρόνημα της Σπάρτης ασφαλώς δεν ήταν ικανός
να νοιώσει ένας Λαγίδης⁴ χθεσινός·
όθεν κ' η απαιτήσις του δεν μπορούσε
πραγματικώς να ταπεινώσει Δέσποιναν
Επιφανή ως αυτήν· Σπαρτιάτου βασιλέως μητέρα.
(1928)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Κατά τη γνώμη σας, το ποίημα προσεγγίζει περισσότερο την παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση; Να υποστηρίξετε την άποψή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τρία μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(μονάδες 15)**
- α.2.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(μονάδες 10)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

β

- β.1.** Να βρείτε πέντε σχήματα επανάληψης στην πρώτη στροφική ενότητα του ποιήματος και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(μονάδες 10)**

¹ Κλεομένης ο Γ΄: βασιλιάς της Σπάρτης

² Πτολεμαίος Γ΄: ηγεμόνας του ελληνιστικού βασιλείου της Αιγύπτου

³ να φυλάττεται: να κρατείται ως όμηρος

⁴ Λαγίδης: ο Πτολεμαίος

β.2. Να επισημάνετε στο ποίημα τρία (3) ρήματα που δηλώνουν τη συναισθηματική κατάσταση της γυναίκας και δύο (2) επίθετα που αποκαλύπτουν τον χαρακτήρα της. **(5 μονάδες)**

β.3. *(είχεν ακούσει κιόλα κάτι διαδόσεις σχετικές).* Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία του παρενθετικού στίχου; **(μονάδες 5)**

β.4. Η γλώσσα της ποίησης του Καβάφη χαρακτηρίζεται από τη χρήση ιδιωματικών τύπων και λόγιων εκφράσεων. Να βρείτε στο ποίημα τέσσερις (4) λόγιους γλωσσικούς τύπους και ένα γλωσσικό ιδιωματικό στοιχείο. **(μονάδες 5)**

ΣΥΝΟΛΟ: ΜΟΝΑΔΕΣ 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Εις το επίνειον¹

Νέος, είκοσι οκτώ ετών, με πλοίον τήνιον²
έφθασε εις τούτο το συριακόν επίνειον
ο Έμης, με την πρόθεσι να μάθει μυροπώλης.
Όμως αρρώστησε εις τον πλουν. Και μόλις
απεβιβάσθη, πέθανε. Η ταφή του, πτωχοτάτη,
έγιν' εδώ. Ολίγες ώρες πριν πεθάνει, κάτι
ψιθύρισε για «οικίαν», για «πολύ γέροντας γονείς».
Μα ποιοι ήσαν τούτοι δεν εγνώριζε κανείς,
μήτε ποια η πατρίς του μες στο μέγα πανελλήνιον.
Καλλίτερα. Γιατί έτσι ενώ
κείται νεκρός σ' αυτό το επίνειον,
θα τον ελπίζουν πάντα οι γονείς του ζωντανό.

(1917,1918)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα είναι, κατά τη γνώμη σας, παραδοσιακό, μοντέρνο ή συνδυάζει τα δύο παραπάνω χαρακτηριστικά; **(5 μονάδες)**

α.2. Να υποστηρίξετε την άποψή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β.

β.1. Στο ποίημα διακρίνονται δύο (2) ενότητες: μία πρώτη αφηγηματική στην οποία μας δίνονται πληροφορίες για το τέλος της ζωής του ήρωα και μία δεύτερη που συνιστά σχόλιο για τον θάνατό του. Να εντοπίσετε αυτές τις δύο ενότητες **(4 μονάδες)** και να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. **(6 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις ή φράσεις στο ποίημα που δίνουν στον αναγνώστη την αίσθηση ότι η ιστορία του νεαρού Έμη συνέβη στην πραγματικότητα (π.χ. τοπικούς επιθετικούς προσδιορισμούς, προσδιορισμούς χρόνου, διάφορες λεπτομέρειες σχετικές με τον ήρωα κ.λ.π.) **(10 μονάδες)**

β.3. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής χρησιμοποιεί τον ευθύ λόγο μέσα σε εισαγωγικά στους στίχους: *Ολίγες ώρες πριν πεθάνει, κάτι/ ψιθύρισε για «οικίαν», για «πολύ γέροντας γονείς».* **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

¹ λιμάνι μεγάλης πόλης

² από την Τήνο

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΜΙΑΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ(1869-1943)

Αγάπη

Ας μη γυρίζει ο λογισμός στα χρόνια εκείνα πίσω.
Κάλλιο¹ μια τέτοια θύμηση για πάντα να χαθεί.
Ποιος ξέρει, τώρα θάτανε γραφτό να σ' αγαπήσω,
και τόσο που καμιά ποτέ δεν έχει αγαπηθεί.

Κι αν έφυγεν η νιότη σου, που θλίβεσαι για δαύτη,
ως για πουλί που πέταξε μ' άλλα μαζί πουλιά,
περσότερο από μία άνοιξη τον έρωτά μου ανάφτει
του χινοπώρου τ' άγγιγμα στα ωραία σου τα μαλλιά.

Κι ακόμα φτάνω ν' αγαπώ σ' εσέ μίαν άλλη εικόνα,
—τ' ορκίζομαι στα μάτια σου που τόσο λαχταρώ, —
τον ήμερο κι ανέφελο και το γλυκό χειμώνα,
που στο γλωμό σου πρόσωπο μια μέρα θα θωρώ.

Και μάθε το, τις μελιχρές² λαμπράδες³ του Δεκέμβρη,
και τις φεγγαροσκέπαστες του Γεναριού ομορφιές,
μήτε στις τρέλες τ' Απριλιού κανέναν θα τις εύρει,
μήτε και στις μονότονες του Μάη καλοκαιριές..

(*Ωρες*, 1903)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα είναι χαρακτηριστικό της παραδοσιακής ποίησης. Να εντοπίσετε τρία (3) μορφικά του χαρακτηριστικά που επαληθεύουν το παραπάνω δεδομένο. **(15 μονάδες)**

α.2. Να χαρακτηρίσετε, κάνοντας τις σχετικές αναφορές, την ομοιοκαταληξία του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

α.3. Πιστεύετε ότι ο τίτλος του ποιήματος δικαιολογεί το περιεχόμενό του; Να απαντήσετε κάνοντας παραπομπές στο κείμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ καλύτερα

² μελιχρός: αυτός που έχει το χρώμα το μελιού

³ λιακάδες

β.

β.1. Να εντοπίσετε στο ποίημα και να αποδώσετε με δικά σας λόγια δύο (2) εικόνες που φανερώνουν τη φθορά την οποία επιφέρει ο χρόνος στη μορφή της γυναίκας στην οποία αναφέρεται το ποίημα. **(10 μονάδες)**

β.2. Ο ποιητής αποδίδει την ιδέα της νιότης και των γηρατειών με κατάλληλες αναφορές στους μήνες και στις εποχές του χρόνου. Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) ανάλογες φράσεις που σχετίζονται με τη νιότη και τρεις (3) που σχετίζονται με τα γηρατεία. **(10 μονάδες)**

β.3. —τ' ορκίζομαι στα μάτια σου που τόσο λαχταρώ, —

Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο στίχος τοποθετείται ανάμεσα σε παύλες; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΙΛΤΙΑΔΗΣ ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ (1869 - 1943)

Το Δάσος

Το δάσος που λαχτάριζες¹
ώσπου να το περάσεις,
τόρα να το ξεχάσεις
διαβάτη αποσπερνέ.

Μιαν αυγινή², το κούρσεψαν
ανίδρωτοι λοτόμοι³,
κι εκεί είναι τώρα δρόμοι
διαβάτη αποσπερνέ.

Το τρίσβαθο αναστέναγμα
που άγγιζε την καρδιά σου
κι έσπασε τα γόνατά σου
δε θα τ' ακούσεις πια,

το πήρανε στα διάπλατα
περίτρομα φτερά τους
και τό 'καμαν λαλιά τους
τα νύχτια τα πουλιά.

[...]

Το σιγαλό τραγούδισμα
που σ' έσερνε διαβάτη
σε μαγικό παλάτι
δίχως ελπίδα αυγής,

το πήρανε– για κοιτάξε –
στερνή ανατριχίλα
τα πεθαμένα φύλλα
που απόμειναν στη γης.

Κι η άρπα με τον ήχο της
που σε γλυκομεθούσε
μα κρύφια σου χτυπούσε
θανάτου μουσική,

¹ λαχταρίζω: τρομάζω

² ένα πρωί

³ ζυλοκόποι, υλοτόμοι.

χάθηκε με την άγγιχτη
που την κρατούσε κόρη,
στα πέλαγα, στα όρη,
να μην ξανακουστεί.

Το δάσος που λαχτάριζες
ώσπου να το περάσεις,
τώρα να το ξεχάσεις
διαβάτη αποσπερνέ,

γεννήκαν νεκροκρέβατα
τα άγρια δεντρά του τώρα
και θα το βρεις στη χώρα
διαβάτη αποσπερνέ⁴.

(*Συντρίμματα*, 1899)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τέσσερα (4) μορφικά γνωρίσματα του ποιήματος που επαληθεύουν την παραπάνω απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β.1.** Να βρείτε στο ποίημα δύο εικόνες που αποδίδουν την καταστροφή του δάσους και να τις αποδώσετε σύντομα με δικά σας λόγια. **(10 μονάδες)**
- β.2.** Να επισημάνετε τα σχήματα επανάληψης στο ποίημα. **(5 μονάδες)**
- β.3.** Να βρείτε πέντε (5) λέξεις ή εκφράσεις που δηλώνουν το δέος που αισθανόταν ο αποσπερνός διαβάτης που περνούσε το δάσος, πριν το καταστρέψουν οι άνθρωποι. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁴ απογευματινέ.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ (1879-1932)

Είδα

Είδα μια χώρα ζωτικά στ' ανήσυχο όνειρό μου:
πόσ' όμορφη δε θα το πει ποτέ καμιά ψυχή.
Το νου μου πήρε κι άφησα το φτωχικό χωριό μου
κι έκανα τάμα μόνο εκεί ν' αράζω· μόνο εκεί.

Τρελλό παιδί ξεκίνησα δεμένο με τα μάγια
του ονείρου μου, κι εγνώρισα τις χώρες του γιாலού,
είδα τις χώρες π' άστραφταν σε κάμπους και σε πλάγια,
μα η χώρα μου, όλο πήγαινα- κι ήτανε πάντ' αλλού.

Διαβάτες μ' ανταμώνεσανε καλοί και μου 'παν: Μείνε
είν' όμορφη κι η χώρα μας· καιρός ν' αράξεις πια.
είν' όμορφη κι η χώρα σας, διαβάτες, μα δεν είναι
εκείνη που ονειρεύτηκα και με τραβάει μακριά.

Έτσ' είναι. Σύρτε, κι άστε με να σιγοταξιδεύω
και να περνάω μονάχος μου και κάμπους και βουνά,
ίσως τη βρω· μ' αν δεν τη βρω τη χώρα που γυρεύω
μη μου ζητάτε, αδέρφια μου, ν' αράζω πουθενά...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα «Είδα» πιστεύετε ότι ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τέσσερα (4) γνωρίσματα της μορφής του που επαληθεύουν την απάντηση που δώσατε στην προηγούμενη ερώτηση. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Στο μεγαλύτερο μέρος του ποιήματος ο ποιητής επέλεξε να χρησιμοποιήσει το πρώτο (α΄) ενικό πρόσωπο. Ποιο χαρακτήρα δίνει στο λόγο του ποιητικού υποκειμένου, κατά την άποψή σας, αυτή η επιλογή του ποιητή; **(2 μονάδες)** Να απαντήσετε παραπέμποντας σε τρία (3) σχετικά σημεία του ποιήματος. **(3 μονάδες)**
- β.2.** Μέσα στο αφηγηματικό αυτό ποίημα εμπεριέχεται σύντομος διάλογος του ποιητικού υποκειμένου με τους διαβάτες. Να τον καταγράψετε και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(10 μονάδες)**
- β.3.** Να βρείτε πέντε (5) μεταφορικές εκφράσεις στο ποίημα. **(5 μονάδες)**
- β.4.** Να βρείτε στο ποίημα και να καταγράψετε πέντε (5) λέξεις ή εκφράσεις που σχετίζονται με το ταξίδι. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Γυναίκες

Είναι πολύ μακρινές οι γυναίκες. Τα σεντόνια τους μυρίζουν καληνύχτα.
Ακουμπάνε το ψωμί στο τραπέζι για να μη νιώσουμε πως λείπουν.
Τότε καταλαβαίνουμε πως φταίξαμε. Σηκωνόμαστε απ' την καρέκλα και λέμε:
«Κουράστηκες πολύ σήμερα», ή «άσε, θ' ανάψω εγώ τη λάμπα».

Όταν ανάβουμε το σπίρτο, εκείνη στρέφει αργά πηγαίνοντας
με μιαν ανεξήγητη προσήλωση προς την κουζίνα. Η πλάτη της
είναι ένα πικραμένο βουναλάκι φορτωμένο με πολλούς νεκρούς –
τους νεκρούς της φαμίλιας, τους δικούς της νεκρούς και τον δικό σου.

Ακούς το βήμα της να τρίζει στα παλιά σανίδια
ακούς τα πιάτα να κλαίνε στην πιατοθήκη κι ύστερα ακούγεται
το τραίνο που παίρνει τους φαντάρους για το μέτωπο.

(Ποήματα, Β' Τόμος, 1961)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται κατά τη γνώμη σας στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) στοιχεία της μορφής του που να επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Να βρείτε στο ποίημα και να καταγράψετε δύο (2) εικόνες που σχετίζονται με τις οικιακές εργασίες που αναλαμβάνουν συνήθως οι γυναίκες. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο ποίημα τις δύο (2) φράσεις που παρατίθενται σε ευθύ λόγο και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα μία (1) προσωποποίηση, δύο (2) μεταφορές, μία (1) ακουστική εικόνα και μία (1) επανάληψη. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ (1900 - 1971)

Θεατρίνοι, Μ.Α.¹

Στήνουμε θέατρα και τα χαλνούμε
όπου σταθούμε κι όπου βρεθούμε
στήνουμε θέατρα και σκηνικά,
όμως η μοίρα μας πάντα νικά

και τα σαρώνει και μας σαρώνει
και τους θεατρίνους και το θεατρώνη
υποβολέα και μουσικούς
στους πέντε ανέμους τους βιαστικούς!

Σάρκες, λινάτσες, ξύλα, φτιασίδα,
ρίμες, αισθήματα, πέπλα, στολίδια,
μάσκες, λιογέρματα, γόοι² και κραυγές
κι επιφωνήματα και χαραυγές

ριγμένα ανάκατα μαζί μ' εμάς
(πες μου πού πάμε; πες μου πού πας;)
πάνω απ' το δέρμα μας γυμνά τα νεύρα
σαν τις λουρίδες ονάγρου³ ή ζέβρα

γυμνά κι ανάερα, στεγνά στην κάψα
(πότε μας γέννησαν; πότε μας θάψαν;)
και τεντωμένα σαν τις χορδές
μιας λύρας που ολοένα βουίζει - δες

και την καρδιά μας: ένα σφουγγάρι,
στο δρόμο σέρνεται και στο παζάρι
πίνοντας το αίμα και τη χολή
και του τετράρχη⁴ και του ληστή.

(Μέση Ανατολή, Αύγουστος 1943)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, ως προς τη μορφή του στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά στοιχεία της μορφής του που επαληθεύουν την

¹ Τα αρχικά Μ.Α. σημαίνουν Μέση Ανατολή. Εκεί βρέθηκε ο ποιητής με την εξόριστη ελληνική κυβέρνηση κατά διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, όταν η χώρα είχε κατακτηθεί από τα γερμανικά στρατεύματα.

² θρήνοι

³ όναγρος: το άγριο γαϊδούρι.

⁴ τετράρχης: διοικητής τετραρχίας, εδώ: ο Ηρώδης.

προηγούμενη απάντησή σας. (20 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Όσα περιγράφονται στο ποίημα, υπάρχει η αίσθηση ότι εξελίσσονται με ένταση και ταχύτητα. Να βρείτε δύο (2) εικόνες – μία οπτική και μία ηχητική– που αποδίδουν παραστατικότερα αυτή την εντύπωση. (10 μονάδες)

β.2. Ποια είναι, κατά τη γνώμη σας, η λειτουργία των δύο παρενθετικών ερωτηματικών στίχων (πες μου πού πάμε; πες μου πού πας;) (πότε μας γέννησαν; πότε μας θάψαν;) της τέταρτης και της πέμπτης στροφής; (5 μονάδες)

β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα δύο (2) παρομοιώσεις, μία (1) μεταφορά, μία (1) επανάληψη και μία (1) προσωποποίηση. (5 μονάδες)

β.4. Να καταγράψετε πέντε (5) λέξεις από την ορολογία του θεάτρου που απαντούν στο κείμενο. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΑΜΑΡΑΚΗΣ ΑΝΤΩΝΗΣ (1919-2003)

Ο τοίχος (απόσπασμα)

Ήτανε μια μικρή αυλή, με δωμάτια που μένανε διάφοροι, σε μια γειτονιά μακριά από το κέντρο της πόλης, στη βιομηχανική περιοχή. Η ατμόσφαιρα ήτανε βαριά εκεί, όπως είναι πάντα στις βιομηχανικές περιοχές.

Αυτοί που μένανε στην αυλή δουλεύανε, οι περισσότεροι τους, στα γύρω, εργοστάσια. Ήτανε μερικές φαμίλιες, κι ένας δημόσιος υπάλληλος, γραφεύς Α' τάξεως, καμιά σαρανταπενταριά χρονώ, εργένης, που έμενε, μόνος, στο δωμάτιο δίπλα στο αποχωρητήριο.

Γύρω στην αυλή ήτανε κι άλλες αυλές κι άλλα σπίτια, ισόγεια κι αυτά και χαμηλά.

Οι γυναίκες την ασβεστώνανε ταχτικά την αυλή. Είχανε και γλάστρες με λουλούδια. Η αλήθεια είναι πως μύριζε το αποχωρητήριο, μα δεν μπορούσε να γίνει τίποτα. [...]

Τα πρωινά, οι γυναίκες, όσες δε δουλεύανε σαν τους άντρες στα εργοστάσια, συγυρίζανε τα δωμάτια. Σκουπίζανε την αυλή. Βάζανε μπουγάδα, κι έβλεπες τότε ένα σωρό εσώρουχα, αντρικά, γυναικεία, παιδικά. Γιατί ήτανε και παιδιά στην αυλή. Μικρά παιδιά που παίζανε όλη μέρα ή άλλα που πηγαίνανε σχολείο ή δουλεύανε τα μεγαλύτερα. Ήτανε κι ένα αγόρι που ήταν άρρωστο.

Άρρωσταίνανε βέβαια, πότε πότε, αυτοί που μένανε στην αυλή. Μα ήτανε μικροαρρώστιες. Το αγόρι όμως την είχε άσχημα.

Έμενε σ' ένα δωμάτιο με τη μάνα του, μια κοντή γυναίκα, αδύνατη, που είχε διαρκώς ένα φοβισμένο βλέμμα. Ήτανε χήρα, ο άντρας της είχε σκοτωθεί στον τελευταίο πόλεμο. Το αγόρι ήτανε μωρό τότε. Βασανίστηκε πολύ για να το αναστήσει. Δούλευε σ' ένα υφαντουργείο. Ξενόπλενε κιόλας.

Το παιδί, από δώδεκα χρονώ, έπιασε δουλειά σ' ένα μηχανουργείο. Επειδή ο νόμος έλεγε από δεκατεσσάρω και πάνω, κάνανε τ' αδύνατα δυνατά για να πιάσει δουλειά. Ήθελε να βοηθήσει τη μάνα του.

Τώρα ήτανε δεκαπέντε χρονώ, δούλευε πάντα στο μηχανουργείο και το βράδυ πήγαινε σε τεχνική σχολή.

Το κακό πρωτοφανερώθηκε ένα απόγευμα, στο μηχανουργείο, την ώρα που δούλευε. Τόπιασε ένας βήχας πολύ δυνατός — έβηχε τον τελευταίο καιρό, μα δεν είχε δώσει σημασία, — και ξαφνικά έβγαλε αίμα.

Το πήγανε στις κοινωνικές ασφαλίσεις. Το είδανε στις ακτίνες. Του βγάλανε και πλάκα. Ήτανε πειραγμένος ο αριστερός πνεύμονας.

— Ανάπαυση, καλό φαί, καθαρός αέρας! είπε ο γιατρός στη μάνα, που το βλέμμα της ήτανε γεμάτο φόβο, ακόμα πιο βαθύ φόβο από άλλοτε.

Και πρόσθεσε:

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Η μάνα πήρε το παιδί και φύγανε.

Η ανάπαυση μπορούσε να γίνει. Το αγόρι σταμάτησε να δουλεύει. Του πήρε η μάνα του μια σαίζ - λόνγκ, μεταχειρισμένη. Έβγαινε στην αυλή και καθότανε.

Το καλό φαί . . . Δούλευε υπερωρίες, ξελιγωνότανε στη δουλειά, για να του καλυτερέψει το φαί.

Όσο για τον καθαρό αέρα, αυτό ήταν δύσκολο. Η ατμόσφαιρα, εκεί, ήτανε βαριά. Δεν μπορούσε η μάνα να κάνει τίποτα για να πάγουν τα εργοστάσια να βρωμίζουνε τον αέρα.

Εκείνο όμως που δεν είχε καταλάβει ήταν η τελευταία κουβέντα του γιατρού:

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Συλλογίστηκε πως αυτό θα ήτανε σίγουρα κάτι πολύ σπουδαίο. Και την έπιασε μεγάλος φόβος. Το είπε στο δημόσιο υπάλληλο, κι αυτός της εξήγησε. Της είπε πως το αγόρι, στην κατάσταση που ήτανε, έπρεπε νάχει γαλήνη.

Κανένας δεν ήξερε τι ακριβώς θα γινότανε. Το μόνο που ήξεραν ήτανε πως το διπλανό σπίτι, ισόγειο κι αυτό, χαμηλό, πουλήθηκε. Και μάλιστα μοσχοπουλήθηκε. Ο νέος ιδιοκτήτης, ένας πολύ πλούσιος, θα το γκρέμιζε. Τι θάφτιαχνε ύστερα; Κανένας δεν ήξερε.

Οι διπλανοί μετακομίσανε άρον - άρον, κι ένα πρωί ήρθανε οι μαστόροι κι αρχίσανε το ξήλωμα.

Ο τοίχος υψωνότανε ολοένα και πιο πολύ.

Ύστερα από το γκρέμισμα του σπιτιού, οι μαστόροι αρχίσανε να χτίζουνε τον τοίχο. [...]

Ο τοίχος υψωνότανε, βαρύς, τους επέιζε στο στήθος. Γίνηκε ένα μέτρο, δυο μέτρα, δυόμισι μέτρα, τρία μέτρα... Και υψωνότανε ακόμα! Κάθε βράδυ που σκολάγανε οι μαστόροι, ο τοίχος είχε υψωθεί ακόμα περισσότερο.

Ήτανε μια καινούρια παρουσία τούτος ο τοίχος, που είχε μπει ξαφνικά στη ζωή τους. [...]

Οι πιο πολλοί από τους ανθρώπους της αυλής είχανε γίνει αλλιώτικοι.

Όσο για το δημόσιο υπάλληλο, αυτός είχε χάσει τη συνηθισμένη του ηρεμία και δεν μπορούσε να κοιμηθεί τη νύχτα. Ο τοίχος στεκότανε μπροστά του, επιάλτης. Μα κείνο που τον βασάνιζε πιο πολύ, ήτανε η σκέψη του αγοριού, που όσο υψωνότανε ο τοίχος τόσο κι έπαιρνε το χειρότερο.

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Συλλογιζότανε την κουβέντα του γιατρού και πόσο ανάποδα ήρθανε τα πράγματα. Το αγόρι έβγαινε στην αυλή, όπως πάντα, και ξάπλωνε στη σαίζ - λόνγκ, μα καθότανε όλη ώρα σιωπηλό και σκεπτικό. Όλο και αδυνάτιζε. Το πρόσωπό του είχε γίνει κίτρινο και στα μάτια του ήτανε σκιές. Ο τοίχος το πλάκωνε στο στήθος, εκεί, στον αριστερό πνεύμονα.

Η νύχτα ήταν ατέλειωτη. Δεν του κόλλαγε ύπνος. [...]

Ο τοίχος είχε αλλάξει τη ζωή τους. [...] Σκέφτηκε τους άλλους, που ο τοίχος τούς είχε επηρεάσει με κάποιον τρόπο. Σκέφτηκε το αγόρι που πήγαινε ολοένα και πιο κοντά στο θάνατο.

— Επίσης, προσοχή στον ψυχικό παράγοντα!

Οι άλλοι, στην αυλή, θα κοιμόντουσαν σίγουρα. Ήταν αργά. Περασμένα μεσάνυχτα.

Οι σκέψεις κυκλοφορούσανε μέσα του, η μια πίσω από την άλλη, με ένταση.

Δεν ήτανε παρά ένας δημόσιος υπάλληλος, ένας γραφεύς Α' τάξεως. Δεν είχε κάνει ποτέ του κάτι που να ξεφεύγει από το κανονικό, από τη μετριότητα.

Μα τώρα έπρεπε να κάνει κάτι. Όχι για τον εαυτό του. Για τους άλλους, για τους ανθρώπους της αυλής. Για τους ανθρώπους.

Κάπνιζε το ένα τσιγάρο πάνω στ' άλλο.

Από το παράθυρο ξεχώριζε, μες στη σκοτεινή νύχτα, τον τοίχο, που υψωνότανε βαρύς και τον επέιζε, τον επέιζε. Είχε ένα φριχτό πρόσωπο ο τοίχος.

Άξαφνα ένιωσε πως αυτός ο τοίχος ήταν η ζωή, η ζωή που υψώνεται πάνω στους ανθρώπους και τους πιέζει, τους πιέζει ολοένα.

Πετάχτηκε πάνω, άνοιξε το συρτάρι, πήρε το παλιό πιστόλι που είχε, βγήκε στην αυλή, με τη φανέλα, το μακρύ άσπρο σάβρακο και τα παπούτσια, ο τοίχος ήταν εκεί, έβλεπε το φριχτό πρόσωπό του, ο τοίχος, ο τοίχος ήταν εκεί, «Ναι, εγώ τον σκότωσα!» θάλεγε όταν θα πλάκωνε η αστυνομία, ο τοίχος ήταν εκεί, η ζωή ήταν εκεί, η ζωή, ο τοίχος, ο τοίχος, ο τοίχος, ο τοίχος...

Άδειασε και τις έξι σφαίρες απάνω του.

(*Ζητείται Ελπίς*, Εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 2008, σσ.26-31, Α΄ έκδοση: 1954)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. «Ήτανε μια μικρή αυλή ... Ξενόπλενε κιόλας.» Να διακρίνετε τα βασικά πρόσωπα που αναφέρονται στο παραπάνω απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

α.2. Σε ποιο χώρο ζουν τα πρόσωπα που εντοπίσατε στην ερώτηση α.1. **(5 μονάδες)** και πού εργάζονται; **(5 μονάδες)**

α.3. Ο αφηγητής, κατά τη γνώμη σας, συμμετέχει στα γεγονότα που καταγράφει ή όχι; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με δύο (2) παραδείγματα από το κείμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε, κάνοντας τις αντίστοιχες αναφορές στο κείμενο, τον χαρακτήρα της κεντρικής ηρωίδας. Να λάβετε υπόψη τον κοινωνικό τύπο που εκπροσωπεί. **(15 μονάδες)**

β.2. *Το παιδί, από δώδεκα χρονώ, ... και το βράδυ πήγαινε σε τεχνική σχολή.:* Να περιγράψετε τον ήρωα του παραπάνω αποσπάσματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΙΑΤΟΣ ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ (1919-2005)

Το Ψωμί

Ένα τεράστιο καρβέλι, μια πελώρια φραντζόλα ζεστό ψωμί,
είχε πέσει στο δρόμο από τον ουρανό,
ένα παιδί με πράσινο κοντό βρακάκι και με μαχαίρι
έκοβε και μοίραζε στον κόσμο γύρω,
όμως και μια μικρή, ένας μικρός άσπρος άγγελος.
κι αυτή μ' ένα μαχαίρι έκοβε και μοίραζε
κομμάτια γνήσιο ουρανό
κι όλοι τώρα τρέχαν σ' αυτή, λίγοι πηγαίναν στο ψωμί,
όλοι τρέχανε στον μικρόν άγγελο που μοίραζε ουρανό!
Ας μην το κρύβουμε.
Διψάμε για ουρανό.

(Από τη συλλογή *Τα φάσματα ή η χαρά στον άλλο δρόμο*, 1958)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Σαχτούρη ως παραδοσιακό ή μοντέρνο, παρατηρώντας τη μορφή του. **(5 μονάδες)**

α.2. Με βάση τον χαρακτηρισμό που δώσατε, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του ποιήματος τέσσερα (4) βασικά του γνωρίσματα. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να καταγράψετε πέντε (5) ονοματικά σύνολα (επίθετο+ουσιαστικό) του κειμένου. **(10 μονάδες)**

β.2. Να διακρίνετε τις δύο (2) ενότητες του ποιήματος λαμβάνοντας υπόψη την αλλαγή που παρατηρείται στον γραμματικό χρόνο και στα πρόσωπα των ρημάτων του κειμένου. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ (1900-1971)

ΙΒ΄

Μποτίλια στο Πέλαγο¹

Τρεις βράχοι τρία καμένα πεύκα κι ένα ρημοκλήσι
και παραπάνω
το ίδιο τοπίο αντιγραμμένο ξαναρχίζει·
τρεις βράχοι σε σχήμα πύλης, σκουριασμένοι
λίγα καμένα πεύκα, μαύρα και κίτρινα
και ένα τετράγωνο σπιτάκι μέσα στον ασβέστη·
και παραπάνω ακόμη πολλές φορές
το ίδιο τοπίο ξαναρχίζει κλιμακωτά
ως τον ορίζοντα ως τον ουρανό που βασιλεύει.

Εδώ αράξαμε το καράβι να ματίσουμε τα σπασμένα κου –
πιά²,

να πιούμε νερό και να κοιμηθούμε.

Η θάλασσα που μας πίκρανε είναι βαθιά και ανεξερεύνητη
και ξεδιπλώνει μιαν απέραντη γαλήνη.

Εδώ μέσα στα βότσαλα βρήκαμε ένα νόμισμα
και το παίξαμε στα ζάρια.

Το κέρδισε ο μικρότερος και χάθηκε.

Ξαναπαρκάραμε με τα σπασμένα μας κουπιά.

(Από τη συλλογή *Μυθιστόρημα*, Εστία, 1935)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)

α.2. Να επαληθεύσετε την απάντησή σας στο α.1. γράφοντας τέσσερα (4) αντίστοιχα χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. (20 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στην πρώτη στροφική ενότητα του ποιήματος παρουσιάζονται δύο (2) παρόμοιες εικόνες του τοπίου. Ποια από τις δύο εικόνες είναι, κατά τη γνώμη σας, η πιο ολοκληρωμένη; (5 μονάδες) Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με παραπομπές στο ποίημα. (5 μονάδες)

β.2. Να βρείτε στο ποίημα πέντε (5) λέξεις ή φράσεις που αναφέρονται στο ελληνικό τοπίο. (5 μονάδες)

¹ τίτλος: Μετάφραση τίτλου ποιήματος του Alfred de Vigny (Αλφρέντ ντε Βινύ) («La Bouteille a la mer», 1853)

² να ματίσουμε: να επισκευάσουμε με μια προσθήκη.

β.3. Να γράψετε δύο (2) παραδείγματα χρήσης του πρώτου πληθυντικού προσώπου στο κείμενο (**5 μονάδες**) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του προσώπου αυτού. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΕΦΕΡΗΣ (1900-1971)

[Ο τόπος μας]

Ι΄

Ο τόπος μας είναι κλειστός, όλο βουνά
που έχουν σκεπή το χαμηλό ουρανό μέρα και νύχτα.
Δεν έχουμε ποτάμια δεν έχουμε πηγάδια δεν έχουμε πηγές,
μονάχα λίγες στέρνες, άδειες κι αυτές, που ηχούν και που
τις προσκυνούμε.

Ήχος στεκάμενος κούφιος, ίδιος με τη μοναξιά μας
ίδιος με την αγάπη μας, ίδιος με τα σώματά μας.
Μας φαίνεται παράξενο που κάποτε μπορέσαμε να χτι-
σουμε

τα σπίτια τα καλύβια και τις στάνες μας.
Κι οι γάμοι μας, τα δροσερά στεφάνια και τα δάχτυλα
γίνονται αινίγματα ανεξήγητα για την ψυχή μας.
Πώς γεννηθήκαν πώς δυναμώσανε τα παιδιά μας;

Ο τόπος μας είναι κλειστός. Τον κλείνουν
οι δυο μαύρες Συμπληγάδες¹. Στα λιμάνια
την Κυριακή σαν κατεβούμε ν' ανασάνουμε
βλέπουμε να φωτίζονται στο ηλιόγεμα
σπασμένα ξύλα από ταξίδια που δεν τελείωσαν
σώματα που δεν ξέρουν πια πώς ν' αγαπήσουν.

(Από τη συλλογή *Μυθιστόρημα*, Εστία, 1935)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ως προς τη μορφή του είναι παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**

α.2. Να καταγράψετε τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος, τα οποία να τεκμηριώνουν την απάντησή σας στο α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ο Σεφέρης αξιοποιεί στο ποίημά του το εκφραστικό μέσο της επανάληψης. Να εντοπίσετε μια επανάληψη **(4 μονάδες)** και να επισημάνετε τη λειτουργία της στο ποίημα. **(8 μονάδες)**

¹Τον κλείνουν δυο μαύρες Συμπληγάδες: Σύμφωνα με την ευχή της Μήδειας: Είθ' ὄφελ' Ἀργούς μη διαπτάσθαι σκάφος / Κολχόν ες αἶαν κυανέας Συμπληγάδας [Μακάρι το σκάφος της Ἀργώς να μην είχε περάσει / φτερωτό τις μαύρες Συμπληγάδες για τη γη των Κόλχων, Ευριπίδης, *Μήδεια* 1 – 2]

β.2. Ο ποιητής χρησιμοποιεί συχνά στα ποιήματά του το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Να γράψετε τέσσερα (4) παραδείγματα χρήσης του πρώτου πληθυντικού προσώπου στο ποίημα (**8 μονάδες**) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ (1884-1951)

Γράμμα από το μέτωπο¹

«Σου γράφω... Κι όμως τόση είν' η σιγή που με κυκλώνει,
που, λέω, αν άντεχα τα χείλη θ' άκουες τη φωνή μου...

Εχτές ακόμα όλο βροντούσε το κανόνι,
σα να βρουχιούταν γύρω-γύρω στις κορφές λιοντάρια
σ' άγρια σφαγή κι απάνωθέ μας οι ατσαλένιοι
γυρνούσαν γυπαητοί, γυρνούσανε ολοένα,
τον ίσκιο ρίχνοντας του Χάρου και το Χάρο
στα νύχια τους κρατώντας...

Αλλ' απ' όλα

είναι τρανότερη η σιγή π' ακολουθάει
κατόπι από τη μάχη σα βαθιά μας
το μεσότοιχο της ζωής και του θανάτου
γκρεμίζεται κι ολόγυμνη η ψυχή μας,
θωρώντας ζωντανούς και πεθαμένους
να τους τυλίγη γύρα ένα σουδάρι²
μονάχα, το σουδάρι του χιονιού, δεν απαντέχει
σαν άλλοτε ένα ξύπνημα, μα κάποια
ανάσταση από σάλπισμα μεγάλο –
μια ανάσταση σε ορίζοντες που πρώτα
ξυπνώντας δεν τους ζούσαμε...

[...]

Μα οι άλλοι;.. Ακόμα είναι πολλοί αυτού κάτω;
Αυτοί που στο ζεστό τους το κρεβάτι
τρεμολογάν να ονειρευτούν το χιόνι,
μα απ' τα παχιά τα στρώματά τους ξάφνου
πετιόνται ωσά βρυκόλακες να μπούνε
στον ψεύτικό τους τάφο να γλυτώσουν
μιαν έρμη ζωή, που οι ίδιοι ορίζοντές της
πλατύτεροι απ' τον τάφο αυτό δεν είναι –
αυτοί που τρέμουνε του λαού τη γλώσσα
σαν άκουσμα σειρήνας;..
Πες μου φίλε...

Από τους *Επίνικους Β΄ (1940-1946)*, Λυρικός Βίος Ε΄, 1946 (πρώτη έκδοση)

¹ το πολεμικό μέτωπο των εχθροπραξιών μεταξύ Ελλήνων και Ιταλών στον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο.

² (το) σουδάρι: το μαντήλι

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας στο α.1. εντοπίζοντας τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος. **(15 μονάδες)**

α.3. Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με το περιεχόμενό του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε δύο (2) διαφορετικά εκφραστικά μέσα (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις, εικόνες κ.ά.) στο ποίημα **(10 μονάδες)**. Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(6 μονάδες)**

β.2. Να επισημάνετε στο κείμενο τρεις (3) απαξιωτικές (υποτιμητικές) λέξεις ή εκφράσεις που αποδίδονται σε αυτούς που δεν πολεμούν στο μέτωπο. **(9 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ (1884-1951)

Δαίδαλος (απόσπασμα)¹

Μοίρα στον Ίκαρο ήταν να πετάξει
και να χαθεί... Τι², ως ήβρε σταφνισμένες³
τις φοβερές της λευτεριάς φτερούγες
απ' τον τρανό πατέρα του μπροστά του,
η νιότη έριξε μόνη το κορμί του
στον κίντυνο, κι αν ίσως δεν μπορούσε
το μυστικό, το αγνό τους νά 'βρει ζύγι!

Και συνταράζει αρίζωτους ανθρώπους
στον πόνο, συνταράζει τις γυναίκες,
πάνω απ' το μέγα πέλαγο να βλέπουν
εφηβικό κορμί σαν ένας γλάρος
ν' ανεμοδέρνεται όρθιο και, ξάφνου,
να χάνεται απ' τα μάτια τους.

Και τότε,
τη θάλασσα όλη, λες, σαν ένα δάκρυ
τη συλλογιούνται ατέλειωτο, σα θρήνο
πυκνό πολύ, που, τ' όνομα του εφήβου
ως λέει και ξαναλέει, από το ίδιο
παίρνει ψυχή και νόημα κι άξιον ήχο...

(Λυρικός Βίος Ε', *Ορφικά*, 1947)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Παρατηρώντας τη μορφή του ποιήματος, να το χαρακτηρίσετε παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**

α.2. Με βάση τον χαρακτηρισμό που δώσατε, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του ποιήματος τρία (3) βασικά του γνωρίσματα. **(15 μονάδες)**

α.3. Να αναφέρετε ποια είναι η σχέση ανάμεσα στο πρόσωπο του τίτλου και στο πρόσωπο που κυριαρχεί στο απόσπασμα. **(5 μονάδες)**

¹ Ο Δαίδαλος, επαγγελματίας εφευρέτης, επιχειρώντας να αποδράσει από την Κρήτη, φυλακισμένος από τον Μίνωα, έφτιαξε κέρινα φτερά για τον ίδιο και για το γιο του, τον Ίκαρο. Αν και είχε προειδοποιήσει τον Ίκαρο να μην πετάξει ψηλά, αυτός δεν τον άκουσε και ο ήλιος έλιωσε τα κέρινα φτερά του. Ο Ίκαρος έπεσε στη θάλασσα, η οποία ονομάστηκε Ικάριο πέλαγος (Philip Matyszak, *Οι Ελληνικοί και Ρωμαϊκοί μύθοι*, Παπασωτηρίου, 2013).

² τι: γιατί

³ σταφνισμένες: ισοζυγιασμένες

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. «Και συνταράζει αρίζωτους ανθρώπους ... να χάνεται από τα μάτια τους»: να εντοπίσετε στους στίχους αυτούς τα εκφραστικά μέσα της παρομοίωσης, της μεταφοράς και της επανάληψης. **(12 μονάδες)** Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους στο ποίημα. **(9 μονάδες)**

β.2. Να επισημάνετε στην τελευταία στροφική ενότητα τις λέξεις που δηλώνουν τη συναισθηματική συμμετοχή της θάλασσας στην τραγική κατάληξη του ήρωα. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Διάρκεια

Η νύχτα μάς κοιτάζει μες απ' τα φυλλώματα των άστρων.
Όμορφη νύχτα, σιωπηλή. Θα 'ρθει μια νύχτα
κι εμείς θα λείπουμε. Και τότε πάλι
θα τραγουδάνε οι αραποσιτιές¹ τ' αρχαία τραγούδια τους,
οι θερίστριες θα ερωτεύονται πλάι στα δεμάτια,
κι ανάμεσα απ' τους ξεχασμένους στίχους μας
όπως ανάμεσα απ' τα κίτρινα στάχυα
ένα πρόσωπο νεανικό, φωτισμένο απ' το φεγγάρι,
θα κοιτάζει, όπως εμείς απόψε,
εκείνο το μικρό ασημένιο σύννεφο
που γέρνει κι ακουμπάει το μέτωπο του στον ώμο του λόφου.

(Ποήματα, Δ' Τόμος, 1978)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Γ. Ρίτσου ως παραδοσιακό ή μοντέρνο.
(5 μονάδες)

α.2. Με βάση τον χαρακτηρισμό που δώσατε, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του ποιήματος τέσσερα (4) βασικά του γνωρίσματα. (20 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) διαφορετικά σχήματα λόγου στο ποίημα (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά κ.ά.) (10 μονάδες) και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. (5 μονάδες)

β.2. Ο Γ. Ρίτσος χρησιμοποιεί στο ποίημά του πρώτο πληθυντικό πρόσωπο. Να βρείτε τρεις (3) λέξεις (ρήματα και αντωνυμίες) που το αποδεικνύουν. (6 μονάδες)

β.3. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής επιλέγει το πρώτο πληθυντικό πρόσωπο; (4 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ οι αραποσιτιές: οι καλαμποκιές

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798 - 1857)

Ύμνος εις την Ελευθερίαν (απόσπασμα)

.....

75

Της Κορίνθου ιδού και οι κάμποι·
Δεν λάμπ' ήλιος μοναχά
Εις τους πλάτανους, δεν λάμπει
Εις τ' αμπέλια, εις τα νερά·

76

Εις τον ήσυχον αιθέρα
Τώρα αθώα δεν αντηχεί
Τα λαλήματα η φλογέρα,
Τα βελάσματα το αρνί.

77

Τρέχουν άρματα χιλιάδες,
Σαν το κύμα εις το γιαλό·
Αλλ' οι ανδρείοι παλληκαράδες
Δεν ψηφούν¹ τον αριθμό.

78

Ω τρακόσιοι! σηκωθήτε
Και ξανάλθετε'ς εμάς·
Τα παιδιά σας θέλ' ιδήτε
Πόσο μοιάζουνε με σας.

79

Όλοι εκείνοι τα φοβούνται,
Και με πάτημα τυφλό
Εις την Κόρινθο αποκλείονται,
Κι' όλοι χάνονται απ' εδώ.

80

Στέλνει ο άγγελος του ολέθρου
Πείνα και Θανατικό,
Που με σχήμα ενός σκελέθρου²
Περπατούν αντάμα οι δυο·

¹ λογαριάζουν

² (ο) σκέλεθρος: σκελετός

81

Και πεσμένα εις τα χορτάρια
Απεθαίνανε παντού
Τα θλιμμένα απομεινάρια
Της φυγής και του χαμού.

82

Και εσύ αθάνατη, εσύ θεία,
Που ό,τι θέλεις ημπορείς,
Εις τον κάμπο, Ελευθερία,
Ματωμένη περπατείς!

[...]

(Ύμνος εις την Ελευθερίαν, 1823)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα ως προς τη μορφή του είναι παραδοσιακό. Στην πρώτη στροφή του ποιήματος να βρείτε τις ομοιοκαταληξίες (**5 μονάδες**) και να προσδιορίσετε το είδος τους (π.χ. πλεχτή, ζευγαρωτή κ.ά.) (**5 μονάδες**)

α.2. Να βρείτε δύο (2) ακόμη μορφικά χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης στο κείμενο. (**5 μονάδες**)

α.3. Ο Ύμνος είναι ένα ποιητικό είδος που εγκωμιάζει ένα θεϊκό πρόσωπο ή έναν ήρωα. Να επαληθεύσετε το χαρακτηριστικό αυτό του Ύμνου με αναφορές στο κείμενο που σας δόθηκε. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στο ποιητικό απόσπασμα δύο (2) διαφορετικά σχήματα λόγου (π.χ. μεταφορές, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις κ.ά.) (**10 μονάδες**). Να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. (**5 μονάδες**)

β.2. Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, η χρήση του θαυμαστικού στον τελευταίο στίχο της στροφής 82; (**5 μονάδες**)

β.3. Να γράψετε δύο (2) λέξεις ή εκφράσεις του κειμένου που δηλώνουν τι στερείται το τοπίο λόγω της μάχης και τρεις ακόμα (3) λέξεις ή εκφράσεις που σχετίζονται με την πολεμική ατμόσφαιρα που επικρατεί. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ (1909-1990)

Το τραγούδι της αδελφής μου (απόσπασμα)

Αδελφή μου,
δεν είμαι πια ποιητής
δεν καταδέχομαι νάμαι ποιητής.
Είμαι ένα πληγωμένο μυρμήγκι
που έχασε το δρόμο του
μες στην απέραντη νύχτα.
[...]
Τίποτε άλλο δε ζει
έξω απ' τον πένθιμο κύκλο
που χαράζουν στην πλάση τα μάτια σου.
Δε θέλω
τα τύμπανα των θριάμβων
ν' αναγγέλλουν τη δόξα μου
μες στα δάση της Άνοιξης.
Το δικό σου χαμόγελο
μου φτάνει.
[...]
Δεν είμαι πια ποιητής
και πικραίνομαι
Συχώρεσέ με, αδελφή μου
για τη θλίψη μου αυτή,
που ζει έξω απ' τη θλίψη σου...
[...]
Αδελφή μου, σου 'χα τάξει
να σου φέρω τ' αθάνατο νερό.
Σούχα τάξει να ρίξω τον ήλιο
στην ποδιά σου.
Τώρα κραυγάζεις:
"Αδελφέ μου, διψώ·
πούναι τ' αθάνατο νερό
να ξεδιψάσω;
Αδελφέ μου, κρυώνω
πούναι ο ήλιος
να ζεστάνω τα χέρια μου;"
Και μένω ασάλευτος κι ανήμπορος.
Εγώ που περιπλανήθηκα
στους ουρανούς
δε δύναμαι να διατρέξω
μια σπιθαμή γης!
Κάτω απ' το χιόνι ακούω
τις ρίζες του παλιού μας κήπου
να με δένουν στο χώμα.

Κι έχω ξεχάσει να βαδίζω...
[...]
Κρυώνω, αδελφή μου.
Ποιος θα μας φέρει πια τον ήλιο
να ζεστάνουμε τα χέρια μας;..
Σωπαίνω κι αφουγκράζομαι¹.
Κανείς δεν περνά
στο νύχτιο δρόμο.
[...]
Μόνο η φωνή σου περιτρέχει
τους διαδρόμους της νύχτας,
χτυπώντας το μακρύ της ξίφος
πάνω στις πλάκες.
[...]
Αδελφή μου,
έλα να γείρουμε
σαν άρρωστα παιδιά
πάνω απ' τον άυλο κήπο
που βούλιαξε μέσα μας...

(Το τραγούδι της αδερφής μου, Κέδρος, 1991)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε αν το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**

α.2. Να αναγνωρίσετε τέσσερα (4) αντίστοιχα μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος, τα οποία τεκμηριώνουν την απάντησή σας στο α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) διαφορετικά εκφραστικά μέσα στο ποίημα (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά, εικόνες κ.ά.) **(10 μονάδες)** και να γράψετε πώς υπηρετούν το περιεχόμενό του. **(5 μονάδες)**

β.2. Στο ποίημα παρατηρούνται στοιχεία διαλόγου και καθημερινό λεξιλόγιο. Να εντοπίσετε δύο (2) λέξεις ή φράσεις που επαληθεύουν την ύπαρξη του διαλόγου **(4 μονάδες)** καθώς και τρεις (3) λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ αφουγκράζομαι: ακούω με προσοχή

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ (1868-1920)

Άσ' τη βάρκα...

Άσ' τη βάρκα στο κύμα όπου θέλει να τρέχει,
ας ορίζει το αέρι, τιμόνι, πανί,
τα φτερά άπλωσε πλέρια¹ - άκρη ο κόσμος δεν έχει·
είναι πιο όμορφοι οι άγνωροι² πάντα γιαλοί!
Η ζωή μια δροσιά είναι, ένα κύμα· ας το φέρει
όπου θέλει το αέρι, όπου ξέρει το αέρι...

Ας αλλάζουν λιβάδια με βράχους και δάση,
γύρω ας φεύγουν που³ πύργοι, που καλύβας καπνός·
είτε ειδύλλιο γελούμενο απλώνεται η πλάση,
είτε αντάρες και μπόρες κρεμά ο ουρανός,
μη θαρρείς το πανί σου μπορείς να βαστάξεις·
όπου θέλει το κύμα μαζί του θ' αράξεις!..

Τι γυρεύεις, τι θέλεις μη και συ το γνωρίζεις;
Κι έχεις πιάσει ποτέ σου το τι κυνηγάς;
Μη όπου σπέρνεις καλό το κακό δε θερίζεις;
δε σκοντάβεις σε ρώτημα σ' ό,τι ρωτάς;
Κι ότι σ' έχει μαγέψει, κι ό,τι σου έχει γελάσει,
το έχεις μόνος κερδίσει, μοναχός ετοιμάσει;..

Άσε τότε το κύμα όπου θέλει να σπάζει,
άσ' τις ζάλες να σέρνουν τυφλά την καρδιά·
κι αν τριγύρω βογγά, κι αν ψηλά συννεφιάζει,
κάπου ο ήλιος σε κάποιο γιαλό θα γελά·
κι αν πικρό την ψυχή σου το δάκρυ τη ραίνει⁴,
πάντα κάπου κρυφτή μια χαρά την προσμένει!..

(Από τη συλλογή, *Απλοί τρόποι*, 1920)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα του Κ. Χατζόπουλου ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Με βάση τον παραπάνω χαρακτηρισμό, να εντοπίσετε τρία (3) βασικά γνωρίσματα της μορφής του ποιήματος. **(15 μονάδες)**
- α.3.** Να συσχετίσετε τον τίτλο του ποιήματος με παρόμοιες φράσεις στην αρχή των στίχων της τελευταίας στροφής και να σχολιάσετε το περιεχόμενό τους. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ πλέρια: πλήρως

² άγνωρος: άγνωστος

³ κάπου, άλλοτε

⁴ ραίνω: ραντίζω, σκορπίζω

β

β.1. Να εντοπίσετε δύο (2) διαφορετικά σχήματα λόγου στις δύο πρώτες στροφές του ποιήματος (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά, εικόνα κ.ά.). **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε ποιο γραμματικό πρόσωπο κυριαρχεί στο ποίημα και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(10 μονάδες)**

β.3. Να γράψετε πέντε (5) λυρικές λέξεις ή φράσεις του ποιήματος, οι οποίες αναφέρονται στη φύση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ (1868-1920)

Η Αννιώ (απόσπασμα)

[...] Συνηθίζουνε στα χωριά μας —έτσι κάπως άρχισε— και μας ξενιτεύουνε μικρούς. Στη Βλαχιά και στη Ρουσία και τώρα ύστερα και στην Αμερική. [...] Δε βγάζει τίποτες η γης, δε μας φτάνει να ζήσουμε. Και γω, σαν έμαθα δύο τρία γράμματα, έπρεπε να φύγω. [...]

Και τη Λαμπρή και του Χριστού που κλείναμε το μαγαζί, άλλαζα, στολιζόμουνα και γω κι έβγαينا γύρω στους δρόμους. Περνούσα κι από κείνον, όπου σεργιάνιζε¹ γιορτοφορεμένα κι η Αννιώ και μου φαινότανε πως ήμουν εγώ τώρα ο λιμοκοντόρος², που την κυνηγούσε μια φορά. Μα τώρα πάλι δεν μπορούσα να πηγαίνω πάντα στο πηγάδι για νερό: ήταν το μικρότερο παιδί του μαγαζιού γι' αυτό, κι έτσι δε μπορούσα πια να βλέπω κάθε μέρα την Αννιώ. Την αυλή του σπιτιού της τη χώριζε από την αυλή του μαγαζιού μας ένα στενό, και κει πετιόμουνα καμιά στιγμή κι αλλάζαμε δυο τρία λόγια, όταν τύχαινε να πεταχτεί κι αυτή την ίδια ώρα, και κει αρχίσαμε να σμίγουμε και το βράδυ αργά, όταν κλείναμε το μαγαζί κι έβρισκε κι αυτή καιρό να ξεκλεφτεί από τη μάνα της.

Εκεί, ένα βράδυ που είχε αρρωστήσει κάποιος δικός της, κι η μάνα της πήγε να τον ξενυχτίσει, έτρεξε η Αννιώ και μου είπε να πάω αργότερα να κρυφτώ μέσα στο πλυσταριό της και να την περιμένω. Στην αρχή φοβήθηκα, μα μια και της το έταξα, πήρα θάρρος ύστερα και πήγα. Ήταν χειμώνας και θυμούμαι φυσούσε κι έβρεχε. Το ρέμα, που περνούσε δίπλα εκεί, βούιζε κατεβασμένο, σε μιαν άκρη του πλυσταριού κοιμόντανε κι οι κότες: κι από κάτω από τη σκεπή σ' ένα πέταυρο³ καρφωμένο στην αστρέχα⁴ κούρνιαζαν τα παγόνια, που έθρεφε η μάνα της Αννιώς. Κι αυτά κι οι κότες ταραζόντανε κάθε στιγμή και μας ξαφνίζαν. Από το πίσω μέρος συνόρευε το πλυσταριό με το στάβλο του διπλανού σπιτιού και τ' άλογα δίναν και κείνα ώρες ώρες βαριές κλωτσιές στο ξύλινο το χώρισμα. Ο τρόμος δε με άφησε ούτε μια στιγμή κι έφυγα αποφασισμένος να μην ξεγελαστώ να 'ρθω άλλο βράδυ. Μα όταν ξαναέλειψε η μάνα της Αννιώς, ήρθα και δεύτερο και τρίτο και μια κι έγινε η αρχή, η Αννιώ ξακολούθησε κι ύστερα που ήταν η μάνα της στο σπίτι να της ξεκλέβεται και τότε πού και πού. Όσο που τη μυρίστηκε κι άξαφνα μια νύχτα, καθώς πήδησα τον τοίχο βρέθηκα μπροστά στον ίσκιο της.

Τα 'χασα και σταμάτησα. Και κείνη την πρώτη στιγμή φάνηκε πως τρόμαξε, μα όταν με γνώρισε, χύμησε και με άδραξε από το αφτί και με πέταξε έξω από την αυλόπορτα χωρίς να χάσει πολλά λόγια.

Την άλλη μέρα ήρθε στον αφεντικό μου και κείνος με πήρε πίσω από τα σακιά και με άρχισε στις κατακεφαλιές.

Του 'ταξα πως δεν το ξανακάνω για να γλυτώσω εκείνη τη στιγμή. Μα γλήγορα ξέχασα το τάξιμο και γλήγορα ξέχασε κι η Αννιώ το ξύλο που έφαγε κι αυτή απ' τη μάνα της.

¹ σεργιανίζω: κάνω βόλτες

² (ο) λιμοκοντόρος: δανδής, κομψευόμενος νέος

³ (το) πέταυρο: λεπτή σανίδα που χρησιμοποιείται σε διάφορες οικοδομικές εργασίες

⁴ (η) αστρέχα: το γείσο της στέγης

Δεν πέρασε καιρός, και μας ξανάπιασαν πάλι να κρυφομιλούμε μέρα μεσημέρι κάτω από την καμάρα του γεφυριού. Η μάνα της έστειλε τώρα ένα δικό της και μ' έκραξε στην αυλή του μαγαζιού και μου είπε να πάψω να ντροπιάζω το σπίτι της ξαδέρφης του.

«Δε θέλω να ντροπιάσω κανένα σπίτι» του αποκρίθηκα: «έχω καλό σκοπό για το κορίτσι.»

«Για τα μούτρα σου είναι», θύμωσε και μου άστραψε και κείνος δυο στα μάγουλα και με φοβέριζε πως αν ξαναμάθει πως μίλησα με την Αννιώ, θα βάλει τον αστυνόμο να με κάμει εξορία.

Μας ξανάπιασαν πίσω στο στενό, και την άλλη μέρα ήρθε ο αστυνόμος και μ' έδειρε και με φοβέριζε πως θα μ' εξορίσει για λωποδύτη⁵.

Μα το άκουσε ο αφεντικός μου και πήρε το μέρος μου, γιατί δεν του έπεφτε τόσο εύκολο να βρει αμέσως άλλο παιδί στο πόδι μου.

Ήταν κιόλας με το άλλο κόμμα και κόντεψε να γίνει σούσουρο⁶. Μα οι δικοί της Αννιώς το σωπάσανε. Για μένα όμως ήταν η Αννιώ χαμένη. Φτωχοκόριτσο ήταν κι αυτή, μα μια φορά ο πατέρας της ήταν καλός, η μάνα της κρατούσε από γωνιά και γυρεύανε να βρουνε κάποιο νοικοκύρη να τη σιγουρέψουν. Την κλείσαν μέσα και δεν μπορούσα να την ξαναδώ. Δε μου έμενε άλλο παρά να την κλέψω. Μα με τι και πώς; Αφού δεν μπορούσα να το κάμω αυτό, μου ήρθε στο νου κάτι άλλο: θυμήθηκα πόσοι φύγανε από το χωριό μου και πήγανε και κάμανε κατάσταση στην ξενιτιά. Κι αποφάσισα να ξενιτευτώ και γω, να πάω να καζαντίσω⁷ και να 'ρθω να πάρω την Αννιώ με το σπαθί μου.

Είπα λοιπόν του αφεντικού μου πως θα φύγω και του ζήτησα να μου πληρώσει τους μιστούς. Είχα να λάβω κάπου δυο εκατοστάρικα. Σε μια τρύπα κάτω από την καμάρα του γεφυριού είχα κρυμμένα κι όσα σούφρωνα στο μεταξύ από τον μπεζαχτά⁸ δεκάρα τη δεκάρα, όταν έβρισκα καιρό.

Ο αφεντικός μου θέλησε να μου γυρίσει το κεφάλι, μα δεν μπόρεσε. Με πλήρωσε κι ετοιμάστηκα να φύγω. Μα πριν φύγω, ήθελα να σμιζώ την Αννιώ: ας ήτανε και μια στιγμή.

Σηκώθηκα λοιπόν πρωί θαμπά και καθώς ήξερα πως ξυπνά πρωτύτερα από τη μάνα της, τράβηξα και μπήκα στην αυλή.

Τη βρήκα μπρος στην πόρτα. Καθότανε σ' ένα κασόνι⁹ και τάγιζε τις όρνιθες και τα παγόνια. Πήγα τόσο σιγά που με κατάλαβε μόνο άμα έφτασα μπροστά της. Ξαφνίστηκε που με είδε και μου έριξε μια φοβισμένη ματιά χωρίς να κουνηθεί.

«Ήρθα να σου αφήσω γεια», της είπα «φεύγω σήμερα.»

«Πού πας;» ψιθύρισε ανήσυχα και φοβισμένα.

«Στην ξενιτιά.»

«Και δε θα ξαναρθείς;»

«Σαν καζαντίσω. Θα 'ρθω να σε πάρω· θα με περιμένεις;»

«Ναι, θα σε περιμένω», είπε και με κοίταξε θολά.

Έσκυψα, της έπιασα το χέρι και χωριστήκαμε.

Καθώς έβγαινα, γύρισα κι είδα την αυλή. Έμπαινε η άνοιξη κι οι μηλιές και μια ροδακινιά μπρος στο πηγάδι ήταν όλες φορτωμένες με άνθια. Στάθηκα μια στιγμή ακόμα και ξαναείδα την Αννιώ που με κοίταζε κι αυτή απ' την πόρτα δίχως να σαλέψει.

Ύστερα έκλεισα την πόρτα κι έφυγα.

(*Η Αννιώ και άλλα διηγήματα*, Ελευθερουδάκης, 1923)

⁵ (ο) λωποδύτης: κλέφτης, απατεώνας

⁶ (το) σούσουρο: διαδόσεις, φήμες

⁷ καζαντίζω: κερδίζω, πλουτίζω

⁸ (ο) μπεζαχτάς: το συρτάρι των εισπράξεων

⁹ (το) κασόνι: κιβώτιο από σανίδες

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να αναφέρετε τα πρόσωπα του κειμένου (**10 μονάδες**) και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. (**5 μονάδες**)

α.2. «Και τη Λαμπρή και του Χριστού ... βρέθηκα μπροστά στον ίσκιο της»: στο απόσπασμα αυτό να αναφέρετε δύο (2) διαφορετικούς τρόπους συνάντησης των δύο ηρώων. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να χαρακτηρίσετε τη μάνα λαμβάνοντας υπόψη τη συμπεριφορά της απέναντι στους δύο ήρωες. (**10 μονάδες**) Να σχολιάσετε το κοινωνικό στερεότυπο που αντιπροσωπεύει. (**5 μονάδες**)

β.2. «*Ήρθα να σου αφήσω γεια*», της είπα «*φεύγω σήμερα*»...είπε και με κοίταξε θολά.: Να εντοπίσετε στον παραπάνω διάλογο το κοινωνικό στερεότυπο που αφορά τις σχέσεις των δύο φύλων και να το σχολιάσετε συνοπτικά. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΣΤΑΣ ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Ποιητές

Πώς σβήνετε, πικροί ξενιτεμένοι!
Ανθάκια μου χλωμά, που σας επήραν
σε κήπους μακρινούς να σας φυτέψουν...
Βιολέτες κι ανεμώνες, ξεχασμένες
στα ξένα που πεθαίνετε παρτέρια,
κρατώντας, αργυρή δροσοσταλίδα,
βαθιά σας την ελπίδα της πατρίδας...
Χτυπιούνται, πληγωμένες πεταλούδες,
στο χώμα σας οι θύμησες κι οι πόθοι.
Το φως, που κατεβαίνει, της ημέρας,
κι απλώνεται γλυκύτατο και παίζει
μ' όλα τριγύρω τ' άλλα λουλουδάκια,
περνάει από κοντά σας και δε βλέπει
τον πόνο σας ωραίο, για να χαϊδέψει
τα πορφυρά θρηνητικά μαλλιά σας.
Ειδυλλιακές οι νύχτες σάς σκεπάζουν,
κι η καλοσύνη αν χύνεται των άστρων,
ταπεινοί καθώς είστε, δε σας φτάνει.
Ολούθε πνέει, σα λίβας, των ανθρώπων
η τόση μοχθηρία και σας μαραίνει,
ανθάκια μου χλωμά, που σας επήραν
σε κήπους μακρινούς να σας φυτέψουν.

(*Νηπενθή*, 1921)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. (5 μονάδες)
α.2. Με βάση τον χαρακτηρισμό που έχετε δώσει, να εντοπίσετε ως προς τη μορφή του ποιήματος τέσσερα (4) βασικά του γνωρίσματα. (20 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να επισημάνετε δύο (2) διαφορετικά σχήματα λόγου στο ποίημα (π.χ. παρομοίωση, προσωποποίηση, μεταφορά κ.ά.) (10 μονάδες)
β.2. Να επιλέξετε ένα (1) από τα σχήματα λόγου που εντοπίσατε στην ερώτηση β.1. και να γράψετε τι εξυπηρετεί. (5 μονάδες)

β.3. Το ποίημα αρχίζει και τελειώνει με τον ίδιο τρόπο (σχήμα του κύκλου). Να καταγράψετε τους στίχους οι οποίοι επιλαμβάνονται (5 μονάδες) και να σχολιάσετε τη λειτουργία του σχήματος. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΜΑΝΟΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΚΗΣ (1925-2005)

Ο νεκρός¹

Ήρθαν τα πρώτα τηλεγραφήματα
σταμάτησαν τα πιεστήρια και περίμεναν
έγιναν οι παραγγελίες στις αρμόδιες αρχές.

Μα ο νεκρός δεν πέθανε την ορισμένη ώρα.

Όλοι φόρεσαν τις μαύρες γραβάτες
δοκίμασαν στον καθρέφτη τις συντριμμένες πόζες
ακούστηκαν οι πρώτοι λυγμοί τα θλιβερά εγκώμια.

Μα ο νεκρός δεν πέθανε την ορισμένη ώρα.

Στο τέλος οι ώρες γινήκαν μέρες
εκείνες οι φριχτές μέρες της αναμονής
οι φίλοι άρχισαν να διαμαρτύρονται
έκλεισαν τα γραφεία τους σταμάτησαν τις πληρωμές
γυρνούσαν τα παιδιά τους αδέσποτα στους δρόμους.
Έβλεπαν τα λουλούδια να μαραίνονται.

Μα ο νεκρός δεν πέθανε την ορισμένη ώρα.

(Τόσα και τόσα πράγματα πού δεν προβλέπονται
Τόσες συνέπειες ανυπολόγιστες, τόσες θυσίες,
Σε ποιους υπεύθυνους να διαμαρτυρηθείς, πού να φωνάζεις;)

Και ο νεκρός δεν πέθανε την ορισμένη ώρα.

(Η Συνέχεια 3, 1963)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή. (5 μονάδες)

¹ Το ποίημα «Ο νεκρός» πρέπει να γίνει κατανοητό στα πλαίσια της εποχής κατά την οποία δημιουργήθηκε· ο Αναγνωστάκης είναι ποιητής της μεταπολεμικής γενιάς και η ποίησή του καλύτερα από κάθε άλλη αποδίδει «... την ατμόσφαιρα και το αίσθημα ενός συγκεκριμένου τόπου και μιας συγκεκριμένης εποχής: της Κατοχής (1941-1945) και της περιόδου που ακολούθησε τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο (Εμφύλιος 1945-1949), με όλα τα τραγικά για την Ελλάδα γεγονότα. Ο Αναγνωστάκης θεωρείται ο πλέον αντιπροσωπευτικός από την ομάδα εκείνη των ποιητών που αποκαλούνται πολιτικοί ή μαρξιστές ή ποιητές της ήττας ή ιδεολογικοί ή κοινωνικοί ποιητές, οι οποίοι καθορίζουν τη μία από τις τρεις κατευθύνσεις της μεταπολεμικής μας ποίησης (οι άλλες δύο είναι η υπαρξιακή και η υπερρεαλίζουσα)» (Νάσος Βαγενάς)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στο ποίημα: α) τρεις (3) μεταφορές, β) μια οπτική εικόνα και γ) μια ακουστική εικόνα. **(10 μονάδες)**

β.2. Να εντοπίσετε το σχήμα της επανάληψης και να αιτιολογήσετε τη χρήση του. **(10 μονάδες)**

β.3. Να δικαιολογήσετε τη χρήση της παρένθεσης στο κείμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΘΑΝΑΣΗΣ ΒΑΛΤΙΝΟΣ (1932-)

Ανάπλους (απόσπασμα)

[...]

-Ήμουν τρίτος στη σειρά, μετά από δύο αδερφούς και πριν από μία αδερφή. Ο πατέρας μου έλειπε συνήθως κατά μεγάλα διαστήματα, έχτιζε εκείνη την εποχή στην Κορινθία. Η αίσθηση της ιεραρχίας εξαντλιόταν ηλικιακά. Φυσικά και υπέφερα την καταπίεση των δύο μεγαλύτερων αδερφών μου. Η μητέρα μας έπαιζε το ρόλο του τοποτηρητή. Νομίζω ότι έχω πάρει τη δική της εύθραυστη αβεβαιότητα για τη ζωή. Όχι φόβο, αβεβαιότητα. Αυτό είναι, φυσικά, διαπιστώσεις της ωριμότητας. Κατά τ' άλλα, τα πράγματα κυλούσαν μέσα στα δεδομένα φυσιολογικά όρια. Με τους αυτονόητους πάντα καημούς. Ένας μεγάλος τέτοιος καημός αίφνης ήταν το γεγονός ότι δεν μπορούσα να περπατήσω τα καλοκαίρια ξυπόλυτος, όπως τα άλλα παιδιά. Μια ελευθερία άπιαστη για μένα. Καλοκαίρι χωρίς ξυπολυσιά δεν ήταν καλοκαίρι. Τέτοιες μικροαπαγορεύσεις, που σ' εκείνη την ηλικία φάνταζαν τεράστιες και που κατά κανόνα είχαν σχέση με έναν κώδικα συμπεριφοράς. Δεν ήσαν ακριβώς διακρίσεις. Ούτε ποτέ με κατακυριεύσε κάποιο αίσθημα διαφορετικότητας. Η «διαφορετικότητά» μου εκδηλώθηκε αλλιώς, σαν σταυρός. Σε ηλικία τριών-τεσσάρων, και θυμάμαι ακόμα εκείνη την κατάσταση, το αίσθημα ασφυξίας. Το ίδιο αίσθημα το έχω νιώσει μόνο μέσα στο νερό, σε βαθιές καταδύσεις. Παρατεταμένες κρίσεις δύσπνοιας - μια τρομερή αδυναμία να γεμίσω τα πνευμόνια μου με αέρα. Με έστηναν καθιστό στο κρεβάτι, με κάμποσα μαξιλάρια να στηρίζουν την πλάτη μου. Οι γιατροί της επαρχίας με είχαν καταδικάσει. Πάρτε το απόφαση, το πολύ να φτάσει τα δεκαπέντε. Μέσα στην απόγνωσή της, η μητέρα μου με πήγε στον Παχωπό. Η γυναίκα που της το σφύριξε τη συμβούλεψε η επίσκεψη να γίνει πολύ πρωί, να τον βρούμε ξεμέθυστο. Ο Παχωπός ήταν Μικρασιάτης πρόσφυγας. Πώς βρέθηκε σε κείνα τα άγονα, αρκαδικά χώματα είναι άγνωστο. Παντρεύτηκε μια αγράμματη ντόπια κοπέλα, έκανε παιδιά, αλλά γύρευε ποιες συμφορές φύλαγε μέσα του. Δεν χρειάστηκε πολύ για να καταντήσει νούμερο.

Φτάσαμε στην πόρτα του αχάραγα. Η μητέρα μου με κουβάλησε στην πλάτη της, διπλωμένον στο χράμι. Μέσα ο Παχωπός τσακωνόταν ήδη με τη γυναίκα του. Αυτό μας δημιούργησε μεγάλη αμηχανία. Να μείνουμε ή να φύγουμε; Τελικά, σε μια ανάπαυλα της πρωινής μουρμούρας, χτυπήσαμε την πόρτα. Μας άνοιξε ο ίδιος ο Παχωπός. Ήταν ένας γλυκύτατος ηλικιωμένος άντρας. Με ακροάστηκε με το αυτί, χτύπησε την πλάτη μου με τα δάχτυλα του. Έγραψε μια συνταγή. Κάποιο καταπραϋντικό σιρόπι, υποθέτω τώρα. «Δεν έχει τίποτα» είπε. Και έδωσε οδηγίες στη μάνα μου να μου αλαφρώσει τα ρούχα, να με αφήνει να κάνω ό,τι και τα άλλα παιδιά. Να ιδρώνω, να τρέχω, να περπατάω ξυπόλυτος. Οι κρίσεις μού κόπηκαν μαχαίρι. Πολλά χρόνια αργότερα, όταν πέθανε ο πατέρας μου, βρήκα στο πορτοφόλι του τη φθαρμένη ταυτότητα του και πίσω απ' αυτήν τη συνταγή του γιατρού Παχωπού. Διπλωμένη στα τέσσερα, φθαρμένη επίσης και μισοσβημένη.

[...]

(Ανάπλους, 2012)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε τα τρία κύρια πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. (9 μονάδες)

α.2. Να εντοπίσετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. (6 μονάδες)

α.3. Να διακρίνετε τον αφηγητή στο κείμενο. (5 μονάδες). Ποια η σχέση του με τα υπόλοιπα πρόσωπα της ιστορίας; (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε το χαρακτήρα του πρακτικού γιατρού, όπως εμφανίζεται στο κείμενο. (20 μονάδες)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας της μάνας. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Ο Αγρός των λέξεων

Όπως η μέλισσα γύρω από ένα άγριο
λουλούδι, όμοια κ' εγώ. Τριγυρίζω
διαρκώς γύρω απ' τη λέξη.

Ευχαριστώ τις μακριές σειρές
των προγόνων, που δούλεψαν τη φωνή,
την τεμαχίσαν σε κρίκους, την κάμαν
νοήματα, τη σφυρηλάτησαν όπως
το χρυσάφι οι μεταλλουργοί κ' έγινε
Όμηροι, Αισχύλοι, Ευαγγέλια
κι άλλα κοσμήματα.

Με το νήμα
των λέξεων, αυτόν το χρυσό
του χρυσού, που βγαίνει απ' τα βάθη
της καρδιάς μου, συνδέομαι συμμετέχω
στον κόσμο.

Σκεφτείτε:

Είπα και έγραψα «Αγαπώ».

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή. (5 μονάδες)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (12 μονάδες)

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. (8 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β1. Ο Νικηφόρος Βρεττάκος, γράφει ο Μιχαήλ Περάνθης, είναι «ποιητής της ελεύθερης φαντασίας...» Να αιτιολογήσετε την άποψη αυτή κάνοντας αναφορά σε τρία διαφορετικά εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής (μεταφορά, παρομοίωση, εικόνα) στο ποίημα. (9 μονάδες)

β2. Να δικαιολογήσετε τη χρήση των εισαγωγικών στο ποίημα (6 μονάδες)

β3. Να αιτιολογήσετε τη χρήση του πρώτου ενικού ρηματικού προσώπου στο κείμενο. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Το παιδί με τη φουσαρμόνικα (απόσπασμα)

Θα βγω στον κάμπο να μαζέψω τα πεσμένα φύλλα του ήλιου,
να πλάσω τις ακτίδες του – τούτο το καλοκαίρι –,
να πλάσω τις αχτίδες του σε φύλλα, για να γράψω
τον ουρανό και το τραγούδι σου, Ελληνόπουλο!
Γιατί το χώμα δε με φτάνει – δε με φτάνει το αίμα μου!
Γιατί τα δάκρυστά μου δε φτάνουν να πλάσω τον πηλό μου!
Τι να το κάμω το σπίτι μου; Έξω σε τραγουδάνε!
Έξω μιλούν για σένανε – δε μου φτάνει η φωνή μου!..
Θα τρέξω εκεί που σ' άκουσα να λες *Όχι!* στο θάνατο.
Θα τρέξω εκεί που πάγαινες σφυρίζοντας αντίθετα
στ' αστροπελέκι, αντίθετα
στη διαταγή και στο γλυκό ψωμί της γης, αντίθετα
στα γαλανά σου μάτια που ήταν για τον έρωτα!

(Η παραμυθένια πολιτεία, 1947)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή. (5 μονάδες)
- α.2.** Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (12 μονάδες)
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. (8 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Η δεύτερη ποιητική του περιόδου του Βρεττάκου (1939-1950) χαρακτηρίζεται από αισιοδοξία και αγωνιστικότητα. Κυριαρχούν η συμφιλίωση με το θάνατο, το φως και τον ήλιο. Επίσης παρατηρείται καταφυγή στο χώρο και στο χρόνο της παιδικής ηλικίας. Να επισημάνετε τα παραπάνω στοιχεία παραπέμποντας σε αντίστοιχα σημεία του κειμένου. (12 μονάδες)
- β.2.** Να εντοπίσετε α) δύο (2) μεταφορές, β) μία (1) εικόνα και γ) μία (1) επανάληψη στο κείμενο. (8 μονάδες)
- β.3.** Να αιτιολογήσετε τη χρήση του πρώτου ενικού ρηματικού προσώπου στο κείμενο. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Χωρισμός

Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη, τώρα είναι καλοκαίρι,
τώρα φουντώνουν τα κλαδιά κι ανθίζουν τα λουλούδια.
Τώρα κι ο ξένος βούλεται στον τόπο του να πάγει.
Νύχτα σελώνει τ' άλογο, νύχτα το καλιγώνει¹,
φκιάνει ασημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια,
βάνει τα φτερνιστήρια του, ζώνει και το σπαθί του.
Κι η κόρη, όπου τον αγαπάει, κρατεί κερί και φέγγει·
με το 'να χέρι το κερί, με τ' άλλο το ποτήρι.
Κι όσα ποτήρια τον κερνάει, τόσες βολές του λέγει:

- Πάρε μ', αφέντη, πάρε με, πάρε κι εμέ κοντά σου,
να μαγειρεύω να δειπνάς, να στρώνω να κοιμάσαι,
να γένω γης να με πατάς, γιοφύρι να διαβαίνεις,
να γένω κι ασημόκουπα να πίνεις το κρασί σου·
εσύ να πίνεις το κρασί κι εγώ να λάμπω μέσα.
- Κει που πηγαίνω, λυγερή, γυναίκες δε διαβαίνουν·
εκεί είναι λύκοι στα βουνά και κλέφτες στα δερβένια²,
και σένα παίρνουν, κόρη μου, και μένα με σκλαβώνουν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εντοπίσετε τα πρόσωπα της αφήγησης. **(10 μονάδες)**
α.2. Να επισημάνετε το χρόνο της αφήγησης παραπέμποντας στα αντίστοιχα σημεία του κειμένου. **(5 μονάδες)**
α.3. Στο ποίημα παρατηρείται η τεχνική της αφηγηματικής επιτάχυνσης, δηλαδή γεγονότα που έχουν μεγάλη διάρκεια παρουσιάζονται σύντομα. Να εντοπίσετε την τεχνική αυτή παραπέμποντας στους αντίστοιχους στίχους. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να περιγράψετε το χαρακτήρα της βασικής ηρωίδας του ποιήματος. **(20 μονάδες)**
β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο βασικός πρωταγωνιστής του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ πεταλώνω
² στενά

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΔΗΜΟΤΙΚΟ

Χωρισμός

Τώρα είναι Μάης κι άνοιξη, τώρα είναι καλοκαίρι,
τώρα φουντώνουν τα κλαδιά κι ανθίζουν τα λουλούδια.

Τώρα κι ο ξενος βούλεται στον τόπο του να πάγει.

Νύχτα σελώνει τ' άλογο, νύχτα το καλιγώνει¹,

φκιάνει ασημένια πέταλα, καρφιά μαλαματένια,

βάνει τα φτερνιστήρια του, ζώνει και το σπαθί του.

Κι η κόρη, όπου τον αγαπάει, κρατεί κερί και φέγγει·

με το 'να χέρι το κερί, με τ' άλλο το ποτήρι.

Κι όσα ποτήρια τον κερνάει, τόσες βολές του λέγει:

- Πάρε μ', αφέντη, πάρε με, πάρε κι εμέ κοντά σου,

να μαγειρεύω να δειπνάς, να στρώνω να κοιμάσαι,

να γένω γης να με πατάς, γιοφύρι να διαβαίνεις,

να γένω κι ασημόκουπα να πίνεις το κρασί σου·

εσύ να πίνεις το κρασί κι εγώ να λάμπω μέσα.

- Κει που πηγαίνω, λυγερή, γυναίκες δε διαβαίνουν·

εκεί είναι λύκοι στα βουνά και κλέφτες στα δερβένια²,

και σένα παίρνουν, κόρη μου, και μένα με σκλαβώνουν.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (12 μονάδες)

α.3. Να αξιολογήσετε αν ο τίτλος του κειμένου ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο παραπέμποντας στους σχετικούς στίχους. (8 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις (3) εικόνες και τρεις (3) επαναλήψεις. (12 μονάδες)

β.2. Να εντοπίσετε στο κείμενο το διάλογο και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. (8 μονάδες)

β.3. Ποιο ρηματικό πρόσωπο χρησιμοποιείται στην πρώτη στροφή; Δικαιολογήστε τη χρήση του. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ πεταλώνω

² στενά

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΔΡΟΣΙΝΗΣ (1859-1951)

Απόκριση στον Παλαμά

Συνοδοιπόροι ναι, μαζί κινήσαμε
στης Τέχνης το γλυκοξημέρωμα — όμως
με του καιρού το πέρασμα, χαράχτηκε
του καθενός μας χωριστός ο δρόμος:

Εσύ το Ωραίο μες στα μεγάλα ζήτησες
κι εγώ στα ταπεινά κι απορριμμένα,
και δούλεψες το μπρούντζο και το μάρμαρο
κι άφησες τον πηλό της γης σ' εμένα.

Στις αλπικές χιονοκορφές ανέβηκες
και στάθηκα στις λιόφωτες ραχούλες
αρχόντισσες και ρήγισσες οι Μούσες σου
κι εμένα ψαροπούλες και βοσκούλες.

Εσύ στις δάφνης τ' ακροκλώναρα άπλωσες
κι εγώ σε κάθε χόρτο και βοτάνι
στεφάνι έχεις φορέσει από δαφνόφυλλα -
λίγο θυμάρι του βουνού μου φτάνει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**
- α.3.** Να αξιολογήσετε αν ο τίτλος του κειμένου ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο παραπέμποντας σε αντίστοιχα σημεία του ποιήματος. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε δύο (2) μεταφορές και μία (1) προσωποποίηση στο κείμενο. **(6 μονάδες)**
- β.2.** Να καταγράψετε τρεις (3) ποιητικές και δύο (2) λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου που συναντώνται στο κείμενο. **(10 μονάδες)**
- β.3.** Να διακρίνετε ποια γραμματικά πρόσωπα χρησιμοποιεί ο ποιητής **(3 μονάδες)** και ποια η λειτουργία τους στο κείμενο. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ

Το τρελοβάπορο

Βαπόρι στολισμένο βγαίνει στα βουνά
κι αρχίζει τις μανούβρες «βίρα μάινα»

Την άγκυρα φουντάρει στις κουκουναριές
φορτώνει φρέσκο αέρα κι απ' τις δυο μεριές

Είναι από μαύρη πέτρα κι είναι απ' όνειρο
κι έχει λοστρόμο αθώο ναύτη πονηρό

Από τα βάθη φτάνει τους παλιούς καιρούς
βάσανα ξεφορτώνει κι αναστεναγμούς

Έλα Χριστέ και Κύριε λέω κι απορώ
τέτοιο τρελό βαπόρι τρελοβάπορο

Χρόνους μας ταξιδεύει δε βουλιάξαμε
χίλιους καπεταναίους τους αλλάξαμε

Κατακλυσμούς ποτέ δε λογαριάσαμε
μπήκαμε μες στα όλα και περάσαμε

Κι έχουμε στο κατάρτι μας βιγλάτορα
παντοτινό τον Ήλιο τον Ηλιάτορα!

(Ήλιος ο Ηλιάτορας, 1971)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα συνδυάζει στοιχεία της παραδοσιακής και της μοντέρνας ποίησης. Να το επαληθεύσετε εντοπίζοντας τρία (3) χαρακτηριστικά της πρώτης και δύο (2) της δεύτερης **(15 μονάδες)**

α.2. Να σχολιάσετε τη σχέση του τίτλου του ποιήματος με το περιεχόμενό του **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στην τρίτη στροφή ο κάθε στίχος έχει κι από μίαν αντίθεση. Αφού τις εντοπίσετε **(4 μονάδες)**, να επισημάνετε τι επιδιώκει να πετύχει μ' αυτές ο ποιητής. **(6 μονάδες)**

β.2. Να σχολιάσετε τη χρήση των εισαγωγικών και του θαυμαστικού στο ποίημα **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε δύο (2) μεταφορές, δύο (2) εικόνες και μία (1) υπερβολή στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΟΔΥΣΣΕΑΣ ΕΛΥΤΗΣ (1911-1996)

Το τριζόνι

Κοιμήθηκα κοιμήθηκα
 στου γιασεμιού την ευωδιά
Στων φύλλων το μουρμουρητό
 στων άστρων τον χρυσό γιαλό

Οι άνθρωποι μ' αρνήθηκαν
 κανείς δε μού σιμώνει
Μόνο μού κάνει συντροφιά
 της νύχτας το τριζόνι:

-Έννοια σου λέει έννοια σου
 κι εγώ είμαι δω κοντά σου
Για συντροφιά στην έγνοια σου
 και για παρηγοριά σου

Τρι και τρι τρι και τρι
 τι πικρή που 'ναι η ζωή
Τι γλυκιά και τι πικρή
 τρι και τρι και τρι και τρι.

Κοιμήθηκα κοιμήθηκα
 στων Αρχαγγέλων τη σκιά
Στην ερημιά του φεγγαριού
 στο κυματάκι του γιαλού

Τι να 'φταιξα της μοίρας μου
 κι έτσι με φαρμακώνει
Μονάχα μου αποκρίνεται
 της νύχτας το τριζόνι:

-Είμαι μικρό πολύ μικρό
 μα 'ναι ο Θεός μεγάλος
Αυτό ποτέ δε θα σ' το πω
 μήτε κανένας άλλος

Τρι και τρι τρι και τρι
 τι πικρή που 'ναι η ζωή
Τι γλυκιά και τι πικρή
 τρι και τρι και τρι και τρι.

(Τα Ρω του Έρωτα, 1972)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Στο ποίημα συναντάμε στοιχεία τόσο της παραδοσιακής όσο και της μοντέρνας ποιητικής γραφής. Να το αποδείξετε καταδεικνύοντας τρία (3) χαρακτηριστικά της παραδοσιακής ποίησης και δύο (2) στοιχεία της μοντέρνας. **(10 μονάδες)**

α.2. Το ποίημα δομείται σε δύο ενότητες που παρουσιάζουν μεταξύ τους αναλογίες. Να διακρίνετε στο κείμενο τις ενότητες αυτές, να επισημάνετε τις μεταξύ τους αναλογίες **(10 μονάδες)** και να σχολιάσετε το αισθητικό αποτέλεσμα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στο κείμενο τα εξής σχήματα λόγου: α) δύο (2) μεταφορές, β) μία (1) αντίθεση, γ) μία (1) επανάληψη και δ) το σχήμα του κύκλου. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε μια (1) οσφρητική και μια (1) ακουστική εικόνα και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(10 μονάδες)**

β.3. Να καταγράψετε τρεις (3) ποιητικές και δύο (2) λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου που συναντώνται στο κείμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΕΜΠΕΙΡΙΚΟΣ (1901-1975)

Ο Ανδρέας Μπρετόν¹

Ασύγκριτο πουλί της οικουμένης
στέκεις σαν κρύσταλλο στην κορυφή
των υψηλών Ιμαλαΐων
με στιλβηδόνα² και με σθένος και με πάθος
καταμεσής στον βράχο της σποριάς σου!

Ηρωικό πουλί της οικουμένης
που μοιάζεις σαν αρχάγγελος και λέων
δεν ταξινομήσες ποτέ καμμιά φενάκη,
μα την φωνή σου σήκωσες στην γαλανήν αιθρία!

Φανατικό πουλί της οικουμένης
γερό στην πάλη και πολύκαρπο στην σημασία
όρθιο μες στα φτερά σου ανοιγοκλείνεις
πάντα με βεβαιότητα το μάτι!

(*Ενδοχώρα*, 1945)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή.

(5 μονάδες)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (20 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στο ποίημα και στην αρχή κάθε στροφής επαναλαμβάνεται ελαφρώς παραλλαγμένη η ίδια φράση. Να εξηγήσετε αυτή την επιλογή του ποιητή. (10 μονάδες)

β.2. Να εντοπίσετε τρεις (3) παρομοιώσεις και δύο (2) μεταφορές επικεντρώνοντας στην πρώτη και στην τρίτη στροφή. (10 μονάδες)

β.3. Στη συλλογή του Εμπειρικού *Ενδοχώρα* η κριτική αναγνωρίζει μεταξύ των άλλων την αρετή του λυρισμού. Να αποδείξετε αυτόν το ισχυρισμό εντοπίζοντας πέντε (5) λυρικές-ποιητικές λέξεις ή φράσεις του κειμένου. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ Ο Αντρέ Μπρετόν (1896-1966), ποιητής και δοκιμογράφος, γεννημένος στη Γαλλία, θεωρείται ο κυριότερος θεωρητικός του υπερρεαλισμού στην ποίηση και ίσως η σημαντικότερη μορφή του. Είναι ουσιαστικά η προσωποποίηση του λεγόμενου ορθόδοξου υπερρεαλισμού. Τα δύο μανιφέστα του (1924, 1929) για τον υπερρεαλισμό, το έργο και η δράση του επηρέασαν πολλούς άλλους ποιητές σ' ολόκληρο τον κόσμο και στην Ελλάδα.

² στίλβη, λαμπρότητα, στίλβη.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ (1947-2011)

Η αναζήτηση (απόσπασμα)

[...]

Την άλλη μέρα ξύπνησα νωρίς, σαν να είχα μέσα μου όλη νύχτα βάσανο να φύγω γρήγορα απ' το σπίτι, να πάω στου κυρ Βαγγέλη. Έφυγα, ίσως χωρίς να 'χουν ξυπνήσει ακόμη όλοι, αναζήτησα με αγωνία την πόρτα του σπιτιού του, με αγωνία αν θα τον έβρισκα εκεί ή αν θα είχε φύγει για ταξίδι. Ο κυρ Βαγγέλης έλειπε, ήταν η γυναίκα και η κόρη του, η πιο μικρή. Η μεγάλη έλειπε.

Η γυναίκα του κυρ Βαγγέλη είχε βάλει μπουγάδα και τα σεντόνια ολόλευκα ανέμιζαν σε τεντωμένα σκοινιά απ' άκρη σ' άκρη στην αυλή τους. Περνώντας με απλωτές ανάμεσά τους ένιωθα να πλησιάζω σιγά σιγά στην αλήθεια. Περνώντας άσπρο το άσπρο, ένιωθα να μου αποκαλύπτεται όλο πιο καθαρή η αλήθεια. Ένιωθα πως πλησίαζα κάτι που πίσω απ' το άσπρο θ' ανοιγόταν ολοφάνερα τα μάτια μου. Έσερνα τις παλάμες μου πάνω στα σεντόνια που φούσκωναν στον αέρα και με τύλιγαν όλο, τ' άφηνα να πέφτουνε στο πρόσωπό μου, να πλαταγιάζουν στ' αυτιά μου, να φωλιάζουν κάτω από τα χέρια μου, να σέρνονται στον ώμο μου, να με πιέζουν προς τα πίσω κι εγώ να περνάω απ' το ένα στο άλλο σεντόνι.

Χωρίς να το καταλάβω έπεσα επάνω στην Αυγή. Τρόμαξε που με είδε μπρος της και το 'βαλε στα πόδια. Ανέβηκε γρήγορα τις σκάλες σαν να είδε αυτόν που δεν έπρεπε να δει, σαν να έφτασε αυτός που δεν έπρεπε να φτάσει, σαν να μπορούσε ν' αποφύγει τη συνάντηση που ήταν αναπόφευκτη.

Στο λακωτό φάνηκε ξάφνου η Βαγγέλαινα. Έβαλε το ένα χέρι στη μέση τσακίζοντας την προς τα μπρος, το άλλο πάνω απ' τα μάτια της κόντρα στον ήλιο, προσπαθώντας να διακρίνει ποιος είναι. Με κοίταξε για μια στιγμή, δίστασε και μετά μ' ένα πλατύ χαμόγελο άρχισε να κατεβαίνει τις σκάλες. Με πήρε στην αγκαλιά της και μου 'πε: «Αγόρι μου, πώς μεγάλωσες! Σωστό αντράκι. Έλα κάθισε εδώ». Πήρε μια καρέκλα και κάτσαμε δίπλα δίπλα. «Αυγή, βάλε ένα βύσσινο», φώναξε, «Δεν είναι ανάγκη», είπα εγώ. «Ένα βύσσινο γεμάτο γεμάτο», ξανάπε και ρώτησε πώς βρέθηκα από κει. Της είπα πως ήρθαμε να δούμε τη θεια μας. Δεν ήξερε ότι ήταν θεια μας. Τόσα χρόνια μας γνώριζε κι άλλα τόσα την κυρα-Μαρία, δυο σπίτια δίπλα της, αλλά πως ήταν θεια μας, της φάνηκε κι αυτής παράξενο. Μετά μου 'πε: «Αφού φας το γλυκό σου, σύρε και φέρε τη μάνα σου. Φέρ' τη να πιούμε καφέ, να μείνετε μαζί μας». Την ίδια στιγμή που το ζεστόμισε, νομίζω πως μετάνιωσε αμέσως, σαν να σκέφτηκε κάτι οδυνηρό. «Άσε καλύτερα, φάε το γλυκό σου και θα 'ρθω εγώ στις κυρα-Μαρίας να τη δω».

Τρώγοντας το βύσσινό μου είδα την Αυγή που είχε έρθει και είχε κάτσει δίπλα στη μάνα της. Με κρυφοκοιτούσε, με παραμόνευε κρυμμένη στο πλάι της. Ήτανε δυο χρόνια πιο μικρή από μένα, αλλά φαινόταν πιο μεγάλη. Παίζαμε από μικρά μαζί, μα τσακωνόμασταν συχνά. Για κουτά πράγματα. Εγώ πάντα υποχωρούσα. Είχα καρφώσει τα μάτια μου στα γυμνά της χέρια, στο ξανθό τους χνούδι πάνω στο σταρένιο δέρμα της που φώτιζε ο ήλιος. Έκλεψα μια δυο φορές με τη ματιά μου τον γυμνό αστράγαλό της. Το βύσσινο για πρώτη φορά δεν είχε γεύση. «Να βγάλω την ποδιά μου και έφτασα», είπε η Βαγγέλαινα και μπήκε μέσα, τραβώντας τη μαντίλα απ' τα μαλλιά της και πετώντας με το άλλο χέρι την ποδιά στην άκρη. Ανάμεσα στη

μια στιγμή που μπήκε μέσα και την άλλη που γύρισε, η Αυγή πρόλαβε και μου πέταξε μια φράση, σαν να παραφύλαγε όλη εκείνη την ώρα να βρει τη χαραμάδα για να την ξεφουρνίσει, για να το ξέρω μια για πάντα: «Εμένα δε θα με πάρεις μαζί σου!». Η αλήθεια κρυμμένη στην απόρριψη.

Έκανα πως δεν άκουσα, σηκώθηκα και έσκυπα πάνω από το πηγάδι κοιτάζοντας βαθιά στη μαύρη τρύπα, σα να υπολόγιζα το βάθος του, σα να μετρούσα το μαγνητισμό του. Είδα τη σκιά μου να καθρεφτίζεται στο βάθος. Αντιστηρίχτηκα με τα χέρια και έγειρα χώνοντας το κεφάλι μου μέσα στο στόμα του, ακίνητος, αφήνοντας να τρέχουν σκέψεις και ιδέες ανάκατα. Θυμήθηκα ακόμα και το Νεύτωνα. «Πάμε», άκουσα από πάνω τη φωνή της κυρα-Βαγγέλαινας να προπορεύεται στην εξώπορτα και καθώς την πλησίαζα από πίσω να λέει: «Έγινες κι εσύ σωστό αντράκι». Περάσαμε το κατώφλι και με βήμα γρήγορο, σαν να μας κυνηγούσαν, φτάσαμε στο σπίτι της κυρα-Μαρίας.

[...]

(*Η αναζήτηση*, 1998)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. (9 μονάδες)

α.2. Να εντοπίσετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. (6 μονάδες)

α.3. Να δώσετε τα κύρια χαρακτηριστικά του χώρου στον οποίο αναπτύσσεται η αφήγηση. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε το χαρακτήρα της κόρης, όπως εμφανίζεται στο κείμενο. (10 μονάδες)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας της μάνας. (5 μονάδες)

β.3. Ο ήρωας συναντάται με δύο πρόσωπα. Σε κάθε μια απ' αυτές τις συναντήσεις αντιμετωπίζεται με διαφορετικό τρόπο. Να επαληθεύσετε την άποψη αυτή παραπέμποντας σε αντίστοιχα στο κείμενο χωρία. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΝΙΚΟΣ ΘΕΜΕΛΗΣ (1947-2011)

Οι αλήθειες των άλλων (απόσπασμα)

[...]

Ο Ιωακείμ Λινός έκλεισε πίσω του την πόρτα και με μια αίσθηση ότι περπατούσε μια πιθαμή πάνω από το αστραφτερό δάπεδο του πανεπιστημίου κατευθύνθηκε προς την έξοδο. Ο καιρός στο Λονδίνο ήταν αντάξιος της κακής του φήμης, ωστόσο δεν έβρεχε, πράγμα παρηγορητικό για όποιον ήθελε να περπατήσει και αυτό του υπεραρκούσε.

Περιπλανήθηκε έτσι σε όλα τα μέρη που σύχναζε, σαν να 'θελε να τα αποχαιρετήσει και κατέληξε στο στέκι του, στην παμπ του Στραντ. Σκοτεινή και άδεια τέτοια ώρα, έδειχνε αφιλόξενη και καταθλιπτική για κάθε μοναχικό επισκέπτη. Κατέβασε μια μπίρα μέχρι τη μέση για να ξεδιψάσει και τράβηξε με τα πόδια για το βιβλιοπωλείο της οδού Ράσελ. Ήταν τυχερός. Τα υπεσχημένα βιβλία τον περίμεναν όρθια στοιβαγμένα στο στενό γραφείο του βιβλιοπώλη.

«Ωστε, κύριε Λινός, μας φεύγετε λοιπόν για πάντα;» ρώτησε ο κύριος Μπράντλεϋ, ξεπροβοδίζοντας τον στην πόρτα.

«Για πάντα; Αυτή είναι πολύ βαριά κουβέντα. Δεν τη δέχομαι!» απάντησε ο Ιωακείμ με στόμφο, δήθεν διαμαρτυρόμενος, αλλά και χαμογελώντας.

«Πέστε μου αλήθεια, τι θα σας λείπει από το Λονδίνο;»

Ο Ιωακείμ σκέφτηκε για μια στιγμή:

«Θα μου λείπει ο ήχος από το καμπανάκι πάνω από την εξώθυρά σας», απάντησε και του το έδειξε στρέφοντας προς τα πάνω τη ματιά του.

«Αχ, να το λέτε, κι ας είναι ψέμα... είναι τόσο ωραίο!» ψιθύρισε εκείνος γοητευμένος.

Ο Ιωακείμ ένιωθε από το περπάτημα ξεθεωμένος, όμως τίποτα δε μπορούσε να χαλάσει τη διάθεση του. Σε δύο μέρες θα επέστρεφε μετ' επαίνων στην Ελλάδα. Δεν υποτιμούσε το γεγονός ότι εκεί θα τον περίμεναν άλλες αβεβαιότητες και αγωνίες, όμως ετούτη τη στιγμή για όλα αισιοδοξούσε και τίποτα δε φοβόταν. Και το κορίτσι του τον περίμενε πώς και πώς να γυρίσει στην Αθήνα.

Σκέφτηκε ότι δεν είχε κάποιον πραγματικά δικό του στο Λονδίνο για να αποχαιρετήσει· δυο τρεις συμφοιτητές του είχαν ήδη επιστρέψει πριν από αυτόν στα μέρη τους. Μόνη εξαίρεση ίσως η σπιτονοικοκυρά του, μια μάλλον ξεπεσμένη Ελληνοαγγλίδα χήρα, που τον φρόντιζε σαν να ήταν γιος της. Ήθελε τόσο να της δώσει μια χαρά, μια μικρή χαρά πριν φύγει. Αναζήτησε στο πορτοφόλι του και μέτρησε τις τελευταίες οικονομίες του, υπολόγισε τα δούναί του· λαβείν δεν είχε ούτε ένα σεντ να περιμένει. Σίγουρα θα τα κατάφερνε να της κρατάει μια γλάστρα για να τον θυμάται. Αγόρασε λοιπόν μια γλάστρα, μια κατακόκκινη μιγκόνια, κι έκανε άλλη μια στάση στο ζαχαροπλαστείο απέναντι από το Βρετανικό Μουσείο για ένα κουτί με τα αγαπημένα της βουτήματα. Στάθηκε περιχαρής στα σκαλοπάτια του διώροφου γεωργιανού σπιτιού τους, δυο βήματα από την Μπέντφορντ Σκουέρ, για να πάρει φόρα. Άνοιξε την πόρτα και βροντοφώναξε στην ώριμη κυρία, σαν να 'ταν ο Ρωμαίος που καλούσε την Ιουλιέτα του κάτω από τι μπαλκόνι:

«Ρούσα μου, γλυκιά μου Ρούσα!»

«Πάψε να με πειράζεις», μπόρεσε μόνο να του πει εκείνη, όσο τον κρατούσε σφιχτά στην αγκαλιά της. Ξέχασε προς στιγμήν τη φιλαρέσκεια της και άφησε τα δάκρυα να τρέχουν πάνω στο πρόσωπό της που έλαμπε ακόμη.

Το βράδυ λίγο πριν πέσει για ύπνο άραξε στο περβάζι του παραθύρου για ένα τσιγάρο. Χάζευε πώς το ψιλόβροχο έτρεχε σαν διαφανής αέρινη κουρτίνα μπροστά από τα φώτα του δρόμου. Από τα πόδια του, έτσι όπως κρέμονταν, είχε φύγει ένα βάρος που έσερνε εδώ και χρόνια. Είχε την αίσθηση της λύτρωσης μετά από μια μεγάλη προσπάθεια που είχε ξεκινήσει το 1923 με τον πατέρα του στο Αϊβαλί, κι όσα κι αν ήξερε γι' αυτήν ίσως δεν ήταν όλη η αλήθεια.

[...]

(Οι αλήθειες των άλλων, 2008)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση και να αναφέρετε τις ιδότητες του καθενός από αυτά. (15 μονάδες)

α.2. Να επισημάνετε τις αλλαγές στον τόπο κατά τη διάρκεια της αφήγησης. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε το χαρακτήρα του ήρωα, όπως εμφανίζεται στο κείμενο. (10 μονάδες)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας της γυναικείας μορφής του κειμένου. (5 μονάδες)

β.3. Να εντοπίσετε το κυρίαρχο συναίσθημα του ήρωα όπως αυτό καταγράφεται στο τέλος του αποσπάσματος. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΘΕΟΔΩΡΟΥ ΒΙΚΤΩΡΙΑ (1926-)

Καλώς ήρθες

Καλώς ήρθες, Μάη μου,
για μας, για όλο τον κόσμο!

Στόλισες τα χαμόσπιτα και τις παράγκες μας
με φυλλωσιές και με λουλούδια ολόδροσα.
Για μας ήτανε πιο μεγάλο το πανηγύρι σου
που μπαينوβγαίναμε και ζούμε στις καλύβες.
Εμπήκε ο ήλιος σου απ' τα ραγισμένα τζάμια
κι απ' τα χαρτόνια
και χρύσωσε την άθλια, την αγιάτρευτη φτώχεια μας.
Στους σάπιους στύλους καταδέχτηκ' η κληματαριά
ν' απλώσει χρυσοπράσινα βλαστάρια, και τα ρόδα
ν' ανθίσουνε σε γλάστρες σκουριασμένες...

Μακάρι νάτανε σαν την ομορφιά σου, Μάη μου,
κι η ευτυχία μοιρασμένη σ' όλους τους ανθρώπους!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**
α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

- β.1.** Το κύριο εκφραστικό μέσο που χρησιμοποιείται στο κείμενο είναι η αντίθεση. Να βρείτε στο κείμενο δύο (2) αντιθέσεις **(4 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(5 μονάδες)**
β.2. Να επισημάνετε ποια η λειτουργία α) των θαυμαστικών και β) των αποσιωπητικών. **(6 μονάδες)**
β.3. Να εντοπίσετε α) τρεις (3) μεταφορές και β) δύο (2) προσωποποιήσεις στο ποίημα. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗΣ (1872-1923)

Η Παντρεία της Σταλαχτής

[...]

Η φωνή και το σκούνημα του Αρτέμη, που, καβαλάρης στ' άλογό του, είχε κατεβεί με τους αγωγιάτες στ' αμπέλι τον εξύπνησαν. Με μιας ανατινάχτηκε κι είπε: «Τι είναι αφέντη;» Έπειτα έτριψε τα μάτια του με τους γρόθους κι εξέταξε προσεχτικά το νέο. Τον είδε αγνόν και συγχυσμένον. «Ήρθε η στιγμή» είπε με το νου του.

Κι ωστόσο ο κυρ Γιώργης αποκρενότου: - «Ήρθε κι είχαμε καβγάδες, φωνές, βρισιές, πράματα τεράστια· σήμερα θα χαίρεται ο Λάκουρας· μα τι να κάμω; είναι πατέρας».

«Και τι λέει;»

«Να τήνε διώξω, αδεμή με διώχνει κι εμένα. Γι' αυτό μ' έστειλε εδώ κάτω· από τα τώρα δε θέλει αυτή να πατήσει σπίτι μας.»

«Να τον ακούσεις;» απολογήθηκε ο Στάθης «μπορεί να γένει αλλιώς; προσωρινά τουλάχιστο, ώσπου να φύγει.»

«Μα θα με πάρει μαζί του· και θέλει να φύγομε αύριο· στέκει απόψε για να δώσει διαταγές για τον τρύγο.»

«Ν' ακούσεις;» του ξανάπε «όλη η ουσία είναι δική του.»

«Μου πονεί» είπε και τα μάτια του εθόλωσαν.

«Με τον καιρό λησμονιώνται όλα· δεν το 'θελες έτσι στην αρχή· έπειτα εμπλέχτηκες· εγώ σ' αυτό δε φταίω.»

«Και τώρα ν' αθετήσω τον όρκο μου; Και τι θα πει αυτή η δυστυχημένη; Και τι θα πει ο κόσμος για μένα;»

«Τι θα πει δεν ξέρω· μα ως αύριο τίποτα δε θα γένει· έπειτα έχει ο θεός. Δε θα την αφήκετε κίολας έρημη.»

«Όχι· λέει να την προικίσει με χτήμα· και τα στολίδια να μένουν δικά της. Μα δε μου το λέει η ψυχή να την αφήνω.» Και τα δάκρυα εκύλισαν στα μάγουλά του.

«Τόσα πράματα» είπε ο Πλακίδας σηκώνοντας τες φαρδιές πλάτες του «τα κάνει κανείς χωρίς να θέλει.» Έπειτα εγύρισε προς τες γυναίκες, που εκοίταζαν τους αγωγιάτες να φεύγουν με τ' άλογα φορτωμένα κι έκραξε: - «Σταλαχτή, έλα δω τώρα».

Εκείνη υπάκουσε αμέσως· τους εσίμωσε σφουγγίζοντας με τη μπόλια της το πρόσωπό της· τα μάτια της ήταν ανήσυχα και το κορμί της έτρεμε παγωμένο.

«Εδώ είμαι» είπε χαμηλόφωνα.

«Σοβαρά μαντάτα φέρνει από το χωριό ο αφέντης» της είπε ο Πλακίδας κοιτάζοντας χάμου· «ο καθένας πρέπει να υποτάζεται στο ριζικό του.»

«Τα ἴμαθα» αποκρίθηκε με σβησμένη φωνή· «τα λέν κει πάνου οι αγωγάτες· ο γέροντας ἦρθε, είχαν μαλώματα μεγάλα, και σπίτι τους δε με θέλει.»

«Κι ελπίδα δεν είναι να συγκλίνει» εἶπε ο Στάθης.

Ο Αρτέμης εδάκρυζε ὅλη την ὥρα· - «Τι θέλεις να γένει;» την ερώτησε τρυφερά.

«Ὅ,τι σου λέει η καρδιά» του ἀπάντησε γιομάτη πίκρα. «Θυμήσου που μου ορκίστηκες στις Παναγίας την εικόνα να με πάρεις· αλλιώς με χάνεις ἀπό τον κόσμο.»

«Θέλεις να χωρίσεις παιδί και πατέρα» εἶπε ο Στάθης ανασκυντώντας¹. «δεν ξέρεις πως η αφεντιά του δεν ἔχει ουσία δική του; πώς θα ζιούσατε;»

«Να με πάρει θέλω» εἶπε παραπονετικά· «τα πλούτη δεν τα ζηλεύω· εἶμαι μαθημένη ἀπό μικρή να δουλεύω σα σκλάβα για το ψωμί· μου κακοφαίνεται μοναχά πως ο ἴδιος θα σταντεφτεί²· μα δεν του ἴφταιξα εγώ· γιατί να πάθω;»

«Τον αγαπάς για να τότε σύρεις στη δυστυχία;»

«Πόσο τον αγαπάω ρώτησ' τον· μα η τιμή μου αξίζει κι απ' την αγάπη περισσότερο.»

Ετσώπασαν κι οι τρεις τους για καμπόσο· ο Αρτέμης ἔκλεισε τα μάτια κι εσυλλογίστηκε, ἔπειτα αναστενάζοντας εἶπε αποφασιστικά· - «Δεν μπορώ ν' ανοίξω πόλεμο με τον πατέρα μου.»

«Και τι θα γένει;» ερώτησε η Σταλαχτή ἀμέσως τρομασμένη ἀπό τα λόγια του.

«Δε χάνεις τίποτα» της ἀπάντησε ο Στάθης «σου χαρίζουν τα χρυσάφια και σε προικίζουν με χτήμα.»

«Τα προικιά τους δεν τα θέλω» εἶπε ἀμνησμένη «μόν' το στεφάνι που μόταξε.»

«Συφορά» ἔκραξε ο Αρτέμης· «το που θέλω δεν το μπορώ.»

«Δε σ' αφήνω να μου φύγεις» τ' ἀπολογήθηκε ρίχνοντας κάτου το γιάδεμά της και πιάνοντάς του ἀπελπισμένα το χέρι.

«Τότε παίρνει αύριο στη χώρα ο πατέρας του» εἶπε ο Στάθης με φωνή βραχνή.

«Μ' ἀπαρνιέται λοιπόν» εφώναζε· κι εσωριάστηκε κατὰ γης κρούβοντας το πρόσωπο με τα χέρια κλαίοντας με κατάκαρδο παράπονο.

Κι ἦρθε τότες στον ἴσκιο της λεύκας κι η Μάρθα, του Στάθης η προεστή γυναίκα, κι ετήραξε την ἀτυχη ψυχοπονετικά κι αναστέναξε βαθιά και της εἶπε· - «Δυστυχισμένη· η παντρεία σου εχάλασε· τι να γένεις τώρα;... Μου πονεί σα να ἴσουν παιδί μου.» Εσφούγγισε τότες τα βρεμένα μάτια της, ἐκάθισε χάμου κι ἐκείνη κι ἀγκάλιασε την ἀδικημένη συχωριανή της, που ἴταν τώρα πνιμένη ἀπό τες κλάμες. Και ξακολούθησε, ανασκυντώντας τον ἀντρα της· - «Στάθη, εσύ τα ἴκαμες ὅλα ἀπό την αρχή· σου το ἴλεγα δεν ἔπραζες καλά· το κρίμα της θα σ' ἔβρει.» Και γυρίζοντας προς τον Αρτέμη του ἴπε:

- «Λυπήσου την, ἀφέντη.»

«Δεν μπορώ» ἀπολογήθηκε λυπημένος.

Κι ο Στάθης τον εσυβούλεψε· - «Ἄς ἀφήσουμε μοναχές τες γυναίκες θα παρηγορηθούν καλύτερα, κι ας πάμε τώρα στου πατέρα σου.» Κι ἔτσι λέγοντας τον

¹ ανασκυντώ:επιπλήττω

² σταντεύομαι:στερούμαι

έπιασε γλυκά από το χέρι και τον οδηγούσε προς το έβγα του αμπελιού όπου έβοσκε και τ' άλογο.

Μα η Σταλαχτή, άμα εκατάλαβε πως είχαν κινήσει, ανασηκώθηκε τραβώντας τα μαλλιά της, που 'χαν ξεπλεχτεί ωστόσο, και φώναξε απελπισμένα: - «Πού πας; πού μ' αφήνεις; πώς θα παρουσιαστώ στο σπίτι μου;» Κι έπειτα από μία στιγμή ακολουθώντας με το βλέμμα εξαναφώναξε: - «Δε θα ζήσω, δε θα ζήσω».

«Δυστυχισμένη» της είπε η Μάρθα κλαίοντας, ενώ ο Αρτέμης εκαβαλίκευε τώρα τ' άλογο.

[...]

(Κορφιάτικες ιστορίες, εκδ. Κείμενα, 1982)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε τα τέσσερα βασικά πρόσωπα της αφήγησης. (8 μονάδες)

α.2. Να διακρίνετε τις σχέσεις που αναπτύσσονται μεταξύ αυτών των προσώπων. (12 μονάδες)

α.3. Να εντοπίσετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε το χαρακτήρα των δύο νεαρών πρωταγωνιστών, όπως εμφανίζονται στο κείμενο. (20 μονάδες)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο πατέρας του Αρτέμη. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Άγε, ω βασιλεύ Λακεδαιμονίων¹

Δεν καταδέχονταν η Κρατησίκλεια
ο κόσμος να την δει να κλαίει και να θρηνεί·
και μεγαλοπρεπής εβιάδιζε και σιωπηλή.
Τίποτε δεν απόδειχνε² η ατάραχη μορφή της
απ' τον καῦμό και τα τυράννια της.
Μα όσο και νάναι μια στιγμή δεν βάσταζε·
και πριν στο άθλιο πλοίο μπει να πάει στην Αλεξάνδρεια,
πήρε τον υιό της στον ναό του Ποσειδώνας,
και μόνοι σαν βρεθήκαν τον αγκάλιασε
και τον ασπάζονταν, «διαλογούντα»³, λέγει
ο Πλούταρχος, «και συντεταραγμένον».
Όμως ο δυνατός της χαρακτήρ επάσχισε·
και συνελθούσα η θαυμασία γυναίκα
είπε στον Κλεομένη «Άγε, ω βασιλεύ
Λακεδαιμονίων, όπως, επάν έξω
γενώμεθα, μηδείς ίδη δακρύνοντας
ημάς μηδέ ανάξιόν τι της Σπάρτης
ποιούντας. Τούτο γαρ εφ' ημίν μόνον·
αι τύχαι δε, όπως αν ο δαίμων διδώ, πάρεισι.»⁴

Και μες στο πλοίο μπήκε, παίνοντας⁵ προς το «διδώ»

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Στην ποίηση του Καβάφη το παραδοσιακό συναντά το μοντέρνο στοιχείο. Να εντοπίσετε στο ποίημα τρία στοιχεία της μοντέρνας και δύο της παραδοσιακής ποίησης. **(10 μονάδες)**

α.2. Στο κείμενο παρατηρείται εναλλαγή ρηματικών προσώπων. Να εντοπίσετε ποια πρόσωπα χρησιμοποιούνται από τον ποιητή και να αιτιολογήσετε αυτή του την επιλογή. **(15 μονάδες)**.

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ Το ποίημα βασίζεται σε ιστορικό γεγονός. Ο Κλεομένης Γ΄ (236-222 π.Χ.), βασιλιάς της Σπάρτης, είχε ζητήσει τη βοήθεια του Πτολεμαίου Γ΄, βασιλιά της Αιγύπτου, για να πολεμήσει τους Μακεδόνες και την Αχαϊκή Συμπολιτεία. Εκείνος δέχτηκε να τον βοηθήσει αρκεί ο Κλεομένης να έστελνε στην Αλεξάνδρεια ως ομήρους τη μητέρα του Κρατησίκλεια και το μικρό του γιο. Το ποίημα αναφέρεται στη στιγμή της αναχώρησης της Κρατησίκλειας για την Αίγυπτο.

² απόδειχνε: έδειχνε, μαρτυρούσε.

³ διαλογούντα > διαλογών: αυτός που βιώνει μεγάλο πόνο.

⁴ «Άγε, ω βασιλεύ... πάρεισι.»: Εμπρός, βασιλιά των Λακεδαιμονίων [κάνε κουράγιο], ώστε όταν θα βγούμε έξω, κανείς να μη μας δει δακρυσμένους ή κάνοντας κάτι ανάξιο της Σπάρτης. Γιατί τούτο μόνο είναι στο χέρι μας· όσο για τις τύχες μας, μάς παραστέκουν όπως θα δώσει (= θα θελήσει) ο θεός.

⁵ παίνοντας: πηγαίνοντας

β

β.1. Ένα από τα χαρακτηριστικά της ποίησης του Καβάφη είναι η δραματικότητα (με την έννοια της δράσης) και η θεατρικότητα (ύπαρξη σκηνικού χώρου, σκηνοθεσία). Να εντοπίσετε από ένα αντίστοιχο παράδειγμα στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

β.2. Να ερμηνεύσετε τη χρήση των εισαγωγικών στο κείμενο. **(5 μονάδες)**

β.3. Η γλώσσα του Καβάφη εμπεριέχει τόσο ιδιωματικούς όσο και λόγιους γλωσσικούς τύπους. Εντοπίστε δύο (2) ιδιωματικούς και τρεις (3) λόγιους τύπους. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (1883-1957)

Ο φτωχούλης του Θεού (απόσπασμα)

[...]

Κοίταζε γύρα του· το καναρίνι που 'χε φέρει η κυρα-Πίκα από την κάμαρά της κι είχε κρεμάσει το κλουβί του στο παράθυρο, για να βαστάει συντροφιά στον άρρωστο, με το ραμφί αψηλά στον ουρανό, κελαηδούσε.

- Δόξα σοι ο Θεός! Έσυρε φωνή χαρούμενη ο Φραγκίσκος κι έτρεχε ο ιδρώτας από το μέτωπο του, δόξα σοι ο Θεός!

Άγγιζε τα σεντόνια, τα σίδερα του κρεβατιού, έψαχνε τα γόνατα της μάνας του, στράφηκε σε μένα:

-Είναι αλήθεια, μουρμούρισε και τα μάτια του έλαμπαν, είναι αλήθεια, ζω;

-Ζεις και βασιλεύεις, αρχοντόπουλό μου, του αποκρίθηκα, μη φοβάσαι!

Χτύπησε τα παλαμάκια, το πρόσωπό του έλαμψε.

-Έχω το λοιπόν καιρό, φώναξε, δόξα σοι ο Θεός!

Και γελούσε και φιλούσε τα χέρια της μάνας του.

-Είδες όνειρο, γιε μου; Έκαμε η μάνα· καλό κι ευλογημένο!

-Έχω καιρό, μουρμούρισε πάλι συνεπαρμένος, δόξα σοι ο Θεός!

Και πάλι όλη τη μέρα εκείνη, ως το βράδυ, δε ματαμίλησε· έκλεισε τα μάτια και βούλιαξε βαθιά στον ύπνο· και το πρόσωπό του αλάκαιρο κι ο λαιμός ήταν πλημμυρισμένα φως.

Κι η κυρα-Πίκα κρατούσε τα παγωνόφτερα, του 'κανε αέρα, και μια στιγμή άνοιξε τα πικραμένα της χείλια, θυμήθηκε πώς τον νανούριζε το γιο της, όταν ήταν μωρό, κι άρχισε, στη γλώσσα του τόπου της, ανάλαφρα, γλυκά, να τον νανουρίζει:

*Ύπνε που παίρνεις τα μωρά, κατέβα παρ' και τούτο,
μικρό μικρό σου το 'δωκα, μεγάλο φέρε μου το...*

Σιγοτραγουδούσε ώρα πολλή, αέριζε το γιο της, κι εγώ σκυμμένος κοίταζα το πρόσωπό του· πώς έλαμπε, πώς έσβηναν σιγά σιγά οι ζάρες γύρω από το στόμα του κι από το μεσοφρύδι, ξανατεντώνονταν το δέρμα του σαν του μωρού παιδιού και γυάλιζε όλο το πρόσωπό του σα μια πέτρα που περνάει από πάνω της, ήσυχο και δροσερό, το πέλαγο...

Κατά το δειλινό, άνοιξε τα μάτια του· ήταν αναπαμένος κι ήσυχος, ανακάθισε στο κρεβάτι, κοίταζε γύρα του, σα να 'βλεπε για πρώτη φορά τον κόσμο, μας είδε, μας χαμογέλασε κι άρχισε να μας διηγάται το όνειρό του... Μα ως το διηγόταν, ο τρόμος τον κυρίευε πάλι, τα μάτια του γέμισαν σκοτάδι. Η μάνα του τού πήρε το χέρι, το χάδεψε, γαλήνεψε.

-Μάνα, είπε, μου φάνηκε, τώρα που κοιμόμουν, πως ήμουν μωρό, με κουνούσες και με νανούριζες. Μου φαίνεται, μάνα, με ξαναγέννησες!

Είπε, της πήρε πάλι το χέρι και το φιλούσε· κι η φωνή του είχε γίνει χαδιάρα σαν του παιδιού.

- Μάνα, μανούλα, πες μου ένα παραμύθι.

Το πρόσωπό του είχε γίνει ξαφνικά σαν του μωρού, η γλώσσα του τσεύδιζε. Η μάνα τρώμαζε· ένας αδερφός της, γλεντζές κι αυτός, σαν τον Φραγκίσκο, σπάταλος και φουμιστός τρουβαδούρος στο Αβινιόν, από το πολύ πιωτό, από το πολύ το

τραγούδι, είχε χάσει τα συλλοϊκά του· αρκούδιζε με τα τέσσερα, μπερμπέριζε, έβοσκε χορτάρι, του 'χε κολλήσει η τρέλα πως ήταν αρνί... Και τώρα ο γιος της, θαρρείς ξαναμωράθηκε και της ζητάει να του λείει παραμύθια· μπας κι είναι, ήμαρτον Θεέ μου, μολεμένο, μεθυσμένο το αίμα της;

[...]

(*Ο φτωχούλης του Θεού*, 1957)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. (10 μονάδες)
α.2. Να περιγράψετε το χώρο στον οποίο τοποθετείται η αφήγηση. (5 μονάδες)
α.3. Να διακρίνετε το γραμματικό πρόσωπο της αφήγησης. (5 μονάδες) Να επισημάνετε τι, κατά τη γνώμη σας, εξυπηρετεί η επιλογή αυτού του προσώπου. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να περιγράψετε το χαρακτήρα της μάνας, όπως εμφανίζεται στο κείμενο (10 μονάδες) και να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας της μάνας. (5 μονάδες)
β.2.- *Μάνα, μανούλα, πες μου ένα παραμύθι.*: Για ποιους κατά τη γνώμη σας λόγους ο ήρωας ζητάει από τη μάνα του ένα παραμύθι; (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗΣ (1883-1957)

Ο φτωχούλης του Θεού (απόσπασμα)

[...]

Ξεγοφιασμένη η πόρτα κρέμουνταν· δρασκελίσαμε το χορταριασμένο κατώφλι, μπήκαμε· δυο περιστέρια πέταξαν από τις θυρίδες και χάθηκαν· μισόφωτο, δε βλέπαμε τίποτα· μα γρήγορα ξεκρίναμε, όρθιο πάνω στην Άγια Τράπεζα, το μεγάλο παμπάλαιο σταυρό, κι απάνω του διάνευε ένα χλωμό κορμί, δεν το 'δαμε, το μαντέψαμε, σα φάντασμα· και στα πόδια του το κόνισμα του Αι-Δαμιανού· κι ένα γυάλινο καντήλι σβησμένο.

Προχωρούσαμε αργά, με δυσκολία, θαρρείς κι ήταν ο αγέρας γεμάτος φτερούγες.

- Τώρα θα φανεί ο Αι-Δαμιανός με τα δεκανίκια, είπε σιγά ο Φραγκίσκος κι ήθελε να δείξει παλικάριά, μα η φωνή του έτρεμε.

Προχωρήσαμε ακόμα· από το στενό φεγγίτη του ιερού ξεχωρίσαμε πρασινάδα, θα 'ταν το μικρό περιβολάκι της εκκλησιάς, μύριζε δενδρολίβανο κι αγιόκλημα.

- Πάμε στο περιβολάκι, έκαμε ο Φραγκίσκος, εδώ πλαντάξαμε.

Μα τη στιγμή που δρασκελίζαμε το κατώφλι, νιώσαμε, πίσω από την Αγία Τράπεζα, αναπνοές και λαχανιάσματα και φουρφουρητά και μεταξωτά ρούχα ή σαν από φτερούγες. Ο Φραγκίσκος πιάστηκε από το μπράτσο μου.

- Άκουσες; άκουσες; μου φάνηκε...

Μα δεν πρόλαβε να τελέψει το λόγο, και τρεις ασπροφορεμένες κοπελούδες τινάχτηκαν πίσω από το ιερό, όπου ήταν κρυμμένες, πέρασαν, τρεις αστραπές, από μπροστά μας, δρασκελίσαν σκληρίζοντας το κατώφλι και πετάχτηκαν στην αυλή.

Εκεί, πήραν και οι τρεις να γελούν, θαρρείς και κατάλαβαν το φόβο μας και μας κορόιδευαν.

Ταράχτηκε ο Φραγκίσκος, έδωσε μια, πετάχτηκε κι αυτός στην αυλή· έτρεξα πίσω του.

Οι τρεις κοπέλες μας είδαν, δε φοβήθηκαν, θα γνώρισαν το Φραγκίσκο, γιατί η πιο μεγάλη κατακοκκίνισε. Κι ο Φραγκίσκος είχε ακουμπήσει στον παραστάτη της πόρτας και σφουγγίζε τον ιδρώτα από το πρόσωπό του.

Η κοπέλα ολοένα και τον ζύγωνε, ξαναμμένη και γελαστή· κλωνί καρπισμένο ελιάς στεφάνωμα τα μαλλιά της. Ο Φραγκίσκος έκαμε ένα βήμα πίσω, σα να φοβήθηκε.

- Τη γνωρίζεις; τον ρώτησα σιγά.

-Σώπα! αποκρίθηκε αυτός κι είχε γίνει κατάχλωμος.

Η κοπέλα ξεθαρρεύτηκε.

- Σιορ Φραγκίσκο, είτε περγελαχτά, καλώς ορίσατε στο φτωχικό μας.

Ο Φραγκίσκος την κοίταζε, δεν αποκρίθηκε, μα το κατωσάγουνό του έτρεμε.

- Εδώ είσαι στο σπίτι του Αι-Δαμιανού, κοπέλα μου, αποκρίθηκα εγώ, για να σκεπάσω τη σιωπή του Φραγκίσκου· από πότε κάματε κατοχή;

Οι δυο άλλες κοπέλες, λίγο πιο μικρές, δεκατριών δεκατεσσάρων χρονών, ζύγωσαν σιγά σιγά, με την απαλάμη στο στόμα, να πνίξουν τα γέλια τους.

- Από σήμερα το πρωί, αποκρίθηκε η κοπέλα, εδώ οι τρεις μας θα μείνουμε ολημέρα· να η αδερφή μου η Αγνή, να κι η γειτονοπούλα μας η Ερμελίνα. Φέραμε μαζί μας κι ένα καλάθι φαγιά και φρούτα.

Στράφηκε πάλι στο Φραγκίσκο:

- Αν έχει ευχαρίστηση ο σιορ Φραγκίσκος, καλώς να κοπιάσει να φάει μαζί μας· ήρθε σπίτι μας, θα τον φιλέψουμε.

- Κλάρα, είπε σιγά ο Φραγκίσκος, καλώς σε βρήκα.

- Δεν έπαιζε η φωνή του Φραγκίσκου, δε γελούσε· βγήκε βαθιά από τα φυλλοκάρδια του κι η κοπέλα τaráχτηκε.

- Ήρθαμε να παίζουμε, έκαμε κι η φωνή της ήταν όλο παράπονο, σα να τον μάλωνε που ήρθε να χαλάσει τη χαρά τους.

- Εγώ ήρθα γιατί είδα όνειρο· δεν ήρθα να παίζω.

- Ήσουν άρρωστος; είπε τώρα η κοπέλα με κρυφή τρυφεράδα,

- Ήμουν άρρωστος πριν αρρωστήσω, αποκρίθηκε ο Φραγκίσκος.

- Δεν καταλαβαίνω, έκαμε η κοπέλα.

- Ο Θεός να δώσει, Κλάρα, μια μέρα να καταλάβεις.

- Σε άκουσα μια φορά να τραγουδάς, τη νύχτα, έκαμε η κοπέλα, που δεν ήξερε πια τι να πει και πώς να 'βρει αφορμή να βαστάξει ακόμα η συντυχιά τους.

- Με άκουγες κάθε βράδυ, Κλάρα, τα μεσάνυχτα· δε θα με ξανακούσεις.

Η κοπέλα τίναξε το κεφάλι· τα μαλλιά της πήδηξαν στις πλάτες της· η κορδέλα που τα είχε αναδέσει λύθηκε.

- Γιατί; Έκαμε και κάρφωσε τα μάτια της χάμω.

- Δεν ξέρω ακόμα, Κλάρα, μη με ρωτάς· μπορεί να τραγουδώ κάτω από άλλο παράθυρο.

- Κάτω από άλλο παράθυρο; Ποιο; Ποιανού;

Ο Φραγκίσκος έσκυψε το κεφάλι.

- Του Θεού... μουρμούρισε τόσο σιγανά που η κοπέλα δεν άκουσε.

Έκαμε ακόμα ένα βήμα:

- Ποιο; ξαναρώτησε· ποιανού;

Μα ο Φραγκίσκος τώρα δεν αποκρίθηκε.

- Κλάρα, είπε η μια κοπέλα, έλα να παίζουμε· μην του μιλάς· γιατί του μιλάς;

Την τραβούσαν κι οι δυο από τα χέρια, να φύγουν.

Μα αυτή στέκουνταν ασάλευτη, κι έπαιζε με την πράσινη κορδέλα που 'χε λυθεί από τα μαλλιά της. Λιγνή, σβέλτα, ντυμένη κάτασπρα, χωρίς στολίδια, μονάχα ένα χρυσό σταυρουλάκι, της βάφτισής της, στο λαιμό, κι ένα κρίνο ασημένιο, γκόλφι, στο αλαφριά ανασηκωμένο, άγουρο ακόμα, στήθος της. Ό,τι ξάφνιαζε στην κοπέλα ετούτη ήταν τα φρύδια της, λιγνά, σπαθάτα, που τινάζουνταν προς τ' άπάνω βίαια κι έτσι τα μάτια της, μαύρα, αμυγδαλάτα, φαίνονταν πάντα αυστηρά κι αγριεμένα.

Φούχτωσε, λες και θύμωσε μαζί τους, τα λυμένα μαλλιά της, τα στρούφιξε, τα 'δεσε σφιχτά με τη μεταξωτή πράσινη κορδέλα και στράφηκε προς τις συντρόφισσες της:

- Πάμε, είπε πεισματωμένη, πάμε πιο κάτω, στο άλλο εκκλησιάκι, στην Πορτσιούκολνα, ν' αφήσουμε εδώ τον σιορ Φραγκίσκο να κάνει της αρεσκιάς του· είδε, λέει, όνειρο!

Σήκωσε μουρμουρίζοντας η Ερμελίνα το καλάθι, η μικρότερη αδερφή, η Αγνή, το πανεράκι με τα φρούτα, μπήκε μπροστά η Κλάρα και πήραν κατά τον κάμπο από τις ελιές.

- Γλιτώσαμε... μουρμούρισε ο Φραγκίσκος κι ανάσανε βαθιά, σα να ξέφυγε από μεγάλο κίντυνο.

[...]

(Ο φτωχούλης του Θεού, 1957)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. (10 μονάδες)
α.2. Να περιγράψετε το χώρο στον οποίο τοποθετείται η αφήγηση. (5 μονάδες)
α.3. Να διακρίνετε τον αφηγητή στο κείμενο. (5 μονάδες). Ποια σχέση τον συνδέει με τα υπόλοιπα πρόσωπα της ιστορίας; (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να περιγράψετε την κεντρική ηρωίδα, όπως εμφανίζεται στο κείμενο. (10 μονάδες)
β.2. Να επισημάνετε τη σχέση που συνέδεε τα δύο πρωταγωνιστικά πρόσωπα στο παρελθόν (5 μονάδες) και το σημείο του κειμένου στο οποίο αυτό γίνεται φανερό. (2 μονάδες) Να διακρίνετε ποιο πρόσωπο εγκατέλειψε αυτή τη σχέση και για ποια αιτία. (8 μονάδες).

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΑΡΚΑΒΙΤΣΑΣ (1865-1922)

Η Λυγερή (απόσπασμα)

[...]

Αμ' δεν άκουσες τα χθεσινά; Μπα, που δεν ξέρει πια πώς να μας βαστάξει ο Θεός!... επρόσθεσεν η άλλη.

Και ήρχισαν τα δύο λαδικά¹ να σχολιάζουν διά λόγων κλαυθμηρών, μετά ψευδευλαβείας περισσή, την χθες εμπρός εις το σπίτι του Καινούργιου σκηνήν. Η αλήθεια είναι ότι ούτε η μία ούτε η άλλη ήσαν εκεί. Ήκουσαν το γεγονός λεγόμενον εις τας μακρινάς γειτονίας των καθεμία και τώρα, αφού συνητήθησαν, έκριναν αναγκαίον ν' ασχοληθούν ολίγον και περί αυτού... Ακούς, καλέ, να μένει αυτή καρφωμένη εις την ταράτσα κι εκείνος από κάτω να της δίδει την κουλούρα εμπρός σε τόσο κόσμο! Πού ηκούσθη άλλοτε τέτοιο πράγμα... Ε, τι να ειπεί! Δεν το επερίμενε ποτέ αυτό από την Ανθήν η γρια-Κωσταντινιά: την ήξευρε τόσο φρόνιμη!... Αλλ' η γριά-Βαγγελιώ εβεβαίωνε, ότι δεν είναι να πιστεύει κανείς ούτε τα ίδια του τα μάτια. Απ' το σιγαλό ποτάμι να φοβάσαι. Α! εκείνη πάντα το έλεγε, πως χρήματα ημπορεί ν' απόκτησεν ο Στριμμένος, μα φρόνιμο κορίτσι δεν απόκτησε! Μπα, Παναγία μου: δεν πάνε να κάμουν τουλάχιστον κρυφά ό,τι κάνουν, παρά φανερά εβγήκαν εις τους δρόμους σαν τα σκυλιά!

Κι εξήφθησαν² μικρόν κατά μικρόν αι στρεβλαί ψυχαί των λαδικών κι έγιναν οι λόγοι των ακουστοί περίξ, ώστε να προσελκύσουν και άλλας γυναίκας. Κύκλος εσηματίσθη γύρω των από μεσοκόπους, από παρθένους και παιδίσκας ακόμη. Και όλαι ήσαν κατά πάντα σύμφωνοι με τας γραιάς. Ούτε η ηλικία, ούτε το νεάζον πνεύμα, ούδ' αυτή η ψυχή η ακμάζουσα, ούτε τα ίδια συναισθήματα ήρχοντο να υπερασπίσουν τους δύο εραστάς. Τουναντίον καθεμία εφρόντιζε πώς να σωρεύσει περισσοτέρας κατηγορίας εναντίον των, πώς να φανεί ότι αποδοκιμάζει τοιαύτα κινήματα. Εκοκκίνιζον τα πρόσωπα των μεσοκόπων, σκανδαλιζομένων υπό του πειρασμού: εφοβούντο αι μητέρες, μήπως αι τοιαύται σκηναί προσβάλουν την ηθικήν των θυγατέρων των, του χωρίου ολοκλήρου, κι εκόπτοντο τώρα και ανεθεμάτιζον σχεδόν την κυρα-Παναγιώταινα, που δέχεται τας τοιαύτας παρεκτροπάς της θυγατρός της.

- Εγώ, αν μώκανε τέτοια το κορίτσι μου, το 'σφαζα στο κατώφλι της πόρτας μου: είτε τραγικώς χειρονομούσα εύσωμος γυνή.

- Κακομοίρα μάνα, Θεός χωρέσ' την! Το 'λεγε πάντα: «ο κόσμος, μωρέ παιδιά μου, χάλασε: έτσι που πάμε, θα μας έρθει κι άλλη νεροποντή!»! επρόσθεσεν η γρια-Βαγγελιώ με τόνον θρηνώδη, ενθυμουμένη τας περί νέου κατακλυσμού προφητείας της μητρός της.

- Αμ' σόπα, καλότυχη! στον καιρό το δικό μας πού να γένουν τέτοια πράγματα!... αντέκρουσε μωρόσοφον γραϊδίον.

- Εγώ, να, εγώ, μωρές, με βλέπετ' εμένα; έκραξεν αράθυμη η γρια-Κωσταντινιά. Ως την ημέρα που τον πήρα το συχωρεμένο Κωσταντή, δεν τον είδα στα μάτια... Άμα καταλάβαινα πως ερχόταν, φράστ! εγώ έφευγα στους γειτόνους, να κρυφτώ ως που να φύγει ...

¹ γριές κουτσομπόλες

² φούντωσαν, άναψαν

- Όχι, σαν τώρα κάνε, που μ' όποιον βρεθούν στέκουν και μιλούν στους δρόμους!...

Η συνομιλία των γυναικών ελάμβανε διαφόρους φάσεις κι εξωηρεύετο. Εν τούτοις επί του πηγαδίου διεξήγετο ακόμη θορυβώδης ο περί της υδρεύσεως αγών και εξηκολούθουν ακόμη να πηγαινοέρχονται αι χωρικά από τα μονοπάτια.

- Για ιδέστε πώς έρχεται, η σιγαλοπαπαδιά! είπεν αίφνης μία γυνή δεικνύουσα προς την είσοδον του χλοερού δρομίσκου, του φέροντος από της κωμοπόλεως εις το πηγάδι.

Αι γυναίκες διέκοψαν την συνομιλίαν των και ητένισαν όλαι με μειδιάμα χλευαστικόν την Ανθήν. Ήρχετο η λυγερή κρατούσα την στάμναν επί του αριστερού ώμου και άλλην διά της χειρός, ακολουθούμενη υπό μικράς ανυποδήτου παιδίσκης, φερούσης τον σίκλον³. Δεν είχε τίποτε το προσποιητόν επάνω της, όπως ήθελον να φανερώσουν διά του επωνύμου σιγαλοπαπαδιά αι κακολογούσαι γυναίκες. Επί του προσώπου, επί του βαδίσματος και εφ' όλου αυτής του ατόμου υπήρχε θλίψις τις, η ισχυρά εκείνη θλίψις και κόπωσις, η απαντωμένη μόνον εις τους γνωρίσαντας την αληθινήν δυστυχίαν. Τα μάτια της παρθένου διετήρουν βεβαίως την γλυκείαν αυτών και μαγικήν διαύγειαν. Αλλ' υπόμαυροι στεφάναι διαγραφόμενοι κύκλω και τριανταφυλλένια ερυθρότης επί των ακροβλεφάρων επρόδιδον ότι πολλά έχυσαν δάκρυα. [...]

Τω όντι η λυγερή υπέφερε πάρα πολύ. Εκτός του κλονισμού, τον οποίον ησθάνθη από τα λόγια της κυράς Παγώνας, και των διαθέσεων των γονέων της περί συνοικεσίου, η χθεσινή εμπρός εις το σπίτι του Καινούργιου σκηνή πολύ την ελύπησε. Πρώτον ότι κατεντροπιάσθη εμπρός τόσου πλήθους, φανερωθέντος πλέον του προς τον Γιώργην έρωτός της, και δεύτερον δυσηρέστησεν αυτόν αρνηθείσα να λάβει το προσφερόμενον κομμάτι της κουλούρας. Και, ενώ αποσυρθείσα της ταράτσας ανελύετο εις δάκρυα και λυγμούς, δεν ηδύνατο κανείς να είπει ασφαλώς αν έκλαιεν από τον θυμόν, διότι εδόθη τ' όνομά της έρμαιιον της κακολογίας των χωρικών, ή από θυμόν εναντίον της, διότι δεν έλαβε του νέου το δώρον.

[...]

(*Η Λυγερή*, 1896)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε τα πρόσωπα που πρωταγωνιστούν στις δύο πρώτες παραγράφους του κειμένου. (10 μονάδες)

α.2. Να εντοπίσετε τον τόπο της αφήγησης. (5 μονάδες)

α.3. Να διακρίνετε το γεγονός που κυριαρχεί στην αφήγηση. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε τα συναισθήματα από τα οποία διακατέχεται η βασική ηρωίδα (5 μονάδες) και να τα αιτιολογήσετε. (5 μονάδες)

β.2. Ποιο κοινωνικό στερεότυπο, κατά την άποψή σας, εκπροσωπούν με τη συμπεριφορά τους τα πρόσωπα που κατονομάζονται ως *λαδικά* στο κείμενο. (15 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

³ σίκλος: κουβάς

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ (1922-1988)

Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας (απόσπασμα)

Ναι αγαπημένη μου, εμείς γι' αυτά τα λίγα κι απλά πράγματα πολεμάμε
για να μπορούμε να 'χουμε μία πόρτα, έν' άστρο, ένα σκαμνί
ένα χαρούμενο δρόμο το πρωί
ένα ήρεμο όνειρο το βράδι.
Για να 'χουμε έναν έρωτα που να μη μας τον λερώνουν
ένα τραγούδι που να μπορούμε να τραγουδάμε

Όμως αυτοί σπάνε τις πόρτες μας
πατάνε πάνω στον έρωτά μας.
Πριν πούμε το τραγούδι μας
μας σκοτώνουν.

Μας φοβούνται και μας σκοτώνουν.
Φοβούνται τον ουρανό που κοιτάζουμε
φοβούνται το πεζούλι που ακουμπάμε
φοβούνται το αδράχτι της μητέρας μας και το αλφαβητάρι του παιδιού μας
φοβούνται τα χέρια σου που ξέρουν να αγκαλιάζουν τόσο τρυφερά
και να μοχτούν τόσο αντρίκια
φοβούνται τα λόγια που λέμε οι δυο μας με φωνή χαμηλωμένη
φοβούνται τα λόγια που θα λέμε αύριο όλοι μαζί
μας φοβούνται, αγάπη μου, και όταν μας σκοτώνουν
νεκρούς μας φοβούνται πιο πολύ...

(Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας, 1952)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**
α.3. Στο ποιητικό έργο «Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας», διαπιστώνουμε «...τον έντονα βιωματικό χαρακτήρα που αναφέρεται και ξεπηδά σε κάθε στίχο». Να εντοπίσετε το χαρακτηριστικό αυτό κάνοντας δύο (2) σχετικές αναφορές στο κείμενο. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Στο κείμενο κυριαρχούν εικόνες που αποδίδουν ρεαλιστικά μια σκληρή πραγματικότητα. Να καταδείξετε το στοιχείο αυτό επισημαίνοντας στο κείμενο τρεις (3) σχετικές εικόνες. **(9 μονάδες)**
β.2. Να καταγράψετε τα γραμματικά πρόσωπα που χρησιμοποιεί ο ποιητής στο κείμενο **(4 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(4 μονάδες)**
β.3. Να εντοπίσετε την επανάληψη και το σχήμα του κύκλου στην τελευταία

στροφική ενότητα του ποιήματος (**4 μονάδες**) και να σχολιάσετε τη λειτουργία των σχημάτων αυτών. (**4 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

MENEΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ (1912-1977)

Ένα παιδί μετράει τ' άστρα (απόσπασμα)

[...]

Και τώρα να τον απόψε να κάθεται πάνω απ' το γεφύρι και να κοιτάζει το μεγάλο σκολειό. Από κει άρχιζε η παλιά πόλη, με τη μούχλα της, με τα πηχτά της σπίτια και τα καλντερίμια της.

Κάθισε στο πεζούλι του γεφυριού και φόρεσε τα παπούτσια του. Πήρε και λίγο νερό να ξεπλυθεί απ' τη σκόνη. Ύστερα έριξε στον ώμο το σακουλάκι του και χάθηκε μέσα στα στενά.

Πού πήγαινε; Αυτό ακόμη δεν το 'χε ξεκαθαρισμένο ούτε κι αυτός. Ένα σπίτι γύρευε. Ένα σπίτι φτωχικό, με καλόβολη νοικοκυρά και χαμηλό νοίκι, που να το παίρνει και να μην ξινίζει τη μύτη της.

Μα πώς μπορούσε να γίνει αυτό; Μήπως το γράφει το κάθε σπίτι στην πόρτα του τι είναι, ποιος είν' ο νοικοκύρης, και τι λογής είν' η γνώμη του; Όλα έχουν πέτρες απέξω, σκούρα σανίδια και πέτρες, και παράθυρα παλιά και ξεβαμμένα. Όλα έχουν γέριχη θωριά κι όλα είναι τούτη την ώρα βουβά.

Σφυροκοπούσε, λοιπόν, με τις καινούργιες του σόλες τα λιθόστρωτα κι έψαχνε με τα μάτια τις πόρτες, μη βρει καμιά ανοιχτή, μη φανεί καμιά κυρά με φιλικά μάτια στο κατώφλι. Ανώφελη ελπίδα. Τούτες οι πολιτείες, που χτίστηκαν στα βουνά, το φοβούνται το κρύο, σαν τις γάτες. Με τις πρώτες δροσιές του φθινοπώρου, ρημάζουνε. Αδειάζουν οι δρόμοι, σαν να τους ρούφηξαν. Και, σαν πέσει ο ήλιος, όλα τα σπίτια κλειδαμπαρώνονται, λες και τα 'χουν καραντίνα.

Ο καημένος ο Μέλιος κλωθογύριζε στα σοκάκια πάνου κάτω και δεν του έκανε καρδιά να χτυπήσει. Μα πού θα πήγαινε αυτό; Σε λίγο θα νύχτωνε για καλά και θα τον παίρναν το κατόπι τα σκυλιά του δρόμου. Κάπου είδε ν' ασπρίζει ένα ντουβάρι και σίμωσε. Η πόρτα ήταν κλειστή, σα στόμα πεθαμένου. Μην ήταν νεκροταφείο τούτη η πόλη; Κάτι φάνηκε να κυλά στο δρόμο. Ο Μέλιος στάθηκε εκεί που βρέθηκε. Σε λίγο μια φαρδιά γυναίκα ήρθε και ορθώθηκε κοντά του.

- Τι καρτεράς; του λέει.

Τα μάτια της ήταν στρογγυλά, λίγο πρησμένα στο κάτω βλέφαρο. Δεν έδειχνε να 'ναι πολύ βολικιά.

- Καλοβράδυ... είπε το παιδί.

Κείνη στάθηκε να το καλοδεί.

- Α... Καλοβράδυ... Τι καρτεράς, λοιπόν;

- Σπίτι. Ψάχνω για σπίτι.

- Για σπίτι; Και γιατί το θέλεις το σπίτι;

- Θέλω ένα καμαράκι, με νοίκι.

-Α, καμαράκι... Με νοίκι... Χμ... Και... με τι θα το πλερώνεις το νοίκι;

- Με τον παρά μου...

Κούνησε την τσέπη του.

- Α, με τον παρά σου... Ε... δεν ξέρω.

Έφυγε. Δε θέλεις να ήταν φάντασμα;

Ο Μέλιος άρχισε να τρέχει. Δε θέλεις, τώρα, να πέσουν απάνω του ένα κοπάδι φαντάσματα και να του πάρουν τη μιλιά; Το 'χε ακουστά αυτό από κάτι μεγάλους.

Τίποτα. Έπρεπε να μπει σ' ένα σπίτι. Το γλιγορότερο. Ας ήταν άγνωστο, ας ήταν κλειστό.

Σφίγγει τα μάτια του και πέφτει απάνω σε μια πόρτα... Από μέσα ακούστηκαν κάτι βήματα.

- Ποιος είναι; ρώτησε μια φωνή.

- Εγώ... είπε ο Μέλιος.

Πέρασε μισό λεπτό.

- Ποιος εσύ;

- Να, εγώ... Να, ένας ξένος. Άνοιξε, θεια!

Πίσω απ' την πόρτα έγινε ησυχία. Κάποιος σκεφτότανε.

- Παιδί είσαι;

- Παιδί...

Κι άλλη ησυχία έγινε πίσω απ' την πόρτα. Ύστερα τα βήματα έφτασαν πιο κοντά.

- Στέκα...

Σύρτηκαν κάτι μάνταλα. Ύστερα χάραξε η πόρτα. Ένα ζευγάρι γέρικα μάτια βγήκαν απ' τη χαραματιά και στάθηκαν να τον ξετάζουν. Σαν βελονιές τον τρυπούσαν κείνα τα μάτια, σαν να 'ταν ο δύστυχος κάνα ρουχαλάκι και τον έραβαν.

- Κάνει κρύο... λέει το παιδί απ' έξω, με την ψιλή του φωνή.

- Ναι. Κάνει... αποκρίνεται η γυναίκα. Μα τι να του φτιάσω; Είμαι μοναχή. Λείπει ο άντρας μου, στ' όργωμα.

- Να 'ρτω μέσα θεια. Να τον περιμένω. Με το χρήμα μου να κάτσω. Θέλω μια κάμαρη με νοίκι. Δεν είμαι κλέφτης. Ήρτα για το σκολειό.

- Καλά... λέει ανόρεξα η γυναίκα. Μπες, ώσπου να 'ρτει. Μα δεν έχουμε καμαράκι για νοίκιασμα. Έλα, μπες. Μα, για να έχουμε καλή συνεννόηση, δε σόδωκα κανένα λόγο. Μπροσώρας σου είπα να μπεις, για να μην κρυώνεις όξω σαν το τσόνι¹. Κατέβασ' το μπόγο σου. Να, ακούμπα τον εκεί. Και κάτσε. Όπου να είναι έρχεται. Ναι, ναι κει. Αν θες πάλι... Άκου, αν θες, να, έλα δω. Να, μπες σ' αυτή την καμαρίτσα, πάρ' και το μπόγο σου. Έτσι. Κάτσε κει μπροσώρας, και βλέπουμε. Εγώ πάω για το μαγέρεμα. Καμιά συμφωνία δεν κάναμε. Ε;

Ο Μέλιος χώθηκε στο καμαράκι που του έδειχνε. Δεν είχε φως. Μόνο δυο τρεις κλωστές μπαίναν απ' τη λάμπα της κουζίνας. Έστρωσε το σακούλι του σε μια κόχη και κάθισε. Ήταν κουρασμένος. Κι η καρδιά του χτυπούσε, σαν να του την κοπανούσαν από μέσα με σφυράκι. Ένα τριζόνι έτρωγε κάποιο παλιό ξύλο της σκεπής. Ας ήταν καλά κι αυτό. Του 'κανε λίγη συντροφιά. Τυχερό ήταν, αφού μπορούσε να τρώει όσο ήθελε και να κοιμάται σε στεγνό μέρος. Ενώ αυτός... ποιος ξέρει πού θα ξεπαγιάζει αύριο.

Η κερά ήταν δαγκαμένη, μια στο "ναι", μια στο "όχι". Και πού το ξέρουμε ποιος είν' ο άντρας της; Ζευγάς είναι, είπε. Ναι. Βέβαια, άκαρδο σόι δεν είναι οι ζευγάδες, μα, πάλι, πού τους ξέρεις τους ζευγάδες της πόλης; Α, να 'ταν, η γυναίκα καμιά κερά πονετική, θα τον έπαιρνε με το καλό, θα του έκανε κάνα δυο παρακάλια, με φοβισμένα μάτια. Τι καλοσύνη να κάνει; Πού να τη βρει, για να της περισσέψει και για τον άλλονε; Εδώ είδε μανάδες να πετάνε τα παιδιά τους στο δρόμο σαν αποπλύματα. Εδώ είδε αδέρφια να τρώνε ο ένας του άλλου το αυτί, να βγάζουν ο ένας τ' άλλου το μάτι.

Ξένο σπίτι είν' αυτό, κι ο μουσαφίρης του νυχτιάτικος. Καλά καλά ούτε τα μάτια του δεν πρόκανε να δει η κερά. Γιατί τάχα να τον καλοδεχτεί; Τον ήξερε κι απ'

¹ τσόνι: το πουλί σπίνος.

τα πέρσι; Πάλι καλά, που δεν τον κυνήγησε και με κάνα δαυλί. Να σου πω. Πάλι καλά...

[...]

(Ένα παιδί μετράει τ' άστρα, 1956-7)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. **(9 μονάδες)**
α.2. Να επισημάνετε τις αλλαγές στον τόπο της αφήγησης κάνοντας τις αντίστοιχες αναφορές στο κείμενο. **(6 μονάδες)**
α.3. Να ξεχωρίσετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να περιγράψετε το χαρακτήρα της δεύτερης γυναίκας που εμφανίζεται στο κείμενο **(10 μονάδες)** και να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας της. **(5 μονάδες)**
β.3. Να παρακολουθήσετε τη συναισθηματική κατάσταση του κεντρικού ήρωα στο εξής απόσπασμα του κειμένου: «Ο Μέλιος άρχισε να τρέχει...θα ξεπαγιάζει αύριο». **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

MENEΛΑΟΣ ΛΟΥΝΤΕΜΗΣ (1912-1977)

Ένα παιδί μετράει τ' άστρα (απόσπασμα)

[...]

Άδικα περίμεναν στου μπάρμπα-Ανέστη το σπίτι όλη τη μέρα να γυρίσει το παιδί. Η Θεia-Αρετή τάζε τη φωτιά και κάθε λίγο έβγαине απ' το παράθυρο. «Τι να γίνηκε αυτό το βλοημένο;» έλεγε κάθε τόσο. Στο τέλος σαν εσήμανε μεσημέρι και το παιδί δεν εφάνηκε, έβαλε το φαί στο καμαράκι, το σκέπασε με μια πετσέτα και περίμενε. Σε λίγο σκοτεινίασε, ανάγανε στα μαγαζιά τα φώτα. Τίποτα το παιδί.

Η πρώτη κουβέντα του μπάρμπα-Ανέστη, μόλις γύρισε απ' όξω, ήταν για το Μέλιο.

-Πώς τα πήγε το παιδί, Αρετή;

-Πώς να τα πάει... απάντησε κείνη μουδιασμένη, μην πα' και το είδα;

-Τι;

-Άφαντο, απ' το πρωί.

-Μη χειρότερα! Και δεν έβγαίνες να ρωτήσεις;

-Πού να πάω; Ένα παιδί που περνούσε μου είπε ότι το σκολειό ήταν κλειστό. Έλεγα πως απ' ώρα σ' ώρα θα φανεί.

Ο Ανέστης στάθηκε συλλογισμένος.

-Μην τύχει και το παραπόνεσες, ρε γριά; Σε ξέρω... τα κάνεις κάτι τέτοια.

-Χριστός και Παναγιά! Γιατί να το κακοκαρδίσω; Έφυγε σαν το πουλί. Και τώρα πάει...

Ο μπάρμπα-Ανέστης έμπασε τ' άλογα μέσα. Βουτηγμένος στη συλλογή ήταν. Άκεφα άκεφα τα πάχνισε και τους πέρασε στο κεφάλι την ταή¹. Ούτε να τα ξυστρίσει ούτε να τα παϊνέψει. Πού άλλες βραδιές! Έπαιζε μαζί τους σαν να ήταν μωρά. Τώρα έβγαλε βαρετά τα ποδοπάνια του κι ανέβηκε, φυσώντας, στο σπίτι. Άναβε και ξανάναβε τσιγάρα, κι όλο κουνούσε το κεφάλι κι έκανε «τσ... τσ... τσ...». Κρύο του φαινόταν το σπίτι κι είπε στην Αρετή ν' ανάψει φωτιά. Ούτε και τη ρώτησε, όπως κάθε βράδυ, «τι θα φάμε απόψε»; Ήταν σαν να σηκώθηκε από χίλια τραπέζια.

Θυμήθηκε πως κάποτε, που ήταν μικρός, μπήκε μια μέρα στο σπίτι τους ένα πουλάκι και πήγε και κάθισε στο ράφι του τζακιού. Ήταν και τότε ο ίδιος καιρός, έτσι, πάνω στα δροσίσιματα. Στεκόταν το πουλί στο ραφάκι του και τους κοιτούσε. Πήγαινε φιρί φιρί να πιάσει μαζί τους φιλίες. Το μεσημέρι κατέβηκε στο πάτωμα και τσιμπούσε τα ψίχουλα. Ημέρευε. Ως το βράδυ είχε πιάσει γνωριμία με όλους. Μα πιο πολύ το πόνεσε ο Ανέστης. Έπαιζε μαζί του, του 'κανε παιχνίδια, κι ως το βράδυ ήταν αχώριστοι. Μα, σαν ξύπνησε το πρωί κι έτρεξε στο ράφι του, να του δώσει ζάχαρη και να του πει «καλημέρα», το πουλάκι είχε φύγει.

Είχε δει έξω τη μέρα ηλιόλουστη και πέταξε να τη χαρεί. Κι ούτε ξαναφάνηκε πια στο σπίτι.

Τι απελπισία ένωσε το παιδί... Δυο ολόκληρες μέρες ούτε μιλούσε, ούτε γελούσε. Δέθηκε η γλώσσα του, κι η όρεξη του έκλεισε ολότελα. Μια ολόκληρη βδομάδα ήταν έτσι φαρμακωμένος.

¹ ταΐστρα

Να... μια τέτοια λύπη είχε κι απόψε. Το ίδιο ράγισμα ένωθε στην καρδιά. Και θυμήθηκε, ύστερα από τόσα χρόνια, το πουλάκι... Έτσι κι αυτό είχε μπει στο σπίτι, κοιμήθηκε μια βραδιά και το πρωί πέταξε.

Η Αρετή πάσκιζε να τον καλοπιάνει. Του 'λεγε ότι δεν ήταν και σίγουρο πως έφυγε. Μπορεί και να ξέχασε το σπίτι και να ψάχνει μες στη νύχτα να το βρει, και να μην το βρίσκει

-Πού θα κουρνιαστεί, Αρετή; έλεγε κάθε τόσο. Πού θα γείρει το άμοιρο; Θα αρρείς κι είναι πολλοί οι Ανέστηδες, να το περιμαζώζουνε; Θα ξεπαγιάσει σε κάνα κατώφλι, και το πρωί θα το βρούνε ξυλιασμένο.

-Μπορεί να τρύπωσε σε κάνα αχούρι, να ζούφωσε μες στ' άχερα. Και το πρωί να πάρει το δρόμο και να 'ρτει, πού ξέρεις..

-Όσα και να μου πεις, δε με παρηγοράς. Ήτανε φιλότιμο παιδί και θα ντράπηκε να μας βαρύνει, έτσι θα θάρρευε.

Μένανε κι οι δυο τους κοντά στη φωτιά και κουβέντιαζαν ως τα μεσάνυχτα. Όλο γύρω απ' το ίδιο ζήτημα. Κάνανε για μια στιγμή να ξεσκαλώσουνε, να το ρίζουνε αλλού. Μα ξανά πάλι το παιδί.

[...]

(Ένα παιδί μετράει τ' άστρα, 1956-7)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. (10 μονάδες)

α.2. Στο κείμενο χρησιμοποιείται η τεχνική του εγκιβωτισμού (μια δεύτερη ιστορία αναπτύσσεται και ολοκληρώνεται μέσα στην κύρια αφήγηση). Να αποδείξετε την ύπαρξη της τεχνικής αυτής παραπέμποντας στο αντίστοιχο χωρίο του κειμένου. (10 μονάδες) Ποια είναι κατά τη γνώμη σας η σχέση της εγκιβωτισμένης με την κύρια αφήγηση; (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε τη συναισθηματική κατάσταση του ήρωα της αφήγησης και να δείξετε την αιτία που την προκαλεί. Να στηρίξετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο. (15 μονάδες)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας της γυναίκας. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΛΗΣ (1860-1912)

Πατρίδα

Πάλε ξυπνάει της άνοιξης τ' αγέρι
στην πλάση μυστικής αγάπης γλύκα,
σαν νύφ' η γη, πόχει άμετρα άνθη προίκα,
λάμπει ενώ σβηέται της αυγής τ' αστέρι.

Πεταλούδες πετούν ταίρι με ταίρι,
εδώ βουίζει μέλισσα, εκεί σφήκα·
τη φύση στην καλή της ώρα εβρήκα,
λαχταρίζει η ζωή σ' όλα τα μέρη.

Κάθε μοσχοβολιά και κάθε χρώμα,
κάθε πουλιού κελάηδημα ξυπνάει
πόθο στα φυλλοκάρδια μου κι ελπίδα

να σου ξαναφιλήσω τ' άγιο χώμα,
να ξαναϊδώ και το δικό σου Μάη,
όμορφή μου, καλή, γλυκειά πατρίδα.

Μόναχο, 5 Ιουν. 1888.

(Άπαντα , επιμ. Μιχ. Περάνθης)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα είναι ένα σονέτο. Να καταγράψετε τα μορφικά χαρακτηριστικά του ποιητικού αυτού είδους, αφού παρατηρήσετε προσεκτικά στο συγκεκριμένο ποίημα:

- τον αριθμό των στροφών,
- τον αριθμό των στίχων εκάστης στροφής,
- τον συνολικό αριθμό των στίχων του ποιήματος και
- το είδος της ομοιοκαταληξίας (**20 μονάδες**)

α.2. Να αξιολογήσετε αν ο τίτλος του κειμένου ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο παραπέμποντας στους σχετικούς στίχους. (**5 μονάδες**).

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στη δεύτερη στροφή δύο (2) εικόνες και ν' αναφερθείτε στο είδος τους (οπτική, ακουστική) (**6 μονάδες**) επισημαίνοντας τι επιτυγχάνει με τη χρήση τους ο ποιητής. (**4 μονάδες**)

β.2. Ο Λορέντζος Μαβίλης υπήρξε υπέρμαχος της δημοτικής γλώσσας και στα ποιήματα του χρησιμοποιεί λαϊκές ιδιωματικές λέξεις. Να καταγράψετε τρεις τέτοιες λέξεις από το κείμενο. (**6 μονάδες**)

β.3. Να σχολιάσετε, αφού την εντοπίσετε, τη συσσώρευση επιθέτων στον τελευταίο στίχο του ποιήματος. (9 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΠΑΡΑΣΧΟΣ (1838-1885)

Το ορφανό

Εις τον προθάλαμόν σας περίλυπον εμβαίνω,
με μάτι δακρυσμένο, με πρόσωπον ωχρό,
γιατί να σας χαρίσω δεν έχω, το καημένο,
ούδ' ένα λουλουδάκι μυρσίνης δροσερό.

Μόνο να ζω η μοίρα μου έγραψε, και μόνο
εις της ζωής τον δρόμον θλιμμένο περπατώ,
πλην σήμερα εμπρός σας τα χέρια μου σταυρώνω
και ψάλλω το ψωμάκι – αλλά δεν το ζητώ...

Της μοίρας αποπαίδι, σαν φθινοπώρου φύλλο
το άσκοπό μου βήμα εδώ κι εκεί πλανώ,
κανείς δεν μ' αγαπάει, κανείς δεν μ' έχει φίλο,
γιατί δεν έχω μάνα και είμαι ορφανό!

Δεν έχω μάνα!.. Μέσα σ' αυτά τα τρία λόγια
ερήμωσις και πείνα και κρύο κατοικεί·
μου ψάλλουν και τα τρία φρικώδη μοιρολόγια,
εις μίαν τονισμένα φρικώδη μουσική!

Άλλα παιδιά σαν βλέπω, εκεί που διακονεύω,
να λάμπουν στο μετάξι, χαρούμενα, ευτυχή,
απ' όλα τα καλά τους την μάνα τους ζηλεύω -
αχ! πώς θα σ' αγαπούσα, μανούλα μου φτωχή!

Δεν πρόφθασ' η καημένη φίλι να μου χαρίσει,
ούτε να με χαϊδεύσει, ούτε να μ' ευχηθεί·
αλίμονον εις όποιον στον κόσμο τούτον ζήσει
απ' την καλή του μάνα χωρίς να φιληθεί!

Προχθές, σ' ένα λιβάδι, παιδιά ευτυχισμένα
ένα παιγνίδι όλα επαίζανε κοινό.
-Με παίζετε; τους είπα, με παίζετε κι εμένα;
-Δεν παίζουμε, μου είπαν, εμείς με τ' ορφανό!..

Ω! είθε σαν λουλούδια στης γης το περιβόλι
καθένα σαν να παίρνει δροσιά απ' τον ουρανό·
είθε να έχουν μάνα στον κόσμο τούτον όλοι,
κι εγώ να είμαι μόνο για όλους ορφανό!..

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα (4) αντίστοιχα μορφικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εντοπίσετε στο κείμενο τα εξής σχήματα λόγου: α) την παρομοίωση στην όγδοη στροφή β) το πολυσύνδετο στην έκτη στροφή, γ) τη μεταφορά στην τέταρτη στροφή, δ) την επανάληψη και ε) την εικόνα στην έβδομη στροφή. **(10 μονάδες)**

β.2. Η γλώσσα που χρησιμοποιεί ο Αχιλλέας Παράσχος είναι μεικτή (λόγια με τύπους της δημοτικής). Να επαληθεύσετε την παραπάνω άποψη καταγράφοντας δύο (2) γλωσσικούς τύπους της λόγιας και δύο (2) της δημοτικής. **(8 μονάδες).**

β.3. Να εντοπίσετε στο κείμενο το στοιχείο του διαλόγου **(2 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(5 μονάδες).**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

Επιτάφιος¹ (απόσπασμα)

XV

Στο παραθύρι στέκοσουν κι οι δυνατές σου οι πλάτες
φράζαν ακέρια την μπασιά², τη θάλασσα, τις τράτες,

κι ο ίσκιος σου σαν αρχάγγελος πλημμύριζε το σπίτι
και κει στ' αυτί σου σπίθιζε η γαζιά³ του αποσπερίτη.

Κι ήταν το παραθύρι μας η θύρα όλου του κόσμου
κι έβγαζε στον παράδεισο που τ' άστρα ανθίζαν, φως μου.

Κι ως στέκοσουν και κοιτάζεις το λióγερμα ν' ανάβει,
σαν τιμονιέρης φάνταζεις κι η κάμαρα καράβι.

Και μες στο χλιό⁴ και γαλανό το απόβραδο – έγια λέσα –
με αρμένιζες στη σιγαλιά του γαλαξία μέσα.

Και το καράβι βούλιαξε κι έσπασε το τιμόνι
και στου πελάγου το βυθό πλανιέμαι τώρα μόνη

Κι ακόμα μήτε να πνιγώ, μήτε ν' ανέβω πάνω·
κάνω από κάπου να πιαστώ και φύκι μόνο πιάνω.

Το φύκι σπάει κι ο ωκεανός με σέρνει στα νερά του
κι ούτε γνωρίζω τώρα ποιο το πάνου, ποιο το κάτω

(*Επιτάφιος*, 1936)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, ως προς τη μορφή του εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)

α.2. Να βρείτε δύο (2) μορφικά του χαρακτηριστικά που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. (**10 μονάδες**)

α.3. Το απόσπασμα προέρχεται από τη μεγάλη ποιητική σύνθεση του Γιάννη Ρίτσου *Επιτάφιος*. Να εντοπίσετε δύο (2) λέξεις ή φράσεις του που επιβεβαιώνουν τον θρηνητικό χαρακτήρα στον οποίο παραπέμπει ο τίτλος. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ Το ποίημα *Επιτάφιος* εμπνεύστηκε ο Γιάννης Ρίτσος συγκινημένος από τον θρήνο της μάνας που έχασε το παιδί της την Πρωτομαγιά του 1936.

² μπασιά : η είσοδος

³ δέντρο με κίτρινο μωρωδάτο λουλούδι

⁴ ζεστό

β

β.1. Στις τρεις τελευταίες στροφές κυριαρχεί το εκφραστικό σχήμα της αλληγορίας (της εκτεταμένης δηλαδή μεταφοράς ή παρομοίωσης). Να εντοπίσετε το σχήμα αυτό και να αποκαλύψετε αυτό που πραγματικά ο ποιητής εννοεί. **(10 μονάδες)**

β.2. Με άξονα το χρόνο (πριν και μετά) το ποίημα χωρίζεται σε δύο ενότητες. Να τις διακρίνετε. **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε δύο (2) μεταφορές, δύο (2) εικόνες και μία (1) παρομοίωση στις πέντε πρώτες στροφές. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΔΙΑΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (1911-2004)

Ματωμένα χρώματα (απόσπασμα)

[...]

Απ' τ' αδέρφια μου ξεχώριζα το Γιώργη· αυτός με καταλάβαινε πριν ανοίξω το στόμα μου και συμφωνούσε πάντα μαζί μου. Ήτανε κάπου δεκαοχτώ μήνες μικρότερός μου. Ευαίσθητο, ντελικάτο παιδί, με κάτι περίεργα μακρουλά, λεπτά δάχτυλα που τα καμαρώνανε τα κορίτσια, γιατί κανένας άλλος δεν τα είχε στο χωριό. (Ολουनों μας τα χέρια ήτανε σκληρά, πετρωμένα από τις βαρείες δουλειές και μοιάζανε με ξύλινα).

Ο Γιώργης κρατούσε πάντα μολύβι, κάρβουνο και ασβεστόπετρα και, όταν δεν τον βλέπανε οι μεγάλοι, ζωγράφιζε ζώα, ανθρώπους, τοπία. Μια μέρα που τον έστειλε σε αγώι ο πατέρας να οδηγήσει έναν ξένο στα ερείπια της Έφεσος, γέμισε ο καλός σου φιγούρες τα μάρμαρα. Τότες ο ξένος του είπε: «Εσύ καλό ζωγκράφο» και πήρε τη διεύθυνση μας και του 'στειλε με το ταχυδρομείο μπογιές και πινέλα. Από τότε ο Γιώργης έκανε ζουγραφίες χρωματιστές· έφτιαχνε δεσποτάδες και Άγιους και Παναγιές και καπετάνιους της επανάστασης του '21. Ο πατέρας έπαιρνε τα έργα του και τα πουλούσε στα πανηγύρια, πότε κρυφά και πότε φανερά.

Τα τέσσερα μεγαλύτερα αδέρφια μου δουλεύανε πάντα περισσότερο απ' όσο αντέχανε· χαράμι ψωμί κανείς δεν έτρωγε. Η Σοφία μας σαν πρωτοπαίδι σήκωσε όλο το βάρος της φαμελιάς· στάθηκε δεύτερη μάνα μας, ώρες γερτή στη σκαφίδα, στο βελόνι, στη φουφού και στα χωράφια. Δεν ξέρω αν ποτέ βρήκε τον καιρό να δει σε καθρέφτη πόσο γλυκιά ήτανε - σαν Παναγιά Ελεούσα. Κείνοι που δεν μπορούσαν να της το πούνε και να τη σφίζουνε στην αγκαλιά τους, δεν προκάνανε. Δυο άντρες την αγαπήσανε με πάθος και της επεράσανε αρραβώνα· κι οι δυο σκοτωθήκανε· ο ένας στον πόλεμο του '12 κι ο άλλος στον πόλεμο του '14.

Πολλά πικράθηκε τούτη η μεγάλη αδερφή· άτολμη και σεμνή πίστεψε πως τόσο ήτανε το δικό της μερτικό στη χαρά και άλλο δε σήκωσε μάτι να δει άντρα. Είχανε σκιαχτεί και τα παλικάρια του χωριού και δεν τηνε ζυγώνανε. Λέγανε: «Όποιος αγαπήσει τη Σοφία, πεθαίνει· το 'χει το ριζικό της». Έτσι στράγγισε και στέγνωσε και γέρασε η καρδιά της πρόωρα. Τίποτα δε ζητούσε· έδινε ό,τι μπορούσε. Τ' αγόρια μετά τη Σοφία, ο Κώστας, ο Πανάγος κι ο Μιχάλης βαδίζανε στ' αχνάρια του πατέρα. Τα γράμματα δεν τα παίρνανε, όμως κουμαντάρανε τη γη. Είχανε δύναμη και αντοχή βουβαλιού και προκοπή περίσσια. Τούτοι βγάλανε ασπροπρόσωπο τον πατέρα. Σαν ξεπετάχτηκαν και πέσανε με τα μούτρα στη δούλεψη της γης και πιάσαμε και κανένα δυο καλές σοδειές σταφίδα, στα σύκα και στα καπνά και βγάλαμε το χρέος απ' το ένα χτήμα και ξεχρεώσαμε και δεύτερο και τρίτο, ο γερο Δημητρός ο Αζιώτης, έβαλε στραβά τη φέσα του· γέλασε το αχείλι του, μέρεψε, έβγαινε στρωτή κουβέντα απ' το στόμα του, κι ας ήτανε πάντα στυφός, σφιχτός και κακότροπος. Για να καταλάβετε πώς τα βόλεψε ένας γεροχωριάτης, με παστρικά χέρια, να φτιάξει από το τίποτα μια καλή σερμαγιά, πρέπει να σας ιστορήσω τι σόι ήτανε ο τόπος μας και ποια η ζωή μας στην Τουρκία πριν ξεσπάσουν οι Βαλκανικοί πόλεμοι το '14.

Αν υπάρχει αυτό που λένε παράδεισος, το χωριό μας, ο Κιρκιντζές, ήτανε ένα δείγμα του. Κοντά στο θεό ζούσαμε, ψηλά, ανάμεσα σε κατάφυτα βουνά και ξαγναντεύαμε ολόκληρο τον καρπερό κάμπο της Έφεσος, που ήτανε δικός μας ίσαμε

τη θάλασσα, ώρες δρόμο, όλο συκοπαχτσέδες και λιόδεντρα, καπνά, μπαμπάκια, στάρια, καλαμπόκια και σουσάμια.

Μεγαλοτσιφλικάδες δεν είχαμε στον Κιρκιντζέ να ρουφούν το μεδούλι μας· δύσκολο να μας φάει εμάς, κείνη την εποχή τ' αμανάτι¹. Ο κάθε χωριανός ήτανε νοικοκύρης στη γη του. Είχε το δίπατο σπίτι του, είχε τον εξοχικό κουλά του, με μποστάνια, καρυδιές, μυγδαλιές, μηλιές, αχλαδιές και κερασιές. Και δεν ξεχνούσε να φυτεύει κι ανθόκηπους για το κέφι του. Τι του στοίχιζε σαν είχε κείνα τα γάργαρα νερά και τα πηδηχτά ρυάκια, που κελάρυζαν χειμώνα καλοκαίρι! Όταν μέστωνε το στάρι και το κριθάρι, τα χωράφια μας μοιάζανε με χρυσαφένιες θάλασσες. Μα σαν τις ελιές μας καμαρωτές δε θ' αντάμωνες πουθενά· ο καρπός του άφθονος, κρουστός, γυαλιστερός - σωστές θραυερές αραπινίτσες. Για τον τόπο μας μεγάλο έσοδο ήταν το λάδι· μα το χωριάτικο κεμέρι² γέμιζε λίρα από τα σύκα, ζακουστά όχι μονάχα στο βίλαέτι τ' Αϊντινιού, μα σ' ολόκληρη την Ανατολή και στην Ευρώπη και στην Αμερική. Ψιλόφλουδα, μεταξένια σύκα, ζαχαροπασπαλισμένα μ' ολόχρυσο μελένιο χυμό, μ' όλη τη θέρμη και τη γλύκα της Ανατολής.

[...]

(Ματωμένα χρώματα, 1962)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε δύο (2) βασικά και τρία (3) δευτερεύοντα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. (10 μονάδες)

α.2. Να επισημάνετε τις σχέσεις που συνδέουν τα πρόσωπα της αφήγησης μεταξύ τους. (5 μονάδες)

α.3. Να περιγράψετε τον τόπο με τον οποίο συνδέεται η αφήγηση βασιζόμενοι κυρίως στις δύο τελευταίες παραγράφους του κειμένου. (10 μονάδες).

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε το χαρακτήρα της γυναικείας μορφής που εμφανίζεται στο απόσπασμα. (10 μονάδες)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται ο χαρακτήρας του πατέρα. (5 μονάδες)

β.3. Να εντοπίσετε το πρόσωπο της ιστορίας που ξεχωρίζει περισσότερο από τα άλλα ο αφηγητής (2 μονάδες) καθώς και την «ιδιαιτερότητα» που διακρίνει το πρόσωπο αυτό. (3 μονάδες) Να εξηγήσετε το λόγο για τον οποίο ο αφηγητής αισθάνεται μεγαλύτερη οικειότητα μ' αυτό το πρόσωπο. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ ενέχυρο ή εγγύηση

² δερμάτινη ζώνη με ειδικές θήκες, στις οποίες φυλούσαν τα χρήματά τους σε παλαιότερες εποχές.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ (1890-1953)

Από τη «Δέηση στον παραστάτη άγγελο»

Άγγελε, που παράστεκες την παιδική ψυχή μου,
που τα μεγάλα σου φτερά μου τ' άπλωνες σκεπή μου

τις άγριες νύχτες που η βροχή τα τζάμια κροταλούσε
κι ο μανιασμένος άνεμος όλο το σπίτι εσειούσε

κι εγώ αγρυπνούσα κι έτρεμε σαν το πουλί η καρδιά μου
μη σπάσουν τα παράθυρα-και μπουν στην κάμαρά μου.

Με χάχανα και μουγκρητά, για να σταθούν εμπρός μου
τζουτζέδες, καλικάντζαροι, στοιχειά του κάτω κόσμου...

Άγγελε, που 'δινες ζωή, λαλιά σε κάθε πράμα,
που 'κανες κάθε ημέρα καινούριο να 'ναι θάμα...

σαν περιστέρι να σε βρει στέλνω την προσευχή μου,
για να 'ρθεις παραστάτης μου και πάλι στη ζωή μου...

Άγγελε, στείλε μου ξανά τα παιδικά μου χρόνια,
όπως γυρνάνε στις παλιές φωλιές τα χελιδόνια,

και στόλισέ μου τη ζωή την άχαρη με μάγια
όπως στολίζουν μια εκκλησιά με σμύρτα και με βάγια...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**
α.3. Να αξιολογήσετε αν ο τίτλος του κειμένου ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο παραπέμποντας στους σχετικούς στίχους. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε στο κείμενο τα εξής σχήματα λόγου: α) μία (1) οπτική εικόνα, β) μία (1) ακουστική εικόνα γ) δύο (2) παρομοιώσεις, δ) δύο (2) μεταφορές. **(12 μονάδες)**
β.2. Να σχολιάσετε τη χρήση των αποσιωπητικών στο ποίημα. **(5 μονάδες)**
β.3. Ο ποιητής χρησιμοποιεί κυρίως το πρώτο και δεύτερο ενικό ρηματικό πρόσωπο. Να δώσετε από ένα σχετικό παράδειγμα στο ποίημα **(2 μονάδες)** και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ(1909 - 1990)

Ειρήνη

Τ' όνειρο του παιδιού είναι η ειρήνη
Τ' όνειρο της μάνας είναι η ειρήνη
Τα λόγια της αγάπης κάτω απ' τα δέντρα
είναι η ειρήνη.

Ο πατέρας που γυρνάει τ' απόβραδο
μ' ένα φαρδύ χαμόγελο στα μάτια
μ' ένα ζεμπίλι¹ στα χέρια του γεμάτο φρούτα
και οι σταγόνες του ιδρώτα στο μέτωπό του
είναι όπως οι σταγόνες του σταμιού
που παγώνει το νερό στο παράθυρο,
είναι η ειρήνη.

Όταν οι ουλές απ' τις λαβωματιές
κλείνουν στο πρόσωπο του κόσμου
και μες στους λάκκους που 'καψε η πυρκαγιά
δένει τα πρώτα της μπουμπούκια η ελπίδα
κι οι νεκροί μπορούν να γείρουν στον πλευρό τους
και να κοιμηθούν δίχως παράπονο
ξέροντας πως δεν πήγε το αίμα τους του κάκου,
είναι η ειρήνη.

Ειρήνη είναι η μυρουδιά του φαγητού το βράδυ,
τότε που το σταμάτημα του αυτοκινήτου στο δρόμο
δεν είναι φόβος,
τότε που το χτύπημα στην πόρτα
σημαίνει φίλος,
και το άνοιγμα του παραθύρου κάθε ώρα
σημαίνει ουρανός,
γιορτάζοντας τα μάτια μας
με τις μακρινές καμπάνες των χρωμάτων του,
είναι ειρήνη.

Ειρήνη είναι ένα ποτήρι ζεστό γάλα
κι ένα βιβλίο μπροστά στο παιδί που ξυπνάει,
τότε που τα στάχνα γέρνουν το 'να στ' άλλο λέγοντας:
το φως, το φως
και ξεχειλάει η στεφάνη του ορίζοντα φως,
είναι η ειρήνη.

¹ καλάθι

Τότε που οι φυλακές επισκευάζονται να γίνουν βιβλιοθήκες,
τότε που ένα τραγούδι ανεβαίνει από κατώφλι σε κατώφλι τη νύχτα,
τότε που τ' ανοιξιάτικο φεγγάρι βγαίνει απ' το σύγνεφο
όπως βγαίνει απ' το κουρείο της συνοικίας
φρεσκοξυρισμένος ο εργάτης το Σαββατόβραδο,
είναι η ειρήνη.

Τότε που η μέρα που πέρασε,
δεν είναι μια μέρα που χάθηκε,
μα είναι η ρίζα που ανεβάζει τα φύλλα της χαράς μέσα στο βράδυ
κι είναι μια κερδισμένη μέρα κι ένας δίκαιος ύπνος,
που νιώθεις πάλι ο ήλιος να δένει βιαστικά τα κορδόνια του
να κυνηγήσει τη λύπη απ' τις γωνιές του χρόνου,
είναι η ειρήνη.

Ειρήνη είναι οι θημωνιές² των αχτίνων στους κάμπους του καλοκαιριού
είναι τ' αλφαβητάρι της καλοσύνης στα γόνατα της αυγής.
Όταν λες: αδελφές μου, - όταν λέμε: αύριο θα χτίσουμε.
όταν χτίζουμε και τραγουδάμε,
είναι η ειρήνη.

Η ειρήνη είναι τα σφιγμένα χέρια των ανθρώπων
είναι το ζεστό ψωμί στο τραπέζι του κόσμου
είναι το χαμόγελο της μάνας
Τίποτ' άλλο δεν είναι η ειρήνη.
Και τ' αλέτρια που χαράζουν βαθιές αυλακιές σ' όλη τη γη,
ένα όνομα μονάχα γράφουν:
Ειρήνη.
Τίποτ' άλλο. Ειρήνη.

Πάνω στις ράγες των στίχων μου
το τραίνο που προχωρεί στο μέλλον
φορτωμένο στάρι και τριαντάφυλλα,
είναι η ειρήνη.

Αδέρφια,
μες στην ειρήνη διάπλατα ανασαίνει όλος ο κόσμος
με όλα τα όνειρά μας
Δώστε τα χέρια αδέρφια μου,
αυτό 'ναι η ειρήνη.

(*Αγρόπνια*, 1954)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. (6 μονάδες).

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τρία σχετικά

² Θημωνιά: σωρός από δεμάτια σταχρών για αλώνισμα

χαρακτηριστικά στο ποίημα. (9 μονάδες).

α.3. Ο ποιητής επιλέγει να χρησιμοποιεί στο τέλος κάθε στροφικής ενότητας τη λέξη «ειρήνη». Να αιτιολογήσετε αυτή του την επιλογή. (10 μονάδες).

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε πέντε (5) μεταφορές στο κείμενο. (10 μονάδες)

β.2. Να καταγράψετε πέντε (5) λέξεις του κειμένου που αναφέρονται στο φυσικό τοπίο και πέντε (5) λέξεις που αναφέρονται στο αστικό τοπίο (δηλ, στην πόλη). (10 μονάδες)

β.3. Να σχολιάσετε τη λειτουργία του πρώτου πληθυντικού προσώπου στην τελευταία (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ (1884-1951)

Παλαμάς¹

Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...
Βογκήστε τύμπανα πολέμου... Οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα !

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα ! Ένα βουνό
με δάφνες αν υψώσουμε ως το Πήλιο κι ως την Όσσα,
κι αν το πυργώσουμε ως τον έβδομο ουρανό,
ποιόν κλει², τι κι αν το πει η δικιά μου γλώσσα;

Μα εσύ Λαέ, που τη φτωχή σου τη μιλιά,
Έρωας την πήρε και την ύψωσε ως τ' αστέρια,
μεράσου τώρα τη θεική φεγγοβολιά
της τέλειας δόξας του, ανασήκωσ' Τον στα χέρια

γιγάντιο φλάμπουρο κι απάνω από μας
που τον υμνούμε, με καρδιά αναμμένη,
πες μ' ένα μόνο ανασασμόν: «Ο Παλαμάς !»,
ν' αντιβογκήσει τ' όνομά του η οικουμένη !

Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...
Βογκήστε, βούκινα πολέμου... Οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα !

Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα ! Ένας λαός,
σηκώνοντας τα μάτια του τη βλέπει
κι ακέριος φλέγεται ως μες τ' άδυτο ο Ναός,
κι από ψηλά νεφέλη Δόξας Τόνε σκέπει.

Τι πάνωθέ μας, όπου ο άρρητος παλμός
της αιωνιότητας, αστράφτει αυτήν την ώρα
Ορφέας, Ηράκλειτος, Αισχύλος, Σολωμός
την άγια δέχονται ψυχή την τροπαιοφόρα,

που, αφού το έργο της θεμέλιωσε βαθιά
στη γην αυτήν με μιαν ισόθεη Σκέψη,

¹ Το ποίημα διαβάστηκε από τον Άγγελο Σικελιανό στην κηδεία του ποιητή Κωστή Παλαμά, στις 28 Φεβρουαρίου 1943, κατά τη διάρκεια δηλ. της γερμανικής κατοχής. Η κηδεία του Παλαμά μετατράπηκε σε διαδήλωση υπέρ της ελευθερίας του τόπου.
² περικλείει

τον τρισμακάριο τώρα πάει ψηλά τον Ίακχο³
με τους αθάνατους θεούς για να χορέψει...

Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα πέρα ως πέρα...
Βόγκα Παιάνα! Οι σημαίες οι φοβερές
της Λευτεριάς ξεδιπλωθείτε στον αέρα !

(1943)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα (4) σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**
α.3. Το ποίημα είναι ένας ύμνος στον Παλαμά και στην ποίησή του. Να το αποδείξετε επισημαίνοντας δύο (2) σχετικούς στίχους του κειμένου. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε στο κείμενο τα εξής σχήματα λόγου: α) μία (1) ακουστική εικόνα, β) μία (1) οπτική εικόνα, γ) δύο (2) μεταφορές και δ) μία (1) προσωποποίηση. **(10 μονάδες)**
β.2. Η γλώσσα του Σικελιανού είναι έντονα ποιητική. Να αποδείξετε τη θέση αυτή παραθέτοντας πέντε (5) σχετικές λέξεις/φράσεις από το κείμενο. **(5 μονάδες)**
β.3. Στην αρχή, στη μέση και στο τέλος του ποιήματος συναντάμε την ίδια στροφή ελαφρώς παραλλαγμένη. Να σχολιάσετε την επιλογή αυτή του ποιητή. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

³ Ίακχος: θεός των Ελευσινίων Μυστηρίων, γιος της Δήμητρας.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ

Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΜΑΡΙΑ ΚΕΝΤΡΟΥ-ΑΓΑΘΟΠΟΥΛΟΥ (γεν. 1931-)

Αγαπούλα (απόσπασμα)

[...]

Τον άλλο μήνα πήγαν οι απέναντι στο σπίτι της οικογενειακώς να δώσουν το «λόγο» και, καθώς τσουγκρίζαν τα μικρά ποτηράκια με το λικέρ, άνοιξε άξαφνα το στόμα της η Αγαπούλα και είπε στον Παύλο «μακάρι εμείς οι δυο να ζήσουμε ευτυχισμένοι», κι εκείνος την κοίταξε γλυκά με τα βαθουλωτά γαλανά του μάτια και της απάντησε έτσι μόνο, «θα σου κάνω όλα τα χατιράκια, θα το δεις», κι η Αγαπούλα αισθάνθηκε μια περίεργη χαρά, ότι κάτι μεγάλο αλλά παράξενο γινόταν εκείνη την ώρα στη ζωή της, ένιωθε τώρα ότι είχε ένα «ονόρε»¹ απέναντι στις ξαδέλφες του Παύλου που ήταν φίλες της παιδικές, μια αρραβωνιασμένη κοπέλα ήταν πια, που θα παντρευόταν, θα είχε δικό της σπίτι, θα κοίταζε απ' τα παράθυρα της τις εικόνες μιας άλλης γειτονιάς — αυτό προπάντων της έφερνε μια ξεχωριστή ευχαρίστηση, αυτό το σεργιάνισμα σε νέα τοπία, σαν μια εξερεύνηση της ίδιας της ζωής της.

Τα σκεφτόταν όλα αυτά εκείνη τη στιγμή μέσα σε μια ζάλη, σαν να τα ζούσε κιόλας — ίσως να 'ταν κι απ' το λικέρ, καθώς ήταν αμάθητη στα ηδύποτα —, μόνο που όλ' αυτά δεν τα 'νιωθε σαν μια αρχή αλλά σαν ένα τετέλεσθαι στη ζωή της, κι αυτό την τάραζε σαν να την κεραυνοβόλούσε το ίδιο της το κεφάλι, και μόνο ο πατέρας της την έβγαλε απ' αυτή την ανεξήγητη αντάρα όταν άκουσε τη φωνή του, σαν να 'βγαινε από ένα βαθύ πηγάδι, «πόσα παίρνει ο γιος σου, συμπέθερε;», κι ο κύριος Απόστολος είπε «χίλιες διακόσιες, αγαπητέ μου, χίλιες διακόσιες δραχμές το μήνα», κι ο πατέρας της τον ξαναρώτησε, σαν ν' απευθυνόταν στον εαυτό του, «θα τους φτάνουν, λες;», κι ο κύριος Απόστολος απάντησε «εγώ εδώ είμαι, συμπέθερε».

Μια μέρα του Νοέμβρη, ένα μήνα μετά το γάμο τους - το κρύο έκοβε μύτες έξω -, πήγε στο σπίτι του Παύλου ο πατέρας του και βρήκε την Αγαπούλα κουκουλωμένη ως το λαιμό με μια κουβέρτα, ασάλευτη πάνω στο ντιβάνι, «αύριο θα πάω να σας φέρω σόμπα και μπουριά», είπε αποφασιστικά, και χωρίς να βγάλει το παλτό του κάθισε άκρη άκρη στα πόδια της νύφης του κι άναψε ένα τσιγάρο με χέρια αμύχανα μαζί και στεναχωρεμένα.

Ο Πέτρος, φίλος γκαρδιακός του Παύλου, έπιασε σε λίγο το ακορντεόν και με την «Κομπαρσίτα» χόρεψαν τανγκό τα λιγοστά ζευγάρια.

¹ κοινωνικό κύρος

Η μητέρα της Αγαπούλας, ήσυχη και σοβαρή, ντυμένη με τα πιο καλά της, παρακολουθούσε κρυφά και φανερά το νέο ζευγάρι, ενώ η κυρία Ρωζάνη-Ρωξ καμάρωνε για την «επιτυχία» της, όλο και φούσκωναν τα ευτραφή στήθια της κι όλο έστρεφε, με το ποτήρι στο χέρι, στη μάνα του Παύλου, λέγοντας «να σας ζήσουν, Ευτέρπη μου, και καλήν την στέψιν».

Αργά τη νύχτα, που είχαν φύγει όλοι κι άδειασε το σαλόνι σαν να μην είχε συμβεί τίποτα και μόνο τα λουλούδια στα βάζα μαρτυρούσαν το «γεγονός», η Αγαπούλα πήγε αμίλητη και χόθηκε κάτω απ' τα σκεπάσματά της ως το κεφάλι και πάτησε ένα κλάμα, μα τι κλάμα, έκλαιγε με αναφιλητά ως τα ξημερώματα και δεν ήξερε γιατί έκλαιγε, τα μάτια της πονούσαν πολύ, τόσο που δεν μπορούσε ούτε να τ' ανοίξει ούτε να τα κλείσει, τι παθαίνω, μωρέ, τι μου συμβαίνει και δεν μου κολλάει ύπνος; έλεγε μέσα της.

Προσπαθούσε, απ' την άλλη μεριά, ζόριζε τον εαυτό της να βρει κάτι να την καλμάρει, και μόνο όταν της ήρθε στο νου το ραντεβού με τις φιλενάδες της για σινεμά έλαμψε μέσα στα σπλάχνα της μια έξαλλη σχεδόν χαρά παιδιού, σαν να 'ταν αυτό η μόνη διέξοδος της ζωής της ή ο μόνος λόγος της ύπαρξής της.

(Η παραίτηση, Κέδρος, 2002)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να κατονομάσετε τα πρόσωπα, τα οποία αναφέρονται στο κείμενο. **(14 μονάδες)**
- α2.** Να αναγνωρίσετε δύο διαφορετικά χρονικά επίπεδα στην αφήγηση. **(6 μονάδες)**
- α3.** Να προσδιορίσετε το χώρο, στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β1.** Να περιγράψετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. **(10 μονάδες)**
- β2.** Να καταγράψετε τις αντιδράσεις της Αγαπούλας, μετά την αποχώρηση των καλεσμένων. **(5 μονάδες)**
- β3.** Στο τέλος του κειμένου βλέπουμε ότι τα αισθήματα της ηρωίδας μεταβάλλονται. Να επισημάνετε αυτή τη μεταβολή **(5 μονάδες)** και να την αιτιολογήσετε. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ (1849-1923)

Η Αγγέλικα (απόσπασμα)

Έγινε μεγάλη ταραχή σαν πρωτοφάνηκε στο χωριό η Αγγέλικα. Συνηθισμένος ο κόσμος από τις ντροπαλές και συμμαζεμένες χωριατοπούλες, βλέπει άξαφνα μέσα στο χωριό μια κοπέλλα, που τους φάνηκε σα θεά. Πρώτο, που είταν κάτασπρη σα να μην την είδε ήλιος ποτές, δεύτερο, πρόσχαρη, γελαζόμενη και ζωηρή, που τους τρέλλαινε σα γελούσε και τους έδειχτε τα μεγάλα της τα δόντια. Τρίτο, που δε φορούσε χωριάτικα, μόνο της χώρας φορέματα. Μα τι πρώτο, και τι δεύτερο, και τι δέκατο. Είτανε να τηνε βλέπης και να μη χορταίνης.

Επανάσταση έφερε στο χωριό η Αγγέλικα. Οι καλοί χωριανοί δεν το λογάριζαν τέτοιο κακό. Ο σκοπός τους είταν αθώς. Αυτοί ζητούσανε μια καλή δασκάλισσα, να μάθη τα κορίτσια τους γράμματα. Γράφουνε λοιπό στη χώρα, και σε λιγάκι έρχεται η Αγγέλικα.

Σκολειό χτισμένο δεν είχαν ακόμα. Της νοικιάζουν ένα σπιτάκι, και μέσα σ' αυτό το σπιτάκι άρχισε η Αγγέλικα να πολιτίζει του χωριού τα κορίτσια. Ως εδώ η δουλειά πήγαινε καλά. Τα κορίτσια μάθαιναν πως το ψωμί δεν τρώγεται μέσα στο βιβλίο α δε γίνη άρτος, και σαν τέλειωναν τα μαθήματα άρχιζε ταργόχειρο. Καί το βράδυ, σαν πηγαίνανε στα σπίτια τους, άλλη έδειχτε στον πατέρα της μιμπιλές¹, άλλη παντούφλες, κι άλλη κεντημένες καπνοσακούλες. Κι ο πατέρας τάβλεπε αυτά και καμάρωνε που τέλος πάντων είδαν ανθρωπισμό τα κορίτσια.

Η δουλειά όμως δε σταμάτησε ως εδώ. Οι μεγάλες οι κοπέλλες, που δεν μπορούσαν πια να πάνε σκολειό, δεν έπρεπε να μείνουν κι αυτές πίσω. Πώς να βγουν οι μικρότερες αδερφάδες πιο άξιες και πιο χαριτωμένες στον κόσμο! Ρίχτουνται λοιπόν της Αγγέλικας κι ησυχία δεν της αφήνουν. Νυχτέρι δε γίνονταν, που να μην την έχουνε στη μέση να λήη ιστορίες, να ζηγά συνήθειες της χώρας, να τραγουδάη τραγούδια της χώρας, να κόβη και να ράβη, κι αυτές να λησμονούν κάθε χωριάτικο παιχνίδι, τραγούδι και παραμύθι, και να κάθονται σα μαγεμένες ν' ακούν την Αγγέλικα.

Είναι αλήθεια πως σαν έφευγε η δασκάλισσα στο σπιτάκι της οι χωριατοπούλες, –πώς να την ξεχάσουν την τέχνη!– της κάνανε χίλια περιγέλοια της κακόμοιρης! Άλλη να μιμάται τη φωνή της, άλλη τασυνήθιστα τα λόγια της, άλλη τη μαριόλική² της ματιά. Αθώα περιγέλοια, δίχως ζούλια και δίχως κακία, έτσι να της βρουν κατιτίς να γελάσουν. Και σα σκάνανε στο γέλοιο, άρχιζαν πάλι να της θαμάζουν τα κόκκινα χείλη, τα κάτασπρα δόντια, το μικρό ποδαράκι, την περπατηξιά της, τα στολιδάκια της, τις φορεσιές της, όλη της τη χάρη και την ομορφιά.

Και με το βλέπε και θάμαζε, άρχισαν οι χωριατοπούλες ν' αλλάζουνε συνήθειες. Η αλλαγή αυτή είτανε βέβαια σιγανή κι απ' έξω μοναχά. Το φυσικό της δεν μπορούσε να τ' αλλάξ' η χωριατοπούλα. Άλλαζε το λοιπό μερικά λόγια, μερικά φερσίματα, μερικά φορέματα και στολίδια. Κι αυτό ίσια ίσια είταν που τους έκαμε τους

¹ είδος πλεκτής δαντέλας

² ναζιάρικη

χωριανούς να μην την καλοβλέπουν τη λουσάτη εκείνη τη μάγισσα. Δεν έσωναν πια τώρα τα σπιτήσια τα τούλια και τα λινομέταξα, έπρεπε να φέρνουν κι από το μαγαζί λογής λογής κορδέλλες, κουμπιά και κουρέλλια. Και το χειρότερο, που η μίμηση δεν μπορούσε να είναι σωστή, κ' έβλεπες άξαφνα καπελλίνο και γερντάνι³ μαζί, ή φράγκικο φαρμπαλά⁴ και κοντογούνι⁵, ή κάτι τέτοιο. Ο πατέρας φυσικά δεν τα κοιτάζ' αυτά. Ο πατέρας μέσα του τα καμάρωνε ίσως. Εκείνο που τον πονούσε τον πατέρα ήταν η τσέπη, το έξοδο, αυτή ήταν η επανάσταση που έβλεπε ο νοικοκύρης και τον έπιανε τρομάρα. Κι όσο στολίζονταν η κόρη του, τόσο τη φύλαγε αυτός τη λιγδωμένη του γούνα, ή το μπαλωμένο του πόδημα.

Μήτε δω δε σταμάτησε το κακό. Η Αγγέλικα, καθώς είπαμε, είτανε ζωηρή και μιλητικά. Άρχισε λοιπό σιγά σιγά να ψαλιδίζει και της χωριατοπούλας η γλώσσα, κι ας είταν και κανένας ξένος μπροστά της. Καμιά φορά έλεγε και κατιτίς αδιάντροπο του πατέρα της. Οι προεστοί κι οι εφόροι είταν καλοί πατριώτες κι ήθελαν την πρόοδο του χωριού. Η νοικοκυρωσύνη τους όμως είταν κι από τον πατριωτισμό μεγαλύτερη, και κάθε φορά που έπαιζαν τα κομπολόγια τους στο καφενεδάκι τους συλλογιούνταν πώς να τη συμμαζέψουνε λιγάκι αυτήν τη δασκάλισσα. Να τη διώξουνε δεν ταίριαζε. Μια δασκάλισσα έπρεπε νάχουν. Ποιος ξέρει α δεν τους ήρχονταν και χειρότερη.

– Εγώ τονε βρήκα τον τρόπο, τους λέει μια μέρα ένας τους – Σπανό τον έλεγαν, αν και δεν είτανε σπανός. Να την παντρέψουμε τη δασκάλισσα. Θα νοικοκυρευτή και θα συχάση κι αυτή και μείς.

– Πού να την παντρέψης! Δεν άκουσες τι έλεγε τις προάλλες, της κόρης μου, πως είναι ντροπής να την παντρεύουν οι γονιοί της και να μη διαλέγη απατή⁶ της το παλικάρι της!

– Αι, την αφίνουμε λοιπόν και τονε διαλέγη απατή της. Λίγο τερτίπι⁷ κι έγινε η δουλειά.

Καλή τους τύχη που είχαν έναν ανοικονόμητο χουβαρντά⁸, τον πρωτομάστορα το Μυζήθρα. Πηγαίνει ο Σπανός μια βραδιά στην ταβέρνα, του ρίχτεται του Μυζήθρα, και με λίγα λόγια τον ετοιμάζει για το τερτίπι.

– Τι κάθεσαι και χάνεις τη νιότη σου και την ομορφιά σου; του λέει πού θα την ξαναβρής τέτοια Νεράιδα, τέτοιον αφρό, τέτοιον κρίνο; Τι καλλίτερο θες από μια τέτοια γυναίκα; Το δικό σου τόχεις, τι πειράζει α δεν έχη και προίκα; Τρέχα σκάρωσέ της μια πατινάδα⁹. Αν τη φοβάσαι την πατινάδα, ένα λουλούδι, μια πρόφαση, και τέλειωσε η δουλειά. Τι χάνουμε τα λόγια μας; Πήγαινε σπίτι της απόψε να κοιτάξης μην τύχη κι άρχισε να καθίζει ο καινούριος ο τοίχος. Πες πως σ' έστειλα γω. Μη φοβάσαι κάμε συ την αρχή, κι όσο για τα στερνά, έννοια σου, και γω είμαι δω.

Ο Μυζήθρας στην αρχή τα πήρε ολ' αυτά για κοροϊδέματα του κυρ Σπανού. Τον ήξερε πως αγαπούσε να πειράζει τον κόσμο, και δεν πολυπρόσεξε. Σαν πήγαινε όμως σπίτι του τη βραδιά εκείνη, ο Μυζήθρας δεν τραγουδούσε καθώς που συνήθιζε. Είτανε βυθισμένος σε παράξενες συλλογές. Ησυχία δεν είχε. Γιατί τάχα να κάμη τέτοιο χωρατό ο Σπανός; Γιατί να μην είναι κι αλήθεια; Τι χάνει να δοκιμάση; Αν πιτύχη ποιος άλλος μες στο χωριό θα έχη τέτοιο θησαυρό για γυναίκα; Α δεν πιτύχη

³ και γιορντάνι: το περιδέριο και ειδικότερα αυτό που αποτελείται από χρυσά ή ασημένια νομίσματα.

⁴ και φραμπαλάς: πλατιά πτυχωτή παρυφή γυναικείου φορέματος στο κάτω άκρο του, φαρδύς ποδόγυρος

⁵ γυναικείο, μανικωτό, μενεξελί, βελούδινο ζακέτο

⁶ μόνη της

⁷ τέχνασμα

⁸ άνθρωπος που ξοδεύει για τους άλλους χωρίς να τσιγκουνεύεται

⁹ ερωτικό μουσικό κομμάτι που τραγουδιέται με συνοδεία κιθάρας στους δρόμους τη νύχτα, μαντινάδα.

και το μάθη ο κόσμος, και της βγάλουν τραγούδι, ας όψεται ο Σπανός, που στάθηκε η αιτία. [...]

(*Νησιώτικες Ιστορίες*, Αθήνα, εκδ. Οίκος Φέξη, 1911)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα τρία πρόσωπα, τα οποία κατονομάζονται στο κείμενο. **(6 μονάδες)**

α2. Να αναγνωρίσετε τις ιδιότητες αυτών των τριών προσώπων. **(9 μονάδες)**

α3. Να προσδιορίσετε το χώρο με τον οποίο συνδέονται τα εξής πρόσωπα: α) οι προεστοί **(5 μονάδες)** και β) οι μεγάλες κοπέλες του χωριού. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. «Είναι αλήθεια... την ομορφιά.»: Να εντοπίσετε στο απόσπασμα στοιχεία από την εμφάνιση και τη συμπεριφορά της Αγγελίκας, τα οποία προκάλεσαν α)τη διακωμώδηση **(3 μονάδες)** και β) το θαυμασμό **(7 μονάδες)** στις κοπέλες του χωριού.

β2.«αυτή είταν η επανάσταση που έβλεπε ο νοικοκύρης και τον έπιανε τρομάρα»: Ποιο, κατά τη γνώμη σας, είναι το νόημα της φράσης; **(10 μονάδες)**

β3. Να σχολιάσετε την παραπάνω φράση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ (1849-1923)

Η Αγγέλικα (απόσπασμα)

Χτυπάει την πόρτα. Ανοίγει η παρακώρη¹, και μπαίνει μέσα ο πρωτομάστορας.

Η Αγγέλικα σηκώνεται μισοτρομασμένη. Στάθηκε σα λαμπάδα, με τα μαύρα της μάτια ορθάνοιχτα, σα να του έλεγαν τι θέλει εκεί τέτοια ώρα!

– Καλησπέρα σας, κι ένα λυχνάρι, της λέει, να ρίξω μια ματιά στο κατώγι², γιατί ο καινούριος ο τοίχος λεν πως καθίζει, και μ' έστειλε ο κυρ Σπανός να κοιτάξω.

– Μαρούλα, φωνάζει η Αγγέλικα, άναψ' ένα φως και δος το του Μάστορα να κοιτάξη. Ελπίζω πως δεν είναι τίποτε.

– Εγώ κοιτάξα καλά απ' έξω και να σας πω δεν παρατήρησα τίποτις. Ως τόσο ας δούμε κι από μέσα.

Κατεβαίνει στο κατώγι, και σε λιγάκι ξανανεβαίνει και λέει πως δεν έχει φόβο ο τοίχος, και να μην το κάμη μήτε λόγο, να μην τρομάξη ο κόσμος του κάκου, και δε στέλνει σκολειό τα κορίτσια του.

Εδώ στάθηκε μια στιγμή ο Μυζήθρας μπροστά της. Ο Μυζήθρας δεν είταν άσκημο παλικάρι. Είταν απηλός, μεγάλα καστανά μάτια και μικρό μουστάκι λεβέντικο, είταν και γλυκομίλητος. Έλα όμως που δέθηκε η γλώσσα του τώρα! Τι να της πη, που είταν κι η παρακώρη παρέξω!

– Ας δούμε μια και στο Σκολειό μέσα, λέει άξαφνα, εκεί που κοιτάζε γύρω τους τοίχους.

– Και παίρνει το λυχνάρι, και πηγαίνει μοναχός του στην κάμαρα του Σκολειού να συλλογιστή πώς ν' αρχίση την ομιλία.

– Λάτε να δήτε, της φωνάζει από μέσα.

Η Αγγέλικα πηγαίνει στην κάμαρα του Σκολειού.

Έφεγγε δεν έφεγγε μέσα στη μεγάλη εκείνη την κάμαρα με το μικρό το λυχνάρι. Η Αγγέλικα περπάτηξε λαφριά λαφριά και πήγε και στάθηκε μπροστά του σαν άγαλμα, με το αμελημένο³ της φόρεμα, με τα μαύρα της μάτια, με τον άσπρο το λαιμό της, και με τα δυο της χεράκια σφιγμένα κοντά στα στήθια σα να μισοκρύωνε.

– Αυτή τη χαραμάδα πρέπει να είδε ο κυρ Σπανός και φοβήθηκε. Λίγο σουβά θέλει και τίποτις άλλο. Το σπίτι είναι γερό, μας βγήκε και καλορρίζικο. Όλες μας οι κοπέλλες αθρωπεύουν εδώ μέσα.

– Καλωσύνη σας να το λέτε αυτό και του χαμογέλασε η Αγγέλικα.

– Δασκάλισσά μου, εμείς οι χωριανοί τα λέμε ίσια τα πράματα. Θα σας έλεγα και μια άλλη αλήθεια, α δε φοβούμουν πως ίσως το πάρετε άσκημα.

– Σαν τι αλήθεια; του κάνει η Αγγέλικα, και πάει ένα βήμα κοντήτερα του.

– Πως είναι μια ψυχή στο χωριό που πάει να τρελλαθή με τασάς⁴.

¹ κορίτσι που βοηθούσε στις δουλειές του σπιτιού

² το ημιυπόγειο ή ισόγειο τμήμα των παλαιών αστικών ή αγροτικών σπιτιών, που το χρησιμοποιούσαν ως βοηθητικό ή αποθηκευτικό χώρο.

³ αφρόντιστο

⁴ με εσάς

- Καλέ τι μου λες! Και ποια να είναι, να σε χαρώ, αυτή η ψυχή; πες μου το τώρα που δε μας ακού και κανένας.
 - Κι α θυμώσετε;
 - Σου το τάζω πως δε θυμώνω, όποιος κι αν είναι. Γιατί να θυμώσω;
 - Καλά, να σας το πω το λοιπόν. Είναι ένας, που δεν είναι γέρος, δεν είναι και φτωχός. Δεν ξέρει πολλά γράμματα, είδε όμως στον καιρό του λιγάκι κόσμο. Έξω την έμαθε την τέχνη του. Είναι λοιπόν και τεχνίτης. Δεν ξέρει να λήη τον πόνο του σα βιβλίο, ξέρει όμως να τον τραγουδάη σαν το πουλί μες στα δάση. Δεν ξέρει να χαιρετάη φράγκικα⁵, μα ξέρει ν' αγαπά και να χαδεύη ρωμαίικα⁶.
 - Και τόνομά του; ρωτάει η Αγγέλικα χτυπώντας το ποδαράκι της.
 - Δεν μπορώ να το πω τόνομά του· δεν αποκοτώ.⁷ Καί σταμάτησε ο Μυζήθρας.
 - Να είναι έτσι αψηλός, νόστιμος, παλικαράς, γλυκομίλητος; ρωτάει πάλι η Αγγέλικα γελώντας.
 - Δεν μπορώ, δεν μπορώ να σας πω. Πάει να σβύση ο νους μου σαν αυτό το λυχνάρι. Και βάζει το λυχνάρι σ' ένα θρανί, και κοιτάζει χάμω συλλογισμένος.
 - Τι έπαθες, παλικάρι μου; τι έχει ο καημένος!
- Γυρίζει τότες ο Μυζήθρας και την καλοκοιτάζει και της λέει:
*Δεν είναι πράμα ν' αρρωστά, πράμα να θανατώνη,
 Σαν την αγάπη την κρυφή που δεν ξεφανερώνει.*
- Η δασκάλισσα, αν και φυσικά κάτι έννοιωσε, ή όμως ήθελε να παίξη και να περάση την ώρα της, ή είχε όρεξη ν' ακούση κι άλλα, κι έκανε την ανήξερη ακόμα.
- Έχεις αγάπη μες στην καρδιά σου, καθώς βλέπω, του λέει. Και ποιά να είναι η άτυχη αυτή αγαπητικιά, που δεν το ξέρει τι πόνο την έχεις;
- Και της ρίχτει τώρα φλογερή ματιά ο Μυζήθρας, και της μουρμουρίζει:
*Αγγελικούλα ζάχαρη, κι Αγγελικούλα μέλι,
 Κι Αγγελικούλα κρυό νερό που πίνουν οι Αγγέλοι.*
- Δεν μπορούσε πια η Αγγέλικα να καμωθή πως δεν έννοιωθε. Αρχίσανε να της έρχονται σύγκρυα. Δεν είτανε φρόνιμο να μείνη κοντά του. Μπορούσε να σκύψη κιόλας να την φιλήση. Τραβήχτηκε λοιπό δυο βήματα, πήρε το συνηθισμένο τον αέρα της σαν έβλεπε ξένο, και,
- Λοιπό δεν έχει τίποτις ο τοίχος, του κάνει. Ας είσαι καλά για τον κόπο σου. Και πήγε μέσα. [...]

(Νησιώτικες Ιστορίες, Αθήνα, εκδοτ. Οίκος Φέξη, 1911)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να αναφέρετε τα δύο (2) βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(6 μονάδες)**
- α2.** Να εντοπίσετε το χώρο, στον οποίο διαδραματίζεται η σκηνή. **(5 μονάδες)**
- α3.** Να προσδιορίσετε τη σχέση των δύο βασικών προσώπων με αυτόν το χώρο. **(10 μονάδες)**
- α4.** Να αναφέρετε τη χρονική στιγμή κατά την οποία γίνεται η επίσκεψη που περιγράφεται στο κείμενο. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁵ όπως οι ευρωπαίοι

⁶ όπως οι έλληνες

⁷ κάνω αποκοτιά, αποτολμώ

β

- β1.** Ο Μυζήθρας επέλεξε να εξομολογηθεί τα αισθήματά του με στίχους τραγουδιών. Να παρουσιάσετε σε μια παράγραφο τα αισθήματα του ήρωα **(10 μονάδες)** και να σχολιάσετε αυτόν τον τρόπο εξομολόγησης. **(5 μονάδες)**
- β2.** Να καταγράψετε τις αντιδράσεις της Αγγέλικας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ (1849-1923)

Η Αγγέλικα (απόσπασμα)

Σα βγηκ' έξω από την αυλή, και κατέβαινε τον κατήφορο, και τονε χτύπησε τ' αγέρι, και συνέφερε, χάθηκε η ντροπή και του έμεινε η αγάπη. Καί σαν τράβηξε ακόμα παρακάτω, κ' είδε μπροστά του τον κάμπο, και το φεγγάρι να παίζει στα κύματα, ξύπνησε το χουβαρνταλίκι μες στην καρδιά του, και διαλάληξε¹ αμέσως ο κόσμος με το τραγούδι του:

Καλονυχτίζω μια ψυχή και τόνομα δε λέγω.

Κι α μελετήσω τόνομα βουρκώνουμαι και κλαίγω.

– Πήτε μου, πήτε μου κι άλλα, να σας χαρώ, απ' αυτά τα δαιμονισμένα σας λιανοτράγουδα, –έλεγε μια βραδινή στις κοπέλλες η Αγγέλικα, εκεί που έραβαν και κεντούσανε γύρω στου νυχτεριού το λυχνάρι. – Είναι γλυκά γλυκά και νόστιμα, είναι μυρωδάτα σαν το βασιλικό, πήτε μου κι άλλα, πεθαίνω για τα χωριάτικά σας αυτά τα ζουμπουλάκια, που τα καταφρονείτε, καημένες, μα δεν ξέρετε τι θησαυρό έχετε! Αχ, χωριό και πάλι χωριό! Πού να βρη κανένας τέτοιο νυχτέρι στη χώρα! Πού ν' ακούση τέτοια μοσκομυρισμένα τραγούδια! Θα τα μάθω, θα τα μάθω και γω αυτά τα τραγούδια. Δεν μπορώ πια να ζήσω δίχως αυτά.

Κι άρχισε αμέσως να ψιλοτραγουδάη σ' ένα σκοπό του χωριού:

Κυπαρισσάκι μου ψηλό, σκόψε να σου λαλήσω,

Έχω δυο λόγια να σου πω, κι απέ² να ξεψυχήσω.

Και δος του γέλοια οι κοπέλλες, που πήγανε να λωλαθούνε μαζί της.

– Τι όμορφα τα τραγουδάει, σα να γεννήθηκε στο χωριό η μαριολεμένη³ φωνάζανε.

– Μπα! και μήγαρη⁴ δε γεννήθηκα σε χωριό; Την καημένη με φέρανε στη χώρα μικρή μικρή, –μήτε μάννα είχα μήτε πατέρα. Ο καημένος ο θεός μου ο Παπά Φέστας με πήρε στη χώρα και με πρόκοψε. Τη θυμούμαι τη δύστυχη τη μάννα μου σα να είτανε χτες. Να! έτσι φαίνονται. Όλοι μου έλεγαν πως της έμοιαζα.

Και παίρνει μια μαγουλίκα⁵, και την τριγυρίζει στο κεφάλι της, και τις κοιτάζει με ήμερη και συλλογισμένη ματιά. Είταν αληθινή ζουγραφιά τώρα.

Οι χωριατοπούλες κάθονται και τη βλέπουν αμίλητες και συγκινημένες· δυο τρεις δάκρισαν κιόλας.

– Είσαι δική μας, Αγγέλικα, και βγάλτ' από το νού σου πως θα μας φραγκέψης, της λέει η μια τους, η μεγαλύτερη.

– Εγώ να σας φραγκέψω, αγάπη μου; Θεός να φυλάξη! Κοιτάξετε να μη με φραγκέψετε σεις τώρα που ξανάγινα πάλι χωριατοπούλα. Μια βδομάδα και θα μου τραγουδάς το τραγούδι της νύφης.

Έμειναν όλες ξερές. Βάζουν ταργόχειρα χάμω, βλέπουν η μια την άλλη, αρχινούν ένα τσιριχτό σα λωλές, πηδούν όρθιες, και τριγυρνούν την Αγγέλικα, να μάθουν τι τρέχει.

– Αφήστε με να σας τα πω. Να! απλό πράμα· αγάπησα ένα παλικάρι, και θα το πάρω. Μη ζουλέψετε. Δεν είναι καμιανής αρραβωνιαστικός. Είναι από τον άλλο το μαχαλά. Δεν είναι γέρος, δεν είναι και φτωχός. Δεν ξέρει πολλά γράμματα, ξέρει όμως την τέχνη του. Δεν μπορεί να μου την πη την αγάπη του σα βιβλίο, ξέρει όμως και τραγουδά σαν το πουλί μες στα δάση.

¹ αντήχησε

² έπειτα

³ κατεργάρα

⁴ μήγαρις, μήπως τάχα

⁵ κάλυμμα του κεφαλιού των χωρικών γυναικών, μαντίλα.

– Καί τόνομά του; φωνάζουν όλες.
– Τόνομά του; Ένα πράμα που γίνεται νόστιμο με το μέλι.
– Ο Μυζήθρας! φωνάζει η μεγαλύτερη.
– Λοιπόν εσύ που τον έννοιωσες, θάρθης να στολίσης τη νύφη. Ο γάμος γίνεται στο σπίτι του κυρ Σπανού.

Κι έτσι έγινε. Ο Σπανός πήρε όλη τη δουλειά απάνω του, σαν πατέρας της ο καημένος.

Η Αγγέλικα, και καλά να γίνη νύφη σωστή του χωριού. Μήτε οι τρέμουσες ⁶ λείπανε, μήτε τα χίλια άλλα τα στολίδια και τα γλέντια, που κάνουν τους χωριανούς να λεν το γάμο χαρά.

Όσο για το γαμπρό, αυτός πια συμμαζεμό δεν είχε. Ως και στη στεφάνωση απάνω έσκυψε κ' είπε του κυρ Σπανού:

– Είμαι Βασιλιάς, η Αγγέλικα είναι κορόνα μου, και του λόγου σου ο Βεζίρης μου.[...]

Νησιώτικες Ιστορίες, Αθήνα, εκδοτ. Οίκος Φέξη, 1911

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αντιστοιχίσετε τον Μυζήθρα, την Αγγέλικα και τις κοπέλες του χωριού με τους χώρους, στους οποίους βρίσκονται. **(9 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε το πρόσωπο, το οποίο πρωταγωνιστεί στην ιστορία. **(5 μονάδες)**

α3. Να αναφέρετε το σημείο της αφήγησης στο οποίο έχουμε αναδρομή στο παρελθόν. **(8 μονάδες)**
Τι εξυπηρετεί, κατά τη γνώμη σας, αυτή η αναδρομή; **(3 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να καταγράψετε τη φράση με την οποία η Αγγέλικα ανακοινώνει στα κορίτσια τον επικείμενο γάμο της. **(5 μονάδες)**

β2. Να επισημάνετε την αντίδραση των κοριτσιών. **(8 μονάδες)**

β3. Να περιγράψετε τον τρόπο με τον οποίο η Αγγέλικα αποκαλύπτει το πρόσωπο με το οποίο θα παντρευτεί. **(12 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁶ οι πούλιες (στολίδια)

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ (1866-1938)

Οι μενεξέδες¹

Το λεωφορείο σταμάτησε στη μέση του δρόμου. Οι επιβάτες γύρισαν με περιέργεια και κύταξαν τη γυναίκα που έμπαινε. Ήταν ντυμένη κατάμαυρα και φορούσε ένα μαύρο μαντύλι στο κεφάλι. Από κάτω απ' το μαντύλι ξεχειλίζαν τα ξανθά της μαλλιά και το πρόσωπό της είτανε μικρούτσικο σαν παιδικάκι, παραπονεμένο κι όμορφο.

Η γυναίκα κάθησε σε μια γωνιά με τα μάτια σκυμμένα κάτω. Κρατούσε στα χέρια της ένα μεγάλο μάτσο από μενεξέδες και είχε τη ματιά της καρφωμένη απάνω στα λουλούδια, σαν να μιλούσε όλη την ώρα μαζί τους. Στο χέρι της, ένα άσπρο παχουλό χεράκι, μια χρυσή βέρα άστραφτε στο μεσιανό δάχτυλο.

Ένας επιβάτης είπε κρυφά στον άλλον.

- Κάποια χήρα θα είναι.

Ο άλλος του είπε, λιγόνοντας τα μάτια του.

- Τι όμορφη που είναι!...

Ο πρώτος ξαναείπε.

- Το μαύρο μαντύλι την κάνει ωμορφότερη...

Ο δεύτερος αναστέναξε.

Οι δυο μαζί γύρισαν και την κύταξαν με γλυκά μάτια. Ο πρώτος ήτανε ξανθός, με μεγάλο μουστάκι και γαλανά μάτια. Ο δεύτερος μελαχρινός, χλωμός με λίγο μαύρο χνούδι απάνω απ' το χείλι του.

Η γυναίκα σήκωσε τα μάτια της και τους κύταξε, σαν να κατάλαβε πως μιλούσαν γι' αυτήν. Τα μάτια της όμως πέσανε απάνω στον μελαχρινό. Τα κατάμαυρα μαλλιά και γένεια, τα μάτια του μαύρα σαν την πίσσα, σαν ένα πένθος χυμένο απάνω στο χλωμό πρόσωπο, τράβηξαν τη θλιμμένη ψυχή της, σαν να ταίριαζαν με τον πόνο της. Χαμογέλασε κι έσκυψε πάλι απάνω στο μάτσο με τους μενεξέδες, και ξανάρχισε με τα λουλούδια την ομιλία που είχε διακόψει.

Σε λίγο άρχισε να διορθώνη τα λουλούδια με τα παχουλά, νευρικά της δάχτυλα. Δυο κλώνοι με μενεξέδες τής πέσανε κάτω στο πάτωμα. Ο μελαχρινός κύριος έσκυψε να τους σηκώσει. Τους πήρε και τους πρόσφερε στη γυναικούλα μ' ένα κίνημα ευγενικό. Εκείνη τον κύτταξε γλυκά και του είπε:

- Δεν πειράζει, κύριε. Κρατήστε τα, αν σας κάνουν ευχαρίστηση.

Ο μελαχρινός κύριος ευχαρίστησε τη γυναίκα μ' ένα γλυκό χαμόγελο, έφερε τους μενεξέδες στα χείλη του με μια βαθειάν αναπνοή που έμοιαζε σαν αναστεναγμός κι έπειτα τους έβαλε με προσοχή στην κουμπότρυπά του.

Στο στρίψιμο του δρόμου η γυναικούλα έγνεψε στον οδηγό. Ο οδηγός χτύπησε το κουδούνι, κι η γυναικούλα σηκώθηκε με χάρη, χαιρέτισε μ' ένα χαμόγελο τον μελαχρινό κύριον και κατέβηκε απ' το λεωφορείο.

Οι δύο επιβάτες γύρισαν απ' τα τζάμια και την κύταξαν. Με το κεφάλι σκυμμένο

¹ Στο κείμενο έχει διατηρηθεί η ορθογραφία της πρώτης έκδοσης.

πάντα τράβηξε τον δρόμο που πήγαινε στο νεκροταφείο, τον μεγάλο δρόμο με τα κυπαρίσσια.

Ο πρώτος επιβάτης είπε στο δεύτερο:

- Η καϋμένη. Πηγαίνει τους μενεξέδες στον τάφο του ανδρός της. Δεν τον έξεχασε ακόμα.

Ο δεύτερος δεν εμίλησε. Έσκυψε και μύρισε βαθειά απάνω στην κουμπότρυπά του το μπουκετάκι με τους μενεξέδες, που τους είχε μοιρασθεί μ' έναν πεθαμένο. Τα μάτια του λάμπανε από αγάπη κι από ζήλεια.

Το λεωφορείο τράβηξε το δρόμο του.

(*Αλήθεια και Ψέμα*, Αθήνα, Έκδοση Νουμά, 1907)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(9 μονάδες)**

α2. Να εντοπίσετε το χώρο, στον οποίο διαδραματίζεται η σκηνή. **(6 μονάδες)**

α3. Να δικαιολογήσετε τον τίτλο του διηγήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά του νέου, ο οποίος προκάλεσε το ενδιαφέρον της γυναίκας. **(8 μονάδες)** Να αιτιολογήσετε αυτή της την προτίμηση. **(5 μονάδες)**

β2. *Τα μάτια του λάμπανε από αγάπη κι από ζήλεια.* Να σχολιάσετε τα συναισθήματα του άντρα στον οποίο αναφέρεται το παραπάνω απόσπασμα. **(12 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ (1867-1951)

Στέλλα Βιολάντη (απόσπασμα)

Δεν περιγράφεται η χαρά του Χρηστάκη Ζαμάνου, όταν έλαβε το γράμμα. Το έδειξεν «υπό εχεμύθειαν» εις τους μισούς συναδέλφους του, το είπεν εις τους άλλους μισούς, και για πολλές ημέρες το κομψόν σωματείον των τηλεγραφητών δεν είχε άλλο θέμα ομιλίας. Αλήθεια, ήταν λιγάκι παράξενο: η Στέλλα που δεν ακούστηκε ποτέ; η Στέλλα που δεν εκοίταζε κανένα; η Στέλλα που επεριφρονούσε ακόμα και αυτόν; Α, ο Χρηστάκης είχε όλον το δικαίωμα να καυχάται, κι εκαυχάτο όσον μπορούσεν.

Ο Στέφενσων, ο άγγλος τηλεγραφετής, ο πρύτανις να πούμε του σωματείου, ανέλαβε να δώσει εις τον ευτυχή συνάδελφόν του μερικές συμβουλές, χρήσιμες για την περίστασιν:

- Και τώρα τι σκοπεύεις νά κάμης; του είπε. «Να μ' αγαπάς να σ' αγαπώ, για να περνούμε τον καιρό;» — όπως με τις άλλες; Α, μπα! μπα! Τέτοιο κορίτσι δεν το βρίσκεις κάθε μέρα. Εύμορφη, φρόνιμη, κι εκατό χιλιάδες προίκα το λιγώτερο... Ψέματα; Πρέπει να ωφεληθής από την ευκαιρία και να τη γυρέψης σε γάμο· γρήγορα μάλιστα, πριν να κρυώσει το πράγμα.

- Αλήθεια λες, μα πώς να κάμω;

- Να γράψης ένα γράμμα του πατέρα της· εις την Αγγλία εμείς έτσι κάνουμε.

Του καλάρωσε αυτό του Ζαμάνου, και αν δεν εταίριαζε με τις συνήθειες του τόπου, —όσο δεν εταίριαζαν και οι γκέτρες¹ που φορούσε,— πιάνει και κάνει μια γραφή στο γέρο Βιολάντη, και κοντολογής² του γυρεύει τη θυγατέρα του.

Χμ! τώρα είναι που δεν περιγράφεται ο θυμός και η απελπισία του Παναγή Βιολάντη, όταν έλαβεν αυτό το γράμμα!

Πολύ παράξενος άνθρωπος, ο Παναγής Βιολάντης, ο μεγαλέμπορος. Όση γλύκα και καλοσύνη έδειχνε το πρόσωπό του, με τα μαύρα μπαρμπετόνια³, το αιώνιο χαμόγελο και τα χρυσά γυαλιά, τόση σκληρότητα κι εγωισμόν έκρυβε μέσα στην ψυχή. Ήξερε να φορή στην εντέλεια την προσωπίδα του καλού, και για τέτοιον το είχε ο κόσμος· κατά βάθος όμως δεν υπήρχε στη χώρα πιο απότομος άνθρωπος. Σίδερο τυλιγμένο με μπαμπάκι ο χαρακτήρας του· κι έφθανε να έλθης σε κάπως στενότερη συνάφεια μαζί του, για να αισθανθής όλη του την τραχύτητα.

- Τι λέω-λέεις!! εφώναξεν, άμα ετελείωσε το γράμμα του Ζαμάνου.

Το μέτωπό του εζάρωσε, τα ματόφρυδα εσκεπάσθησαν με μαύρο σύννεφο, και από τα χρυσά γυαλιά εξέφυγεν η πρώτη αστραπή.

¹ γκέτα: δερμάτινο περίβλημα της κνήμης, περικνημίδα

² εν συντομία

³ φαβορίτες

Όλο σχεδόν εκείνο το πρωί δεν έκαμεν άλλο παρά να σουλατσάρη στο γραφείο του και να παραμιλή. Μέσα στο στενό εκείνο τετράγωνο, το χωρισμένο με κίτρινα κάγγελα, έμοιαζεν αληθινά θηρίο μέσα σε κλουβί.

- Τι λέω-λέει!! Ο γυιός του Ζαμάνου, ο ψωρίτης του ψωρίτη, ο παληοτηλεγραφετής, ο χαϊμένος, επήρε το αντζάρντο⁴ να μου γυρέψη τη θυγατέρα μου, εμένανε;... Και τι εστοχάστηκε; πως γιατί φορεί γκέτρες και φιόρα⁵, θαν του δώσω υπόληψη εγώ, ο Βιολάντης, θα τον κάμω γαμπρό; Πφφ! κρίμα στα μπρόκολα!... Μα δεν με γνοιάζει τόσο γι' αυτό... Θαν του εμηνούσα εγώ δυο λόγια φυτευτά και δεμένα, και θαν τον έβανα στη θέσι του αμέσως. Μα εκείνο το άλλο... το άλλο! ... «Τολμώ να ελπίσω, ή μάλλον είμαι εις θέσιν να σας διαβεβαιώσω, ότι η θυγάτηρ σας δεν θα είπη όχι, αν σεις ειπήτε ναι». Βα μπένε⁶! Μα πώς το ξέρεις του λόγου σου; Την ερώτησες, μωρέ; τση⁷ το είπες; ... σου το είπε;... Ω, υποψία φριχτή! ... Μην ελησμόνησε η Στέλλα τίνος είναι θεγατέρα⁸; Μην εκαταδέχτηκε να δώση ακρόασι σε τέτοιο ρεντίκολο⁹; Μην έκαμε...; Ω, φριχτή, φριχτή υποψία!... Μα τον Άγιο και μα το Σταυρωμένο, αν ανακαλύψω τίποτα τέτοιο, θαν τη σκοτώσω!

Και τότε ο Βιολάντης έκαμεν αυτόν τον συλλογισμόν, που τιμά πραγματικώς την μεγαλοφυΐαν του:

- Για να μου γράψη αυτός, παναπή πως τα γράμματα τα έχει εύκολα, και θα της έγγραψε και για να μου γράψη πως «είμαι εις θέσιν να σας διαβεβαιώσω...» παναπή πως η Στέλλα ή του είπε κανένα λόγο, ή ... ή ... ή του έγγραψε. Ω, συφορά τση και μαυρίλα τση! Μπόγιας¹⁰ θα γενώ![...]

(Εκδοτικός οίκος Γ. Φέξη, 1914)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(8 μονάδες)**

α2. «- Τι λέω-λέει!!!... μέσα σε κλουβί.»!: Να περιγράψετε το χώρο, ο οποίος αναφέρεται στο απόσπασμα. **(8 μονάδες)**

α3. *Πολύ παράξενος άνθρωπος...την τραχύτητα.* Να επισημάνετε το γραμματικό πρόσωπο το οποίο κυριαρχεί στο απόσπασμα. **(4 μονάδες)** Τι επιτυγχάνει, κατά τη γνώμη σας, ο συγγραφέας με την επιλογή αυτού του προσώπου; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁴ τόλμησε

⁵ λουλούδια

⁶ ιταλική φράση, εντάξει

⁷ της

⁸ θυγατέρα

⁹ γελοίο τύπο

¹⁰ μπόγιας: αυτός που σκοτώνει τα αδέσποτα σκυλιά, ο δήμιος

β

β1. Να περιγράψετε τη Στέλλα, σύμφωνα με τις πληροφορίες που αντλούνται από το κείμενο. (10 μονάδες)

β2. Να αναφέρετε τις αντιδράσεις του Ζαμάνου όταν έλαβε την επιστολή της Στέλλας.(10 μονάδες)

β3. Να σχολιάσετε το ρόλο, τον οποίο έπαιξε ο Στέφενσων στην ιστορία. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ (1867-1951)

Τα θηλυκά του Μουζά (απόσπασμα)

Το πρώτο σχέδιο του Παύλου Μουζά, τότε που παντρεύτηκε -τον Απρίλη του 1871- ήταν να κάμει ένα παιδί αρσενικό και... να κλείσει τη φάμπρικα. Έπειτα όμως συλλογίστηκε: «Καλά: κι αν τύχει και το χάσω, όταν η γυναίκα μου δε θα μπορεί να μου κάνει άλλο;». Ο φόβος αυτός εύλογος, μα την αλήθεια, τροποποίησε το πρώτο σχέδιο. Δυο γιους θα 'κανε, δυο και θα σταματούσε έτσι για κάθε ενδεχόμενο. Η περιουσία, δόξα σοι ο Θεός, ήταν αρκετή για να μοιραστεί σε δυο. Έπειτα οι γιοι θα 'παιρναν και προίκες...

Το πρώτο παιδί που του έκαμε η Στέλλα, ήταν θηλυκό. Ένας κοπέλαρος που τρόμαζε και την μαμμή την ίδια.

Του ξυνοφάνηκε του Μουζά —δεν μπορούμε να πούμε— του ξυνοφάνηκε πολύ... Γρήγορα όμως παρηγορήθηκε. Κι είπε γενναία: «Δεν πειράζει! Το δεύτερο και το τρίτο θα 'ναι σερνικά!».

Μα και το δεύτερο —ύστερ' από δεκατρείς μήνες— ήταν θηλυκό! Κι εύρωστο, γερό, μεγαλόσωμο, σαν το πρώτο. Ούτε πως θα πέθαινε δεν μπορούσε να 'χει την ελπίδα ο πατέρας!

Το πράγμα ήταν τώρα σοβαρό. Καταντούσε πρόβλημα μεγάλο! Τι να κάμει ο Μουζάς; Να πάρει την απόφασή του, να δεχθεί την καταδίκη του, να σταματήσει στα δυο θηλυκά, να κλείσει τη φάμπρικα; Ή να δοκιμάσει και το τρίτο;

Διάβολε, γιατί όχι; Επιτέλους μπορεί κι ο Θεός να τον λυπόταν.... Για την εκκλησία πάλι θα πεις; Ας διορθωθεί κι η εκκλησία, να τελειώσει κι αυτό το ζήτημα! Σπουδαίο, βλέπεις!...

Κι ο Μουζάς — χωρίς βέβαια να δώσει λογαριασμό σε κανένα — έκραζε μαστόρους, ξέσυρε τα κεραμίδια της εκκλησούλας, την έβαψε απόξω, τη σιγύρισε από μέσα και τη λειτούργησε τρεις φορές κατά σειρά. Χαλάλι του το έξοδο, αν ήταν να του στείλει μ' αυτό ο Θεός το γιο και τη σωτηρία! Κι η φάμπρικα ξανάνοιζε. Ή του ύψους τώρα ή του βάθους!...Μα ωχ, δυστυχία του!

Ούτε η μαμμή δεν κοτούσε¹ —αν και συνηθισμένη σε τέτοιες φουρτούνες— να μπει στο μετζάο² που περίμενε με αγωνία ο Μουζάς και να του δώσει τέτοια είδηση. Μα θα 'ταν κάτι φοβερό! Δειλά-δειλά η κακομοίρα παρουσιάστηκε στην πόρτα.

- Ε! της φωνάζ' ευθύς ο πατέρας. Σερνικό;

- «Όχι», του έγνεψε η μαμμή.

- Θηλυκό πάλι; την ξαναρώτησε, χαμηλώνοντας τη φωνή και σουφρώνοντας το μέτωπο.

- «Όχι!», του έγνεψε πάλι.

- Αμή τι διάολο, έκαμε; θύμωσε ο Μουζάς, Σερνικοθήλυκο;

- Δύο... αφέντη μου!... δυο θηλυκά!

¹ τολμούσε

² και μεντζάδο: ημιώροφος

- Δύο;!

- Ναισκε... δίδυμα, μία χαρά και τα δύο!...

Όρμισε να την πνίξει. Την έβρισε που δεν τα 'πνιξε τα βρωμοθήλυκα. Δεν επάτησε στην κάμαρα να τα ιδεί για μέρες. Σιγάθηκε και τ' άλλα δυο. Εμίσησε και τη γυναίκα του, την αγαπημένη του Στέλλα. Μετάνιωνε που δεν επήρε μια άσχημη πλούσια που του προξένευαν τότες και που, παντρεμένη τώρα, είχε κάνει δυο αρσενικά στην αράδα. «Καλά να πάθω», είπε, «αφού ήθελα την όμορφη». Τα 'βαλε με το Θεό, τον πλεονέχτη κι άφησε πάλι την εκκλησία στην τύχη της. Κοντολογίς. Ο Παύλος ο Μουζάς, με το εκατομμύριο και παραπάνω τώρα έγινε ο πιο δυστυχισμένος άνθρωπος του τόπου.

Μα για φαντασθείτε το, εκεί που περίμενε δυο γιους, να κάμει τέσσερες θυγατέρες!... Πάει τώρα! Και το μοίρασμα της περιουσίας σε ξένους και το ξεκλήρισμα αναπόφευκτο. Γιατί βέβαια που δε θα 'κανε κι άλλη δοκιμή. Μωρέ να χαλούσε ο κόσμος!... Αλλά πόσες φορές λογαριάζει κανείς χωρίς τον ξενοδόχο!....

Εκείνο τον καιρό - τρεις μήνες ύστερ' από τη γέννα των δίδυμων - η Στέλλα του Μουζά έτυχε να γνωρίσει μια γυναίκα του λαού, λίγο γιάτρισσα, λίγο μάλιστα και λίγο πλύστρα στ' Αργάσι. Αγουστίναινα τη λέγανε αυτή την αλλόκοτη γυναίκα. Είχε πάει στο σπίτι του Μουζά, συστημένη, να πάρει να τους πλύνει ρούχα. Και μαθαίνοντας από -τη δούλα το σεκλέτι³ της κυράς, της μήνυσε πως αν ήθελε, αυτή ήξερε να την κάνει να γεννήσει αρσενικό. Σίγουρα πράματα, όχι λόγια του αέρα. Ένα μικρό τιποτένιο «μαγικό» θα της έκανε και θα της έδινε να πάρει εν' αθώο γιατρικό. Τίποτ' άλλο. Και δεν ήθελε παρά πέντε κολονάτα⁴ — πολλά ήτανε; — που μάλιστα δε θα της τα δίνανε μπροστά, παρ' αφού θα γεννιόταν το πολυπόθητο.

Η Στέλλα, για γούστο, για να γελάσουν, τα είπ' όλ' αυτά του άντρός της. Και — θα το πιστέψετε; — Ο Μουζάς ο προληπτικός σκανδαλίστηκε.

Καμιά φορά... αυτές οι γυναίκες... ξέρει κανείς τι να πει;... Μυστήρια! ... Και γελώντας είπε

- Ο Θεός δε μας έκανε τίποτε. Ας ιδούμε τώρα μη μας κάμει ο διάολος!

Έτσι εξουσιοδότησε τη γυναίκα του να κάμει όπως θα την οδηγούσε η Αγουστίναινα. Κι η φάμπρικα ξενάνοιξε. Μα ούτε ο διάολος - αλίμονο - δεν έκαμε περισσότερ' από το Θεό. Κι η τετάρτη γέννα της Στέλλας ήταν σαν τις άλλες. Τέσσερα κι ένα; Πέντε, τα βρωμοθήλυκα - πέντε σωστά.

- Πού είναι τη!... ξεφώνιζε για μέρες ο Μουζάς. Πού είναι εφτούνη η Αγουστίναινα... να της μετρήσω τα πέντε κολονάτα! Μα δε θα 'ρθεί; Μα δε θα την ιδώ;

Επιτέλους η Αγουστίναινα πήγ' ένα πρωί, φορτωμένη το σακί με τα ρούχα που 'χε πάρει λίγο πριν τη γέννα. Ο Μουζάς ήταν εκεί και την είδε, την έστρωσε στις βρισιές, της έψαλε όσα σέρνει η σκούπα.

Στο ύστερο, φρενιασμένος, άρπαξε το σακί και της το 'φερε στο κεφάλι. Και της είπε να μην ξαναπατήσει στο σπίτι του, να μην την ξαναϊδέι στα μάτια του την πίξα την δίξα, τη μάλιστα του διαόλου, γιατί θα τη σκότωνε.

(*Ανθολογία Νεοελληνικού διηγήματος*, τ. Β', Αναγέννηση-Φιλολογική)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα ονόματα των δύο (2) συζύγων σε αυτό το κείμενο. (6 μονάδες)

α2. Να επισημάνετε το γραμματικό πρόσωπο, το οποίο κυριαρχεί στα αφηγηματικά μέρη του κειμένου (6 μονάδες) και να αναφέρετε δύο (2) παραδείγματα. (8 μονάδες)

³ στενοχώρια, καημός

⁴ ισπανικά αργυρά νομίσματα

α3. Τι προσδίδει στο κείμενο, κατά τη γνώμη σας, η επιλογή αυτού του γραμματικού προσώπου; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. *Μα ωχ, δυστυχία μου!.....όμορφη.*: Να βρείτε τρία (3) ρήματα με τα οποία αποτυπώνονται τα συναισθήματα του πατέρα σε αυτό το απόσπασμα **(6 μονάδες)** και να τα σχολιάσετε. **(9 μονάδες)**

β2. Σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο μπορούμε να εντάξουμε τη συμπεριφορά του Μουζά; **(6 μονάδες)** Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο κείμενο. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ι.Μ.ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ (1901-1982)

Ηλιόγερμα (απόσπασμα)

Αυτό έγινε έτσι, σιγά σιγά, χωρίς να το νιώσουν. Ήρθαν από τη χώρα της Αφρικής, με τις βαριές φοινικιές, με τις γυναίκες τις μεγαλομάτες, όλες κορμί και τραγούδι. Έπιασαν ένα σπίτι παλιό, σε μια γειτονιά, με το νοίκι, ανάμεσα σε πολλούς αποκαμωμένους ανθρώπους. Βάλθηκαν να γεμίσουν το σπίτι βιβλία, φωτογραφίες και ζωγραφιές. Η γυναίκα ζωγράφιζε, πάντα με φρεσκάδα και μαστοριά. Ο άντρας, απόμαχος, διάβαζε. Σαν έπεφτε το πρώτο σκοτάδι, άνοιγαν την εξώπορτα, έπαιρναν το δρόμο, όπου τους βγάλει, να περπατήσουν.

Εκεί πέρα, σιμά στο μεγάλο ποτάμι, με το νερό το θολό, με τα πλεούμενα που ανεβοκατέβαιναν νωθρά, είτε προς τη θάλασσα είτε προς τις πολιτείες του νοτιά με τα μεθυστικά ονόματα, ας πούμε τώρα το Ουάντι Χάλφα έζησαν τη ζωή τους γεμάτη, μέσα σε λάμψη. Είχαν κι ένα παιδί να θυμούνται. Ήταν αγόρι. Άνοιξε τα μάτια του, κοίταξε ξαφνιασμένο τον κόσμο, την αλλόκοτη πλάση, έμαθε μια προσευχή, δυο τραγούδια, δεν πρόφτασε τίποτε άλλο να μάθει. Ύστερα, ήρθαν οι αγγέλοι, το τύλιξαν στις φεγγερές τους φτερούγες, το πήραν στην πικρή ξενιτιά. Άκουγαν, μέσα σε μακριές σιωπές, τη φωνή του, καθώς κελάδημα σπίνου. Συλλογιούνταν το πρόσωπό του, όλο απορία, τα χέρια του, το κορμί του, ένιωθαν την ανάσα του σιμά στο στόμα τους. Κι ολοένα παραπονιούνταν, πως δεν είχαν προφτάσει να το φιλήσουν πολύ. Έτσι έκαμαν την καρδιά τους μια κούνια στρωμένη γιασεμιά κι εκεί να κοιμάται το νεκρό αγόρι.

Σαν άφησαν την Αφρική, πήραν μαζί τους και τα θυμητικά του παιδιού: τις κεντημένες του τραχηλιές¹, τα χνουδάτα ζιπούνια² και τ' αποκαμωμένα του παπουτσάκια, ένα ζευγάρι μποτίνια, με φαρδιά κορδόνια, καταζαρωμένα, καταφρονεμένα, αξιολύπητα. Απάνου τους είχαν απομείνει όλοι οι δρόμοι, που πρόφτασε να περπατήσει το παιδί, όλα τα παιχνίδια που είχε παίξει, μια σύναξη τρεχάματα, που είχαν σβήσει κι εκείνα μαζί του. Κάθε βράδυ, σιμά στα δικά τους παπούτσια έβαζαν κι εκείνα τα παπουτσάκια τα κουρασμένα, να τα βλέπουν, να νιώθουν, πως ο τρίτος δεν είχε λείψει.

Κι ύστερα, πως τους πήραν καταπόδι τα χρόνια! Έτσι, σιγά σιγά, χωρίς να το νιώσουν. Ο άντρας έριχνε τη ματιά του όλη αγάπη και καημό στη γυναίκα κι από τα σπλάχνα του ανέβαινε λυγμός βαθύς. Οι καιροί σχεδίαζαν τη γεωμετρία τους απάνου στο πρόσωπό της, στο κορμί της, στα χέρια της. Αυτό το πρόσωπο, αυτό το κορμί, ήταν κάποτε η μεγάλη λαχτάρα του. Ήταν οι μέρες του, οι νύχτες του, οι αγρύπνιες του, οι παράδεισοί του. Δεν είχαν συλλογιστεί ποτέ το θάνατο. Ακόμα και τότε, που έχασαν το παιδί.

Μια μέρα, εκεί που διάβαζε, ένιωσε ο άντρας να θαμπώνουν τα μάτια του, να χορεύει το βιβλίο στα χέρια του. Μια μέρα, εκεί που ζωγράφιζε, ένιωσε η γυναίκα τα δικά της τα χέρια, τα πολυαγαπημένα, να τρέμουν. Άνοιξε το στόμα του ο άντρας και είπε:

«Μου φαίνεται πως γεράσαμε!»

Άνοιξε το στόμα της η γυναίκα και του αποκρίθηκε:

«Όχι, ακόμα δεν έχουμε γεράσει, καλέ μου».

¹ τις σαλιάρες

² λεπτά εσώρουχα για βρέφη

Και χαμογέλασε. Μα, καθώς χαμογέλασε, συμμαζώχτηκαν στ' ακρόχειλά της λυπημένοι ίσκιοι. Και το χαμόγελο είχε πίκρα πολλή. Από τότες, άρχισε να βαθαίνει, σιγά σιγά, τούτος ο λόγος μέσα τους, πως είχαν γεράσει. Μετρούσαν τα χρόνια, δεν ήταν και λίγα. Μετρούσαν τα χρόνια, και πάλι δεν ήταν πολλά. Ήρθαν οι ήσυχες χαρές της ζωής. Τι απίστευτα τρομερές, που είναι οι ήσυχες χαρές της ζωής! Οι φίλοι τούς άφηναν ένας ένας. Οι συνομήλικοι είχαν κι εκείνοι ανακαλύψει τις ήσυχες χαρές της ζωής! Οι πιο νέοι αλάργευαν³ σιγά σιγά. Ερχόταν η μοναξιά, η σιωπή. Χειμώνα καιρό, η πολυθρόνα σιμά στο τζάκι. Το ραδιόφωνο βαλμένο πολύ χαμηλά, να μην ενοχλεί. Οι τσόχινες παντούφλες. Το τίλιο⁴. Η κούραση. Ν' αποκοιμείσαι με την εφημερίδα στα χέρια. Να είσαι ευτυχισμένος, που δεν πονείς. Ο άντρας άπλωνε το χέρι, της άγγιζε τα μαλλιά, κοίταζε το δέρμα που είχε σταφιδιάσει στα δάχτυλά του. Κι όλο τούτο χωρίς καμία δική του ευθύνη, κανένα φταίξιμο. Έτσι, μόνο και μόνο γιατί πέρασε ο καιρός. Τα μάτια τους είχαν σακκουλιάσει. Εκείνα τα μάτια τα ζωντανά, τα λαμπρά. Η γυναίκα ήταν ένα μαραμένο ρόδο. Χώνεψαν τα μάγουλά της, λίννεψαν τα πόδια της, έγιναν καθώς τα καλάμια, η ράχη της πήρε να γέρνει, έλιωσε ο κόρφος της, ο στρογγυλός, ο κρουστός.

«Τι λίγη που είναι η ζωή!» έλεγε ο άντρας. «Τι λίγη που είναι!»

«Δεν είναι λίγη», αποκρινόταν ήσυχα ήσυχα ή γυναίκα. «Η ανθρώπινη δίψα τη λιγοστεύει».

«Όταν έρχεται το τέλος», έλεγε και πάλι ο άντρας, «είναι σα να μην έχει υπάρξει τίποτε».

«Κι η θύμηση;» αποκρινόταν ή γυναίκα. «Δεν είναι κι η θύμηση τίποτε;»

«Όχι, δεν είναι! Η θύμηση είναι τιμωρία!»

Τον κοίταξε με συμπόνια.

«Τι παιδί που απόμεινες!»

«Όλη την ώρα συλλογιέμαι. Ζω με τη θύμηση. Την έχω μισήσει! Σαν αντικρίζω το πρόσωπό σου, θυμούμαι τα είκοσι χρόνια σου».

«Μια θάλασσα χρόνια. Βαριέται πια να τα περπατήσει κανείς, να πισωστρέψει».[...]

(*Ανθρώπινη δίψα*, Ίκαρος, 1957)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας (5 μονάδες) και τη μεταξύ τους σχέση. (5 μονάδες)

α2. Να επισημάνετε τον τόπο, ο οποίος συνδέεται με το παρελθόν των προσώπων αυτών. (5 μονάδες)

α3. Να αναφέρετε τις βασικές αλλαγές που ο χρόνος έχει επιφέρει στη ζωή αυτών των προσώπων. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να αναφέρετε το γεγονός, το οποίο έχει σημαδέψει τη ζωή των ηρώων της ιστορίας. (5 μονάδες)

β2. Να περιγράψετε τη ζωή των ηρώων μετά από αυτό το γεγονός. (10 μονάδες)

β3. *Ο άντρας άπλωνε το χέρι... ο στρογγυλός, ο κρουστός.* Να σχολιάσετε το απόσπασμα και να διατυπώσετε τις απόψεις σας σε σχέση με τα στερεότυπα περί γυναικείας ομορφιάς. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕ

³ απομακρύνονταν

⁴ ζεστό ρόφημα που γίνεται από φύλλα ή άνθη φλαμουριάς και έχει καταπραϊντικές ιδιότητες.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911)

Ο Έρωτας στα χιόνια (απόσπασμα)

Καρδιά του χειμώνας. Χριστούγεννα, Άις-Βασίλης, Φώτα.

Και αυτός εσηκώνετο το πρωί, έρριπτεν εις τους ώμους την παλιάν πατατούκα¹ του, το μόνον ρούχον οπού εσώζετο ακόμη από τους προ της ευτυχίας του χρόνους, και κατήρχετο εις την παραθαλάσσιον αγοράν, μορμουρίζων², ενώ κατέβαινεν από το παλαιόν μισογκρεμισμένον σπίτι, με τρόπον ώστε να τον ακούη η γειτόνισσα:

— Σεβτάς³ είν' αυτός, δεν είναι τσορβάς⁴...· έρωντας είναι, δεν είναι γέροντας.

Το έλεγε τόσο συχνά, ώστε όλες οι γειτονοπούλες οπού τον ήκουαν τού το εκόλλησαν τέλος ως παρατσούκλι: «Ο μπαρμπα-Γιαννιός ο Έρωντας».

Διότι δεν ήτο πλέον νέος, ούτε εύμορφος, ούτε άσπρα⁵ είχεν. Όλα αυτά τα είχε φθείρει προ χρόνων πολλών, μαζί με το καράβι, εις την θάλασσαν, εις την Μασσαλίαν.

Είχεν αρχίσει το στάδιόν του με αυτήν την πατατούκαν, όταν επρωτομπαρκάρησε ναύτης εις την βομβάρδαν⁶ του εξαδέλφου του. Είχεν αποκτήσει, από τα μερδικά του όσα ελάμβανεν από τα ταξίδια, μετοχήν επί του πλοίου, είτα είχεν αποκτήσει πλοίον ιδικόν του, και είχε κάμει καλά ταξίδια. Είχε φορέσει αγγλικές τσόχες, βελούδινα γελέκα, ψηλά καπέλα, είχε κρεμάσει καδένες χρυσές με ωρολόγια, είχεν αποκτήσει χρήματα· αλλά τα έφαγεν όλα εγκαίρως [...], και άλλο δεν του έμεινεν ειμή η παλιά πατατούκα, την οποίαν εφόρει πεταχτήν επ' ώμων, ενώ κατέβαινε το πρωί εις την παραλίαν, διά να μπαρκάρη σύντροφος με καμμίαν βρατσέραν⁷ εις μικρόν ναύλον⁸, η διά να πάγη με ξένην βάρκαν να βγάλη κανένα χταπόδι εντός του λιμένος.

Κανένα δεν είχεν εις τον κόσμον, ήτον έρημος. Είχε νυμφευθή, και είχε χηρεύσει, είχεν αποκτήσει τέκνον, και είχεν ατεκνωθή.

Και αργά το βράδυ, την νύκτα, τα μεσάνυκτα, αφού έπινεν ολίγα ποτήρια διά να ξεχάσει η διά να ζεσταθή, επανήρχετο εις το παλιόσπιτο το μισογκρεμισμένον, εκχύνων εις τραγούδια τον πόνον του:

Σοκάκι μου μακρύ-στενό, με την κατεβασιά σου,

κάμει κ' εμένα γείτονα με την γειτόνισσά σου.

Άλλοτε παραπονούμενος ευθύμως:

¹ είδος χοντρού και κοντού αντρικού παλτού

² μουρμουρίζοντας

³ έρωτας

⁴ σούπα

⁵ χρήματα

⁶ εδώ, ιστιοφόρο πλοίο

⁷ μικρό ιστιοφόρο πλοίο

⁸ μίσθωση πλοίου

*Γειτόνισσα, γειτόνισσα, πολυλογού και ψεύτρα,
δεν είπες μια φορά κι εσύ, Γιαννιό μου έλα μέσα. [...]*

Και είχε πέσει εις τον έρωτα, με την γειτόνισσαν την Πολυλογού, διά να ξεχάση το καράβι του, [...], την θάλασσαν και τα κύματά της, τα βάσανά του, τας ασωτίας του, την γυναίκα του, το παιδί του. Και είχε πέσει εις το κρασί διά να ξεχάση την γειτόνισσαν.[...]

Την άλλην βραδιάν, η χιών είχε στρωθή σινδών⁹, εις όλον τον μακρόν, στενόν δρομίσκον.

— Άσπρο σινδόνι... να μας ασπρίση όλους στο μάτι του Θεού... ν' ασπρίσουν τα σωθικά μας... να μην έχουμε κακή καρδιά μέσα μας.[...]

Την άλλην βραδιάν, την τελευταίαν, νύκτα, μεσάνυκτα, επανήλθε μεθυσμένος πλειότερον¹⁰ παράποτε.

Δεν έστεκε πλέον εις τα πόδια του, δεν εκινείτο ουδ' ανέπνεε πλέον.

Χειμών βαρύς, οικία καταρρέουσα, καρδιά ρημασμένη. Μοναξία, ανία, κόσμος βαρύς, κακός, ανάληγτος¹¹. Υγεία κατεστραμμένη. Σώμα βασανισμένον, φθαρμένον, σωθικά λυωμένα. Δεν ημπορούσε πλέον να ζήση, να αισθανθή, να χαρή. Δεν ημπορούσε να εύρη παρηγορίαν, να ζεσταθή. Έπια διά να σταθή, έπια διά να πατήση, έπια διά να γλιστρήση. Δεν επάτει πλέον ασφαλώς το έδαφος.

Ηύρε τον δρόμον, τον ανεγνώρισεν. Επιάσθη από το αγκωνάρι¹². Εκλονήθη. Ακούμβησε τις πλάτες, εστύλωσε τα πόδια. Εμορμούρισε:

— Να είχαν οι φωτιές έρωτα!... Να είχαν οι θηλιές χιόνια...

Δεν ημπορούσε πλέον να σχηματίση λογικήν πρότασιν. Συνέχεε λέξεις και εννοίας.

Πάλιν εκλονήθη. Επιάσθη από τον παραστάτην¹³ μιας θύρας. Κατά λάθος ήγγισε το ρόπτρον. Το ρόπτρον ήχησε δυνατά.

— Ποιος είναι;

Ήτο η θύρα της Πολυλογούς, της γειτόνισσας.[...]

Ο μπαρμπα-Γιαννιός ήτο ακριβώς υπό τον εξώστην, αόρατος άνωθεν. [...]

Και το παράθυρον προ μιας στιγμής είχε κλεισθή. Και αν μίαν μόνον στιγμήν ηργοπόρει, ο σύζυγος της Πολυλογούς θα έβλεπε τον άνθρωπον να πέση επί της χιόνος. Πλην δεν τον είδεν ούτε αυτός ούτε κανείς άλλος. Κι επάνω εις την χιόνα έπεσε χιών. Και η χιών εστοιβάχθη, εσωρευθή δύο πιθαμάς, εκορυφώθη. Και η χιών έγινε σινδών, σάβανον.

Καί ο μπαρμπα-Γιαννιός άσπρισεν όλος, κι εκοιμήθη υπό την χιόνα, διά να μη παρασταθή γυμνός και τετραχλισμένος¹⁴, αυτός και η ζωή του και αι πράξεις του, ενώπιον του Κριτού, του Παλαιού Ημερών¹⁵, του Τρισαγίου.

(1896)

(Από την κριτική έκδοση του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου)

⁹ σεντόνι

¹⁰ περισσότερο

¹¹ σκληρός, ανελέητος

¹² εδώ, η γωνία του τοίχου του σπιτιού

¹³ παραστάδα, το όρθιο δοκάρι που στηρίζει την πόρτα

¹⁴ από το ρήμα τραχηλίζομαι: φανερώνω, ανακαλύπτω

¹⁵ όνομα του θεού στην Παλαιά Διαθήκη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το πρόσωπο, το οποίο πρωταγωνιστεί στην ιστορία. **(5 μονάδες)**

α2. Να προσδιορίσετε τον τόπο, ο οποίος συνδέεται με το παρελθόν του ήρωα. **(5 μονάδες)**

α3. Να επισημάνετε την εποχή του χρόνου κατά την οποία διαδραματίζεται η ιστορία **(5 μονάδες)** και να τη συσχετίσετε με τον τίτλο του διηγήματος. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να καταγράψετε τη σταδιακή επιδείνωση της κατάστασης του κεντρικού προσώπου του διηγήματος. **(10 μονάδες)**

β2. Να βρείτε ένα σημείο στο κείμενο, όπου προοικονομείται, το τέλος του ήρωα και να το σχολιάσετε. **(5 μονάδες)**

β3. *Και είχε πέσει εις τον έρωτα, με την γειτόνισσαν την Πολυλογού, διά να ξεχάση το καράβι του, ...διά να ξεχάση την γειτόνισσαν:* Να σχολιάσετε το απόσπασμα. Σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο, κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται η συμπεριφορά του ήρωα; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης (1851-1911)

Η Βλαχοπούλα (απόσπασμα)

– Θα πανδρευθήτε, παιδιά, ή να πανδρευτώ;

Τοιαύτην τινά νουθεσία¹ μετ' απειλής απηύθυνεν επανειλημμένως εις τους δύο υιούς του ο γερο-Σαράντος, πάρεδρος² του ωραίου και μαγευτικού χωρίου, γέρων εξηνταπέντε ετών, με κόκκινα μάγουλα και με σιδηράν υγείαν. Και ήτο ικανός, αν δεν τον ήκουαν, να το κάμει. Εις τας χωρικές οικίας, βλέπεις, η γυνή δεν χρησιμεύει μόνον ως γυνή, ως οικοκυρά και ως μήτηρ, αλλ' ο προορισμός της ευρύνεται όσον είναι ευρύς ο ορίζων του δροσερού χωρίου, κειμένου εις το κέντρον γοητευτικού οροπεδίου ανάμεσα εις τέσσαρας εξεχούσας ράχεις, όπου ευωδιάζει ο θύμος³, η φασκομηλιά και το ύσσωπον⁴, και όπου τα πεύκα, ως χειροκρατούμενα⁵ παιδιά, σείονται όλα ομού με μίαν ομοιόμορφον κίνησιν από την αυτήν ριπήν του βορρά, του καταφερομένου από του ύψους της επιβλητικής Πεντέλης. Εκεί η γυνή τρέχει κατόπιν του ανδρός εις το χωράφι, τον βοηθεί εις όλας τας εργασίας, με την αριστεράν κρατούσα εις την αγκάλην το τελευταίον της τρίμηνον νεογνόν, με την δεξιάν συλλέγουσα χόρτα διά την προβατίναν ή λάχανα διά το εσπερινόν δείπνον, και πολλάκις αποκοιμίζουσα το βρέφος επί της χλόης, υπό την αμυγδαλέαν ανθούσαν ή υπό την μηλέαν φυλλορροούσαν, ασχολείται αυτή να βοτανίζει⁶, να σκαλίζει ή και να σκάπτει ενίοτε. Χωρική δε οικία χωρίς γυναίκα θα ήτο ως ερημία χωρίς όασιν.

Ήκουαν την νουθεσίαν⁷ του γέροντος ο Στάμος και ο Ζήσος, οι δύο αδελφοί, και δεν επίστευον ότι ήτο ικανός να πραγματοποιήσει την απειλήν του, και ανέβαλλον από ημέρας εις ημέραν την περί γάμου σκέψιν. Αλλ' ο Ζήσος, ο νεώτερος, εκλήθη κατά το έτος εκείνο να υπηρετήσει εις τον στρατόν, ο δε Στάμος, μένων εις το χωρίον και γεωργών, υπέσχετο εις τον πατέρα του ότι, άμα αφεθεί ο Ζήσος και επιστρέψει, τότε αυτός θα υπανδρευθεί. Αλλ' ένεκα της απουσίας του Ζήσου η μοναξία της οικίας εφαινετο μεγαλυτέρα και η ανάγκη του βοηθού ήτο μάλλον επαισθητή⁸. Κατά δε την Μεγάλην Εβδομάδα, ότε λαβών άδειαν απουσίας ο Ζήσος, ήλθε να τους ιδεί, παραδόξως ο γέρων είχε παύσει να ομιλεί περί γάμου εις τον Στάμον.

Ο Στάμος εικοσιτετραέτης, ήτο υψηλός, ευτραφής, αφρόξανθος την τρίχα, ήσυχος, απονήρευτος, με άοριστον βλέμμα και με άχρουν του προσώπου την έκφρασιν. Ο Ζήσος εικοσιδιέτης, ήτο ολίγον τι βραχύτερος⁹ το ανάστημα, λιγνός, με καστανήν κόμην¹⁰, πονηρός το βλέμμα, γοργός κι ευκίνητος. Την εσπέραν της Μεγάλης Πέμπτης, τρεις ημέρας μετά την άφιξιν του Ζήσου ελθόντος επ' αδεία, είχαν καθίσει περί την

¹ συμβουλή

² αυτός που αναπληρώνει, που αντικαθιστά κάποιον δημόσιο λειτουργό σε ορισμένα καθήκοντά του.

³ θυμάρι

⁴ αρωματικό φυτό, είδος μέντας

⁵ τα παιδιά που δεν έχουν ακόμη περπατήσει

⁶ καθαρίζει από τα ζιζάνια την καλλιεργημένη γη· ξεβοτανίζει, ξεχορταριάζει

⁷ συμβουλή

⁸ ασθητή, αντιληπτή

⁹ κοντότερος

¹⁰ μαλλιά

τράπεζάν των, σταυροπόδι κ' οι τρεις επί του εδάφους της καλύβης, του αμαυρού και μη επιχρισθέντος πλέον με ασβέστην από του θανάτου της γρια-Σαράνταινας (ήτον καλή νοικοκυρά και προκομμένη πολύ, η μακαρίτισσα, Θεός σχωρέσ' την!) και συνωμίλουν περί των αγρών των, περί των τελευταίων βροχών, προμηνυουσών ευφορίαν κατά το έτος εκείνο.

Αίφνης εισέρχεται η γραία Σιδερή, χωρική χήρα, με δύο υιούς εγγάμους, οίτινες την είχαν αφήσει εις την τύχην της, και με κόρην άγαμον, και καλησπερίζει τους τρεις άνδρας. Ο γέρων πάρεδρος της έδειξε σκαμνίον να καθίσει, και η γραία, εξηκοντούτις, εύρωστος, με κολπούμενα¹¹ στήθη, διατηρούσα ίχνη καλλονής, ήρχισε, θαρρετή, να ομιλεί ελληνοαλβανιστί προς τον μπαρμπα-Σαράντην.

(1892)

(Από την κριτική έκδοση του Ν. Δ. Τριανταφυλλόπουλου)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα πρόσωπα τα οποία αναφέρονται στο απόσπασμα και να προσδιορίσετε τις σχέσεις ανάμεσα σε αυτά. **(15 μονάδες)**

α2. Να περιγράψετε το χώρο, στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε τον γερο-Σαράντο. **(10 μονάδες)**

β2. –*Θα πανδρευθήτε, παιδιά, ή να πανδρευτώ;*: Να ερμηνεύσετε την ερώτηση αυτή του γερο-Σαράντου, αφού μελετήσετε όσα λέγονται από τον αφηγητή στη συνέχεια της αφήγησης. **(10 μονάδες)**

β3. Να εντάξετε τις αντιλήψεις του ήρωα στα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

¹¹ φουσκωμένα

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Η Φαρμακολύτρια (απόσπασμα)

Η Αγία Αναστασία η Φαρμακολύτρια είν' εκείνη, ήτις χαλνά τα μάγια, ήτοι λύει πάσαν γοητείαν¹ και μεθοδειαν πονηράν υπ' εχθρών γινομένην. Εις εμέ, παρευρεθέντα κατά τύχην εκεί, το πράγμα εφαινετο παράξενον, όσον ήθελε φανή εις μαθητήν της γ' τάξεως επαρχιακού γυμνασίου, δραπετεύσαντα άμα τη ενάρξει των μαθημάτων, εις το μέσον του έτους. Αλλ' η εξαδέλφη μου Μαχούλα ήξευρε τι έκαμνεν.

Ένα υιόν, μονάκριβον, τον είχε. Και είχε τέσσαρας κόρας μικράς, των οποίων η μεγαλύτερα ήτον ήδη δεκαέξ χρόνων. Και ο υιός της, πρωτότοκος, ήγγιζεν ήδη το εικοστόν έτος. Και ήδη έχανε τον νουν του κι εξητούσε να νυμφευθή.

Του είχαν κάμει μάγια, αι γυναίκες, από τον Πέρα Μαχαλάν. Και του είχαν σηκώσει τα μυαλά του.[.....]

Κι αγάπησε μίαν κόρην, ήτις ήτον μεγαλύτερα απ' αυτόν στα χρόνια, και ήθελε να την λάβη σύζυγον.

«Η θα την πάρω, μάννα, ή θα σκοτωθώ». Το είχε πάρει κατάκαρδα. Ήτον «ερωτοχτυπημένος». Τώρα, τι να κάμη η εξαδέλφη μου Μαχούλα; Ν' αφήση τον υιόν της να εμβή στα βάσανα, τόσον νέος, κι αυτή να έχη τέσσαρας κόρας ανυπάνδρους, να τας καμαρώνη; Και ποιος γονιός το δέχεται, αυτό;

Λοιπόν έπεσε στα θεοτικά πράγματα. Έκαμε λειτουργίας πολλές, και αγιασμούς, και παρακλήσεις. Επήρε τα ρούχα του γιουί της, και τα έβαλε να λειτουργηθούν υπό την Αγίαν Τράπεζαν. Επαίδευσε τον εαυτόν της με πολλές νηστείας, αγρυπνίας, και γονυκλισίας.

Τελευταίον προσέφυγεν εις την χάριν της Αγίας Αναστασίας της Φαρμακολυτριάς. Αύτη είχε παρά Θεού το χάρισμα να διαλύη τας μαγείας και γοητείας. Επήγε, την ελειτούργησεν, έζωσε τον ναόν της επτά φορές (τελούσα μόνη της ιδιαίτεραν λειτουργίαν περιπαθή² εκ μητρικής στοργής) με κηρίον εκατοντάόργγιον³, το οποίον η ίδια είχε παρασκευάσει με τας χείρας της, και παρεκάλει την Αγίαν να χαλάση τα μάγια, να έλθη στον νουν του ο υιός της, ο ερωτοχτυπημένος και ποτισμένος από κακάς μαγγανείας, και να μη χάνη τα μυαλά του άδικα...

Όλ' αυτά τ' ανεπόλουν και τ' αναπαρίστων με τον νουν μου, ως να είχαν συμβή χθες, και είχαν παρέλθει ήδη περισσότερα των είκοσιν ετών από τότε. Είχον εξέλθει της πολίχνης άμα τη δύσει του ηλίου, και είχον πορευθή με την αμφιλύκην⁴ έως του Δράκου το ρέμα, εκεί οπόθεν αρχίζει ο υψηλός, κάθετος ανήφορος του Βαραντά. Η

¹ μαγική πράξη

² με μεγάλο πάθος

³ εκατό οργυιές, η οργυιά είναι μονάδα μήκους ίση με την απόσταση των χειρών τεντωμένων στα πλάγια.

⁴ το ημίφως κατά την αυγή ή κατά τη δύση του ήλιου.

σελήνη δεν είχε ανατείλει ακόμη, επειδή ήτο δύο η τρεις ημέρας μετά την πανσέληνον. Μέσα εις το ρέμα, βαθιά κάτω, αντήχει ο ρόχθος του χειμάρρου, του σχηματιζομένου από τας χιόνιας τας λυομένας. Και εις υψηλός μαύρος βράχος ίστατο απέναντί μου, μυστηριώδης εις το σκότος.

Ήτο κατά Μάρτιον μήνα.[...]

Εκεί, παρ' ελπίδα, συναντώ την εξαδέλφην μου Μαχούλαν [..]

— Πού σ' αυτόν τον κόσμο, εξαδέλφε; μου λέγει...

Εγώ την εχαιρέτιστα κι εκάθισα επί τινος όχθου, υπό δένδρον ελαιίας, εις την εσχατιάν⁵ του ελαιώνος. [...]

—Εξαδέλφη Μαχούλα, ήρχισα εγώ, [...] θυμάσαι, τω καιρώ εκείνω, όταν ήμουν εγώ παιδί, που έζωνες με κηρί το ζωκκλήσι της Αγίας Αναστασίας;

— Θυμούμαι, απήντησε.

— Πες μου, σαν να μη ξέρω, γιατί το έκανες;

— Το είχα τάξιμο, γιατί ο Μανωλάκης ήτον ερωτοχτυπημένος: [...]

— Κι ύστερα, τι απόγινε; Πες μου τα όλα, σαν να είμαι πνευματικός, γιατί εγώ, ξέρεις, τον περισσότερο καιρό έλειπα απ' την πατρίδα, και δεν τα παρηκολούθησα καλά.

— Φαίνεται ότι δεν του είχαν καμωμένα μάγια, μόνο ο ίδιος είχε πέσει στον έρωτα, κι η Αγία, σαν δεν ήτον από μάγια, δεν μπορούσε με το στανιό να του αλλάξη τα μυαλά, γιατί μοναχός του και θέλοντας έβαλε σεβντά⁶ μέσα του. Το λοιπόν η Αγία έδειξε το θάμα της με άλλον τρόπο· σαν ετέλεσα το τάξιμό μου, στον μήν' απάνω, το κορίτσι αρρεβωνιάστηκε με άλλον και σ' ολίγον καιρό έγινε ο γάμος. Τότε, επειδή ήτον φόβος να τρελαθή ή να χτικιάση⁷ το παιδί μου, απ' το κακό του, τον έταξα στην Παναγιά την Κουνίστρα, μεγάλ' η χάρη της, για να τον γλυτώση απ' την τρέλα κι απ' την αρρώστια... Του κόστισε πολύ, επόνεσε, έχασε την όρεξή του, κιτρίνισε σαν το κερι, έλυωσε στον απάν' κόσμο... Ως τόσο, η Παναγία έδειξε το θάμα της, και το παιδί δεν ετρελάθη ούτε χτικίασε... Σ' ολίγον καιρό, ήρθε στον εαυτό του.

— Και τώρα τι γίνεται;

— Τώρα ταξιδεύει με τη γολέτα μας, στα μέρη της Ανατολής...

(1900)

(Από την κριτική έκδοση του Ν.Δ. Τριανταφυλλόπουλου)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α1. Να αναφέρετε τα τρία (3) βασικά πρόσωπα της αφήγησης. **(9 μονάδες)**

α2. Να προσδιορίσετε τις σχέσεις οι οποίες συνδέουν μεταξύ τους αυτά τα πρόσωπα. **(6 μονάδες)**

α3. Να διακρίνετε τα δύο (2) χρονικά επίπεδα της αφήγησης. **(6 μονάδες)** Να περιγράψετε με συντομία το χώρο στον οποίο βρίσκεται ο αφηγητής. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

⁵ άκρη

⁶ ερωτική λαχτάρα

⁷ να αρρωστήσει από χτικιό, δηλ. φυματίωση

β.

β1. Να περιγράψετε τις πράξεις της Μαχούλας, οι οποίες συνδέονται με τον τίτλο του διηγήματος. **(10 μονάδες).**

β2. Να σχολιάσετε αυτές τις πράξεις. **(10 μονάδες)**

β3. Να εντάξετε τη γενικότερη συμπεριφορά της Μαχούλας στα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής της. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Θέρος – Έρος

Ειδύλλιον της Πρωτομαγιάς (απόσπασμα)

Περί την χαραυγήν, η γραιία Φωτεινή εξύπνισε τα παιδιά, και αφού τα ένιψε¹ και τα εκτένισε επιμελώς τους έδωσε παξιμαδάκια να μασήσουν, «για να μην τα μπουκώσ' ο γάδαρος». Είτα² έλαβε το κομψόν, εύπλεκτον καλάθιόν της, έθεσε εντός την ρόκαν³, την μανδήλαν της και ολίγα τρόφιμα διά πρωινόν πρόγευμα, και εξήλθε μετά της συνοδιάς της.

Δεν ήτο η πρώτη φορά καθ' ην η γραιία Φωτεινή εξύπνα τόσοσ πρωί. Η μόνη διαφορά ήτο ότι σήμερα, ένεκα του εξαιρετικού της ημέρας, ωδήγει μαζί της τα μικρά παιδιά, και όχι μόνον αυτά. [...]

Σήμερα [...], επειδή ήτο ελληνική εορτή, η εορτή της Ανθούσ⁴, η πομπή συνωδεύετο και από την μεγάλην κόρην της κυρίας της, την περικαλλή⁵ Ματήν.[...]

Η Φωτεινή ενέβαλε το κλειδίον εις το κρεμαστόν κλείθρον⁶ και ήνοιξε την θύραν του περιβόλου. Τα παιδιά εισώρμησαν σκιρτώντα εις τον ελαιώνα. Ήτο καλόν κτήμα, περιποιημένον πολύ. Ο καπετάν Λιμπέριος, αν και ουδέποτε αυτός επάτει, δεν εφείδετο χρημάτων⁷ προς καλλιέργειαν. Η δε Φωτεινή δεν έλειπε ποτέ εκείθεν. Εκαυχάτο ότι εκεί, εις την Δραγασιάν, «την είχαν αφαλοκόψει».

Ο Σταθάκης, ο Μανώλης και τα άλλα παιδιά, έτρεξαν αμέσως εις το μέρος του κτήματος, το διευθετημένον εις κήπον, και ήρχισαν να δρέπωσι ρόδα⁸ και κρίνους. Είχαν κόψει αγραμπελιά καθ' οδόν, και ήρχισαν να πλέκωσι στεφάνους και να τους φορώσιν εις την κεφαλήν, μετά τόσοσ ενθουσιασμού, μεθ' όσου μικρόν πρότερον ανεζήτουν τον Μάην και το λυσοχώρταρον μικροί ακούσιοι ειδωλολάτραι, διασώζοντες κατόπιν τόσοσ αιώνων ασυνείδητον την λατρείαν της φύσεως.

Η Ματή έκοψε λευκόν ρόδον κι εκόσμησε το παρθενικόν στήθος της. Η αηδών, η λιγεία⁹ ψάλτρια, βλέπουσα το ωραίον εκείνο άνθος επί τοιαύτης γάστρας φυτευθέν, θα ηρωτεύετο με διπλούν έρωτα το χαριτωμένον εκείνο ρόδον. [...]

Εκεί είχαν προπορευθή τα άλλα παιδιά, ο δε Σταθάκης κύψας¹⁰ παρά την ρίζαν του

¹ τα έπλυνε

² έπειτα

³ ειδική ράβδος πάνω στην οποία στερεώνουν το μαλλί ή το μπαμπάκι για να το γνέσουν με το χέρι

⁴ γιορτή των λουλουδιών, Πρωτομαγιά

⁵ την πανέμορφη

⁶ κλειδαριά

⁷ δεν τσιγκουνευόταν τα χρήματα

⁸ να μαζεύουν τριαντάφυλλα

⁹ καλλιφωνα

¹⁰ αφού έσκυψε

τοίχου του περιβόλου, αντί να κόψη αγκινάραν, εύρε λευκόν χαρτίον κείμενον, το ανέλαβε, κι έτρεξε προς την αδελφήν του κράζων:

– Ματούλα! Ματούλα! ιδέ τι ηύρα εκεί πέρα, στις αγκιναριές.

Ευτυχώς η γραιία Φωτεινή δεν ήτο εκεί πλησίον. Είχεν εμβή μέσα εις το «καλύβι», τον λευκόν ασβεστωμένον οικίσκον, διά να ζαποστάση¹¹ ολίγον εκεί, να αποθέση προσωρινώς το καλάθι της. [...]

Η Ματή ηρυθρίασε¹². Το ευρεθέν κατά γης χαρτίον ήτο διπλωμένον, ενσφράγιστον. Ήτο επιστόλιον¹³.

– Σιώπα, μην το πης της Φωτεινής! είπε με το νεύμα μάλλον ή με την φωνήν η Ματούλα.

– Δεν το λέω, απήντησεν ο εξαέτης Σταθάκης, ως να ενόησε την αγωνίαν της.

Η κόρη έλαβε το δελτάριον, και αποχωρήσασα ολίγα βήματα το ήνοιξε. Το επιστόλιον, επί κομψού κοκκινωπού χάρτου γεγραμμένον, έλεγε τα εξής:

«Ω Ματούλα, Ματούλα μου, που μου μάτωσες την καρδούλα μου, μου είπεν η μάγισσα ότι τρέχεις κίνδυνον, και απεφάσισα να σε φυλάγω από πλησίον, όπως στενάζω¹⁴ τόσους χρόνους τώρα διά σε από μακράν».

– Κίνδυνον! εμψύρισε τεταραγμένη η νεάνις: τι λέει;

Είτα, αφού περιέφερεν εναγώνιον περί αυτήν βλέμμα, εξηκολούθησε την ανάγνωσιν.

«Αν το εύρης, Ματούλα μου, το γράμμα, καλά, μη θυμώνης πολύ, αρκεί ότι δεν ελπίζω ποτέ, αλλοίμονον! να σε απολαύσω».

Η Ματή εμειδίασεν αόριστον μειδίαμα. Ήτο συνάμα οίκτος, πόνος, ακούσιος¹⁵ συμπάθεια και μικρά ειρωνεία.

«Εάν το εύρη η Φωτεινή, Ματούλα μου, ειπέ της, αν δεν θέλεις να ψευσθής λέγουσα ότι δεν είναι ιδικόν μου, ειπέ της την αλήθειαν, ότι συ δεν με αγαπάς, και ότι εγώ είμαι παράτολμος, αυθάδης και άθλιος.»

Έως εδώ ετελείωνεν η πεζογραφία του επιστολίου τούτου. Είτα ήρχιζαν στίχοι. Ίσως να ήσαν σύρραμμα του ίδιου επιστολογράφου, πιθανόν να ήσαν συγκολλημένοι και παραποιημένοι αλλαχόθεν¹⁶. Οι στίχοι έλεγαν:

*Εικόν' αχειροποίητη, που στην καρδιά μου σ' είχα,
κ' είχα για μόνο φυλαχτό...*

Την στιγμήν εκείνην εφάνη η γρια-Φωτεινή εξερχομένη του οικίσκου και βαίνουσα προς τα εδώ. Η Ματή έσπευσε να κρύψη το γράμμα [...].

(1891)

(Άπαντα, δεύτερος τόμος, κριτική έκδοση Ν.Δ.Τριανταφυλλόπουλου)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα ονόματα των προσώπων, τα οποία εμπλέκονται στην ιστορία και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. (15 μονάδες)

¹¹ να ξεκουραστεί

¹² κοκκίνισε

¹³ μικρή επιστολή

¹⁴ υποφέρω

¹⁵ παρά τη θέλησή της

¹⁶ από αλλού

α2. Να περιγράψετε συνοπτικά τον τόπο στον οποίο διαδραματίζονται τα γεγονότα της αφήγησης. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. **(10 μονάδες)**

β2. Να σχολιάσετε την πράξη του νέου και να την εντάξετε στα κοινωνικά στερεότυπα εκείνης της εποχής για τις σχέσεις των δύο φύλων. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Παιδική Πασχαλιά (απόσπασμα)

Τον υιόν της τον καπετάν Κομνιανόν τον επαντρολογούσεν ήδη η γρια-Κομνιανάκαινα, αν <και> δεν είχε χρονίσει ακόμη η νύμφη της, η μακαρίτις. Τα δύο ορφανά, μία κόρη οκταέτις και εν τετραετές παιδίον, εφόρουν μαύρα, κατάμαυρα, οπού εστενοχώρουν κι εχλώμιαναν τα πτωχά κάτισχνα¹ κορμάκια των, και ήτον καημός καρδιάς να τα βλέπη τις. Ενθύμιζαν το δημώδες δίστιχον:

*Βαρύτερ' απ' τα σίδερα είναι τα μαύρα ρούχα,
γιατί τα φόρεσα κι εγώ για μίαν αγόπη που 'χα. [...]*

Ο καπετάν Κομνιανός έλειπε με το γολετί², κι επεριμένετο να έλθη. Είχε μαζί του, με το γολετί, και τον πρωτότοκον υιόν του, τον Γεώργην, δωδεκαετή παίδα. Τούτο ήτο ένας από τους καημούς της γραιάς, ότι έμελλε ν' αποθάνη, ως έλεγε, χωρίς να επανίδη τον υιόν της, και τον εγγονόν της τον μεγάλον, όστις ωμοίαζε τόσο με τον μακαρίτην τον πάππον του. Και ποίος να της σφαλήση τα μάτια; Αι ανειψιαί της, υπανδρευμένα και αι δύο, της εβαστούσαν κακίαν διά κάτι κληρονομικός διαφοράς, και δεν έσπασαν το πόδι «οι λαχταρισμένες, οι αχρόνιαστες!» να έλθουν να την ιδούν. Ούτω της ήρχετο και αυτής ν' αποθάνη εις το πείσμα των, ν' αποθάνη χωρίς να της φιλήσωσι την χείρα.[..]

Ός τόσο επεθύμει να ήρχετο ο υιός της διά να τον νυμφεύση, να του δώση και την ευχήν της. Σαράντα χρόνων άνθρωπος, κι ο κόσμος είναι πέλαγο, σαν εκείνο που αρμένιζε τώρα. Πώς να περάση τη ζωήν του χωρίς να έλθη εις δεύτερον γάμον; Και τα ορφανά, και αυτά θα εύρισκαν μητέρα, μίαν καλήν οικοκυρά, ήτις από τώρα προσφέρετο μάλιστα να έλθη να την υπηρετήση εις την ασθένειάν της. Αλλ' η γραιία Κομνιανάκαινα, μη θέλουσα να παραβή την αρχήν της, δεν εδέχθη την εκδούλευσιν.

Το βέβαιον είναι ότι εκ των δύο ορφανών, η Μόρφω, ήτις είχεν ήδη αίσθησιν, αν δεν επεθύμει ν' αποκτήση μητέρα, ενθυμείτο κι ελυπείτο την μητέρα της. Ο Ευαγγελινός, νήπιον τριετίζον εν καιρώ της συμφοράς, ούτε ήξευρε τίποτε ούτε ενθυμείτο. Εκλαιε μόνον όταν η μάμμη³ τον εβίαζε να φορέση τον κατάμαυρον σάκκον του. Η Μόρφω, λευκή και ωχρά⁴ με τα μαύρα φουστανάκια της, και με το μαύρον μανδήλιον το σκεπάζον τα ξανθά της μαλλιά, ήτο κατηφής⁵, κι ενθυμείτο το περυσινόν Πάσχα, όταν έζη η μήτηρ της. Η ατυχής γυνή είχεν αποθάνει από την γένναν της, το παρελθόν θέρος, και το βρέφος μετ' αυτής. Τώρα η κορασίς είχεν αντί της καλής και πονετικής μητρός την μάμμην με την αφόρητον παραξενιά της, ήτις, ενώ εβεβαίου ότι όλα της επόνουν, κεφαλή, λαιμός, χείρες, πόδες, πλάται, κοιλία, μέση και τα λοιπά, πνιγομένη δε από τον βήχα και γογγύζουσα⁶ δυνατά και βάλλουσα κραυγάς αγρίας, εφείδετο⁷ να δώση εις

¹σκελετωμένα

²γολέτα, δικάταρτο ιστιοφόρο καράβι

³η γιαγιά

⁴χλωμή

⁵μελαγχολική

⁶γογγύζω: εκφράζω δυσφορία ή αγανάκτηση

ιατρούς και φάρμακα, αίφνης ηγείρετο⁸, υποβαστάζουσα την κοιλίαν της, εξήρχετο μέχρι της θύρας, έρριπτε βλέμμα εις τον εκτός κόσμον, κι έλεγεν:

— Αχ! τι γλυκιά που 'ν' η ζωή! [...]

Εφέτος, δηλαδή κατά το έτος εκείνο της δυστυχίας διά τα δύο ορφανά, δεν ήτο πλέον εκεί ούτε ο πατήρ των, όστις έλειπεν, ούτε η μήτηρ των, ήτις επήγε μακρύτερα ακόμη. Αντί των δύο ήτο η γηραιά μάμμη, ρογγάζουσα⁹ επί της κλίνης και γογγύζουσα. Αντί των κοκκίνων αυγών, ήσαν αι φλέγουσαι εκ του πυρετού παρειαί¹⁰ της. Αντί των επιχρύσων λαμπάδων, ήσαν οι δύο τρεμοσβήνοντες και βλοσυροί οφθαλμοί της. Αντί της αθώας χαράς, αντί της αφάτου¹¹ ευτυχίας του παιδικού Πάσχα, ήτο η λύπη η βαρεία, η ανεπανόρθωτος συμφορά.

Ευτυχώς η γρια-Κομνιανάκαινα δεν απέθανε, και ο υιός της έφθασεν απόπασχα με το γολετί, και ήρχισε να καλλωπίζεται και να στρίβη τον μύστακα αποβλέπων εις δεύτερον γάμον. Αλλά, διά τα δύο παιδιά, τάχα θα επανήρχετο πάλιν η χαρά εκείνη, θ' ανέτελλεν εκ νέου γλυκεία η παιδική Πασχαλιά; Διά τον Ευαγγελινόν ίσως, διά την Μόρφω όμως ποτέ. Αύτη ησθάνετο την απουσίαν της μητρός της και ήξευρεν ότι δεν έμελλε να την επανίδη πλέον επί της γης.

Γλυκεία Πασχαλιά, η μήτηρ της χαράς! Γλυκεία μήτηρ, της Πασχαλιάς η ενσάρκωσις!
(1891)

(*Άπαντα*, δεύτερος τόμος, κριτική έκδοση Ν.Δ.Τριανταφυλλόπουλου)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα ονόματα των προσώπων της ιστορίας και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. **(15 μονάδες)**

α2. Να καταγράψετε το γεγονός, το οποίο αλλάζει τη ζωή αυτών των προσώπων. **(4 μονάδες)**

α3. Να εντοπίσετε τα τρία (3) χρονικά επίπεδα της αφήγησης. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. *Ως τόσον επεθύμει... δεν εδέχθη την εκδούλευσιν:* Να αναφέρετε τα θέματα τα οποία απασχολούν την γρια-Κομνιανάκαινα στο απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής. **(10 μονάδες)**

β2. *Εφέτος, ... η ανεπανόρθωτος συμφορά.:* Να περιγράψετε σε μία παράγραφο τη ζωή των δυο παιδιών, όπως φαίνεται στο απόσπασμα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁷ τσιγκουνευόταν

⁸ σηκωνόταν

⁹ ροχαλίζοντας

¹⁰ τα μάγουλά της

¹¹ απερίγραπτης

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (1867-1906)

Τα χαιρετίσματα

Μας έφεραν μία υπηρέτρια Μυτιληνιά. Ήτο Πλωμαρίτισσα από το Καμένο Χωριό.

Όταν έβλεπε από το παράθυρο καράβια να περνούν, πολλές φορές άφηνε τη δουλειά της και έτρεχε στο παράθυρο που έβλεπε τη θάλασσα και κουνούσε το μαντήλι της· πότε έκλαιε και πότε γελούσε. Τότε η θεία μου την εμάλωνε κι εκείνη τραγουδούσε δίστιχα παραπονετικά.

Εγώ ήμουν ο γραμματικός της. Της έγραφα τα γράμματα και διάβαζα εκείνα που ήρχονταν. Δύο-τρία δίστιχα βαμμένα με φαρμάκι της ξενιτιάς και κατόπι τα χαιρετίσματα δύο σελίδες από όλες και όλους, με ονόματα και επίθετα.

Πολλές φορές μού φαίνονταν αυτό ανυπόφορο μαρτύριο κι έγραφα τα μισά. Δεν ήξευρα ότι κι αυτό ήταν απάτη και ότι μπορούσε να έχει μια τέτοια παράλειψις κανένα κακό αποτέλεσμα. Αλλά ήλθε στιγμή να καταλάβω το σφάλμα μου και πικρά να μετανοήσω.

Ο θείος μου, караβοκύρης γνωστός σ' όλα τα ωραία λιμάνια της Μυτιλήνης, με παράλαβε το καλοκαίρι να θαυμάσω κι εγώ τα Μοσκονήσια που καθρεπτίζουν τις ελιές στη θάλασσα, τις Κυδωνιές με τον ολοζώντανο ελληνισμό τους και τα μαγικά της Μυτιλήνης περιγιάλια, με τον εργατικό της λαό.

Η Αμερσούδα (έτσι την έλεγαν την υπηρέτρια) με παρεκάλεσε να της κάμω μια γραφή. Μα η ευλογημένη, αράδιασε τόσα ονόματα και τόσο βιαστική ήμουν εγώ, ώστε τώρα δεν έγραψα κανένα απ' τα χαιρετίσματα, και μόνον όταν την είδα να φιλεί το γράμμα και να μου λέγει: “να πεις της μανούλας μου πως εδώ το φίλησα· να, σωστά απάνω στα χαιρετίσματα”, μετάνιωσα λιγάκι, αλλά έκρυψα το γράμμα, ενώ εκείνη μ' έλεγε: “Κωσταντέλα, να πας την Κυριακή στον Πλάτανο της Μέραινας να δεις πώς κουνιούνται στην κούνια και τραγουδούνε τα κορίτσια, να πας και στην Παναγιά την Αγιασώτισσα να δεις 'μορφιά”.

Έκαμα το πρώτο μου ταξίδι με θαυμάσιο καιρό, κι εγνώρισα τα μαγικά ακρογιάλια, μα δε θα περιγράψω το ταξίδι μου· παρά μόνον όταν εφθάσαμε στο Πλωμάρι, εγώ πήρα άδεια από το θείο μου κι ανέβηκα με μουλάρι στο Καμένο Χωριό. Ελιές και πεύκα γλυκοφιλιούνταν κι εσκίαζαν τον περιποημένο δρόμο που ενώνει τον ποταμό με το Καμένο Χωριό. Βρύσες μαρμαρένιες στο δρόμο, με επιγραφή -δεν την έχω τώρα πρόχειρη- δροσίσου, ξένε, και προσευχήσου διά την ψυχήν του δείνα, που έκαμε τη βρύση.

Ο αγωγιάτης ήξευρε την οικογένεια της Αμερσούδας.

“Καλοί άνθρωποι, νοικοκυραίοι. Το κορίτσι ξενιτεύθηκε για να ξεχρεωθούνε και να τελειώσει το σπίτι της, γιατί εδώ πρέπει κάθε κορίτσι να έχει το σπίτι του και όλο το νοικοκυριό του, ακόμα και τα μαλλίτικα σκεπάσματα για τα μοσχάρια· χωρίς αυτά δεν παντρεύεται”.

Εφθάσαμε στο σπίτι της Αμερσούδας. Η μητέρα της, ωραία ακόμα, μας εδέχθη στο δώμα της μ' αγάπη και ρακή. Κατόπιν άρχισε τας ερωτήσεις για την Αμερσούδα.

“Τράνεψε¹; Θυμάται; Την αγαπούμε”.

Έδειξε το γράμμα και μαζεύτηκαν γύρω στον αργαλειό, που ύφαιναν ένα ψηφωτό πολύχρωμο, όλοι οι συγγενείς. Ήρθε κι η γιαγιά με το δεκανίκι της.

Τότε η Μαργέλα, συγγενικό κορίτσι, διάβασε το γράμμα και τα στιχάκια. Μα όταν η γριά, που την κατέτρωγε με τα θαμπά της μάτια, δεν ήκουσε τ' όνομά της στα χαιρετίσματα, έκρυσε το πρόσωπό της μέσα στο μαύρο μαντήλι του κεφαλιού της κι έκλαιγε πικρά. Κι η νουνά της, μια θεόρατη γυναίκα, πικράθηκε κι εκείνη και δεν το κράτησε, μόνο είπε: “ε, στην ξενιτιά ξεχνούνε και το χωριό και το συγγενή και το φίλο”. Δύο χοντρά δάκρυα έβρεξαν το χοντρό πρόσωπο της νουνάς, και γύρισα και είδα γύρω μου πικραμένα πρόσωπα, και μια σιωπηλή κατάρα για ξενιτιά φτερούγιζε γύρω μου.

Η γριά άρχισε τότε να τραγουδεί παραπονετικά· γιατί εδώ, στην πατρίδα της Σαπφούς και του Αλκαίου, τραγουδούν τη χαρά και τη λύπη τους.

Η συνείδησις μ' έτυπτε². Πού να φαντασθώ πως τα δύο εκείνα φύλλα τα χαιρετίσματα που παρέλειπα θα ζωντανέψουν εκεί αντίκρυ μου σε δυο ανθρωποσειρές, να με βλέπουν παραπονετικά! Εδάκρυσα, θυμήθηκα το φίλημα που έδωκε η Αμερσούδα στ' άγραφα χαιρετίσματα επάνω και είπα:

“Το καράβι έφευγε και δεν πρόφθασα να γράψω τα χαιρετίσματα για όλους σας, που με παρακαλούσε να γράψω η Αμερσούδα. Μα δεν ξεχνά εκείνη κανένα· σας θυμάται πάντα”.

Η γριά άνοιξε το κατάμαυρο μαντήλι της, και φάνηκε γελαστό τώρα το πρόσωπό της.

Διηγήματα, Στιγμή, 1987 (πρώτη δημοσίευση, 1929)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το βασικό πρόσωπο της ιστορίας (**5 μονάδες**), καθώς και την ιδιότητά του. (**5 μονάδες**)

α2. Να βρείτε τρία (3) σημεία στο κείμενο, τα οποία μας δίνουν πληροφορίες σχετικά με τον αφηγητή. (**9 μονάδες**)

α3. Να επισημάνετε τον τόπο, ο οποίος αναφέρεται στην ιστορία. (**6 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να προσδιορίσετε το πρόβλημα, το οποίο απασχολεί το βασικό πρόσωπο της ιστορίας (**5 μονάδες**) και να συνδέσετε τον τίτλο του διηγήματος με αυτό το πρόβλημα. (**10 μονάδες**)

β2. Το κορίτσι ξενιτεύθηκε για να ξεχρεωθούνε και να τελειώσει το σπίτι της, ... χωρίς αυτά δεν παντρεύεται.: Να σχολιάσετε το απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

¹ μεγάλωσε;

² τύπτω: μτφ. ελέγχω, επιτιμώ («μέ τύπτει η συνείδησή μου» — νιώθω μεταμέλεια για κάτι επιλήξιμο που έκανα)

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ (1867-1906)

Φιλαρέσκεια¹ (απόσπασμα)

—Εγνώρισα δύο αδελφάς διδύμους· ήσαν καλλιτεχνήματα του Θεού. Τελειότεραν καλλονήν δεν συνήντησα ακόμη, αν και το ακροατήριόν μου αποτελείται από καλλονάς διαφόρων τύπων.

Ηγαπόντο και ως αδελφαί δίδυμοι πολύ, αλλά και ως πανομοιότυπα αλλήλων ακόμη περισσότερο. Ο χρόνος προσέθετε νέας χάριτας και το κάτοπτρον² εδείκνυεν την καλλιτεχνικήν μορφήν των καθ' ημέραν με νέαν λάμψιν.

Η Σοφία τόσω πολύ ηγάπα την καλλονήν της, ώστε ενώ εκτένιζε την μακράν κόμην της, ελησιμονείτο προ του κατόπτρου και την αφύπνιζον πολλάκις μετά δυσκολίας από της εκστάσεως εκείνης.

Ποτέ ο συρμός³ δεν τας παρέσυρεν εις τας γελοίας ιδιοτροπίας του, εκείναι ενεδύοντο κατά την ιδικήν των καλαισθησίαν· εκ των ιδιοτροπιών του Πρωτέως⁴ συρμού λαμβάνουσαι μόνον όσα συνεφώνουν με τας κλίσεις των.

Εις τας συναναστροφάς, η μία εθώπευε⁵ την άλλην και παρετηρούντο ως να κατωπτρίζοντο.

Θ' αγαπήσουν ποτέ!!! εσκεπτόμην, διότι πάντοτε φοβούμαι γυναίκαν αυτάρεσκον⁶.

Η Σοφία ηγάπησεν επί τέλους μεταξύ των τόσων θαυμαστών της —μεταξύ των οποίων συγκαταλεγόμην και εγώ, με 20 έτη ολιγώτερα— έναν νέον περιηγητήν ταξιδεύοντα εντός πολυτελούς θαλαμηγού.

Άλλοι είπον ότι ηγάπησε την θαλαμηγόν, άλλοι τα ταξείδια διά των οποίων θα καθίστατο γνωστοτέρα η καλλονή της και άλλοι τέλος, ανθρωπινώτερα σκεπτόμενοι, απεφάσισαν να ψιθυρίσουν πολύ σιγά «ότι πιθανόν να ηγάπησε τον περιηγητήν».

Ποτέ η νυμφική εσθής⁷, η οποία και τας ασχήμους ωραΐζει, δεν εστόλισεν νύμφην ωραιότεραν.

Η παράνυμφος δεν απέσπα τους οφθαλμούς από την αδελφήν της.

—Ναι, κι εγώ τοιαύτη νύμφη θα γείνω, έλεγε, μειδιώσα θριαμβευτικώς.

Απεφασίσθη μια μακρά γαμήλιος περιοδεία.

Η Ελένη ελυπήθη διά τον χωρισμόν, αλλά θα ήρχετο τόσον γρήγορα η αδελφή της, ώστε παρηγορήθη.

Μετ' ολίγας ημέρας, τηλεγράφημα ανήγγειλε «την καταβύθισιν της θαλαμηγού κατόπιν συγκρούσεως και ότι εσώθη ο υποπλοίαρχος και εις ναύτης μόνον. Ο σύζυγος

¹ η επιθυμία και η προσπάθεια κάποιου να αρέσει, να φαίνεται ωραίος

² ο καθρέπτης

³ η μόδα

⁴ Ο Πρωτέας ήταν θαλάσσια θεότητα της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας, η οποία άλλαζε συχνά μορφές. Η συγγραφέας αποκαλεί Πρωτέα τη γυναικεία μόδα επειδή υπαγορεύει συχνές αλλαγές στη γυναικεία αμφίεση.

⁵ κολάκευε

⁶ που της αρέσει να θαυμάζει τον εαυτό της

⁷ φόρεμα

της Σοφίας ηρώτησεν αν εσώθη η σύζυγός του και λαβών απάντησιν αρνητικήν ερρίφθη πάλι εις τα κύματα».

Ήτο φοβερόν το κτύπημα διά την δυστυχή Ελένην. Δεν έτρωγε, δεν εκοιμάτο... μίαν ημέρα την είδον εις το παράθυρον ωχράν και ατημέλητον· ωμοίαζε φάσμα⁸ εαυτής. Το ζήτημα της ημέρας ήτο η κατάστασις της Ελένης. Ελησμόνησαν την ατυχή νεκράν και όλοι εσκέπτοντο και εθλίβοντο διά την ζώσαν.

—Θα ζήση; διηρωτώντο όλοι φρίσσοντες⁹.

—Δεν πιστεύω· έλεγον οι άλλοι απηλπισμένοι.

Τα άνθη του παλκονιού της εμαράνθησαν. Δεν εξήρχετο πλέον να τα ποτίση με τας φανταστικάς πρωινάς εσθήτας της. Επότιζε και εδρόσιζε τα άνθη και εφλόγιζεν εκείνους, οι οποίοι δεν ήθελον να χάσουν την μαγικήν οπτασίαν.

Η εξαδέλφη μου ήτο στενή των δύο αδελφών φίλη, αλλά αν και επεσκέπτετο συνεχώς την Ελένην, σπανιώτατα όμως ωμίλει περί αυτής.

Μετά ένα μήνα εις τον περίπατον μετ' εκπλήξεως είδον όλοι την Ελένην στηριζομένην επί του βραχίονος του πατρός της. Ωραίαν εντός της πενθίμου εσθήτος της, ροδόχρουν με την συμμετρικήν ευσαρκίαν της, να χαιρετά μειδιώσα τους φίλους και τας φίλας της.

Έμειναν όλοι έκπληκτοι, και εγώ όστις την είδον ωχράν ως πτώμα, περισσότερο έκπληκτος των άλλων.

Ηρώτησα την εξαδέλφην μου, η οποία είπε με θρησκευτικόν σεβασμόν.

—Την έσωσεν η φιλαρέσκεια. Πρέπει να ηξεύρης ότι είνε δύναμις επιβλητική η φιλαρέσκεια. Δεν ήκουε τας παρακλήσεις του γέροντος πατρός της, ούτε τας παρηγορητικάς της φιλίας λέξεις... τίποτε... δεν έτρωγεν ούτε εκοιμάτο... ούτε ήθελε να λάβη τα φάρμακα του ιατρού· επεζήτη τον θάνατον. Είχε στιγμάς παραφροσύνης, συνωμίλει μετά της νεκράς μεγαλοφώνως και όταν συνήρχετο, επεκαλείτο τον θάνατον, ο οποίος θα την έσωζεν από τα βάσανα της ζωής.

Μίαν ημέραν επλησίασε το κάτοπτρον, παραμέρισε τον μαύρον πέπλον, όστις το εκάλυπτε κατά διαταγήν της και είδε την φθοράν της καλλονής της.

Εμειδίασε παραδόξως και εξήτησε να φάγη, εδέχθη τα ιατρικά και έκτοτε δεν είπε λέξιν διά την νεκράν.

—Ν' αποθάνω, το εννοώ, μου είπεν μίαν ημέραν, αλλά να χάσω θεληματικώς την καλλονήν μου... είνε ιεροσυλία.

Την βαθείαν θλίψιν της μόνον η φιλαρέσκεια ηδυνήθη να την επουλώση. Είνε λοιπόν δύναμις η όχι; ηρώτησεν η εξαδέλφη μου.

Την ιδίαν ερώτησιν σας αποτείνω: είνε δύναμις η όχι;

—Ναι, αυτή η ανθρωπίνη αδυναμία πολλάκις καθίσταται και δύναμις· είπε μία εκ των κυριών.

—Δύναμις!!! βέβαια και δύναμις μάλιστα ευεργετική.

—Άγγελος παρήγορος!!!

—Δαίμων καταστρεπτικός... είπεν εις σύζυγος, του οποίου τα θυλάκια¹⁰ πολλάκις ηλάφρυνε η δύναμις αύτη της συζύγου του.

—Πταίομεν ημείς; τοιαύτας μας θέλετε, απήντησεν η χαριεστάτη, αληθώς, σύζυγός του· η φιλαρέσκειά μας, εν αμυντικόν όπλον εναντίον της απιστίας σας.

—Και μία δύναμις! Αυτό δεν θέλω να το λησμονήτε, είπεν ο κομψευόμενος κύριος.

Κόρη ευπειθής και άλλα διηγήματα, Εκδ. Νεφέλη, 1993 (α' δημοσίευση 1893).

⁸ φάντασμα

⁹ γεμάτοι φρίκη

¹⁰ τσέπες

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να ονομάσετε τα πρόσωπα για τα οποία γίνεται λόγος στο κείμενο (**6 μονάδες**) και να προσδιορίσετε τη σχέση ανάμεσα σε αυτά. (**4 μονάδες**)

α2. Να εντοπίσετε τον αφηγητή της ιστορίας και να αναφέρετε πληροφορίες σχετικά με αυτόν. (**15 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

β

β1. Να περιγράψετε την κοινή ζωή των δύο βασικών προσώπων, όπως αυτή δίνεται στην αρχή της ιστορίας. (**10 μονάδες**) Να αναφέρετε το γεγονός, το οποίο ανατρέπει την αρχική κατάσταση. (**5 μονάδες**)

β2. Να σχολιάσετε τον τίτλο του διηγήματος σε σχέση με το περιεχόμενό του λαμβάνοντας υπόψη τον ρόλο που παίζει το στερεότυπο της γυναικείας φιλαρέσκειας στην εξέλιξη της ιστορίας. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΟΜΗΡΟΣ ΠΕΛΛΑΣ (1921-1962)

Οι καρφίτσες (απόσπασμα)

Πήγαινα στην πέμπτη τάξη του Γυμνασίου. Είχα κιόλας ανακαλύψει ένα σωρό πράγματα, όπως π.χ. το ηλιοβασίλεμα στο Ιόνιο με τις πυρκαγιές που ανάβει πίσω από τη Ζάκυνθο. [...]

Ήταν μια μικρή επαρχιακή πόλη στη δυτική Πελοπόννησο, ανακαθισμένη στη ρίζα του βουνού, ακουμπισμένη από τη μέση κι απάνω στο βουνό και με τα πόδια απλωμένα ως τη θάλασσα να τα λούζει.[...]

Μαζί λοιπόν με τ' άλλα πράγματα, είχα ανακαλύψει πως κάτι σαν ομίχλη κινιόταν μέσα μου, που με μπερδευε, μια αγνούρα που κάποτε πύκνωνε και κάποτε αραιώνει για ν' αφήσει να διαγραφεί ένα μελαχρινό, αδύνατο κοριτσιόστικο πρόσωπο μ' ακίνητα μάτια - ω, πόσο θλιμμένα μάτια! Ήταν μια μαθήτριά του Γυμνασίου σε κάποια τάξη παρακάτω από μένα - δε θυμούμαι πια τ' όνομά της. Καθόταν όπως στρίβαμε το πλάτεμα του δρόμου που το λέγαμε πλατεία κι άρχιζε το καλντερίμι¹ για να πάω στο σπίτι.[...]

Κάθε βραδάκι λοιπόν που έστριβα από την πλατεία για να μπω στο καλντερίμι, την έβλεπα να κάθεται σ' ένα παράθυρο και ν' αγναντεύει το Ιόνιο, που είναι η πιο γλυκειά θάλασσα το σούρουπο, σαν να περίμενε θλιμμένη κάτι, κάτι συνταρακτικό και ωραίο - έτσι έλεγα και τα 'φτιανα αυτά στίχους ως να φτάσω στο σπίτι, κι ύστερα το βράδυ, όταν έσβηνα τη λάμπα, έφτιανα ιστορίες μ' ένα άσπρο άλογο καβάλα -δεν ήμουν ποτέ καλός καβαλάρης-, στο παράθυρό της εκείνη σκύβει, το άλογο σηκώνεται στα πισινά, την αρπάζω και χανόμαστε καπνός μέσα σ' έν' απέραντο δάσος με πανύψηλα δένδρα φθινοπωρινά. Άλλοτε πάλι εκείνη σ' ένα δένδρο ακουμπισμένη, η γης στρωμένη φύλλα ξερά, εγώ προχωρούσα ξυπόλυτος, ψηλός πολύ, σίμωνα κι ύστερα..., δεν ξέρω ύστερα, μόνο τα μάτια της μεγάλωναν, μεγάλωναν -τι χρώμα είχαν, ποτέ δεν μπόρεσα να μάθω, γιατί ποτέ δεν τα κατάφερα να την κοιτάξω ίσα από κοντά- κι ύστερα όλα παίρναν μελί χρώμα.

Ένα βράδυ, είχαμε πει [...] κι είχαμε παραζεσταθεί, φύγαμε κάπως αργά. Μπήκα στο καλντερίμι. Το μάτι μου την πήρε στο παράθυρο. Δεν ξέρω γιατί, θέλησα να περάσω κρυφά να μη με καταλάβει, να μην καταλάβει τίποτα. Όμως ήταν βλέπεις και τα καρφιά στα παπούτσια -βακετάκι² άβαφο από μήνες· τη δραχμή που 'θελε το βάνιμο την έδινα στο βιβλιοπώλη και, συμπληρώνοντας την τιμή, αγόραζα ένα δυο βιβλία το χρόνο-, κείνα λοιπόν τα έρημα τα καρφιά δεν καταλάβαιναν από καρδιοχτύπια, και μόλις συνάντησαν τη γυαλισμένη πέτρα του καλντεριμιού βάλθηκαν να σκούζουν, λες και τα 'πιάσε μεράκι νυχτιάτικα ν' ακούν τη φωνή τους. Κι ήταν ένας οξύς, ανατριχιαστικός ήχος, όπως κάνει το μαχαίρι του ατζαμή στο πιάτο όταν κόβει κρέας στο εστιατόριο. Μαζευόμουν και προσπαθούσα να πατήσω απαλά και μ' όλο το πέλμα μονομιάς για να μην κάνω σαματά, μου φάνηκε πως τα κατάφερα, όμως τα καρφιά κι οι πέτρες είχαν άλλη γνώμη, και ξαφνικά ένα γκτζτ κι άλλο, κι άλλο, και να 'σου τον καλό

¹ στενός, λιθόστρωτος δρόμος

² κατεργασμένο δέρμα από μοσχάρι

μου τραβώ ένα πέσιμο του καλού καιρού· χτύπησα. Γέλασε κείνη; Δεν ξέρω.[...]
(*Διηγήματα*, Στιγμή, 1986.)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε στοιχεία του τόπου, στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. (10 μονάδες)

α2. Να βρείτε το γραμματικό πρόσωπο το οποίο κυριαρχεί στην αφήγηση. (5 μονάδες)

α3. Να αναφέρετε πληροφορίες σχετικές με τον αφηγητή της ιστορίας. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε τα χαρακτηριστικά του κοριτσιού, με το οποίο είναι ερωτευμένος ο αφηγητής. (10 μονάδες)

β2. *έφτιανα ιστορίες μ' ένα άσπρο άλογο καβάλα ... μέσα σ' έν' απέραντο δάσος με πανύψηλα δένδρα φθινοπωρινά.* Να αναφέρετε τα όνειρα τα οποία πλάθει ο αφηγητής και να τα σχολιάσετε σε σχέση με τα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα για τις σχέσεις των δυο φύλων. (15 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ (1888-1974)

Eroica (απόσπασμα)

Είμαστε ως δεκαπέντε η παρέα μας: η Βερενίκη, η Τερέζα και δυο ακόμη δεσποινίδες, ο κύριος Λεπάντε και τρεις κύριοι πιο νεαροί, τα τρία κοριτσόπουλα κι εμείς οι τέσσερις τ' αγόρια. Είχε γίνει λόγος να έρθουν κι οι μητέρες, μα τα κορίτσια στραβομούριασαν και είπαν: - Ωραία διασκέδαση!... Έτσι αποφασίστηκε πως θα μας συνοδέψει μοναχά η θεία Φίλις. Ο θείος Πλάτων πήγε αποβραδís με την ψαρόβαρκα να ρίξει παραγάδια και θα τον ανταμόναμε στο λιμανάκι τη Δευκάλειας.

Για το Λοΐζο διχογνώμησαν. Γίνηκαν διαβούλια στα σπίτια και η πρόσκλησή του έμενε αμφίβολη – ώσπου ανακατεύτηκε η θεία Φίλις: - Αυτά είναι λόγια, τι φταίει το παιδί πως βρέθηκε ολομόναχο στον κόσμο; Έχουμε χρέος να το συμμαζέψουμε...

Κι εκείνος στην αρχή αρνήθηκε να πάρει μέρος. Έπειτα λέει, καλά, θα πάει να δει και το αρχοντικό τους.

Όλος ο κόσμος είχε κέφι μέσα στη “Λουκίλλη”. Καθένας τους περίμενε θαρρείς πως πρόκειται ως το βράδυ να γίνει το ποθούμενο και πως η μοίρα ολημερίς θα υφαίνει το πανί της πάνω σε δικό τους σχέδιο. Η θεία Φίλις, αυτή που τίποτα δεν περιμένει, πια, φρόντιζε για τους άλλους.

- Κορίτσια, να προσέχετε! Το αρμυρό νερό λεκιάζει τα μεταξωτά.

Εκείνες δεν την άκουαν. Βουτούσαν τα χέρια τους στη θάλασσα και τραγουδούσαν ξένοιαστες. Τα μαλλάκια τους ανέμιζαν τριγύρω στους κροτάφους. Κάθε τόσο σήκωναν το χέρι να τα φτιάξουν ή με μια κίνηση του κεφαλιού τάριχναν πίσω και φυσούσαν με το στόμα προς τ' απάνω, έτσι στο πλάι, για να μην τις γαργαλούν.

- Κυττάζετε το χέρι μου; μας ρώτησε η Μόνικα.

Τα δάχτυλά της άνοιγαν αχτιδωτά πάνω στο στήθος για να συγκρατούν τη μπλούζα που ξεχειλώνει. Η φωνή της Μόνικας προσωποποίησε τους λογισμούς μας. Κάτι τσιμπούσε την καρδιά σα να καυτηριάζει ο θαλασσινός αέρας με ιώδιο.

Μια αφρισμένη σκούνα μάς είχε από κοντά. Η θεία Φίλις είπε πως μοιάζει με καματερή φοράδα¹ Φωνάζαμε: - Καλό ταξίδι! Καλό ταξίδι! Ε, απ' το καράβι! Για πού το βάλατε παιδιά;- κουνώντας τα μαντήλια μας στον ήλιο. Εκείνοι μας κύτταζαν αμίλητοι. Μονάχα ένας σήκωσε το χέρι. Έδειχναν διαφορετικοί ολότελα οι άνθρωποι ετούτοι μέσα στο καράβι. Θα πήγαιναν ποιος ξέρει πού, να κάνουνε ποιος ξέρει τι. Γι' αυτό κυττάζουνε περήφανα και βλοσυρά τις πρωινές κοπέλες.

Δεν μας ακούσε ο εαυτός μας τη στιγμή εκείνη.

- Τι νιώθουν τούτες από τέτοια; λέει ο Αλέκος σιγανά δείχνοντας με το μάτι του τα κορίτσια.

Θα εννοούσε τις αβέβαιες χαραυγές και το ξαντό² εκείνο συννεφάκι στην άκρη του ορίζοντα. Ίσως ακόμη και τ' αστέρια, τώρα το Μάρτη που αλλάζουνε τη θέση τους στον ουρανό, καθώς τα ψάχναμε την περασμένη νύχτα. Και πιο πολύ απ' όλα τη νεράιδα που σταματάει τα καράβια στο χάσιμο του φεγγαριού για να ρωτήσει τον караβοκύρη: - Ζει

¹ το θηλυκό άλογο που κοπιάζει

² αυτό που το έχουν ξάνει

ο μεγάλος βασιλιάς Αλέξανδρος;... Κι όποιος αποκρινόταν πως δε ζει, τον βούλιαζε μαζί με το καράβι του. - Και βέβαια ζει και βασιλεύει, μας είχε πει ο Πλάτων.
- Όμως κρεμόμαστε από 'να ναι ή από 'να όχι, αποκρίθηκε του Αλέκου ο Μεμάς με σημασία, κυττάζοντας τη Μόνικα. [...]

(Πρώτη δημοσίευση, 1937)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ:

α

- α1.** Να αναφέρετε τα ονόματα πέντε προσώπων της ιστορίας. **(10 μονάδες)**
α2. Να εντοπίσετε το χώρο στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. **(5 μονάδες)**
α3. Να επισημάνετε πέντε (5) σημεία του κειμένου στα οποία κάνει την εμφάνισή του ο αφηγητής. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β1.** Να περιγράψετε τη συμπεριφορά των κοριτσιών της παρέας κατά τη διάρκεια της εκδρομής. **(10 μονάδες)**
β2. Να καταγράψετε τα σχόλια των αγοριών για τα κορίτσια, αφού λάβετε υπόψη τα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΟΣΜΑΣ ΠΟΛΙΤΗΣ (1888-1974)

Το Γυρί (απόσπασμα)

[...] Τότε ο Φίλιππος του διηγήθηκε μια ιστορία που έβγαλε απ' το κεφάλι του για το Ζωσιμαρά, το παλικάρι από την Εγλυκάδα, που αγαπιότανε με τη βασιλοπούλα, την Αστρόφεγγη. Το Ζωσιμαρά τον λέγανε και Μαύρο: καθώς ήταν τριχωτός, απ' το πολύ το ξύρισμα τού απόμεινε μια μελανιά γραμμή στα μάγουλα και τρόγυρα¹ στα χείλια. Ο πολὺς κόσμος γνώριζε το Μαύρο πάνω στο άσπρο του άλογο, δεν τύχαινε να πάει πεζός παρά στην εκκλησιά μονάχα. Συνήθιζε να λέει: – Ο Κύριος ημών πήγε στην εκκλησιά πάνω σ' ένα γαϊδούρι, σκολιάρια² μέρα των Βαγίων. Δε μου ταιριάζει να πάω εγώ με τ' άτι.

Πάνω σ' αυτό, πετάχτηκε ο μικρός:

– Τ' άτι; Τ' είναι τ' άτι;

– Τ' άτι; Τ' άλογο.

– Γιατί το λέτε τότε τ' άτι; Τι είναι το σωστό;

– Σκοτίστηκα! Σα μεγαλώσεις θα μάθεις πως ο καθένας γράφει και μιλάει όπως του καπνίσει.

Μόνο που ήτανε φτωχός ο Μαύρος. Για να ζήσει, αναγκαζόταν να μισθώνεται πρωτοπαλικάρο στον ένα και στον άλλον άρχοντα. Όμως το άλογό του φημιζόταν για μοναδικό. Άσπρο, κάτασπρο, δίχως κουσούρι, σ' ολάκερη τη χώρα δε βρισκότανε παρόμοιο. Γι' αυτό και το αφεντικό του τ' αγαπούσε κι αρνιότανε να το πουλήσει στους πλούσιους του τόπου μ' όλο που ήταν πρόθυμοι να δώσουν όσα λεφτά κι αν ζηταγε.

– Ξέρω – τον έκοψε πάλι ο Σάββας – θα το αντάλλαξε με τη βασιλοπούλα.

– Δες ανοησίες. Τη βασιλοπούλα, βέβαια, την αγαπούσε, μα όσο για να προτιμήσει από τ' άλογό του μια γυναίκα... Ωστόσο – εξακολουθούσε το παραμύθι ο Φίλιππος – λιώνανε οι δυο τους από την αγάπη. Είδε κι απόειδε ο Μαύρος, αποφάσισε να πάει στο κάστρο και να τη ζητήσει από τον πατέρα της.

– Χμ, κάνει αυτός αφού τον άκουσε, είσαι φτωχός, το ξέρω. Η φτώχεια, βέβαια, δεν είναι ατιμία – είναι κάτι χειρότερο: βλακεία. Ε, δεν τρελάθηκα να χαραμίσω τη μονοθυγατέρα μου μ' ένα παλικαράκι που μισθώνεται δεξιά-ζερβά!... Λ' αρζάν φα του – πρόσθεσε καθώς το 'χε ακούσει από κάποιο φράγκο βαρώνο γείτονά του.

– Τι θα πει αυτό, κύριε Φίλιππα;

– L' argent fait tout, θα πει: δει δη χρημάτων,³ ω άνδρες Αθηναίοι. Το κατάλαβες αυτό;

– Αρχαία ελληνικά δεν είναι; Δεν πειράζει αν δεν τα κατάλαβα, φτάνει που είναι η γλώσσα των ενδόξων μας προγόνων, καθώς μας λέει ο δάσκαλος.

Έτσι λοιπόν τον έδιωξε ο βασιλιάς. Ο Μαύρος απ' την απελπισία, έκανε την καρδιά του πέτρα κ' έφυγε στην ξενιτειά. Πέρασε τρία χρόνια με πόλεμους και πλιάτσικο. Μα ο νους του πάντα στην αγάπη του. Δεν κρατήθηκε περισσότερο, καβάλησε το άλογό του

¹ τριγύρω

² και σκολιάρια: μέρα αγίας και γιορτής

³ L' argent fait tout (γαλλική φράση) : με τα χρήματα γίνονται όλα, δει δη χρημάτων: υπάρχει ανάγκη από χρήματα

και ξεκίνησε να πάει πίσω στην Αστρόφεγγη.

Κατά τη νύχτα έφτασε στον κούλα⁴ του, στην Εγλυκάδα, σύμπτωση την παραμονή που ήταν να γίνει ο γάμος της Αστρόφεγγης με τον πιο πλούσιο άρχοντα της χώρας, ένα γέρο φαφούτη ξεκουτιάρη. Ο βασιλιάς παίδεψε την κόρη του να πει το ναι γιατί ο γαμπρός, καθώς γνώριζε τον πεθερό του πλεονέχτη και τσιγγούνη, προσφέρθηκε να του χαρίσει τόση γης που να του φέρνει χίλια φλουριά εισόδημα το χρόνο.

Ο Άσπρος, το άλογο, αφού έφαγε το σανό του, έπιασε να μυρίζεται τον τόπο. Λες να θυμήθηκε πως κάθε τέτοια ώρα, πριν από τρία χρόνια, έφερνε το Ζωσιμαρά στο κάστρο για να μιλάει απ' το παράθυρο με την καλή του; Να μην τα πολυλογούμε, πηδάει το φράχτη και τράβηξε κατά το κάστρο χλιμιντρώντας κάθε τόσο.

Πάνω που η βασιλοπούλα κλαιγότανε γονατισμένη μπροστά στα εικονίσματα, ήρθε στ' αυτιά της το χλιμίντρισμα του αλόγου.

– Άκουσες, βάγια⁵ μου, άκουσες; Μην είμαι ονειροπαρμένη; Σκύψε απ' το παράθυρο να δεις, δεν έχω εγώ τη δύναμη.

– Κυρά μου, βλέπω το φεγγάρι ν' ασημώνει του πατέρα σου τ' αλώνι.

– Βάγια μου, χλιμιντράει πάλι, σκύψε να δεις.

– Βλέπω το φεγγάρι ν' ασημώνει ένα σύννεφο από σκόνη.

– Βάγια μου, κοίτα πάλι.

– Βλέπω το φεγγάρι ν' ασημώνει κάτι άσπρο που σιμώνει⁶.

– Τ' άλογο του Ζωσιμαρά! Πρόφτασε κι είπε η Αστρόφεγγη πέφτοντας λιπόθυμη στην αγκαλιά της βάγιας.

Κάποτε που ξελιποθύμησε κ' είδε πως ήρθε μοναχό το άλογο, δίχως τον καβαλάρη, έβαλε χίλια–δυο στο νου της. Κατάφερε ωστόσο και βγήκε από το κάστρο, καβάλησε το άλογο κι αυτό την έφερε στην ώρα έξω από τον κούλα του Ζωσιμαρά. Εκεί, άρχισε να κλωτσάει με τα πισινά το φράχτη. Πετάγεται στη βίγλα ο Ζωσιμαράς, βάζει το χέρι πάνω από τα μάτια, κοιτάει καλά και τι να δει! Τρέχει αμέσως κάτω κι αρπάζει την Αστρόφεγγη στην αγκαλιά του. Αγκαλιασμένοι τάπανε οι δυο τους για ώρα, μια κλαίγαν, μια γελούσαν. Και να πώς, χάρη στο άλογο, η Αστρόφεγγη παντρεύτηκε με το Ζωσιμαρά.

– Κλαίνε οι άντρες, κύριε Φίλιππα;

– Μόνο τα παλικάρια κλαίνε γιατί έχουν τρυφερή καρδιά. [...]

(α' έκδοση, 1944)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Στο απόσπασμα παρατηρείται η αφηγηματική τεχνική του εγκιβωτισμού, μια δεύτερη δηλαδή ιστορία αναπτύσσεται και ολοκληρώνεται εντός της κύριας αφήγησης. Να αποδώσετε συνοπτικά το περιεχόμενο αυτής της εγκιβωτισμένης αφήγησης. **(15 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε το όνομα του προσώπου που αφηγείται την ιστορία του Ζωσιμαρά και το όνομα του παιδιού στο οποίο την απευθύνει. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

β

β1. Να περιγράψετε τον Ζωσιμαρά. **(7 μονάδες)** Να αναφέρετε δύο (2) φράσεις από το κείμενο που αποδεικνύουν τη σχέση του Ζωσιμαρά με το άλογό του. **(8 μονάδες)**

β2. *Ο βασιλιάς παίδεψε την κόρη του να πει το ναι που να του φέρνει χίλια φλουριά*

⁴ κούλας: πύργος, φρούριο

⁵ παραμάννα, νταντά

⁶ πλησιάζει

εισόδημα το χρόνο. Να σχολιάσετε το απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα για τον γάμο. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΑΚΩΒΟΣ ΠΟΛΥΛΑΣ (1825-1896)

Ένα μικρό λάθος (απόσπασμα)

Το εσπέρας ο άνδρας της έφθασε από την πόλη.

- Λάβε, της είπε, τα χρυσάφια σου· τα σήκωσα από το Κατάστημα¹ να τα φορέσης αύριο· έστειλα και δεκαπέντε δραχμές του Αντωνάκη μας να καλοπεράση αυτές τις άγιες ημέρες· θα τες λάβη τη Νια Δευτέρα²· μας γράφει ότι είναι καλά, και μας εύχεται καλήν Λαμπρήν· πάρε το γράμμα να το φυλάξης με τα άλλα.

- Καλήν φώτιση σου έδωκεν ο Θεός· λέγω για το παιδί μας, όχι για τα χρυσάφια μου· εις περασμένες ημέρες, ωσάν νέα κι εγώ, εζήλευα να τα φορώ· αμμή τώρα... και, ύστερα, έμαθα από πολύν καιρόν να τα έχω εις το Κατάστημα· κοίταξε πώς εμαύρισαν τα μαραμένα.

Και αμέσως εβάλθη να ξεσκονίση το μαύρο βελουδένιο χρυσοκέντητο πεσελί³, να τρίψη τες ασημοχρυσωμένες φούμπιες⁴, τα ασημένα σκολαρίκια, τον χρυσούν λαιμόν, τες χρυσές περόνες⁵ της κεφαλής και τα δακτυλίδια. Και ενώ έκαμνε αυτήν την εργασίαν, αισθάνετο ότι επιάνετο η καρδιά της.

“Παναγία μου”, έλεγε μέσα της, “κάμε να έχη καλό τέλος τούτη μου η χαρά· δεν επερίμενα τόσην καλοσύνην από τον άνδρα μου· θα τον οδήγησε ίσως ο καλός μου πνευματικός· και όμως εγώ ποτέ μου δεν άνοιξα το στόμα να παραπονεθώ για τες κακοτροπίες του συντρόφου μου· γνωρίζω πόσες φροντίδες, πόσα βάσανα έχουν αυτοί οι δύστυχοι άνδρες· είναι αναγκασμένοι εις την ανέσοδη⁶ να χρεωθούν διά το θεόψωμο, και συμβαίνει πολλές φορές, για τες αμαρτίες μας, είτε η όστρια⁷ να χαλάση τον καρπόν, είτε το κρύο απριλιάτικα να κάψη τα σταφύλια μες στο άνθισμά τους· και τότε ο τοκογλύφτης⁸ τους φοβερίζει με φυλάκιση για να τους βιάση να του γράψουν το ένα δέκα, είκοσι, πενήντα -ω! οι μαύρες ψυχές, διάδικον⁹ να 'χουν τον Θεόν- και ύστερον οι άνδρες ν' αγριεύουν, μας μαλώνουν άδικα για το παραμικρό -ε! η φτώχεια γεννά την γκρίνια. Πόσες φορές αυτά τα χρυσάφια, αυτό το πεσελί μου, τούτη η καημένη προίκα, εχρησίμευσε για να σηκώσουμε από το Κατάστημα καμιά πενηνταριά δραχμές, διά να μη σαπή¹⁰ ο άνδρας μου εις τη φυλακήν. Α! να περάσουν γρήγορα αυτές οι σαράντα ημέρες, να γυρίση το παιδάκι μου να μας βοηθήση”.

Η καημένη της προίκα! Όποιος δεν γνωρίζει την εξοχήν της Κερκύρας θα παραξενευθή ν' ακούση ότι οι γυναίκες συνήθως φέρνουν μόνην τους προίκα καμιά διακοσαριά δραχμές χρυσάφια και κάποτε δύο ή τρία ελαιόδενδρα ή δύο τσαπιών

¹ ενεχυροδανειστήριο

² Δευτέρα του Πάσχα

³ κοντή ζακέτα με μανίκια με πυκνό χρυσοκέντημα εξαιρετικής τέχνης, εξάρτημα της κερκυραϊκής νυφικής φορεσιάς, δώρο του γαμπρού προς τη νύφη

⁴ στολίδια των παπουτσιών

⁵ καρφίτσες για τα μαλλιά

⁶ παραγωγή χωρίς έσοδα

⁷ νότιος άνεμος

⁸ τοκογλύφος

⁹ αντίπαλος

¹⁰ να μη σαπίσει

αμπέλι, εισόδημα δέκα δραχμών τον χρόνο· αλλά η θαυμαστή χωριανή φέρνει με το σώμα της το εύρωστο και με την ευγενικήν ψυχήν της θησαυρόν ατίμητον εις την οικογένειαν οπού έρχεται νύφη και αγωγύστως¹¹ εργάζεται και κοπιάζει και όταν συμβαίνει να χηρεύση με ανήλικα παιδιά, τότε με το προνοητικό της πνεύμα, με υπεράνθρωπον αγώνα κυβερνά την οικογένειαν, και άπειρα έχομε παραδείγματα, οπου γυναίκα χήρα ανάστησε σπίτι ξεπατωμένο. [...]

(*Διηγήματα και άλλα πεζά*, Εκδ. Οίκος Γεωργίου Φέξη, 1916)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να αναφέρετε τα δύο βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(10 μονάδες)**
- α2.** Να καταγράψετε τρία (3) σημεία από το κείμενο στα οποία αποκαλύπτεται η εποχή του χρόνου κατά την οποία διαδραματίζεται η παραπάνω σκηνή. **(9 μονάδες)**
- α3.** Να προσδιορίσετε τον τόπο, όπου διαδραματίζεται η ιστορία. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

β

- β1.** “Παναγία μου”, έλεγε μέσα της, ... για τες κακοτροπίες του συντρόφου μου·: Να σχολιάσετε το κοινωνικό στερεότυπο γυναίκας που προβάλλεται στο παραπάνω απόσπασμα. **(10 μονάδες)**
- β2.** είναι αναγκασμένοι εις την ανέσοδη να χρεωθούν διά το θεόψωμο, και συμβαίνει πολλές φορές, ..., διά να μη σαπή ο άνδρας μου εις τη φυλακήν. Να καταγράψετε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι άντρες της εποχής όπως τα παραθέτει η ηρωίδα του κειμένου. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

¹¹ χωρίς διαμαρτυρία, με καρτερία και υπομονή.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΡΟΪΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1836-1904)

Ψυχολογία Συριανού συζύγου (απόσπασμα)

Εντρέπομαι να το ομολογήσω. Επέρασαν οκτώ μήνες αφ' ότου υπανδρεύθην και είμαι ακόμη ερωτευμένος με την γυναίκα μου, ενώ ο κυριώτερος λόγος δια τον οποίον την επήρα ήτο, ότι δεν μου ήρεσκε διόλου η κατάσταση ερωτευμένου. Δεν πιστεύω να υπάρχει άλλη αρρώστια τόσον βασανιστική. Ούτε όρεξιν είχα, ούτε ύπνον, ούτε διάθεσιν να εργασθώ ή να διασκεδάσω. Εκτός της Χριστίνας, όλα τα άλλα τα εύρισκε άνοστα, ανάλατα, ανούσια και πληκτικά. Ενθυμούμαι ότι μίαν ημέραν εις το ξενοδοχείον έκαμα όλον τον κόσμον να γελάση παραπονεθείς ότι ήτο ανάλατη και η λακέρδα¹. Οι συγγενείς μου δεν ήθελαν αυτόν τον γάμον, δια τον λόγον ότι εκείνη δεν είχε τίποτε και ούτ' εγώ πολλά: την πατρικήν μου οικίαν, τρεις χιλιάδας δραχμάς εισόδημα από δύο αποθήκας και μίαν θέσιν² εκατόν εξήντα δραχμών. Πώς λοιπόν ήτο δυνατόν να ζήσωμεν με αυτά αφού η νέα, αν και χωρίς προίκα, ήτο μοναχοκόρη καλομαθημένη και αγαπούσε τον καλόν κόσμον, τας διασκεδάσεις, τα στολίδια και τους χορούς;

Όσα μου έλεγαν τα εύρισκε όλα σωστά! Δεν ημπορώ καν να είπω προς δικαιολογίαν μου ότι μ' ετύφλωσε το πάθος, ούτε πιστεύω να υπάρχει άνθρωπος θετικώτερος από εμέ. Οι άλλοι ερωτευμένοι φαντάζονται την απόλαυσιν της φιλτάτης των ευτυχίαν τόσω μεγάλην, ώστε δεν φοβούνται να γελασθούν αγοράζοντες αυτήν εις οποιανδήποτε τιμήν. Εγώ όμως δεν ήμουν ρωμαντικός. Τίποτε έκτακτον δεν ωνειρευόμην, αλλά μόνον να επανέλθουν τα πράγματα εις την τακτικήν αυτών κατάστασιν, εις την οποίαν ευρίσκοντο πριν ερωτευθώ. Την μακαρίαν εκείνην κατάστασιν την ενθυμούμην με τον φλογερόν πόθον, με τον οποίον ενθυμείται ο άρρωστος τον καιρόν όπου ήτο υγιής. Την Χριστίαν την ήθελα μόνον και μόνον δια να την απολαύσω, να την χορτάσω, να την βαρεθώ και ν' αρχίσω έπειτα, καθώς πριν, να τρώγω, να κοιμούμαι, να πηγαίνω εις τον περίπατον και να παίζω πρέφαν και κοντσίναν εις την λέσχην. Και πάλιν όμως δεν θ' απεφάσιζα να την νυμφευθώ, αν δεν συνέβαινε ν' αποθάνη κατ' εκείνας τας ημέρας από την στέρησιν και την κακοπάθειαν γέρων θείος μου, τον οποίον επιστεύαμεν όλοι απένταρον, βλέποντες αυτόν να ενδύεται ως Διογένης³ και να τρέφεται ως ασκητής. Πάσχων προ καιρού από το στήθος, μου είχε ζητήσει εκατόν δραχμάς δια τον ιατρόν και ιατρικά. Αντί όμως να τας μεταχειρισθή προς τοιούτον σκοπόν, είχε προτιμήσει να προσθέση και αυτάς εις άλλας πέντε χιλιάδας, όπου είχε κρυμμένας εις το αχυρόστρωμα, επί του οποίου ευρέθη ένα πρώι νεκρός. Το πάθημά του μ' έκανε να σκεφθώ, ότι θα ήτο ανοησία να εξακολουθώ να

¹ ψάρι αλατισμένο και διατηρημένο στο λάδι.

² εννοεί θέση εργασίας.

³ αρχαίος έλληνας κυνικός φιλόσοφος

βασανίζωμαι από την αϋπνίαν και την ανορεξίαν, αφού είχα τα μέσα να ιατρευθώ. Την Χριστίαν την επήρα καθώς παίρνει κανείς κινίνον δια ν' απαλλαχθή από τον πυρετόν.

Αν και ήμην ανυπόμονος, ηναγκάσθην από την κοινήν πρόληψιν και τον δεσπότην μας Λυκούργον να περιμένω το τέλος του Μαΐου δια να στεφανωθώ. Ευθύς μετά τον γάμον επήγαμεν να περάσωμεν το μελοφέγγαρον⁴ εις την Ζιάν. Ημπορώ να είπω ότι είδα εκεί καλὰς ημέρας. Το νησί ήτο καταπράσινον, το εξοχικόν μας σπίτι αναπαυτικόν, τα τρόφιμα εξάίρετα, ο καιρός ωραίος και ακόμα ωραιότερα η Χριστίνα. Εκείνο όπου μ' έκανε να την προτιμήσω από όλας, είναι ότι μόνη αυτή δεν είχε κανέν από τα συνηθισμένα παρθενικά ελαττώματα, δια τα οποία αηδίαζα εν γένει τας κορασίδας. Ούτε λιγνή, ούτε αναιμική, ούτε εντροπαλή, ούτε πολύ νέα. Πιστεύω μάλιστα ότι ήτο κατά τι μεγαλειότερα από εμέ. Εικοσιέξ έως εικοσιοκτώ ετών, μελαχρινή, με ανάστημα, με ώμους, με στήθος, με φλόγα εις το βλέμμα και κομψότατα υποδηματάκια. Δια να μη φανή απίστευτον το άθροισμα τόσων χαρισμάτων αρκεί να προσθέσω ότι ήτο Σμυρναία.[.....]

(Ανθολογία Νεοελληνικού διηγήματος, τ. Β' Αναγέννηση-Φιλολογική)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το γραμματικό πρόσωπο στο οποίο γίνεται η αφήγηση. **(5 μονάδες)**
Είναι κατά τη γνώμη σας επιτυχής η επιλογή αυτού του γραμματικού προσώπου; Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας. **(10 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε τα δύο βασικά πρόσωπα της ιστορίας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

β

β1. Να εκθέσετε τους λόγους, για τους οποίους ο ήρωας αποφάσισε να παντρευτεί. **(5 μονάδες)** Να σχολιάσετε αυτούς τους λόγους **(5 μονάδες)**

β2. *Οι συγγενείς μου δεν ήθελαν αυτόν τον γάμον, ...τας διασκεδάσεις, τα στολίδια και τους χορούς;* Να σχολιάσετε το απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα από τα οποία διακατέχονται οι συγγενείς του γαμπρού. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΩΝ

⁴ το μήνα του μέλιτος.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ (1870-1942)

Χωρισμός

Κ' ήρθε μες στης αγάπης το μεθύσι
ο χωρισμός μια πίκρα να μου βάλει
σαν και τούτη· κι ακόμα πιο μεγάλη,
τη θάλασσα που μας έχει χωρίσει.

Μια θάλασσα και στην καρδιά έχω κλείσει,
που όταν ακούει το κύμα στο ακρογιάλι
το αιώνιό του παράπονο να ψάλλει,
έναν θρήνον αντίφωνο¹ θ' άρχισει.

Αντίφωνο ένα θρήνο κ' ένα κλάμα
που κλαίοντας με τη θάλασσαν αντάμα
βουρκώνει πέρα ως πέρα το γιαλό.

Ως που στερνά της θάλασσας στον άμμο
ξεψυχούν οι καημοί· και πάω και γω
τους πόνους μου τραγούδια να σου κάμω.

(Σκαρβαίιοι και τερρακότες, Αθήνα, Ι.Ν.Σιδέρης, 1919)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Πιστεύετε ότι το ποίημα εντάσσεται στη μοντέρνα ή στην παραδοσιακή ποίηση;
(5 μονάδες)

α.2. Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά του ποιήματος που δικαιολογούν την
προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**

α.3. Σε ποιο ποιητικό είδος ανήκει το συγκεκριμένο ποίημα; Να απαντήσετε
λαμβάνοντας υπόψη και τον αριθμό των στίχων του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Να βρείτε στο ποίημα μία (1) οπτική εικόνα, μία (1) ακουστική εικόνα, μία (1)
μεταφορά και δύο (2) προσωποποιήσεις. **(10 μονάδες)**

¹ στίχοι που ψάλλονται κατ' ανταπόκριση από δύο ομάδες χορωδών

- β.2.** Να βρείτε την παρομοίωση που υποδηλώνεται στην πρώτη στροφή του ποιήματος (2 μονάδες) και να την αποδώσετε με δικά σας λόγια. (3 μονάδες)
- β.3.** Να καταγράψετε και να αποδώσετε με δικά σας λόγια τέσσερις (4) φράσεις/στίχους του ποιήματος που αποδίδουν τις μεταπτώσεις του ποιητικού υποκειμένου από τη χαρά στον πόνο και από τον πόνο στη δημιουργία. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΛΟΡΕΝΤΖΟΣ ΜΑΒΙΑΗΣ (1860-1912)

Φάληρο

Είχε όλα της τα μάγια η νύχτα· μόνη
εσύ έλειπες. Αργά κινάω να φύγω,
μα ξάφνου στη μπασιά¹ του μπαρ ξανοίγω²
αυτοκίνητο να γοργοζυγώνει.

Μ' ελπίδα σταματάω. Να το, πλακώνει.
Παραμερίζουν οι άλλοι. Άσειστος μπήγω
τη ματιά μου στα μάτια σου. Άλλο λίγο
ακόμα και ο σοφέρ σου με σκοτώνει.

Αρχοντοπούλα μ' άφταστα πρωτάτα³,
με των Εφτά νησιών τες χίλιες χάρες,
τετράξανθη ομορφιά γαλανομάτα,

του θανάτου δε μ' έπιασαν τρομάρες —
γλυκύτατες μ' ελυώσανε λαχτάρες
να συντριφτώ κάτω από εσέ στη στράτα.

(1913)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Πιστεύετε ότι το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Λαμβάνοντας υπόψη τα εξωτερικά χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος (αριθμό στροφών και συνολικό αριθμό στίχων), σε ποιο συγκεκριμένο ποιητικό είδος μπορείτε να το εντάξετε και γιατί; **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) μεταφορές, δύο (2) εικόνες και μία (1) υπερβολή. **(10 μονάδες)**

β.2. Να εντοπίσετε στο ποίημα δύο (2) ποιητικές λέξεις, μία (1) του καθημερινού λόγου και δύο (2) ξένες λέξεις. **(10 μονάδες)**

¹ στην είσοδο

² βλέπω

³ πρωτεία (αναφορά στην αρχοντική καταγωγή της κοπέλας)

β.3. Να καταγράψετε τρεις (3) φράσεις του κειμένου με τις οποίες αποδίδονται τα έντονα συναισθήματα που βιώνει ο ήρωας (**3 μονάδες**) και να τις σχολιάσετε. (**2 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ:

ΚΩΣΤΑΣ Γ. ΚΑΡΥΩΤΑΚΗΣ (1896-1928)

Αγάπη

*Κι ήμουν στο σκοτάδι. Κι ήμουν το σκοτάδι.
Και με είδε μια αχτίδα*

Δροσούλα το ήλαρό το πρόσωπό της
κι εγώ ήμουν το κατάξερο ασφοδίλι¹.
Πώς μ' έσεισε² το ζύπνημα μιας νιότης,
πώς εγελάσαν τα πικρά μου χείλη!
Σάμπως τα μάτια της να μου είπαν ότι
δεν είμαι πλέον ο ναυαγός κι ο μόνος,
κι ελύγισα σαν από τρυφερότη,
εγώ που μ' είχε πέτρα κάνει ο πόνος.

(Ο Πόνος του Ανθρώπου και των Πραμάτων, 1919)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε δύο (2) μορφικά του χαρακτηριστικά που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(10 μονάδες)**

α.3. Πιστεύετε ότι ο τίτλος του ποιήματος συνδέεται με το περιεχόμενό του; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Στο ποίημα φαίνεται ότι το ποιητικό υποκείμενο αλλάζει σταδιακά όψη και διάθεση. Να βρείτε και να παρουσιάσετε με δικά σας λόγια δύο (2) αντίθετες εικόνες που εκφράζουν παραστατικά αυτήν την αλλαγή. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο ποίημα τρεις (3) μεταφορές και δύο (2) προσωποποιήσεις. **(5 μονάδες)**

β.3. Στο ποίημα κυριαρχούν οι «ποιητικές λέξεις» σε σχέση με το απλό καθημερινό λεξιλόγιο που είναι περιορισμένο. Να παραθέσετε πέντε (5) παραδείγματα ποιητικού λόγου. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ φυτό που φυτρώνει σε βραχώδη μέρη· σύμβολο πένθους κατά την αρχαιότητα.

² τράνταξε

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Ιγνατίου Τάφος

Εδώ δεν είμαι ο Κλέων που ακούσθηκα¹
στην Αλεξάνδρεια (όπου δύσκολα ξιπάζονται²)
για τα λαμπρά μου σπίτια, για τους κήπους,
για τ' άλογα και για τ' αμάξια μου,
για τα διαμαντικά και τα μετάξια που φορούσα.
Άπαγε³· εδώ δεν είμαι ο Κλέων εκείνος·
τα εικοσιοκτώ του χρόνια να σβυσθούν.
Είμ' ο Ιγνάτιος, αναγνώστης⁴, που πολύ αργά
συνήλθα· αλλ' όμως κ' έτσι δέκα μήνες έζησα ευτυχείς
μες στην γαλήνη και μες στην ασφάλεια του Χριστού.

(Ποήματα, 1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Η ποίηση του Καβάφη παρουσιάζει συχνά ως προς τη μορφή της στοιχεία του μοντερνισμού. Πιστεύετε ότι η άποψη αυτή ισχύει και για το ποίημα «Ιγνατίου Τάφος»; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε στο ποίημα τέσσερα (4) γνωρίσματα της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Στο ποίημα παρουσιάζονται δύο απολύτως αντίθετες φάσεις του βίου του ποιητικού υποκειμένου. Να βρείτε δύο (2) εικόνες οι οποίες αποδίδουν παραστατικά αυτές τις δύο φάσεις και να τις παρουσιάσετε με δικά σας λόγια. **(10 μονάδες)**

β.2. *Εδώ δεν είμαι ο Κλέων..... εδώ δεν είμαι ο Κλέων εκείνος:* Γιατί, κατά τη γνώμη σας, τη δεύτερη φορά που χρησιμοποιείται στο ποίημα η φράση προστίθεται η αντωνυμία «εκείνος»; **(10 μονάδες)**

β.3. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, ο ποιητής χρησιμοποιεί παρενθετική φράση στο δεύτερο στίχο; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ έγινα γνωστός

² έχουν πολύ μεγάλη ιδέα για τον εαυτό τους

³ Φύγε

⁴ βοηθός ιερέα ή ψάλτη που επιτελεί την ανάγνωση κειμένων της Αγίας Γραφής κατά τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Τρώες

Είν' η προσπάθειές μας, των συφοριασμένων·
είν' η προσπάθειές μας σαν των Τρώων.
Κομμάτι¹ κατορθώνουμε· κομμάτι
παίρνουμ' επάνω μας· κι αρχίζουμε
νάχουμε θάρρος και καλές ελπίδες.

Μα πάντα κάτι βγαίνει και μας σταματά.
Ο Αχιλλεύς στην τάφρον εμπροστά μας
βγαίνει και με φωνές μεγάλες μάς τρομάζει.—

Είν' η προσπάθειές μας σαν των Τρώων.
Θαρρούμε πως με απόφασι και τόλμη
θ' αλλάξουμε της τύχης την καταφορά²,
κ' έξω στεκόμεθα ν' αγωνισθούμε.

Αλλ' όταν η μεγάλη κρίσις έλθει,
η τόλμη κι η απόφασίς μας χάνονται·
ταράττεται η ψυχή μας, παραλύει·
κι ολόγυρα απ' τα τείχη τρέχουμε
ζητώντας να γλυτώσουμε με την φυγή.

Όμως η πτώσις μας είναι βεβαία. Επάνω,
στα τείχη, άρχισεν ήδη ο θρήνος.
Των ημερών μας αναμνήσεις κλαιν κ' αισθήματα.
Πικρά για μας ο Πρίαμος κ' η Εκάβη κλαίνε.

(Ποιήματα, 1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Η ποίηση του Καβάφη θεωρείται μια ποίηση μεταβατική από την παράδοση προς το μοντερνισμό. Το συγκεκριμένο ποίημα, κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση ως προς τη μορφή του; **(5 μονάδες)**

¹ λίγο, κάπως, όχι τελείως

² κάθοδος, καθοδική πορεία

α.2. Να υποστηρίξετε την προηγούμενη απάντησή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τέσσερα (4) αντίστοιχα μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Στο ποίημα κυριαρχεί το πρώτο πληθυντικό γραμματικό πρόσωπο. Να δώσετε τρία (3) σχετικά παραδείγματα **(6 μονάδες)** και να σχολιάσετε το χαρακτήρα που προσδίδει η συγκεκριμένη επιλογή του ποιητή στο ποίημα. **(4 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο κείμενο δύο (2) εικόνες, μία (1) μεταφορά, μία (1) προσωποποίηση και μία (1) παρομοίωση. **(5 μονάδες)**

β.3. Χαρακτηριστικό στοιχείο της καβαφικής ποιητικής γλώσσας είναι η χρήση ιδιωματισμών, η χρήση λέξεων της λόγιας/ αρχαϊζουσας γλώσσας αλλά και της απλής νεοελληνικής. Να βρείτε στο ποίημα τέσσερις (4) λόγιους γλωσσικούς τύπους καθώς και έναν (1) γλωσσικό τύπο της απλής καθομιλουμένης. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Το πρώτο σκαλί

Εις τον Θεόκριτο παραπονιούνταν
μια μέρα ο νέος ποιητής Ευμένης·
«Τώρα δυο χρόνια πέρασαν που γράφω
κ' ένα ειδύλλιο¹ έκαμα μονάχα.
Το μόνον άρτιόν² μου έργον είναι.
Αλλοίμονον, είν' υψηλή το βλέπω,
πολύ υψηλή της Ποίησης η σκάλα·
κι απ' το σκαλί το πρώτο εδώ που είμαι
ποτέ δεν θ' ανεβώ ο δυστυχισμένος.»
Είπ' ο Θεόκριτος· «Αυτά τα λόγια
ανάρμοστα και βλασφημίες είναι.
Κι αν είσαι στο σκαλί το πρώτο, πρέπει
νάσαι υπερήφανος κ' ευτυχισμένος.
Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι·
τόσο που έκαμες, μεγάλη δόξα.
Κι αυτό ακόμη το σκαλί το πρώτο
πολύ από τον κοινό τον κόσμο απέχει.
Εις το σκαλί για να πατήσεις τούτο
πρέπει με το δικαίωμά σου νάσαι
πολίτης εις των ιδεών την πόλι.
Και δύσκολο στην πόλι εκείνην είναι
και σπάνιο να σε πολιτογραφήσουν.
Στην αγορά της βρίσκεις Νομοθέτας
που δεν γελά κανένας τυχοδιώκτης.
Εδώ που έφθασες, λίγο δεν είναι·
τόσο που έκαμες, μεγάλη δόξα.»

(Ποήματα, 1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα, κατά τη γνώμη σας, εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να υποστηρίξετε την προηγούμενη απάντησή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

¹ είδος σύντομου ποιητικού έργου, εμπνευσμένου συνήθως από την ποιμενική ζωή.

² ολοκληρωμένο

β.

β.1. Έχει επισημανθεί ότι ο Καβάφης δίνει συχνότατα στα ποιήματά του δραματικό (θεατρικό) χαρακτήρα. Να αποδείξετε αν ισχύει η άποψη αυτή για το συγκεκριμένο ποίημα. Ποιο στοιχείο προσδίδει στο κείμενο θεατρική λειτουργία; Ποια πρόσωπα πρωταγωνιστούν; **(10 μονάδες)**

β.2. Με ποια εικόνα επιλέγει ο ποιητής να αποδώσει την ιδέα της Ποίησης και την αργή και προοδευτική εξέλιξη των ποιητών; **(5 μονάδες)** Πιστεύετε ότι είναι επιτυχής η συγκεκριμένη επιλογή του; **(5 μονάδες)**

β.3. Στο ποίημα χρησιμοποιείται λεξιλόγιο που σχετίζεται με το πολιτειακό περιβάλλον, δηλαδή με την οργάνωση και τη λειτουργία της πόλης. Να απαντήσετε παραθέτοντας πέντε (5) σχετικές λέξεις του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ (1888-1944)

Αποχαιρετισμός

Μόνος ήρθα, κάποιον βράδυ, κι ήσαν όλοι γύρω, μόνοι,
κι όλοι ξένοι, τραγουδάμε, μες στη νύχτα που σιμώνει.

Κι όσο ζω, κι όσο μαθαίνω, τόσο νιώθω, αλλοίμονό μου,
το βαθύ και το μεγάλο κι απροσμέτρητο κενό μου.

Τη στιγμή του σταυρωμού μου, και για μόνη συντροφιά μου,
μόλις ένιωσα τα χέρια που σταυρώσαν τα καρφιά μου...

Μόνος ήρθα κάποιον βράδυ, μόνος πόνεσα για λίγο,
μόνος έζησα του κάκου¹ - κι όπως ήρθα και θα φύγω.

Τ' είναι τάχα για τους άλλους, ο χαμός ενός ατόμου;
- Κι όπως ήρθα, και θα φύγω, μόνος μες στο θάνατό μου...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε στο ποίημα τρία (3) στοιχεία της μορφής του που δικαιολογούν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**

α.3. Πιστεύετε ότι ο τίτλος του ποιήματος συνδέεται με το περιεχόμενό του; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

β.

β.1. Να επισημάνετε δύο (2) εικόνες, μία (1) προσωποποίηση και δύο (2) μεταφορές στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β.2. Στο ποίημα κυριαρχεί μια μελαγχολική ατμόσφαιρα. Να καταγράψετε πέντε (5) λέξεις/εκφράσεις οι οποίες αποδίδουν την ατμόσφαιρα αυτή. **(10 μονάδες)**

β.3. Να επισημάνετε τις επαναλήψεις στο ποίημα **(5 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

¹ του κάκου: μάταια

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ (1921-1988)

Αυτό το αστέρι είναι για όλους μας (απόσπασμα)

Υ

Θα 'θελα να φωνάξω τ' όνομά σου, αγάπη, μ' όλη μου την δύναμη.
Να τ' ακούσουν οι χτίστες απ' τις σκαλωσιές και να φιλιούνται με τον ήλιο
να το μάθουν στα καράβια οι θερμαστές και ν' ανασάνουν όλα τα τριαντάφυλλα
να τ' ακούσει ή άνοιξη και να 'ρχεται πιο γρήγορα
να το μάθουν τα παιδιά για να μην φοβούνται το σκοτάδι,
να το λένε τα καλάμια στις ακροποταμιές, τα τρυγόνια πάνω στους φράχτες
να τ' ακούσουν οι πρωτεύουσες του κόσμου και να το ξαναπούνε μ' όλες τις
καμπάνες τους
να το κουβεντιάζουνε τα βράδια οι πλύστρες χαϊδεύοντας τα πρησμένα χέρια τους.

Να το φωνάξω τόσο δυνατά
που να μην ξανακοιμηθεί κανένα όνειρο στον κόσμο
καμιά ελπίδα πια να μην πεθάνει.

Να τ' ακούσει ο χρόνος και να μην σ' αγγίξει, αγάπη μου, ποτέ.

(1952)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Το ποίημα είναι, κατά τη γνώμη σας, παραδοσιακό ή μοντέρνο; **(5 μονάδες)**
α.2. Να εντοπίσετε τέσσερα (4) γνωρίσματα της μορφής του που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

β

- β.1.** Να επισημάνετε στο ποίημα δύο (2) προσωποποιήσεις, δύο (2) μεταφορές και μία (1) υπερβολή. **(10 μονάδες)**
β.2. Ο Τ. Λειβαδίτης χρησιμοποιεί στο ποίημα εικόνες και από το φυσικό και από το αστικό περιβάλλον. Να βρείτε από δύο (2) εικόνες για κάθε περίπτωση **(8 μονάδες)** και να σχολιάσετε αυτήν την επιλογή του ποιητή. **(2 μονάδες)**
β.3. Η κλητική προσφώνηση «αγάπη» του α΄ στίχου γίνεται στον τελευταίο «αγάπη μου». Τι δηλώνει κατά την άποψή σας αυτή η μεταβολή; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΑΣΟΣ ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ (1921-1988)

Ξημέρωμα

Ο πατέρας φορούσε συνήθως έναν κατιφέ στο πέτο, κι η μητέρα
 μια ρόμπα με ζωγραφιστά αρχαία ειδύλλια
κι όταν παίζαμε στην αυλή πατούσαμε μόνο στις άσπρες πλάκες:
 έτσι δε βγήκαμε ποτέ απ' τ' όνειρο
η μικρή Άρκτος¹ ερωτοτροπούσε με τον Σεπτέμβριο
ω παιδικότητα: αιωνιότητα αμετάφραστη
κι ο Θεός που απ' τις δακρυσμένες προσευχές των παιδιών που
 φοβούνται τη νύχτα
φτιάχνει τις πρώτες γαλάζιες γραμμές της μέρας που στέλνουν
 την ελπίδα στους ναυαγούς.

(Ποίηση, Τόμος Τρίτος 1979-1987, Κέδρος 1991)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα ανήκει, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά του ποιήματος που επαληθεύουν την απάντησή σας στο α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Να εντοπίσετε στο ποίημα δύο (2) εικόνες, δύο (2) προσωποποιήσεις και μία (1) μεταφορά. **(10 μονάδες)**

β.2. ω παιδικότητα: αιωνιότητα αμετάφραστη. Ποιος είναι, κατά τη γνώμη σας, ο ρόλος της άνω κάτω τελείας στον παραπάνω στίχο; **(5 μονάδες)**

β.3. Στο ποίημα παρουσιάζεται μια οικογενειακή σκηνή. Να καταγράψετε τα πρόσωπα που παρουσιάζονται στη σκηνή αυτή. **(6 μονάδες)** Ποιο από τα πρόσωπα περιγράφει τη σκηνή; **(4 μονάδες)**.

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ αστερισμός στον Βόρειο πόλο.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ-ΠΑΠΑΔΑΚΗ (1905-1977)

Στο Φάληρο

Η πλήξη ψες¹ μάς είχε ξαναφέρει
στο Φάληρο, σε κάποια αμμουδιά,
ερωτικό μας άλλοτε λημέρι.
Πιο πέρα, μες στην έρημη βραδιά,

πιασμένα τρυφερά, χέρι με χέρι,
δυο ερωτεμένα εκάθονταν παιδιά.
Μα εμάς του κάκου² ζήταγε η καρδιά
παλιές χαρές στη θύμηση να φέρει.

Κι ως άρχισε η ψυχρούλα να πληθαίνει.
«Τι θέμε» μου 'πες «δω, τέτοιον καιρό;»
Κι εφύγαμε κι οι δυο μετανιωμένοι.

Έκανε, αλήθεια, κρύο τσουχτερό
στ' ακροθαλάσσι τη βραδιά εκείνη.
Μα το ζευγάρι τ' άλλο είχε απομείνει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**

α.3. Το ποίημα «Στο Φάληρο» ανήκει στο ποιητικό είδος του «σονέτου». Να εντοπίσετε ένα (1) χαρακτηριστικό της μορφής του που επαληθεύει αυτό το δεδομένο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β.

β.1. Να επισημάνετε στο ποίημα δύο (2) εικόνες, δύο (2) μεταφορές και μία (1) προσωποποίηση. **(5 μονάδες)**

β.2. «Τι θέμε» μου 'πες «δω, τέτοιον καιρό;». Να σχολιάσετε τη χρήση του ευθέως λόγου αναφερόμενοι στο πρόσωπο που ομιλεί στον συγκεκριμένο στίχο και στη συναισθηματική διάθεση του προσώπου αυτού. **(10 μονάδες)**

¹ χθες

² του κάκου: μάταια

β.3. Στο ποίημα χρησιμοποιούνται πολύ οι αντιθέσεις (εικόνων, καταστάσεων, διαθέσεων κ.λ.π.). Να παρουσιάσετε τρία (3) σχετικά παραδείγματα μέσα από το κείμενο **(6 μονάδες)** και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ (1879-1932)

Διαβάτης

Δεν το ξεχνώ το θλιβερό δρομάκι προς το βράδυ,
που η βρύση του νανούριζε τη σιωπηλή ζωή,
κι απ' τον κισσό που εσκάλωνε στο σκοτεινό ρημάδι
το πλημμυρούσε των στρουθιών¹ η μουσική πνοή.

Άλλο δεν ξέρω ν' αγαπώ, μες στις πλατιές τις ρούγες²
παρά τις γλάστρες τ' ανοιχτού στο φως παραθυριού,
τις στέγες που χιονίζουνε περιστεριών φτερούγες,
κι ό,τι μου λέει το σήμαντρο παλιού καμπαναριού.

Στο μονοπάτι, ώρα καλή, που την πρασινισμένη
πλαγιά του λόφου ετύλιγε κι ανέβαινε τερπνό,
τόσ' όμορφο, τόσο καλό, θαρρούσες πώς πηγαίνει
την Άνοιξη με τ' άνθη του ψηλά στον ουρανό.

Κι αντί να πάει στον ουρανό, το παραστρατισμένο³,
μας ετραβούσε λίοχαρο⁴ μέσα στη σιγαλιά,
μας έσερνε στο τέλος του, φτωχό κι ευτυχισμένο,
κάτω από μιαν ολόανθη λευκήν αμυγδαλιά.

Μ' απ' όλα εσύ με μάγεψες απ' τα μικρά μου χρόνια,
ω μονοπάτι των στοιχειών, που χάνεσαι μακριά,
ατέλειωτο στη λαγκαδιά, σκοτεινιασμένο αιώνια,
σα να 'σαι εκείνο που 'λεγεν η πεθαμένη γριά,

σα να 'σαι ο δρόμος που ποτέ δε γνώρισε διαβάτη,
και τάχα στων παραμυθιών μονάχα τον καιρό,
τα παλληκάρια σ' έπαιρναν, στρατί⁵ το μονοπάτι,
να φέρουν στην αγάπη τους τ' αθάνατο νερό.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα *Διαβάτης* είναι, κατά τη γνώμη σας παραδοσιακό ή μοντέρνο; (5 μονάδες)

¹ πουλιών

² δρόμους

³ αυτό που έχει χάσει το δρόμο

⁴ ηλιόλουστο

⁵ δρόμος,

α.2. Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος που επαληθεύουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**

α.3. Ο τίτλος του ποιήματος σχετίζεται, κατά τη γνώμη σας, με το περιεχόμενό του; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να επισημάνετε στο ποίημα δύο (2) οπτικές και δύο (2) ακουστικές εικόνες που περιγράφουν το *δρομάκι*. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο ποίημα τρεις (3) λέξεις/φράσεις που συνηθίζονται στα παραμύθια **(6 μονάδες)**. Για ποιο λόγο πιστεύετε ότι τις επέλεξε στο συγκεκριμένο ποίημα ο ποιητής; **(4 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα μία (1) προσωποποίηση, μία (1) μεταφορά, μία (1) παρομοίωση, μία (1) επανάληψη και μία (1) αντίθεση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΑΝΟΣ (1884 - 1951)

Αναδυομένη

Στο ρόδινο μακάριο φως, να με, ανεβαίνω της αυγής,
 με σηκωμένα χέρια.
Η θεία γαλήνη με καλεί του πέλαου, έτσι για να βγω
 προς τα γαλάζια αιθέρια.

Μα ω οι άξαφνες πνοές της γης, που μες τα στήθια μου χυμούν
 κι ακέρια¹ με κλονίζουν!
Ω Δία, το πέλαγο ειν' βαρύ και τα λυτά μου τα μαλλιά
 σαν πέτρες με βυθίζουν!

Αύρες², τρεχάτε, ω Κυμοθήη, ω Γλαύκη, ελάτε, πιάστε μου
 τα χέρια απ' τη μασκάλη.
Δεν πρόσμενα, έτσι μονομιάς παραδομένη να βρεθώ
 μες στου Ήλιου την αγκάλη.

(1915)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εντάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να εντοπίσετε δύο (2) γνωρίσματα της μορφής του που στηρίζουν την απάντηση που δώσατε στην ερώτηση α.1. **(10 μονάδες)**
α.3. Πιστεύετε ότι ο τίτλος του ποιήματος σχετίζεται με το περιεχόμενό του; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Πού και σε ποιο χρονικό διάστημα της ημέρας συντελείται η βασική σκηνή του ποιήματος; **(3 μονάδες)** Να βρείτε στο ποίημα δύο (2) αντίστοιχες χρονικές και δύο (2) τοπικές αναφορές. **(2 μονάδες)**
β.2. Στην τελευταία στροφή του ποιήματος παρατίθενται τρία (3) ρήματα σε προστακτική έγκλιση και τρεις (3) κλητικές προσφωνήσεις. Αφού τα καταγράψετε **(6 μονάδες)**, να σχολιάσετε αυτές τις επιλογές του ποιητή. **(4 μονάδες)**

¹ ολόκληρη

² οι έξι μυθικές νύμφες *Αύρες* ήταν κόρες του Βορέα ή του Αιόλου και αποτελούσαν την ιδεατή ανθρωπόμορφη αντίληψη των ήπιων ανέμων.

β.3. Να εντοπίσετε στο ποίημα δύο (2) εικόνες, μία (1) παρομοίωση, μία (1) προσωποποίηση και μία (1) μεταφορά. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΡΩΤΑΣ (1889-1977)

Η κόρη με τα κόκκινα (απόσπασμα)

Αφού ήπιαν καφέ κι έφαγαν γλυκά και το κουτσομπολιό για όσους δεν ήταν μπροστά στέρευε κι άρχισαν τα πειράγματα και τ' αστεία αναμεταξύ τους, η στρουμπουλή καθηγήτρια, που ανακατευότανε σε όλα κι ήτανε το γενικό πειραχτήριο, πρότεινε να παίξουν κανένα παιχνίδι.

«Κύριε γυμνασιάρχη, να μη μας διώξετε ακόμη, είναι τόσο όμορφα εδώ στο σπίτι σας».

«Κυρία μου», έκανε ο γυμνασιάρχης πλησιάζοντάς την, ενώ ο καθηγητής ο άντρας της, που τη ζήλευε φοβερά, παρακολουθούσε δαγκωμένος απ' τη γωνιά του όλα της τα φερσίματα και τα φερσίματα των άλλων απέναντί της, «όχι μόνον δε σας διώχνω, παρά αν είναι τρόπος να σας κρατήσω κι όλη την νύχτα...»

Η καθηγήτρια γέλασε Ηχερά και στανικά, όπως χαχανίζουν συνήθως τα κορίτσια, γέλασαν και καναδυό άλλα πρόσωπα που είχαν παρακολουθήσει.[...]

«Είσαστε ευχαριστημένος από το σπίτι;» ρώτησε ο εντόπιος έμπορος, που πλησίασε αυτή την στιγμή με τα χέρια δεμένα πίσω.

«Μόνον ευχαριστημένος; Ενθουσιασμένος», απάντησε ο γυμνασιάρχης. Όταν μου το πρότειναν τούτο το σπίτι, δε θυμούμαι ποιος μου είπε πως θα ήταν πολύ άγριο τον χειμώνα, επειδή είναι στ' ακρογιάλι. Σας βεβαιώ καθόλου. Τις νύχτες, όταν βογγάει ο βοριάς στους διαδρόμους κι ο ρυθμός του κύματος φοβερίζει όλο το σπίτι, ξυπνώ καμιά φορά στο ζεστό μου κρεβάτι, και ξεχωρίζοντας πλάι τις ήσυχες αναπνοές της γυναίκας μου και του παιδιού μας, καταλαβαίνω μιά τέτοια γαλήνη να πιάνει την ψυχή μου, που ποτέ, ποτέ μου άλλοτε δε δοκίμασα».[...]

Τη στιγμή αυτή στάθηκε μπροστά τους γελαστή Η πεταχτή καθηγήτρια, προτείνοντας ένα σκουφάκι, που είχε χαρτάκια διπλωμένα μέσα.

«Πάρε, και ν' απαντήσετε με ειλικρίνεια στην ερώτηση. Και σεις κύριοι, από ένα. Ν' απαντήσετε με ειλικρίνεια στην ερώτηση και γρήγορα γιατί θα τα μαζέψουμε αμέσως». Κι αφού οι κύριοι πήραν, πήγε παραπέρα.

«Ανεξάντλητη η κυρία σας», είπε ο ταμίας του νεαρού καθηγητή, ανοίγοντας το χαρτάκι του και διαβάζοντας δυνατά την ερώτηση: «Αγαπήσατε ποτέ σας;»

«Να δα η ώρα!» έκαμε γελώντας στους άλλους και χωρίς δισταγμό τράβηξε ένα μολυβάκι απ' την τσέπη του κι έγραψε από κάτω από την ερώτηση την απάντηση: «Χίλιες φορές και είμαι πρόθυμος να ξαναγαπήσω άλλες χίλιες!»

«Τι γράψατε;» ρώτησε ο νεαρός καθηγητής, πού όλα αυτά τα παιχνίδια τα 'βλεπε με ύποπτο μάτι και δεν του άρεσαν καθόλου. Θα προτιμούσε χίλιες φορές να περνούσε τη βραδιά μονάχος με τη γυναίκα του. Δεν μπορούσε όμως να μη δεχτεί την πρόσκληση του γυμνασιάρχη. «Τι γράψατε;» ξαναρώτησε τον ταμία με ψεύτικο χαμόγελο.

«Α! δέ σ' τό λέω. Ύστερα θαν τα διαβάσουν και θα τ' ακούσετε», έκανε τούτος και προχώρησε να ρίξει το χαρτάκι του στο σκουφάκι που το κρατούσε η καθηγήτρια, πράμα που έκανε τον νεαρόν να δαγκωθεί.

Ο γυμνασιάρχης είχε αφαιρεθεί διαβάζοντας τη δικιά του ερώτηση. «Τι θυμάστε με περισσότερη ευχαρίστηση;» Την ερώτηση αυτή την είχε γράψει η γυναίκα του. Ήταν το γράψιμό της. Σήκωσε τα μάτια του και την είδε στην άλλη άκρη της σάλας να κουβεντιάζει αδιάφορα με άλλες δύο κυρίες.

Η τύχη που του 'φερε την ερώτηση της γυναίκας του στα χέρια κι η ίδια η ερώτηση τον φέρανε σε μια περίεργη ψυχολογική κατάσταση και θυμήθηκε αμέσως την κόρη με τα κόκκινα. Δεν ήθελε όμως να το γράψει και προσπαθούσε να βρει κάτι άλλο νόστιμο να απαντήσει, μα η κόρη με τα κόκκινα δεν έφευγε απ' το νου του. Η καθηγητίνα έφερε πάλι βόλτα με το σκουφάκι.

«Τι, ακόμα, κύριε γυμνασιάρχη; γράψτε γλήγορα».

Ο γυμνασιάρχης, σαν να πήρε κάποιαν απόφαση που δεν ταίριαζε στην ελαφρότητα του παιχνιδιού, έγραψε από κάτω από την ερώτηση, «την κόρη με τα κόκκινα», δίπλωσε το χαρτάκι και το 'ριξε στο σκουφάκι και μόλις το σκουφάκι απομακρύνθηκε, το μετανόησε.

Σε λίγο η καθηγητίνα, ανεβασμένη σε μια καρέκλα, διάβαζε δυνατά ερωταπαντήσεις, κάνοντας πού και πού και σχόλια που προκαλούσαν πολλά γέλια.

Διάβασε έξαφνα: «Τι είναι έρως;» κι έριξε μια σημαντική ματιά στη φιλενάδα της την κόρη του έμπορου κι αμέσως την απάντησε: «Μανία που δε θεραπεύεται με ψυχρολουσίες, παρά με θερμά χάρδια». «Αχ, γιατρέ!» έκανε με απειλητικό δαχτυλάκι προς το μέρος του ανθυπιάτρου στην άλλη άκρη.

Έτσι άλλες έξυπνες, άλλες συνηθισμένες και σαχλές, διάβασε συνέχεια. Όταν διάβασε την ερώτηση: «Τι θυμάστε με περισσότερη ευχαρίστηση;» «—Την κόρη με τα κόκκινα», σταμάτησε και σούφρωσε τα χείλια της.

«Τι θα ειπεί αυτό; Α! δεν παίζω, μυστικά. Αυτό είναι μυστικό. Ποιος το 'γραψε αυτό παρακαλώ;»

«Να σας πω», πετάχτηκε ο ανθυπίατρος. «Δεν έχετε δικαίωμα να ρωτήσετε. Γι' αυτό τα χαρτάκια γράφτηκαν μυστικά και ανακατεύτηκαν για να μην ξέρουμε ποιος γράφει».

«Τι λέτε καλέ;» έκανε η καθηγητίνα. «Και να σου λέει ο άλλος: "Την κόρη με τα κόκκινα" και να μην καταλαβαίνεις τίποτα; Ψηφοφορία. Όσοι θέλουν να φανερωθεί κείνος που 'γραψε αυτή την απάντηση, να σηκώσουν τα χέρια τους».

«Την ερώτηση την έγραψα εγώ», πρόφτασε κι είπε η γυμνασιάρχαινα με τη γλυκειά της φωνή.

«Και την απάντηση εγώ», είπε ο γυμνασιάρχης κοιτάζοντας όλους γύρω με ύφος κάπως προκλητικό, που έκανε εντύπωση.

Η καθηγητίνα είδε πως δεν έπρεπε να επιμείνει· ρώτησε όμως: «Και δεν μας εξηγείτε;»

«Έλα, έλα, παρακάτω», ακούστηκαν φωνές. Διάβασε παρακάτω κι άμα τέλειωσε ζύγωσε με τρόπο τό γυμνασιάρχη.

«Έτσι λοιπόν ε; Η κόρη με τα κόκκινα. Μπράβο σας!»

«Μα μου φαίνεται, κυρία μου», μπήκε στη μέση ο ταμίας, «σύμφωνα με την ερώτηση μπορούσε κάνεις ν' απαντήσει ό,τι ήθελε, χωρίς να είναι υποχρεωμένος να δίνει εξηγήσεις. Τι θυμάστε με περισσότερη ευχαρίστηση; Την κορούλα μου, σας λέω εγώ. Θα σας δώσω λόγο γιατί και πώς;»

«Βέβαια», πρόσθεσε ένας άλλος. «Η ερώτηση είναι περιορισμένη φυσικά και η απάντηση. Αφού μάλιστα έτυχε να 'χει κάνει την ερώτηση η κυρία γυμνασιάρχη και την απάντηση ο κύριος γυμνασιάρχης, το πράγμα καταντά πια ολωσδιόλου οικογενειακό...». Γέλασαν όλοι. [...]

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το χώρο στον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία **(5 μονάδες)** και να προσδιορίσετε τα χαρακτηριστικά του χώρου αυτού. **(8 μονάδες)**

α2. Να καταγράψετε τέσσερα (4) πρόσωπα της ιστορίας **(4 μονάδες)** και να αποδώσετε σε αυτά από μία ιδιότητα. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να αναγνωρίσετε τη σχέση του τίτλου του διηγήματος με το περιεχόμενό του. **(10 μονάδες)**

β2. Να καταγράψετε τα χαρακτηριστικά του ζηλιάρη συζύγου, όπως φαίνονται από το απόσπασμα. **(9 μονάδες)**

β3. Να σχολιάσετε αυτά τα χαρακτηριστικά εντάσσοντάς τα στο αντίστοιχο κοινωνικό στερεότυπο. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ (1849-1923)

Πρώτη Αγάπη

Πρέπει να ήμουν ως δώδεκα χρονών και πρέπει να ήταν εκείνη ως έντεκα. Δε την έβλεπα μήτε στην εκκλησιά, μήτε στον κλήδωνα¹, μήτε στη βρύση, μήτε στο παραθύρι. Η μάνα της κι η μάνα μου δεν είχαν πολλές φίλιες.

Εκεί που την έβλεπα δεν είμαστε οι δυο μοναχοί. Είμαστε οχτώ-δέκα αγόρια της προκοπής, αποφασισμένα να μάθουμε τι θα πει παρέμφατο και να φέρουμε τον πολιτισμό στο χωριό. Και πεντ-έξι κορίτσια, που ερχόντανε δυο ώρες τη μέρα και κάθιζαν από το άλλο πλάγι του γέρου δάσκαλου και τεχνολογούσανε με μία χάρη, που σ' έκαναν, ήθελες δεν ήθελες, να την αγαπάς τη γραμματική.

Τη χάρη φυσικά την είχανε, γιατί ήταν όλες μικρούλες, όχι πως ήτανε κι όμορφες όλες. Για το δικό μου το γούστο, όμορφη ήτανε μία μοναχή κι αυτή ήταν η ...αγαπητικιά μου!

Τι λόγο ξεστόμισα! Από που κι ως που αγαπητικιά! Μήτε λέξη δεν της είπα ποτές. Μήτε με το δαχτυλάκι μου δεν τ' άγγιξα τ' αφράτο το χέρι της. Μήτ' η αναπνοή μου δεν μπορούσε να πάει κοντά της και να τη χαϊδέψει. Το μόνο που πηδούσε κάποτες από τα χείλη μου στα χειλάκια της ήτανε το ρήμα λείπω, σαν το κλίναμε ο καθένας απ' ένα χρόνο με τη σειρά και ταίριαζε να είμαι εγώ στερνός στη δική μας τη σειρά κι εκείνη πρώτη στον κοριτσιών. [...]

Μάτια και πάλι μάτια! Δίχως εσάς, μήτε πρώτη, μήτε στερνή αγάπη δε θα είχαμε! Οι ματιές μου σαν έμπαινε στην παράδοση, οι ματιές της σαν έβγαινε να πάει σπίτι, αυτές ήταν οι όρκοι μας, τα τραγούδια μας, τα φιλιά μας, αυτές ήτανε και τα ραβασάκια μας. Με το καιρό και χωρίς ν αλλάξουμε αναμεταξύ μας μια λέξη, την κάμαμ' επιστήμη τη τέχνη αυτή των ματιών. Ήτανε λογής-λογής οι ματιές της. Η ματιά της αδιαφορίας, που μου την έσκιζε τη καρδιά, του θυμού, που μ' έκαιγε σαν τ' αστροπελέκι. Η άπιστη η ματιά σε κανέναν άλλο, που μ' έλιωνε σαν το κερι και μ' αφάνιζε. Ύστερα πάλι η ήρεμη και γλυκιά ματιά της αγάπης, που ξανάβαζε τη ψυχή μου στο τόπο της και σύχαζα. Οι δικιές μου οι ματιές, όσο πολυσήμαντες κι αν ήτανε κι αυτές, δεν είχαν όμως τέτοιες τρομερές αλλαγές. Η ίδια η αφοσίωση, ο ίδιος ο καημός, το ίδιο βάσανο, πάντα.[...]

Μα πώς να της δώσω να καταλάβει, πως θέλω να της μιλήσω! Εδώ οι ματιές δε σώνουν. Εδώ χρειάζεται ραβασάκι. Χίλιες φορές το 'γραψα και το ξανάγραψα. Το 'παιρνα μαζί μου αποφασισμένος να μη ντραπώ, να μη φοβηθώ μήτε δάσκαλο, μήτε πρωτόσκολο, μόνο να της δώσω κρυφά το χαρτάκι σ' ένα βιβλίο, καλαμάρι, ό,τι τύχει. Ήρχουνταν η ώρα και κόβουνταν η καρδιά μου! Δεν αποκοτούσα! Κι έπαιρνα μαζί μου το χαρτί βγαίνοντας και το 'κανα κομμάτια και καταριόμουνε την ώρα που γεννήθηκα τέτοιος ανωφέλητος² φοβητσιάρης.

¹ λαϊκό έθιμο που επιβιώνει από την αρχαιότητα και τελείται στις 23 Ιουνίου (παραμονή της εορτής του γενέσιου του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου και κοντά στο θερινό ηλιοστάσιο), σύμφωνα με το οποίο αποκαλύπτεται στις άγαμες κοπέλες η ταυτότητα του μελλοντικού τους συζύγου

² ανώφελος, άχρηστος

Ήταν ό,τι άρχιζε καλοκαίρι σα σηκώθηκα ένα πρωί και πήγα μπροστά στη Παναγιά και το 'καμα όρκο, πως θα της δώσω εκείνη τη μέρα το ραβασάκι κι α δε της το δώσω, να πέσει φωτιά να με κάψει.

Πήγα σκολειό πρώτος πάλι. Έρχονται όλα τ' αγόρια, όλα τα κορίτσια. Μαυρίζουνε τα μάτια μου να κοιτάζω τη πόρτα, του κάκου! Η μικρή μου δε φαίνεται! Διαβάζει ο δάσκαλος τον κατάλογο, έρχεται στην Αργυρώ... σιωπή.

- «Πού είναι η Αργυρώ;» ρωτά ο δάσκαλος μία συντρόφισσά της.

Η μάνα της αρρώστησε κι έμεινε σπίτι. Βαριά καρδιά που την έπαιρνα μαζί μου γυρίζοντας σπίτι το μεσημέρι εκείνο! Τι να κάμω, πού να πάω, να βραδιάσει γλήγορα και να ξημερώσει!

Ξημερώνει, ξαναπηγαίνω σκολειό... τα ίδια! Περνά μια βδομάδα, δυο βδομάδες... ένας μήνας ήτανε περασμένος σαν είπε μία μέρα ένα κορίτσι του δασκάλου, πως πέθανε η μάνα της Αργυρώς και πως δε θα ξανάρθει πια σκολειό η μικρή.

Πρέπει να 'μουν ως εικοσιπέντε χρονών τότε που πρωτογύρισα από τη ξενιτιά να δω τους δικούς μου. Ήρθαν όλοι οι παλιοί οι φίλοι κι όλες οι παλιές οι φιλενάδες να με δουν. Ήρθε από την άλλη άκρη του χωριού κι η Αργυρώ, παντρεμένη κοπέλα με δυο παιδιά. Της μίλησα και μου μίλησε πρώτη φορά. Της είπα και μου 'πε χίλια πράματα, για τα παιδιά της, την ομορφιά και ξυπνάδα τους, τη χαρά μου που βρίσκω τη γρια μου τόσο καλά. Για όλ' αυτά χύθηκ' ένας ποταμός λόγια και για τη πρώτη μας την αγάπη, την αξέχαστη εκείνη την αγάπη, καθώς τότες, έτσι και τώρα, δεν είπαμε μήτε λέξη!

(Διήγημα από τη συλλογή *Νησιώτικες Ιστορίες*, 1901)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται ο αφηγητής. **(3 μονάδες)**

α2. Να συνθέσετε την εικόνα της σχολικής ζωής, όπως αυτή παρουσιάζεται στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου. **(10 μονάδες)**

α3. Να αναγνωρίσετε και να καταγράψετε τρία (3) διαφορετικά χρονικά επίπεδα της αφήγησης. **(12 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. *Μάτια και πάλι μάτια!... το ίδιο βάσανο, πάντα.*: Να περιγράψετε τη σχέση των δυο προσώπων, όπως φαίνεται από το παραπάνω απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

β2. *...πέθανε η μάνα της Αργυρώς και ... δε θα ξανάρθει πια σκολειό η μικρή.*: Να σχολιάσετε το απόσπασμα σε σχέση με το ρόλο των κοριτσιών την εποχή στην οποία αναφέρεται το κείμενο. Θα μπορούσε κάτι ανάλογο να συμβεί στη σημερινή εποχή; **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΣΑΡΑΝΤΗ (1920-2009)

Ματίνα (Απόσπασμα)

Οι κυράδες ήσαν τρεις. Η Μεγάλη ήταν η έξυπνη, η Μεσαία ήταν καλόκαρδη και η Μικρή -σα να είχαν τελειώσει τα υλικά- δεν ήταν τίποτα! Ήσαν μεγάλες δεσποινίδες, μεγαλοκυράδες, πλούσιες, ψηλές, θεόρατες, μα που καμιά τους δεν παντρεύτηκε. Ήσαν κόρες στρατηγού και εγγονές κοτζαμπάσηδων¹ της Ρούμελης. Το σπίτι τους -σωστό κάστρο- ήταν το μεγαλύτερο στην ορεινή μικρή πολιτεία τη σκαρφαλωμένη στα ριζά της Γκιώνας. Κτισμένο πριν το Εικοσιένα από τους πολέμαρχους προγόνους, αρχοντικό ξακουσμένο έριχνε, σαν χάδι, τον μενεξελή² του ίσκιο, κάθε δειλινό, στην κεντρική πλατεία της χώρας ίσαμε το άγαλμα του πρώτου του Κύρη, που ήταν στημένος εκεί απέναντί του και το καμάρωνε. Όσο ζούσε η μητέρα τους, οι τρεις τους συζητάγανε για τα φορέματα και για τους γαμπρούς κι αν έπρεπε κανείς να πάρει απόφαση και να πει το “Ναι”. Σιγά και ανεπαίσθητα πέρασαν τα χρόνια και τώρα συζητούσαν πια μονάχα για τα φαγητά. Αν το κρέας θα γινότανε ψητό ή της κατσαρόλας, κι αν τα ψάρια ήσαν φρέσκα. Τέτοια.

Όταν την πρωτοφέραν στο σπίτι τους να δουλέψει, είχε δεν είχε τα χρόνια της Μικρής. Μόνον που αυτηνής τα μάγουλα ήσαν κόκκινα – κόκκινα σα να στάζαν αίμα, και της Μικρής από γεννησιμιού της ήσαν χλωμά και μαραμένα. Ήσαν και άδροσα και ζαρωμένα. Η Μεγάλη προσπάθησε να της μάθει γράμματα. Δεν το κατάφερε. Προσπάθησε ευσυνείδητα, με το καλό και με το άγριο. Μα αυτή δεν τα έπαιρνε· το μυαλό της ήταν βαρύ και όλα τής φαίνονταν βουνό. Τέλος βαρέθηκε η Μεγάλη. Εύλο απελέκητο θα μείνεις, της είπε, χαμένη θα πας δίχως γράμματα, και την παράτησε...

Η Μεσαία την παρηγορούσε. Είχε γλυκά ξέθωρα μάτια αυτή, έκανε προσευχές, ώρες γονατιστή, την έπαιρνε μαζί της στην εκκλησιά, της μιλούσε όλο για την Παναγία και για τη Σταύρωση του Χριστού. Όλα γίνονταν τρυφερά κοντά της. Τρυφερά και αφάνταστα λυπητερά. Τότε την έπιανε μεγαλύτερη νοσταλγία για το χωριό της. Ήθελε σε κάποιον να μιλήσει, σε κάποιον να τα πει. Στην Απάνω Βρύση το νερό είναι παγωμένο, δέκα φορές πιο παγωμένο από το ψυγείο σας, Κυράδες... Στην Απάνω Βρύση βάζεις το χέρι σου στην πηγή και ξεραίνεται... Σουτ! τη μάλωνε η Μεσαία, είμαστε στην εκκλησία, δεν μιλάνε στην εκκλησία!

Δεν μιλάνε στην εκκλησία βέβαια, μα τώρα της θυμήθηκε αυτηνής η Απάνω Βρύση... Όσπου συνήθισε κι έκανε μόνον ό,τι έπρεπε να κάνει. Δε μίλαγε στη λειτουργία, έκανε το σταυρό της όπου έπρεπε, είχε έγνοια τις γιορτές, το καντήλι, το λιβάνισμα. Και η Μεσαία ευχαριστιόταν.

Η Μικρή, το είπαμε, δεν ήταν τίποτα. Όμορφη δεν ήταν, καλή δεν ήταν, έξυπνη δεν ήταν. Πήγαινε στην κουζίνα πότε-πότε, καθόταν τάχα για να βοηθήσει, σκούπιζε τα

¹ Οι κοτζαμπάσηδες ήταν τοπικοί άρχοντες την εποχή της τουρκοκρατίας.

² που έχει μοβ χρώμα.

πιάτα, κι όλο πονηρές και άπρεπες κουβέντες της έπιανε. Για το γιατρό, πως τάχα πήγε να τη φιλήσει.[...] Και ο κουμπάρος τους ο Κίτσος είπε τάχα: Αχ και να μη σε γνωρίζω πριν να παντρευτώ... Και ο έμπορος με το μουστάκι και τα σγουρά μαλλιά, την κοίταζε με νόημα... Δεσποσύνη, δεσποσύνη σας αγαπώ!

- Σας είπε έτσι, ρώταγε μαγεμένη.

- Είσαι βλάκας, τίποτα δεν καταλαβαίνεις. Μου το είπε με τα μάτια. Πώς να μου το πει αλλιώς, αφού δεν έχω σειρά. Δεν καταλαβαίνεις, βλάκα, πρέπει να παντρευτούν οι άλλες δύο πρώτα. Δεν έχω σειρά!

Οι άλλες δύο όλο ανάβαλλαν, όλο βρίσκαν πως δεν ήταν της σειράς τους οι γαμπροί, όλο και τρόμαζαν με την απόφαση. Προξενήτρες πηγαινοέρχονταν στο σπίτι, λέγαν λέγαν τα καλά κάθε γαμπρού, το έχει του την καρδιά του. Οι άλλες δύο το συζητάγανε. Όλο κάτι έλειπε για να πουν το "Ναι". Κι όταν δεν έλειπε πια τίποτα, ήταν ο φόβος που έμπαινε στη μέση, κι εμποδιζόταν η απόφαση.

Πώς περνάν τα χρόνια! Αν είχε δεχτεί τότε η Μεγάλη το λοχαγό τώρα θα ήταν κυρία στρατηγού... Καλά έκαμε και δεν είπε το ναι στο γιο του εργοστασιάρχη. Νάτος τώρα, όλα τα έχασε και πένεται.³ Μα και ο άλλος που τον φοβήθηκαν, έγινε Δήμαρχος... Κι ο άλλος ο όμορφος, ο γλεντζές πέθανε σάπιος και κακογερασμένος...

Ανθολογία Ελληνικού διηγήματος 1900-1963, Έκδ. Γ.Κουρή, Αθήνα, 1963

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας και τις μεταξύ τους σχέσεις. **(15 μονάδες)**

α2 «Στην Απάνω Βρύση το νερό είναι παγωμένο, δέκα φορές πιο παγωμένο από το ψυγείο σας, Κυράδες...»: Να βρείτε το πρόσωπο που εκφέρει αυτή την άποψη. **(6 μονάδες)**

α3. Να εντοπίσετε την αλλαγή του χρόνου της αφήγησης στην τελευταία παράγραφο του αποσπάσματος. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε το πρόσωπο που πρωταγωνιστεί στην πρώτη και τη δεύτερη παράγραφο του αποσπάσματος. **(10 μονάδες)**

β2. Οι άλλες δύο όλο ανάβαλλαν..., κι εμποδιζόταν η απόφαση. Να σχολιάσετε το απόσπασμα εντάσσοντάς το στα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

³ Είναι φτωχός.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΙΑΝΝΗΣ ΣΚΑΡΙΜΠΑΣ (1893-1984)

Σκλάβος στη Χαλκίδα (απόσπασμα)

Μια χαρά είχε αράξει στην αγκαλιά της γυναικούλας του της Μαριδγίτσας.

Αυτηνής πούχαν μάγια τα κάλλη της και τον κράταγαν πλάι της, πούταν μέλι τα φιλιά της και τα λόγια της και τον είχαν μερέψει –σκεδόν μαγέψει– στην ποδιά της.

Το ξεφτέρι αυτόν –το δελφίνι της θάλασσας– που μύριζε αρμύρα το κορμί του και μυρουδιά караβίσα.

Που σκάλωνε σα γάτος στις σκαλιέρες και καπέλλωνε –με το πιλήκι του– τα πόμολα.

Αυτόν που σαν πουλί φλετούραε μες στις αρματωσές των μάρκων¹ κι απ' αψηλά ανάμπαιζε² τον κόσμο. Αυτόν, ναι, τον Γιάννη, τον είχε πάρει σκλάβο της αυτή. Η Μαριδγίτσα...

Σα μωρό παιδάκι κάθονταν σιμά της. Απ' το φουστάνι την κράταε.

Τον χάσανε οι σκούνες και τα κότερα. Τον χάσανε τα πόρτα³. Τον χάσανε κ' οι γαβουκλούδες⁴ στα λιμάνια.

Του κάκου αναρωτιόντανε οι φίλοι του. Το θάμα τους κάναν οι караβοκυραίοι, το σταυρό τους.

Πάει, χάθηκε απ' τον κόσμο. Έγιν' άφαντος.[...]

Αυτόνε –τέτοιον λέοντα– είχε κάμει αρνάκι η Μαριδγίτσα στην ποδιά της.

Με τα χάνια της τον μέρεψε. Με τα γλυκά της λόγια τον είχε γητεμένο. Στα γόνατά της τον κοιμίζει.

Της Άρνης το νερό τον είχε ποτισμένο.

Ξέχασε κι αυτός τη θάλασσα πλάι της, σβήσαν μες στο μυαλό του οι ζουγραφιές των λιμανιών και των πελάων. Ξέχασε ο κιαρατάς και τους δικούς του.

Μήτε ν' ακούει ήθελε πλιό από τη θάλασσα, μήτε και από πλεούμενα να ξέρει.

Αυτός το μέλι των χειλιών της ρούφαε, και της φωνής της αφρουγκάζονταν τη γλύκα...

Μες στο κανάλι της αγάπης του αντρειευόταν και αρμένιζε...

Έτσι τον χάσανε οι θάλασσες, έτσι τον χάσανε κ' οι πιάτσες. Τον έχασε και η ταβέρνα «Το ανανάγιο» όπου κι αυτός τα «κοπάνανε» στη Χαλκίδα.

Κανείς πλιό δεν τον γύρευε, κανείς δεν αρώταε για δαύτον. Μήτ' οι οχτροί του, μήτ' οι φίλοι του, μήτε κ' οι δικοί του.

Μόνο η μάνα του, η θειά Καλλίτσα. Πάλε η μάνα... Αυτή...

¹ των ιστιοφόρων πλοίων

² περιγελούσε

³ τα λιμάνια

⁴ αγαπητικές

Αυτή που τον είχε έγνοια και καμάρι της, αυτή που τον ανακάτευε –τον μέρδευε– πάντα μες στις κουβέντες και στο νου της. Αυτή που στα ύπνα και στα ξύπνα της τον νείρονταν⁵, που στα 'μπα της και τα 'βγα της τον εκάλει. Ναι μωρ' αυτή που κοιλοπόνεσε, που τον ντάντεψε, ώστε να γίνει παίδαρος και άντρας.

Τους στρατοκόπους⁶ αρώταε και τους διαβάτες να της πουν, στα περιγιάλια αγνάντευε τις σκούνες. Τον κόσμο εσταύρωνε... Τους ξενητευτήδες και τουςπραματευτάδες γλυκοερώτα :

Μην τον είχε δει κανείς με τα ματάκια του, μην αντέσει⁷, αυτοί, τον είχαν.

Έναν με τα ναυτικά.

Έναν ψηλόν, έναν όμορφο, έναν αντρειωμένο.

Που φόραε ζουνάρι πλουμιστό. Πούταν το πρόσωπό του σαν τον ήλιο...

Έναν σειστή, ένα λυγιστή, έναν κοντυλοφρύδη. Που πορβατούσε⁸ κ' ήταν σαν να κένταε, μωρέ που έλεεσ πως γλυκοτραγουδούσε σαν ομίλειε...

Μην τύχει της έρμης και τ'ς αρρώστησεν, μην της καϋμενούλας και της πνίγει. Σκλάβο τους οι κουρσάροι μην της τον πήρανε, στην Αραπιά μην της τον πήγανε της δόλιας...

Τώρα εκείς βρίσκονταν π' ανάθεμα τον, στη Χαλκίδα, σκλάβος της κι αφέντης της, δεμένος της και δέτης της...

Τα κάλλη της δούλευε. Τα ρούσα⁹ τα μαλλιά της τής έπλεκε και της ξέπλεκε. Αλυσιδίτσες της τάκανε και γαϊτανάκια. Σκαλιέρες και σκοινάκια ολομετάξινα. Την έντυνε, την ξέντυνε, την έλουζε. Με τα δάχτυλά του τα φρύδια της τής έστρωνε και μια της τ' αναμάλλιαζε. Τα ματόκλαδά της τα μυριόμετρα, τον έβαζε να της μετράει, το χνούδι να της δαγκώνει των αφτιών της. Τις δυο τις φούχτες του έκανε δαχτυλιδάκια αυτός, στη μέση της.

Αψηλά του την ασήκωνε σαν κούκλα. Στο τοίχο –σαν κάδρο του– την έστηνε...

(Καϋμοί στο Γριπονήσι, Νεφέλη, 1994)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα τρία βασικά πρόσωπα της ιστορίας και τις σχέσεις ανάμεσά τους. (15 μονάδες)

α2. Να προσδιορίσετε το χώρο, στον οποίο κυριαρχεί με την παρουσία του ο ήρωας στην αρχή και στο τέλος του διηγήματος. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. «Αυτή που τον είχε έγνοια... και τουςπραματευτάδες γλυκοερώτα»: Να σχολιάσετε τη συμπεριφορά της μάνας του ήρωα, όπως φαίνεται στο παραπάνω απόσπασμα. (10 μονάδες)

⁵ τον ονειρευόταν, τον ήθελε κοντά της

⁶ τους οδοιπόρους

⁷ μήπως τον είχαν συναντήσει αυτοί; (αντένω: συναντώ)

⁸ περπατούσε

⁹ κόκκινα

β2. Να δώσετε την εικόνα του ήρωα, όπως παρουσιάζεται στα μάτια της μάνας του. **(10 μονάδες)** Να εντάξετε αυτή την εικόνα στο αντίστοιχο κοινωνικό στερεότυπο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798-1857)

Η Ελληνίδα μητέρα (απόσπασμα)

Κρέμεται το σπαθί κοντά στην κούνια σου, καλό μου,
αλλά το χέρι δεν είναι που το 'σφιγγε στη νίκη.
Μακρύς ο λάκκος π' άνοιξε και κλει¹ το γίγαντά μου.
Κάμπους, βουνά, χωρίς αυτόν μάχης καπνοί σκεπάζουν.
αλλ' αυτό τώρα που κουνώ τ' αμέριμνο κορμάκι
αύριο θα γίνει δύναμη που ο λογισμός κινάει,
και στήθι αντρίκειο θα σταθεί στες σαϊτιές της μοίρας.
Βρέχει τα βέλη της αυτή στα ύψη των ανδρείων,
που εκεί στημένοι στερεοί λάμπουν στη μάχη θείοι.
Χαρές και πλούτη να χαθούν, και τα βασίλεια, κι όλα,
τίποτε δεν είναι, αν στητή μόν' η ψυχή κι ολόρθη.
Όλα τα ερείπια γύρω της κοιτά χαμογελώντας,
κι ανθοί σ' αυτά, παντού κι αργά, βλασταίνουν ως τον τάφο.
φυτρώνει και στο σκότος του του Παραδείσου τ' άνθι.
Του κόρφου συ, της αγκαλιάς αγαπημένο βάρος,
σπούδαξε², μην αργοπορείς βάρος να γίνεις τρόμου
εκεί που οι χείμαρροι του εχθρού τρομαχτικά βρυχίζον³.
Αλλά το χέρι σου ζωστό πλια στο λαιμό μου γύρω
δε θα 'ναι τότε, αλλά σ' αυτό τ' ολεθροφόρο⁴ ξίφος.
Της Μοίρας έτσ' οι δύνάμες, όσο τρανές κι αν είναι,
κι αν πέσεις συ στον πόλεμο, μένουν εκείνες, όπως
της κούνιας τα κινήματα που τώρα σε κοιμίζουν.
Μεγάλωσε, μεγάλωσε, μη δίχως μάνα μείνεις.
Θα ζώσει εκείνη το σπαθί μες στο βυζί αποκάτου,
κι εμπρός ! σημαία και σπαθί, ψυχή, ψυχή, και νίκη !
Την ψυχή μέσα μου γρικώ⁵ του ποθητού πατρός σου,
και χίλιες, χίλιες γύρω μου ξαστράφτουν Αμαζόνες.
Άντρες, γυναίκες είν', κανείς δε θα ρωτά στη μάχη.
Κοίτα τους λάκκους ! – αλλά τι μπορείς συ να κοιτάξεις;
Άπειρους λάκκους, άπειρους γεμίζουν οι νεκροί μας.
[...]

(Μετάφραση Γεωργίου Καλοσγούρου (1849-1902), «Διονυσίου Σολωμού, *Τα Ιταλικά ποιήματα*», Εκδ. Ελευθερουδάκη, Αθήνα 1921)

¹ κλείνει

² βιάσου

³ βγάζουν δυνατές κραυγές

⁴ που φέρνει την καταστροφή, τον αφανισμό.

⁵ ακούω

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α1. Να κατονομάσετε το πρόσωπο το οποίο αφηγείται (**5 μονάδες**) και το πρόσωπο στο οποίο απευθύνεται η αφήγηση. (**5 μονάδες**)

α2. Να αναφέρετε την περίσταση κάτω από την οποία εκτυλίσσεται η αφήγηση. (**5 μονάδες**)

α3. Να δώσετε στοιχεία του ιστορικού χρόνου κατά τον οποίο διαδραματίζεται η ιστορία. (**10 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β.

β1. *Την ψυχή μέσα μου γρικώ του ποθητού πατρός σου,/ και χίλιες, χίλιες γύρω μου ξαστράφτουν Αμαζόνες.* Να σχολιάσετε τους παραπάνω στίχους. (**10 μονάδες**)

β2. Να περιγράψετε την κεντρική ηρωίδα του ποιήματος λαμβάνοντας υπόψη και τον τίτλο του κειμένου. Να την εντάξετε στο κοινωνικό στερεότυπο που εκπροσωπεί. (**15 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798-1857)

Η Φαρμακωμένη

Τα τραγούδια μου τα 'λεγες όλα,
Τούτο μόνον δε θέλει το πης,
Τούτο μόνον δε θέλει τ' ακούσης·
Αχ! την πλάκα του τάφου κρατείς.

Ω παρθένα! αν ημπόρειαν οι κλάψες
Πεθαμένου να δώσουν ζωή,
Τόσες έκαμα κλάψες για σένα,
Που 'θελ' έχεις την πρώτη πνοή.

Συφορά! Σε θυμούμ' εκαθόσουν
Στο πλευρό μου με πρόσωπο αχνό·
«Τι έχεις;» σου 'πα, και συ μ' αποκρίθης:
«Θα πεθάνω, φαρμάκι θα πιω.»

Με σκληρότατο χέρι το πήρες,
Ωραία κόρη, κι αυτό το κορμί,
Οπού του 'πρεπε φόρεμα γάμου,
Πικρό σάβανο τώρα φορεί.

Το κορμί σου εκεί μέσα στον τάφο
Το στολίζει σεμνή παρθενιά·
Του κακού σ' αδικούσεν ο κόσμος
Και σου φώναξε λόγια κακά.

Τέτοια λόγια αν ημπόρειες ν' ακούσης,
Οχ¹ το στόμα σου τι 'θελε βγη;
«Το φαρμάκι που επήρα και οι πόνοι
Δεν εστάθηκαν τόσο σκληροί.»

Κόσμε ψεύτη! τες κόρες τες μαύρες
Κατατρέχεις όσο είν' ζωντανές,
Σκληρέ κόσμε! και δεν τους λυπάσαι
Την τιμήν όταν είναι νεκρές.

Σώπα, σώπα! θυμήσου πως έχεις
Θυγατέρα, γυναίκα, αδελφή·
Σώπα! η μαύρη κοιμάται στο μνήμα,

¹ από

Και κοιμάται παρθένα σεμνή.

Θα ξυπνήση την ύστερη μέρα,
Εις τον κόσμον ομπρός να κριθή,
Και, στον Πλάστη κινώντας με σέβας
Τα λευκά της τα χέρια, θα πη:

«Κοίτα μέσα στα σπλάχνα μου, Πλάστη!
Τα φαρμάκωσα, αλήθεια, η πικρή,
Και μου βγήκε οχ το νου μου, Πατέρα,
Που πλασμένα μου τα 'χες Εσύ·

Όμως κοίτα στα σπλάχνα μου μέσα,
Που το κρίμα² τους κλαίνει, και πες,
Πες του κόσμου που φώναζε τόσα,
Εδώ μέσα αν είν' άλλες πληγές.»

Τέτοια, ομπρός εις τον Πλάστη κινώντας
Τα λευκά της τα χέρια, θα πη.
Σώπα, κόσμε! κοιμάται στο μνήμα,
Και κοιμάται παρθένα σεμνή.

(από τα *Ποιήματα*, Ίκαρος 1961)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α.

α1. Να επισημάνετε τα δυο βασικά πρόσωπα που αναφέρονται στο ποίημα και να προσδιορίσετε τη μεταξύ τους σχέση. **(15 μονάδες)**

α2. Να επισημάνετε τη διαφορά ανάμεσα στο παρόν και στο παρελθόν της ιστορίας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β1. Να αναφέρετε τον τρόπο με τον οποίο πέθανε η κοπέλα και την αιτία του θανάτου της. **(10 μονάδες)**

β2. Να περιγράψετε τη στάση του κόσμου απέναντι στις κοπέλες, όπως φαίνεται μέσα στο ποίημα, και να τη συνδέσετε με τα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

² η αμαρτία

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΙΔΩ ΣΩΤΗΡΙΟΥ (1909-2004)

Η μάνα του αγωνιστή (απόσπασμα)

Ένα μήνα τον βασάνιζαν τον Ζήση στην οδό Μέρλιν. Η μάνα του τριγυρνούσε ολομερίς εκεί γύρω μ' ένα τενεκεδάκι φαγητό, μια κουβέρτα και μιαν αλλαξιά ρούχα. «Απαγορεύεται», της λέγαν, «Φερμπότεν»! Μα κείνη δεν το 'παιρνε απόφαση. Και ξαναγύριζε την άλλη μέρα, και σερνότανε στα σκαλοπάτια της Γκεστάπο βυθισμένη στις σκέψεις της: «Κάπου εδώ θα πάτησε και το παιδάκι μου. Πίσω απ' αυτά τα παράθυρα θ' ανασαίνει...».

Μια μέρα δέχτηκαν ρούχα και φαγητό. Η κυρία Χαρίκλεια αναθάρρηψε: Δεν χάθηκαν ακόμα όλες οι ελπίδες, όχι δε χάθηκαν. Ήθελε τόσο να ελπίζει! Πίστευε κάθε πληροφορία, φτάνει να 'ταν αισιόδοξη. Της λέγαν : «Δεν θα εκτελεστεί αυτή η φουρνιά, γιατί...». «Τα γιατί» ήταν παράλογα. Μα η καρδιά τής μάνας τα μάζευε, τα ταχτοποιούσε και κει πάνω στήριζε τη δύναμη της αντοχής της. «Είναι και αυτή η υγρασία εκεί στα υπόγεια - έλεγε μέσα της. Θα του κάνει κακό στο κομμένο πόδι του και στα τρυπημένα πνευμόνια του». Και σκιαζόταν την υγρασία την ώρα που τα πυρωμένα σίδερα, τα στεφάνια και τα συρματόσχοινα των βασανιστών, του σακάτευαν το κουτσουρεμένο του κορμί.

Ήταν τραγικό να ξέρεις τη βαριά μοίρα του Ζήση και να την ακούς ν' αναρωτιέται: «Να το πήρε το παιδί το μαγειρεμένο φαγάκι που του 'στειλα; Να του άρεσε που τηγάνισα πατάτες; Αχ ! Να φάει λίγο να στηλωθεί...» Και θυμόταν την ευτυχισμένη μέρα, που ο Ζήσης της έφερε για πρώτη φορά στο τραπέζι τη Νιόβη. «Έλα να δεις τι νόστιμα μαγειρεύει η μάνα μου, της είπε. Όταν θα παντρευτούμε δε θα πρέπει να της αναθέσουμε την κουζίνα, γιατί θα μας μεταβάλει σε κοιλιόδουλους». Κ' ύστερα σιγόκλαιγε κι έλεγε, σπαραχτικά. «Ζήση, Ζήση μου, παλικάρι μου ! Μ' ακούς; Πως περνάς, παιδί μου, κλειδωμένο σ' αυτόν τον Άδη με τους κτηνανθρώπους, τους σταυρωτήδες, τους αντίχριστους; Θε μου! Προστάτετεψέ το ! Σώσε το».

Ήταν φορές που την παράσερνε ο εσωτερικός της μονόλογος, κι έφτανε ως τη μύτη του σκοπού. Γύριζε τότε και κοίταζε τον ξένο στρατιώτη. Είχε κι αυτός ανθρώπινα χαρακτηριστικά, μάτια, μύτη, στόμα, χέρια... Είχε κι ένα ωραίο κεφάλι με χρυσά μαλλιά. Θα είχε ίσως και καρδιά... Θα είχε και κάποια μάνα, που θα τον περίμενε κάπου και θα λαχταρούσε γι' αυτόν μη της σκοτωθεί... Τι ήταν λοιπόν κείνο που τον εμπόδιζε να καταλάβει τις άλλες μάνες και τον μετέβαλε σε κτήνος, έτοιμο να πατήσει την αρβύλα του πάνω στα στήθια της; « Ω, Θε μου! Θε μου! Λυπήσου τα παιδιά του κόσμου! Λυπήσου και το δικό μου το παιδί, που στην καρδιά του φύτρωσε μονάχα η αγάπη... Λυπήσου και μένα την ταπεινή σου δούλη...»

Μια μέρα της φώναξαν μέσα και της δώσαν ένα δέμα με ρούχα του Ζήση. Ήταν η πρώτη φορά που έπαιρνε κάτι δικό του. Τ' άρπαξε από τα χέρια του δεσμοφύλακα και

βγήκε τρεχάτη. Νόμιζε πως της χάρισαν τον ουρανό. Έσφιγγε το μπογαλάκι στο στήθος της λες κι ήταν νιόγεννο μωρό. Τα δάχτυλα της τα χάιδευαν. Κάτι από κείνον! Κάτι που έντυσε το βασανισμένο του κορμί! Κάτι που θα 'χε το άρωμα του... Δεν άντεχε να περιμένει ως να φτάσει στην Κοκκινιά. Σκέφτηκε να πάει στο Βασιλικό Κήπο να τ' ανοίξει. Μα, όχι, δεν θα 'ταν φρόνιμο. Μάτια αόρατα και ύπουλα ήταν παντού και κατασκόπευαν. Θυμήθηκε τις παλιές ορμήνιες του Ζήση... Αν της έστελνε κανένα κρυφό μήνυμα, χωμένο στο γιακά, στα μανικέτια; Αν έγραφε κάτι σοβαρό, που έπρεπε να το τρέξει στους φίλους του;

Τράβηξε κατά τη Σόλωνος, όπου καθόταν μια ξαδέρφη της. Τα πόδια της κάναν φτερά. Χρόνια είχε να νιώσει τέτοια σβελλάδα. Ανέβηκε τα σκαλοπάτια της πολυκατοικίας, δίχως να λαχανιάσει και σαν είδε, πως λείπαν όλοι από το σπίτι, κάθισε έξω από την πόρτα κι άνοιξε το δεματάκι. Το χέρι της άρπαξε το πρώτο πουκάμισο. Το φως ήταν λιγοστό, μα η αφή την τρόμαξε. Δεν ήταν ρούχο εκείνο. Ήταν κάτι κοκαλιασμένο, σα να το πέρασαν σε κοκκινόμαυρη κόλλα. Σηκώθηκε ορθή. Ανοιγόκλεινε τα μάτια της, μήπως κι ήταν δικό τους το φταίξιμο. Το 'φερε στη μύτη της πολλές φορές. Το αναποδογύρισε στα χέρια της, τρελή από αγωνία. Πλησίασε στο φως κι είδε αίμα. Αίμα! Αίμα! Άρπαξε και το δεύτερο ρούχο κι ήταν κι αυτό ματωμένο, σκισμένο. Πέταξε μια κραυγή τρόμου και λιποθύμησε.

Σα συνήλθε μάζεψε τα ρούχα και βάλθηκε να τρέχει πάλι πίσω στην οδό Μέρλιν. Μα τα πόδια της δεν πήγαιναν. Η ανάσα της κοβόταν. Στεκόταν κάθε λεπτό και ρουφούσε αέρα, μην πνιγεί απ' τη δύσπνοια. Μουρμούριζε σαν παραλοϊσμένη κι έριχνε γύρω της αγριεμένες ματιές. Ένωθε την καρδιά της φουρτουνιασμένη, ετοιμοπόλεμη.

Χύμηξε πάνω στο φρουρό που την εμπόδισε να μπει στη Γκεστάπο. Μούγκριζε, έβγαζε αφρούς κι άναρθρες κραυγές. Έφερε στα μάτια του ξένου φαντάρου τα ματωμένα πουκάμισα. Κείνος την έσπρωξε. Παραπάτησε κι έπεσε κάτω. Σηκώθηκε κι άρχισε να χτυπάει με τις γροθιές τον απαίσιο τοίχο, που έκρυβε τα μαρτύρια του παιδιού της.

- Φονιάδες! Καταραμένοι! φώναζε. Τι μου κάνετε το παιδί μου! Ανθρωποφάγοι! Πιάστε με, λοιπόν. Δε μ' ακούτε που σας βρίζω; Χώστε με μέσα! Ρίξτε μου μια σφαίρα, σκυλιά! Ματώστε εμένα, όχι αυτό, όχι!

Ο κόσμος κοντοστεκόταν. Μάντευε κι έσφιγγε τα δόντια. Μια κοπέλα περαστική, φώναζε στους διαβάτες:

- Πρέπει να την πάρουμε από δω τη γυναίκα· θα τη συλλάβουν.

Πλησίασε και τράβηξε με κόπο την κυρία Χαρίκλεια. Της μίλησε γλυκά, στοργικά. Της είπε πως αυτή θα βοηθούσε, εκεί που πρέπει, για να βοηθήσουν το παιδί της. Πέρασε το μπράτσο της στο αλύγιστο χέρι της μάνας.

- Ελάτε, της είπε. Πρέπει να φύγουμε απ' εδώ. Δεν κάνει να βλέπουν τον πόνο μας. Αυτό επιζητούν. Για αυτό σας τα δώσαν τούτα τα ρούχα.

Η κυρία Χαρίκλεια άκουγε.. Έριχνε μικρές θολές ματιές στο κορίτσι. Δεν ήταν σε θέση να καταλάβει. Δεν έκλαιγε. Έκανε βήματα μηχανικά. Πατούσε σε ματωμένα πουκάμισα. Η κοπέλα, της είπε, πως δεν έπρεπε να χάνει καιρό. Έπρεπε να τρέξει, να φροντίσει. Τούτες ήταν οι μόνες κουβέντες που κατάλαβε.

Περνούσαν οι μέρες, περνούσαν... [...]

- Τον σήκωσαν από δω, της είπαν.

Το ίδιο εκείνο βράδυ οι τοίχοι της Κοκκινιάς γέμισαν με πελώρια συνθήματα: «Ο Ζήσης Δρόγας εκτελέστηκε! Δόξα και τιμή στον άξιο γιο της Ελλάδας!»
Οι καμπάνες στην Κοκκινιά χτυπούσαν συναγερμό. Κι οι νέοι Ζήσηδες τρέχαν, να πάρουν τη θέση του χαμένου αγωνιστή στο ταμπούρι της λευτεριάς...

(Ανθολογία Αντιστασιακής Πεζογραφίας)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να αναφέρετε τα ονόματα των δυο βασικών προσώπων της ιστορίας **(6 μονάδες)** και τη σχέση η οποία τα συνδέει. **(3 μονάδες)**
- α2.** Να προσδιορίσετε τη χρονική περίοδο στην οποία αναφέρεται η ιστορία με τέσσερις (4) αναφορές στο κείμενο. **(8 μονάδες)**
- α3.** Να επισημάνετε στο κείμενο δύο (2) τόπους τους οποίους η μάνα συνδέει με τη ζωή του γιου της. **(4 μονάδες)** και να αναφέρετε τα εντελώς αντίθετα συναισθήματα, τα οποία οι τόποι αυτοί προκαλούν στη μάνα. **(4 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β1.** *Ένα μήνα τον βασάνιζαν... το κουτσορευμένο του κορμί.* Να αναφέρετε την αιτία της δυστυχίας της μάνας **(5 μονάδες)** και τον τρόπο με τον οποίον αντιμετωπίζει το πρόβλημα. **(5 μονάδες)**
- β2.** Να σχολιάσετε το παραπάνω απόσπασμα και να το εντάξετε στο κοινωνικό στερεότυπο που σχετίζεται με την αγάπη της μάνας. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΦΡΑΓΚΙΑΣ (1921-2002)

Ένα πρωϊνό (απόσπασμα)

Ο Αντώνης, που κοιμάται στην διπλανή κάμαρη, πρέπει να σηκωθεί. Η γυναίκα του, η Βαγγελία, τον σκούντησε, αλλ' αυτός αποκρίθηκε αόριστα πως δεν κοιμάται και ότι θέλει να τον αφήσει ακόμα λίγο.

- Επειδή είπες πως θα φύγεις νωρίς.
- Όταν έχω δουλειά δεν περιμένω να με ξυπνήσουν.
- Γιατί δε γυρίζεις τότε να κουβεντιάσουμε;
- Θέλω κάτι να σκεφτώ. Χρειάζομαι ακόμα λίγη ώρα.

Ο Αντώνης όμως δεν έχει πια χρόνο για κουβέντα. Τα λόγια της Βαγγελίας τού φάνηκαν σαν τραγουδιστά, αλλά θάνατι ανοησία αν δείξει πως τα πρόσεξε. Το σταχτί φως που έχει χυθεί σαν υγρασία στον τοίχο πάει να ροδίσει κι αυτό σημαίνει πως είναι κι όλας αργά. Όταν χαθεί ο θαμπός αέρας και μπερδευτούν οι φωνές της αυλής με τ' αυτοκίνητα και τη φασαρία του δρόμου, χωρίς νάχει ξεκαθαρίσει στο μυαλό του αυτό που σκέπτεται, θάνατι μια απώλεια ανεπανόρθωτη. Η Βαγγελία μπορεί να περιμένει, τα μάτια της θάνατι κι αύριο το ίδιο λαμπερά, αλλά δεν μπορούν να βοηθήσουν σε τίποτα για να βρει ο Αντώνης πώς πρέπει να ενεργήσει για να κερδίσει την ημέρα του. Πρέπει λοιπόν να επωφεληθεί απ' αυτό το ακαθόριστο διάστημα που του μένει ακόμα. Αν είταν ζήτημα δουλειάς ή θυσίας θα υπήρχε η λύση. Τώρα όμως χρειάζεται σκέψη γιατί η μέρα άρχισε.

Ο Αντώνης είναι γυρισμένος με την πλάτη προς την Βαγγελία και βλέπει πως το φως στερεώνεται στα πράματα, με την κρυφή ελπίδα μήπως μετανοιώσει καιπισωστρέψει, μήπως αργοπορήσει λίγο και του αφήσει μία μικρή προθεσμία, όχι για πολύ, ώσπου να ξεκαθαρίσει από πού πρέπει ν' αρχίσει. Βρέθηκε και σήμερα ανέτοιμος, το φως τον πρόλαβε.

- Αντώνη, γύρισε να μιλήσουμε, έχω κάτι σπουδαίο...
- Δεν προφταίνω τώρα. Δεν υπάρχουν σπουδαιότερα απ' αυτά που σκέπτομαι.
- Κι αν υπάρχουν;
- Θα τα κουβεντιάσουμε αργότερα.

Τα μάτια της Βαγγελίας ισκιάσανε. Κοίταξε την πλάτη του Αντώνη, το καινούργιο φως του πρωινού και ζάρωσε πίσω του κρατώντας για τον εαυτό της κάποια αίσθηση άνοιξης πούναι σκόρπια παντού. Όλος ο κόσμος μαζεύτηκε τώρα σ' αυτές τις δυό κάμαρες, σ' ό,τι βλέπουν τα μάτια της. Έξω, η αυλή είναι ακόμα άδεια, γεμάτη μυρουδιές απ' τις γλάστρες της Ισμήνης. Δεν είναι μόνο το άρωμα απ' τα λουλούδια. Και τα πόδια του τραπέζιού γίνανε χλωρά, οι ρόζοι φουσκώσανε κι είναι έτοιμοι να πετάξουν βλαστό. Ναι, η άνοιξη τρυπώνει αθόρυβα απ' τις γρίλλιες και τις χαραμάδες και απλώνεται στο μαξιλάρι, στην άκρη της ντουλάπας, στα φρύδια και τα κλειστά βλέφαρα του Αντώνη. Η Βαγγελία τού χάιδεψε πολύ αλαφριά τα μαλλιά, ίσως και να μην τον ακούμπησε διόλου, αλλ' αυτός σήκωσε το χέρι του να διώξει κάτι που τον ενοχλούσε. Ύστερα η Βαγγελία ανασηκώθηκε, ακούμπησε το σαγόνι της στον ώμο του και του είπε σιγά:

- Θέλω να σου πω κάτι σπουδαίο.

- Πες το επί τέλους να τελειώνουμε.

Η γυναίκα όμως μετάνιωσε, κατάπιε το λόγο της και είδε πως το μούτρο του ήταν σφιγμένο, σα νάχε πετρώσει.

-Θα μιλήσεις, δεν έχω καιρό για χάσιμο.

-Καταλαβαίνεις τη μυρουδιά απ' τα λουλούδια; τον ρώτησε γιατί αυτό της ήρθε πιο εύκολα στο στόμα.

Ο Αντώνης θύμωσε για τις σαχλαμάρες που βρήκε να τον ρωτήσει κι έβαλε τις φωνές πως στις κρίσιμες αυτές ώρες η Βαγγελία τού μιλάει πάντα για ένα σωρό αηδίες. Αυτή κουβαριάστηκε πίσω απ' την πλάτη του και κράτησε την αναπνοή της, σαν το άταχτο παιδί που θέλει να κρυφτεί.

- Άμα ηρεμήσεις θα στο πω, του ψιθύρισε.

- Όχι, άμα έχω καιρό.

Ο Αντώνης θάθελε νάναι από κείνους τους ήσυχους κι ευτυχισμένους ανθρώπους που συζητάνε κάθε πρωί με τη γυναίκα τους για χίλια δυό ασήμαντα πράματα. Τώρα δεν μπορεί. Θέλει να χουφτιάσει το πρόσωπο της Βαγγελίας και κοιτώντας βαθειά στα καστανά της μάτια να της πει καθαρά πως όλο αυτό τον τελευταίο καιρό τρέχει και χτυπιέται ανώφελα, πως όλες αυτές οι περιφημες δουλειές του είναι μόνο κούραση, πως δεν έχει στεριώσει τίποτα που θα τον αφήσει να πάρει ανάσα. Τι πιο σπουδαίο και πιο δύσκολο μπορεί νάχει το κεφάλι ενός ανθρώπου; Τρέχω και τσακίζουμε ολημερίς, μιλάω και περπατάω ακατάπαυστα, σβουρίζω σε χίλιες δυό δουλειές και στο τέλος δε βγαίνει τίποτα. Μπορεί να μας κάνουν έξωση, μπορεί να με κλείσουν φυλακή -σκέψου εγώ να πάω φυλακή για χρέη;- μπορεί να μας κατασχέσουν και το κρεβάτι που κοιμόμαστε, όλα είναι πιθανά, τόσο που δεν ξέρω τι θα γίνει σήμερα. Κι επειδή όλα είναι πιθανά και δυνατά δεν αποκλείεται να πιάσουμε και την καλή. Γι' αυτό δε σου λέω ακόμα τίποτα, Ο Αντώνης θάθελε νάναι από κείνους τους ήσυχους. Η ανησυχία σου δε μου χρειάζεται, θα με τσακίσει.[...]

Όταν ο Αντώνης άνοιξε τα μάτια του είδε την Βαγγελία να κάθεται απέναντί του στα πόδια του κρεβατιού.

-Θαρρώ πως πέρασε το πρώτο λεωφορείο, του είπε.

-Είταν φορτηγό, το άκουσα. Ζημιά που έπαθα να χάσω το ρολόι μου! Γιατί σηκώθηκες;

Η Βαγγελία κατάλαβε πως δεν ωφελούν πια τα παρακάλια για να κουβεντιάσουνε. Αυτό που θέλει να του πει δεν είναι μια εμπορική κουβέντα που την πετάς φτυσιά στο δρόμο. Πρέπει νάναι στα καλά του, να ξαλαφρώσουν τα φρύδια του, για να ευχαριστηθεί μ' αυτό που θ' ακούσει. Τώρα τα μάτια του είναι πάλι κλειστά και τα χείλια του παίζουνε σα να ψιθυρίζει κάποια προσευχή. Ύστερα τον είδε να γυρίζει απότομα και να χώνει τα μούτρα του στο μαξιλάρι. [...]

Ανθολογία Ελληνικού διηγήματος 1900-1963, εκδ. Γ.Κουρή, Αθήνα, 1963

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να κατονομάσετε τα βασικά πρόσωπα στα οποία αναφέρεται το κείμενο και να προσδιορίσετε μεταξύ τους τη σχέση. **(15 μονάδες)**

α2. Να περιγράψετε με συντομία το χώρο στον οποίο ζουν. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. *Ο Αντώνης θάθελε νάναι από κείνους τους ήσυχους... Η ανησυχία σου δε μου χρειάζεται, θα με τσακίσει.:* Να καταγράψετε τις σκέψεις τις οποίες κάνει ο άντρας στο

απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

β2. Να σχολιάσετε αυτές τις σκέψεις και να τις εντάξετε στα κοινωνικά στερεότυπα τα σχετικά με το ρόλο των αντρών στην οικογένεια. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ (1913-1981)

Το ξυλάδικο του Βόλου (απόσπασμα)

Ο Σταύρος, λοιπόν, τα κανόνισε κι ήρθα στη Γερμανία -να 'ναι καλά και του το χρωστάω. Μιάν άλλη φορά σου λέω γι' αυτόν -δεν είχε καλό τέλος, μαθαίνω, στενοχωριέται πολύ στην Ελλάδα που γύρισε.

Και, λοιπόν, πίσω τώρα στο ρωμαϊκό -αυτά που ζητάς.

Πολύ φτωχός κόσμος ήμασταν εμείς εκεί, στο χωριό μας τη Σούρπη -είναι λίγο πιο κάτω απ' το Βόλο αυτό το χωριό. Ο πατέρας μας είχε ένα ψευτοραφτάδικο εκεί -από τότε που τον θυμάμαι δεν έραβε τίποτα. Τη μάνα μας περισσότερο τη θυμάμαι σκυμμένη σε κείνο τ' ατέλειωτο μπάλωμα παρά στο μαγείρεμα -και λέω, λοιπόν, πώς αυτή πρέπει να 'ραψε στη ζωή της περισσότερο απ' τον πατέρα μας που 'χε τάχα ραφτάδικο.

Εγώ γεννήθηκα στα 1940, η Αναστασία μας δυο χρόνια αργότερα. Από τον πόλεμο και την κατοχή δεν ξέρω βέβαια τίποτα. Και για τ' άλλα, τα τοτινά, τα κατοπινά, δεν το 'χω σκοπό να πω και πολλά. Γρήγορα-γρήγορα θα πω τ' απαραίτητα για την ιστορία που θέλεις να γράψεις. Η μάνα μας πέθανε όταν είμουνα δεκαπέντε χρονών. Τελείωσα το δημοτικό, είπαν να με στείλουν και στο γυμνάσιο, στο Βόλο. Είχαμε κει μια θειά του πατέρα μας, θρήσκα και πλούσια, πλούσια και θρήσκα -αυτή μ' είχε πάρει. Ήθελε, έλεγε, να με κάνει διάκο -για να ξεπληρωθούν αμαρτίες- εγώ δεν είχα κάνει καμία -δεν ήξερα γιατί το 'λεγε. Με το θάνατο της μάνας, τέλος και το γυμνάσιο και τέλος τα παπαδίστικα τα δικά της. Γύρισα πίσω και γω, να δούμε τι θ' απογίνουμε. Το ραφτάδικο δεν έκανε τίποτα, χτήματα δεν είχαμε, έπρεπε πια να βοηθήσω και γω για να ζήσουμε.

Στο σπίτι που γύρισα, τότε φάνηκε τι φτώχεια μάς έδερνε. Η μάνα μας τα κατάφερνε και τη σκέπαζε. Είναι μια τέχνη κι αυτό, παλιά και την ξέραν οι γυναίκες στην Ελλάδα, κάτι σαν ελευσίνια μυστήρια δικά τους, τη μαθαίνουν η μία στην άλλη, η μία από την άλλη. Στα δεκατρία της χρόνια η Αναστασία μας δεν μπορούσε να την ξέρει ακόμα. Ερχόντανε βράδια και δεν είχε τίποτα να μας δώσει -κρυβότανε στ' άλλο δωμάτιο κ' έκλαιγε. Ο πατέρας μας πρέπει να ντρεπότανε πάρα πολύ -γι' αυτό δεν ξέρω να βρέθηκε καμιά τέχνη ως τα τώρα -θέλω να πω για τους πατεράδες.

Σηκώθηκα τότε και πήγα πάλι στο Βόλο. Τη μέρα βολόδερνα¹, το βράδι πήγαινα και κοιμόμουνα σε κείνη τη θειά μου. Έκανα κάθε λογής μικροπράματα που μου τύχαιναν, το περισσότερο χαμαλίκια, θελήματα, φορτώματα, ξεφορτώματα, δούλευα και σε γιαπιά, χωρίς πουθενά να βρω μια δουλειά να ριζώσω.

Άμα μάζευα καμιά δεκάρα, σηκωνόμουνα και τους την πήγαινα στο χωριό. Φοβόμουνα πως πεινούσαν. Ο πατέρας τότε τ' άρχισε κάθε φορά που μ' έβλεπε σπίτι: - Λίγο ακόμα να μεγαλώσεις και φύγε. Να σωθείς εσύ. Θέλεις μας βοηθός και μας, θέλεις

¹ περιπλανιόμουν

μας αφήνεις -να φύγεις. Δεν είναι τόπος αυτός... Το 'λεγε και ξανάπαφτε σε κείνη τη σιωπή του, αδιάφορος για κάθε τι που γινότανε γύρω του. Ακόμα και για τη φτώχεια μας.

Η Αναστασία μεγάλωνε κ' είχε απομείνει με τις δυο σφιχτοδεμένες της κοτσιδούλες μπροστά -δεν τις έκοβε. Μικρή, λιγνή, πολύ λίγη -σαν να μην έπιανε κανέναν τόπο. Δεν παραπονιότανε ποτέ, δεν έκλαιγε πια -εγώ σκεφτόμουν, να την αυτή που την παραδέχτηκε φρόνιμα-φρόνιμα τη μοίρα της φτώχειας. Και σκεφτόμουν ακόμα πως είχε αρχίσει να τη μαθαίνει την τέχνη της μάνας της, ταχτική, σωστή σ' όλα τα μικρά, τα πρακτικά, να τα συμμαζεύει, να τα βολεύει. Μόνο σαν άνοιγε εκείνα τα μάτια της—μεγαλύτερα μάτια δεν ξέρω να 'ναι στον κόσμο—φοβόμουνα λίγο—μου φαινόταν σαν αλλοπαρμένη.

Ύστερα, κάποτε, της τύχης ολότελα, βρήκα δουλειά στο ξυλάδικο. [...]

(Το διπλό βιβλίο, Καστανιώτης, Αθήνα, 1977)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε το γραμματικό πρόσωπο το οποίο κυριαρχεί στην αφήγηση. **(5 μονάδες)**

α2. Να αναφέρετε ποιος είναι κατά τον αφηγητή ο σκοπός και ποιος ο αποδέκτης της αφήγησης. Να απαντήσετε με παραπομπές στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

α3. Να προσδιορίσετε πού βρίσκεται ο αφηγητής στο παρόν **(5 μονάδες)** και πού βρισκόταν στο παρελθόν **(5 μονάδες)** της αφήγησης.

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

β1. Να περιγράψετε την καθημερινή ζωή των προσώπων που αποτελούν την οικογένεια του αφηγητή. **(10 μονάδες)**

β2. Στο σπίτι που γύρισα...θέλω να πω για τους πατεράδες: Να σχολιάσετε το απόσπασμα και να επισημάνετε τα κοινωνικά στερεότυπα για το ρόλο της ελληνίδας μητέρας την εποχή στην οποία αναφέρεται το κείμενο. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ
Ενότητα: «Τα φύλλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ (1867-1911)

Η κερένια κούκλα (απόσπασμα)

Το μαραμένο ρόδο.

Κάθε μέρα γινόταν πιο αδύνατη, πιο μυτερή στο πρόσωπο.

Κάθε φορά που ήθελ' ανεβεί τα λίγα πέτρινα σκαλοπάτια απ' την κουζίνα, που ήτονε στο υπόγειο, ως τη χωματένια την αυλή, σταματούσε κι ακουμπούσε και τα δυο της τα χέρια στα γόνατα, για να πάρει ανάσα· η μύτη της κέρωνε και τα ρουθούνια της ανοιγοκλείνανε σαν τις φτερούγες μιας άσπρης πεταλούδας. Ήταν αλήθεια λίγο αψηλά τα σκαλοπάτια, μα τόσο λαχάνιασμα πάλι! -

... κι ολοένα ανεβοκατέβαινε απ' την αυλή στην κουζίνα κι από την κουζίνα στην αυλή για να ξεπλύνει το μπρίκι του καφέ και τα κουταλάκια της, για να τρίψει την κατσαρόλα της, σαν απότρωγαν αυτή κι ο άντρας της, κάτω από τη βρύση που δεν έπαυε να στάζει - γιατί ήτονε χαλασμένος ο σωλήνας.

Μα μπαινόβγαινε κι απ' την καλή την κάμαρη, που ήτον ισόγεια σχεδόν μ' ένα δυο σκαλοπάτια ξύλινα - αχ, πάλι σκαλοπάτια! λες βάλθηκαν κι αυτά να την κουράζουν ακόμα περισσότερο, - πότε για να τινάζει κάτι προσκεφαλάδες με μεγάλες μάρκες που τις είχε κεντημένα η ίδια ανεβατό, πότε για να ξεσκονίσει τα χαρτένια λουλούδια που 'χε σε δυο φαρφουριά¹ πάνω στην εταζέρα ή για ν' απλώσει ένα - δυο ρουχαλάκια που 'χε κάνει σαπουνιστά στη λεκάνη και που γαλάζωναν απ' το λουλάκι απάνω στο σκοινί· κι έσκυβε και σφουγγάριζε τα νερά που 'χανε στάξει απ' τα ρούχα στα σκαλιά και στις πλάκες μπρος την πόρτα κι έπειτα πήγαινε ν' απλώσει και το σφουγγαρόπανο πιο πέρα από τα ρούχα στο ίδιο το σκοινί, που ήτανε δεμένο απ' το στρόφιγγα της πόρτας σε μια μικρή ζαλισμένη μυγδαλίτσα - γιατί δεν έφθανε ως τη μάντρα πέρα... και κάθε φορά που 'ριχνε κάτι απάνω στο σκοινί, η μικρή ζαρωμένη μυγδαλίτσα - που δεν είχε ακόμα ανθίσει - λύγιζε ίσαμε κάτω και τινάζοταν πάλι απάνω, απ' του σκοινοπού το τράβηγμα, με τα γυμνά κλαριά της σηκωμένα σα χέρια στον αέρα. Αχ, τι λυπητερό πράμα να βλέπει κανείς ένα νέο δεντράκι να λυγάει για το χατίρι ενός σφουγγαρόπανου ίσαμε κοντά να σπάσει και να τρέμει σύγκλαρο² για πολλήν ώρα, απ' το πόνο του!

Μα πιο λυπητερό ακόμα ήτονε να βλέπατε τη νέα γυναικούλα να κρυφοβογκά και να σέρνεται, στραγγίζοντας στα πόδια της, χωρίς να θέλει να τ' ομολογήσει στον ίδιο τον εαυτό της. Γιατί αν το παραδεχόταν πως ήτον άρρωστη, ήτονε χαμένη: δε θα μπορούσε πια να τ' αρνηθεί τ' αντρός της με τόσο θάρρος και με χείλια που για να χαμογελάσουν της σούρωναν όλο της το πρόσωπο. Εκείνος όμως την κοίταζε με τα μάτια του τα γαλαζοπράσινα με τα μακριά ματόκλαδα καρφωμένα πάνω της - την κοίταζε ακόμα κι όταν δεν τηςμίλαγε...

Τι νέος που ήτον ο άντρας της και τι όμορφος! - όλο αυτό συλλογιζόταν η άμοιρη. Κι αλήθεια πολύ πιο νέος απ' αυτή φαινόταν, κι όχι μόνον από τότε που τα τριαντάφυλλα στα μάγουλα της είχανε σβήσει, που τα μάτια της δείχνανε βαθουλωμένα κι είχαν πεταχτεί τ' αυτιά της, κίτρινα σα φύλλα φθινοπωρινά. Ήτονε μικροκαμωμένος ο Νίκος,

¹ φαρφουρί: σκεύος κατασκευασμένο από λεπτή πορσελάνη

² με όλα του τα κλαριά

ενώ η Βεργινία ήτον αψηλή και ξερακιανή απ' ανέκαθε, με κάτι κοκάλες στο πρόσωπο, με μαλλιά κοκκινωπά κι αριά, κι έτσι έδειχνε τουλάχιστο δέκα χρόνια πιο μεγάλη του, που δεν είχαν ούτε τρία χρόνια διαφορά: αυτός είκοσι δυο, κι εκείνη ήτον και δεν ήτον είκοσι πέντε.

Κακό πράμα να 'ν' η γυναίκα και μια μέρα μεγαλύτερη απ' τον άντρα της! Τον αγαπάει μ' αλλιώτικη αγάπη από κείνονε, με μια φωτιά πιο άγρια, σα βιαστικιά κι απελπισμένη για τη νιότη που της φεύγει· και ο καημός αυτός, πέφτοντας μέσα στη φλόγα την ερωτική, την κάνει κι αποθεριεύει και πίνει όλη τη γυναικεία δροσιά. Κι ο νέος άντρας πάλι πιο γλήγορα ψυχραίνεται όσο βλέπει να μαραινεται το ρόδο της λαχτάρας του και βλέπει γύρω του ν' ανθούν οι κάμποι της ζωής και τα γλυκά λουλούδια να χαιρετούν τις πλάνες πεταλούδες...

Όταν, το μεσημέρι, κατέβαινε ο Νίκος απ' τον τροχιόδρομο στη στάση της Γαργαρέτας κι έπαιρνε τους ανηφορικούς δρόμους να πάει σπίτι του, ψηλά, κάτω απ' το λόφο του Φιλοπάππου, γύριζαν και τον κοίταζαν τα κορίτσια στις πόρτες, που περίμεναν τους άντρες του σπιτιού να 'ρθουν απ' τη δουλειά να φαν ψωμί. Τα ξέρετε δα τα αιώνια κορίτσια στις καινούργιες συνοικίες με τα χαμόσπιτα, που αντιπροσωπεύουν τ' ανέβασμα στα κοινωνικά σκαλοπάτια, μα ίσως και το ξεφύλλισμα της εργατικής οικογένειας, τα κοριτσόπουλα με την κορδέλα φιόγκο πίσω στα μαλλιά, με σκερτζότζικη³ ποδίτσα και μπότα κουμπωτή - έτοιμα πάντα ν' αδράξουν το χαμόγελο που ανθίζει σε νέα χείλια κάτω από ένα μουστακάκι.

Ήτονε να μην τότε βρουν του γούστου τους, έτσι που περνούσε πεταχτός και καμαρωτός με το κεφάλι πίσω, χαριτωμένα παιδί σοβαρευούμενο, σταράτο⁴, με κοντά μαλλιά μαύρα όλο κυματισιές σαν από ξύλο σκαλιστό; - κι απάνω στα πηχτά μαλλιά ήτον καθισμένη αλαφρά (σα να 'ταν αλήθεια πεταλούδα που 'θελε να πετάξει) μια σταχτιά πεταλούδα που τη φορούσε ατσαλάκωτη! κι είχε και κάτι μικρούτσικα αυτάκια ροδοκόκκινα σαν κορίτσι και τα δόντια του, όταν γέλαγε, ασπρίζανε σαν το ρύζι κάτω απ' το μαύρο μουστακάκι, το άστριφτο ακόμα, που δεν εννοούσε να μεγαλώσει: - έτσι έλεγε μέσα της κάθε φορά που τον κοίταζε με λαχτάρα και θαυμασμό για τα τόσα νιάτα, η άμοιρη η γυναίκα του. Το στόμα του γέλαγε καμιά φορά, μα τα μάτια του δε γέλαγαν, παρά μόνο ανοίγανε διάπλατα σα ν' ανθίζανε, με κάτι παράξενες κόρες διπλές και τρίδιπλες, γαλαζοπράσινες· και τα μακριά ματόκλαδα, ίδια κρόσσια που γύριζαν καταπάνω, έκαναν ολόγυρα στα μάτια μιαν αλλιώτικη σκιά σαν από κλαδιά γερμένα σε βαθύ νερό, που σε τάραζε περισσότερο από ματιά και σε τραβούσε σα μαγνήτης. [...]

(α' έκδοση, 1911)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να αναφέρετε τα βασικά πρόσωπα της ιστορίας και να προσδιορίσετε τη σχέση ανάμεσά τους. **(10 μονάδες)**

α2. Να εντοπίσετε το χώρο κατοικίας των βασικών προσώπων της ιστορίας. **(5 μονάδες)**

α3. Να επισημάνετε την επίδραση του χρόνου στη γυναίκα της ιστορίας. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

³ χαριτωμένη

⁴ αυτός που έχει το χρώμα του σιταριού, με ελαφρώς σκούρα επιδερμίδα

β

β1. *Τι νέος που ήταν ο άντρας της... και δεν ήταν είκοσι πέντε.* Να συνθέσετε την εικόνα των δύο προσώπων, όπως αυτά περιγράφονται στο παραπάνω απόσπασμα. **(10 μονάδες)**

β2. *Κακό πράμα να 'ν' η γυναίκα ...και τα γλυκά λουλούδια να χαιρετούν τις πλάνες πεταλούδες...* Να σχολιάσετε το απόσπασμα και να το εντάξετε στα αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΣΛΑΝΟΓΛΟΥ ΝΙΚΟΣ-ΑΛΕΞΗΣ

Πρατήριο βενζίνης

Είμαι η έρημη ασφαλωμένη δημοσιά που αφήνεται
σα μεθυσμένη ανηφορίζοντας με τις μοτοσικλέτες,
αισθαντικό, ολονύχτιο φως που αγρυπνά
σ' ερημικό πρατήριο βενζίνης – γιατί βλέπω
τα ολόκλειστα αυτοκίνητα σαν παίρνουν τη στροφή
με τις σβηστές τους μηχανές, γιατί τα βλέπω
μες στο εκτυφλωτικό τους φως να σου ανάβουν
εξάισια υπερκόσμια μουσική – κι ακόμα είμαι
το ξαφνικό μελάνιασμα στο καθαρό λουσμένο φως
η κλειδωμένη μου φωνή μέσα στα δάχτυλα
μέσα στο σώμα.

Κι εγώ μετεωρίζομαι σα φλέβα
καλοκαιριού, σα να 'χω σβήσει όλα
τα φώτα μου και περιμένω ακόμα

(Ο Δύσκολος Θάνατος, 1985)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
α2. Να αναφέρετε τέσσερα χαρακτηριστικά του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β1.** Να εντοπίσετε τις μεταφορές που εξαρτώνται από το ρήμα «είμαι» και να περιγράψετε την εικόνα που μας μεταδίδουν. **(10 μονάδες)**
β2. Να αναφέρετε τις λέξεις/φράσεις του ποιήματος που μεταδίδουν το αίσθημα της μοναξιάς και λέξεις/φράσεις που μεταδίδουν το αίσθημα της προσμονής της χαράς. **(10 μονάδες)**
β3. Η γλώσσα του ποιήματος είναι απλή και καθημερινή. Να το επιβεβαιώσετε με πέντε (5) παραδείγματα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΖΩΗ ΚΑΡΕΛΛΗ (1901-1998)

Μαντινάδα

Μια όμορφη νέα γυναίκα,
μια κόρη όταν το πρωί ξυπνά,
είναι μια μουσική που αρχίζει.

Τα μάτια ανοίγει, σηκώνει τα ματόκλαδα,
τα βλέφαρα τα σκιερά,
που ο ύπνος με φιλήματα αβρά
τα είχε κλείσει και ψίθυροι ονείρων
τα είχαν χρωματίσει με σκιές
ιώδεις, κυανές.
Τ' ωραίο κεφάλι, κρίνο
που στα φύλλα του, στιλπνά,
δέχεται τον χαιρετισμό του ήλιου,
ανασηκώνει στο προσκεφάλι.
Η κόρη αδιόρατα χαμογελά,
καθώς αισθάνεται ν' αρχίζει η μέρα
κι από το πρόσωπό της γλιστρά
του ύπνου διάφανη σκιά.
Αχνή ακόμα
η μιλιά της, κάπως αβέβαια.

Ανακλαδίζεται νωχελικά το νεανικό σώμα,
όρθιο να σηκωθεί, στη χάρη του να κρατηθεί,
την ομορφιά του να χαρεί και να χαρίσει.

(Ημερολόγιο 1955-1973, 1973)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα (4)
σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε: α) δύο (2) παρομοιώσεις, β) δύο μεταφορές, γ) μία (1)
προσωποποίηση και μία (1) εικόνα. **(12 μονάδες)**
β.2. Στο ποίημα συνδυάζονται λέξεις του καθημερινού λεξιλογίου με λέξεις έντονα
ποιητικές. Να το καταδείξετε εντοπίζοντας από τέσσερα (4 και 4) αντίστοιχα
παραδείγματα **(8 μονάδες)**
β.3. Να διακρίνετε στο ποίημα το γραμματικό πρόσωπο που κυριαρχεί και να
σχολιάσετε τη χρήση του. **(5 μονάδες)**.

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΔΥΛΑΚΗΣ (1861-1920)

Ο Πατούχας (απόσπασμα)

[...]

Δύνασθε να φαντασθήτε την έκπληξιν των γονέων του, όταν τον είδαν μίαν εσπέραν να φθάση, χωρίς να προηγηθούν προσκλήσεις και παρακλήσεις εκ μέρους των. Η μητέρα του έκαμε τον σταυρόν της, δοξάζουσα τον Θεόν που τον εφώτισε. Βέβαια θαύμα ήτο αυτό το ανέλπιστο. Ο Σαϊτονικολής όμως εφοβήθη ότι συνέβη τίποτε κακόν, ότι ζωοκλέπται ίσως επέδραμον εις την μάνδραν, και τον ηρώτησε με ανησυχίαν πώς ήτονε κι εκατέβηκε.

— Ήρθα να σας εδώ, απήντησεν απλώς ο Μανώλης.

Αλλ' αφού εκάθησεν εις την σκοτεινοτέραν γωνίαν του σπιτιού, ως συνήθιζεν, είπε κάτι τι καταπληκτικόν:

— Θα κάτσω κι εγώ στο χωριό δυο τρεις μέρες. Όλο στα βουνά θα ζω, σαν αγρίμι;

Και το είπε με τοιούτον πείσμα εις την φωνήν, ως να του είχαν απαγορεύσει οι γονείς του την επάνοδον εις το χωριό.

Ο Σαϊτονικολής αντήλλαξε με την γυναίκα του βλέμμα εκπλήξεως και χαράς.

— Να κάτσης, παιδί μου, όσο θέλεις, είπεν η μητέρα του. Και πάντα να θέλεις να μείνης, καλλίτερα: μεγάλη μας χαρά. Κι εμείς αυτό θέμε, κανακάρη μου.

— Εμείς δε σε θέλαμε να γενής βοσκός, μοναχός σου γίνηκες, είπε και ο Σαϊτονικολής. Κιά θες εσύ ένα να 'σαι κοντά μας, εμείς το θέμε χίλια, παιδί μου.

[...]

Ο δε Σαϊτονικολής, όστις διά γενναίων σπονδών εώρτασεν εις την τράπεζαν το ευχάριστον γεγονός του οίκου του, ωμίλησεν ευθύμως, θέλων να ενθαρρύνη τας ημέρους διαθέσεις του ημιαγρίου υιού του, και έκρινεν επιεικώς την μέχρι τούδε απειθείαν του. Δεν ήτο τίποτε· όλα τα παιδιά τέτοια είναι, μα σα μεγαλώσουν, συμμορφώνονται κι ακούνε τους γονείς των. Δεν μπορούν να γίνουν κι όλοι γραμματισμένοι.

[...].

Ο Μανώλης[.]εξεθαρρεύθη ολίγον με τον πατέρα του, από τον οποίον τον εχώριζεν αίσθημα ψυχρότητας και φόβου.

Το μικρόν δ' εκείνο ξεθάρρευμα επωφελήθη ο Σαϊτονικολής διά να του παραστήση ότι ήτο καιρός πλέον ν' αφήση τα πρόβατα, διά να έμβη κι αυτός εις την τάξιν των ανθρώπων. Διά τα πρόβατα είχαν τους βοσκούς των· διά την επίβλεψιν όμως και την καλλιέργειαν των κτημάτων δεν ήρκει μόνος ο γέρος· θα πης ότι δεν ήτο γέρος ακόμη, αλλά δεν ήτο και νέος και τα γεράματα επλησίαζαν. Έπειτα ο Μανώλης έπρεπε να φροντίση και για δικό του σπίτι. Ήτο άνδρας πια. Και τι άνδρας! Αν όλοι οι νέοι σαν κι αυτόν έπαιρναν τ' ανάπλαγα¹ να ζουν σαν αγριόγιδα, τι θα εγίνοντο η κοπελιές; Καλόγρηες; Κ' είχε τώρα τώρα κάτι κορίτσια το χωριό, κάτι νέα βλαστάρια, που δεν ήξερε κανείς να διαλέξη.

— Αι, μωρέ παιδί, ανεφώνησεν ο Σαϊτονικολής ευθύμως, να μην έχω 'γώ τη νιότη σου!

¹ ανάπλαγα: κατά μήκος και πλάτος της πλαγιάς

— Έφραες το κουλούρι σου, κάτω τη μούρη σου! του είπε γελώσα η σύζυγός του, ήτις ισταμένη πλησίον του υιού της, τον περιέβαλε με ακτινοβολίαν στοργής και εγίνετο διερμηνεύς της σιωπής του. Εδά 'ν' άλλου αράδα.

Επειδή δε ίσως οι υπαινιγμοί του πατρός ήσαν σκοτεινοί διά τον τραγίσιον εγκέφαλον του υιού της, έσκυψε και του εμιθύρισε:

— Η αράδα του Μανώλη μου, που θα τότε παντρέψωμε με μια όμορφη κοπελιά.

Ο Μανώλης είχε ήδη εννοήσει αρκετά, ως εφάνέρωσε το ερώτημα του προσώπου του, αλλ' όταν ήκουσε και την τελευταίαν εξήγησιν, εις τοιαύτην αμηχανίαν τον έφερην η χαρά και η εντροπή, ώστε απώθησε την μητέρα του λέγων:

— Δε θέλω παντριγιές κι άφησέ με, ναι!

Αλλ' ενώ ήθελε να φανή θυμωμένος, προδότης γέλωσ έλαμπεν εις το πρόσωπόν του.

— Δε θέλεις λέει; ανεφώνησε γελών ο Σαίτονικολής. Για ξαναπέ το, κατεργάρη!

Ο Μανώλης έκρυψε το πρόσωπόν του και είπε με πείσμα, εις το οποίον εχώρευεν η χαρά:

— Δε θέλω, δε θέλω, δε θέλω!

— Καλά, μη θες. Άφησε να δης τση κοπελιές και τότε τα λέμε πάλι.

Ο Σαίτονικολής ήτο κατευχαριστημένος, διότι είχε σχηματίσει πεποιθήσιν ότι ο Μανώλης, και να τον έδιωχναν, δεν θάφευγε πλέον από το χωριό. Και από τον ενθουσιασμόν του εφώναζε την νοικοκυράν του να φέρη κρασί, καρύδια, αμύγδαλα, ό,τι καλόν είχαν στα πιθάρια, Επειδή δε ήτο θησαυρός ανεκδότων, ενίοτε παρατόλμων, διηγήθη και το αρμόζον εις την προκειμένη περίστασιν. Κάποιος μια φορά, διά να σώση το γυιό του από κακές συναναστροφές, αποφάσισε να τον αναθρέψη μακράν από τους ανθρώπους σ' ένα έρημο πύργο. Ο νέος εμεγάλωσε, έγινε άνδρας, χωρίς να δη ποτέ γυναίκες. Τότε τον επήρε ο πατέρας του κι επήγαν στην πολιτεία και τον εγύρισε δεξιά κι αριστερά. Ο νέος, σα μικρό παιδί ακάτεχο, ερωτούσε τον πατέρα του για κάθε πράμα πού 'βλεπε τ' είναι τούτο και τ' είναι κείνο. Όταν είδε και τις γυναίκες, εξεστάθηκε² κι αρώτησε τον πατέρα του τι ήσαν. «Αυτοί, παιδί μου, είν' οι δαιμόνοι», του 'πε ο πατέρας του, για να τον φοβίση, γιατ' είδε πως του 'καμαν μεγάλην εντύπωσιν. Όταν εγύρισαν πίσω στον πύργον των, ο πατέρας του είπε: «Απ' όλα τα πράματα που είδες στην πολιτεία, γυιέ μου, ποια σου άρεσαν καλλίτερα, για να σου τα φέρω;» — «Οι δαιμόνοι», αποκρίθηκε ο νέος αμέσως.[...]

(Ο Πατούχας, 1892)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε τα τρία βασικά πρόσωπα της ιστορίας (9 μονάδες) και να προσδιορίσετε τις μεταξύ τους σχέσεις. (6 μονάδες)

α.2. Να διακρίνετε το κύριο γεγονός της αφήγησης. (5 μονάδες)

α.3. Στο κείμενο χρησιμοποιείται ένα ανέκδοτο ως εγκιβωτισμένη αφήγηση (εγκιβωτισμός: μια ιστορία παρεμβάλλεται και ολοκληρώνεται μέσα στη βασική αφήγηση). Να εντοπίσετε την αρχή και το τέλος της αφήγησης αυτής. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

² έμεινε εκστατικός

β

β.1. Να περιγράψετε τους γονείς του βασικού ήρωα, ως προς τον χαρακτήρα και τη συμπεριφορά τους. **(20 μονάδες)**

β.2. Με βάση την απάντησή σας στο β.1., να επισημάνετε σε ποια αντίστοιχα κοινωνικά στερεότυπα ανταποκρίνονται. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ (1888-1944)

Εκ βαθέων

Λυπήσου με, Θε μου, στο δρόμο που πήρα,
χωρίς, ως το τέλος, να ξέρω το πώς,
–χωρίς να' χω μάθει, με μια τέτοια μοίρα,
ποιο κρίμα με δένει, και ποιος ο σκοπός!

Λυπήσου τα χρόνια που πάνε χαμένα,
προτού η νύχτα πάλι βαριά ν' απλωθή,
ζητώντας τους άλλους, ζητώντας και μένα,
ζητώντας εκείνο που δε θα βρεθεί

Λυπήσου όλα κείνα που πάνε του κάκου,
γιατί έτσι τους είπαν πως είναι γραφτό,
και γίνονται χόμα, στα βάθη ενός λάκκου,
χωρίς να γυρέψουν το λόγο γι' αυτό!

Λυπήσου κι εκείνα, λυπήσου και μένα,
–και μένα, που πάω με καρδιά στοργική,
ζητώντας μια λύση, σε πράγματα ξένα,
που δεν έχουν, Θε μου, καμιά λογική...

Λιγάκι να κάνω πως κάτι με σέρνει,
λιγάκι να φέξει, μες στα σκοτεινά,
κι αμέσως η μοίρα μου το ξαναπαίρνει,
κι αμέσως η νύχτα γυρίζει ξανά...

Λυπήσου με, Θε μου, στην απόγνωσή μου,
λυπήσου τη φλόγα που μάταια σκορπώ
–λυπήσου με μες στην αγανάκτησή μου,
να ζω δίχως λόγο και δίχως σκοπό...

(Τα ποιήματα της σκιάς, 1939-1943)

α

- α.1.** Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**
α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω απάντησή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. **(12 μονάδες)**
α.3. Να δείξετε αν ο τίτλος του κειμένου ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο παραπέμποντας στους σχετικούς στίχους. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε στο κείμενο τα εξής σχήματα λόγου: α) δύο (2) επαναλήψεις, β)

δύο (2) μεταφορές γ) μία (1) εικόνα δ) μία (1) προσωποποίηση. (12 μονάδες)

β.2. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του ποιήματος (αρχαϊζουσα, λόγια, δημοτική). (5 μονάδες)

β.3. Να εντοπίσετε τα γραμματικά πρόσωπα που χρησιμοποιεί ο ποιητής (4 μονάδες) και να δικαιολογήσετε τη χρήση τους. (4 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Μανουήλ Κομνηνός¹

Ο βασιλεύς κυρ Μανουήλ ο Κομνηνός
μια μέρα μελαγχολική του Σεπτεμβρίου
αισθάνθηκε τον θάνατο κοντά. Οι αστρολόγοι
(οι πληρωμένοι) της αυλής εφλυαρούσαν
που άλλα πολλά χρόνια θα ζήσει ακόμη.
Ενώ όμως έλεγαν αυτοί, εκείνος
παληές συνήθειες ευλαβείς θυμάται,
κι απ' τα κελλιά των μοναχών προστάζει
ενδύματα εκκλησιαστικά να φέρουν,
και τα φορεί, κ' ευφραίνεται που δείχνει
όψι σεμνήν ιερέως ή καλογήρου.

Ευτυχισμένοι όλοι που πιστεύουν,
και σαν τον βασιλέα κυρ Μανουήλ τελειώνουν²
ντυμένοι μες στην πίστι των σεμνότατα.

(*Ποήματα*, 1897-1933)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Κατά τη γνώμη σας, το ποίημα από πλευράς μορφής εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; (**5 μονάδες**)
α.2. Να υποστηρίξετε την άποψή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. (**20 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Το ποίημα χωρίζεται σε δύο νοηματικές στροφικές ενότητες. Να εντοπίσετε τις ενότητες αυτές (**4 μονάδες**) και να επισημάνετε τη μεταξύ τους σχέση. (**6 μονάδες**)
β.2. Να εντοπίσετε την ειρωνεία στο ποίημα (**4 μονάδες**) και να τη σχολιάσετε. (**6 μονάδες**)
β.3. Στα περισσότερα ποιήματα του Καβάφη, το επίθετο αποτελεί βασικό και απαραίτητο υλικό της ποιητικής του τέχνης. Να βρείτε στο ποίημα «Μανουήλ Κομνηνός» τρία επίθετα (**3 μονάδες**) και να εξετάσετε τη λειτουργία τους. (**2 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

¹ Πρόκειται για τον βυζαντινό αυτοκράτορα Μανουήλ Α΄ Κομνηνό (1143-1180 μ.Χ)

² φθάνουν στο τέλος της ζωής, πεθαίνουν

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1859 - 1943)

Ένας Θεός

Ω! Μέσα μου γεννιέται ένας Θεός!
και το κορμί μου γίνεται ναός,
δεν είναι ως πρώτα φάτνη ταπεινή
μέσα μου λάμπουν ξάστεροι ουρανοί,

το μέτωπό μου λάμπει σαν αστέρι...
Στο Θεό φανείτε τώρα, ήρθεν η ώρα,
από τ' άγνωστα μυστικά σας μέρη,
Μάγοι φέρτε στο Θεό τα πλούσια δώρα.

Φέρτε μου Μάγοι -θεία βουλή το γράφει-
τη σμύρνα της ελπίδας, το λιβάνι
της πίστης, της αγάπης το χρυσάφι!
Μυστήρια τέτοια ανθρώπου νους δεν βάνει!

Και σεις, Θρόνοι πανάχραντοι, αγγελούδια,
στην καρδιά μου -στην κούνια του- σκυμμένα,
με της αθανασίας τα τραγούδια
υμνολογείτε εσείς τη θεία γέννα.

Μέσα μου λάμπουν ξάστεροι ουρανοί,
και το κορμί, μου φάτνη ταπεινή,
βλέπω κι αλλάζει, γίνεται ναός.
Ω! Μέσα μου γεννιέται ένας Θεός!

(Τα μάτια της ψυχής μου, 1892)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας να επισημάνετε τρία (3) μορφικά του χαρακτηριστικά. **(15 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. Σε ποια γέννηση μας παραπέμπει και σε ποια γέννα αναφέρεται ο ποιητής;**(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Να επισημάνετε πέντε (5) σχήματα λόγου που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να τα σχολιάσετε. **(10 μονάδες)**
- β.2.** Να επισημάνετε τα σημεία στίξεως που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(5 μονάδες)**

β.3. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του ποιήματος (δημοτική, καθαρεύουσα) και να αναφέρετε πέντε (5) λέξεις ή φράσεις που δικαιολογούν τον χαρακτηρισμό.(10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΗΛΙΑΣ Χ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ (1930-)

Ο Οβολός

Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ σήκωσε τα άδεια πιάτα από το τραπέζι.

- Σου άρεσε το φαγητό; με ρώτησε.
- Παίρνεις πάντα το ωραιότερο μέρος, της είπα.
- Τηλεφωνώ στον Κώστα, απέναντι, κι όταν έχει κασικάκι μου στέλνει το λαιμό και τη σπάλα.

Την ώρα που την αποχαιρετούσα στην εξώπορτα, έβαλε το χέρι στην τσέπη της ρόμπας της — ακριβώς όπως παλιά, όταν εξοικονομούσε λίγα χρήματα και μας έδινε για χαρτζηλίκι.

- Παρ' τα αυτά, μου λέει με χαμηλωμένο κεφάλι, εσύ χρησιμοποιείς λεωφορεία.

Ήταν τρία εισιτήρια των αστικών συγκοινωνιών. Κατάλαβα τη σημασία της προσφοράς: η μάνα μου μου δήλωνε πως δεν μπορούσε, πλέον, να ανέβει σε λεωφορείο.

Πράγματι, την ίδια εκείνη άνοιξη αρρώστησε και, ξαφνικά, πέθανε τα ξημερώματα.

- Εγώ φεύγω, μου είχε πει την παραμονή το βράδυ στο νοσοκομείο.

Κατεβήκαμε όλοι στον Πύργο, όπου και ο οικογενειακός μας τάφος. Προηγείτο το φέρετρο, και ακολουθούσαμε εμείς.

Μέχρις ότου έρθει η ώρα της κηδείας, άρχισα να τριγυρνά στα περίξ του νεκροταφείου. Στις άκρες των ελαιώνων, δίπλα από τη σιδηροδρομική γραμμή, έβλεπα με έκπληξη κόκκινες ανεμώνες, που δεν θυμόμουν να υπήρχαν, όταν παιδιά ζούσαμε στο κοντινό χτήμα.

Εφθασα και σε αυτό. Δεν είχε απομείνει, φυσικά, τίποτα. Το πουλήσαμε στην Κατοχή και τώρα είχε καταντήσει ένας γύφτικος οικισμός, εντός σχεδίου πια. Μια μπουλντόζα άνοιγε έναν ακόμη δρόμο.

Προχώρησα προς το μέρος όπου βρισκόταν το πατρικό μου. Ήταν μεσημεράκι, και επικρατούσε μια περίεργη ερημιά, ίσως γιατί όλοι κοιμόντουσαν, ή απουσίαζαν. Βρήκα το παλιό μου σπίτι αγνώριστο, με προσθήκες από τσιμεντόλιθους και αλουμιένιες πόρτες. Από τα δέντρα και τον κήπο δεν είχε μείνει ούτε δείγμα.

Ξαφνικά είδα τη μανταρινιά! Μέσα σε όλον αυτό το χαλασμό, είχε καταφέρει να επιβιώσει. Γέρικη, σχεδόν αιωνόβια, με καταφαγωμένον τον κορμό και τα κλαδιά της χωρίς φύλλα, διατηρούσε ακόμη αρκετούς καρπούς, κάτι πολύ μικρά μανταρίνια, ίδια με εκείνα που έκανε και τότε, όταν σκαρφάλωνα επάνω της την άνοιξη κι έκοβα τα φρούτα της.

Τα καλοκαίρια με τις ζέστες υπέφερε πολύ. Αγωνιζόμουν να την διατηρήσω στη ζωή: δεν είχαμε αρκετό νερό, αλλά όταν μπορούσα της κουβαλούσα έναν δύο τενεκέδες να ξεδιψάσει.

Πλησίασα με συγκίνηση, ένιωθα σχεδόν τύψεις για τα χρόνια της δίψας της. Πώς επέζησε, έτσι εγκαταλελειμμένη, τόσα καλοκαίρια; Είχα να την δω μισόν αιώνα ακριβώς και ουδέποτε την είχα θυμηθεί.

Έφαγα δυο τρία μανταρίνια, έβαλα μερικά στη τσέπη μου, την χάρδεψα και έφυγα. Έσπευσα στο νεκροταφείο, όπου ήδη χτυπούσε πένθιμα η καμπάνα.

Κατά τη διάρκεια της ακολουθίας, παρατηρώντας το πρόσωπο της μητέρας μου, σκεφτόμουν όλα εκείνα τα παρελθόντα. Αφαιρέθηκα, κι ήταν η γυναίκα μου που με προέτρεψε:

- Πήγαινε να φιλήσεις πρώτος τη μητέρα σου.

Πλησίασα. Της άφησα το ματσάκι με τις κόκκινες ανεμώνες, της γλίστηρησα στα χέρια τα τρία εισιτήρια του λεωφορείου και, χαϊδεύοντάς της το κρύο μάγουλο, της ψιθύρισα στο αυτί:

- Μάνα, η μανταρινιά μας ζει!

(*Ο Οβολός και άλλα διηγήματα*, 2004)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να εντοπίσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. **(10 μονάδες)**

α2. Να διακρίνετε τα δύο χρονικά επίπεδα που υπάρχουν στην αφήγηση. **(5 μονάδες)**

α3. Να εντοπίσετε σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και ποιος είναι ο ρόλος του αφηγητή. **(5 μονάδες)**

α4. Να δικαιολογήσετε τον τίτλο του κειμένου μέσα από την αφήγηση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β1. Να εντοπίσετε τα χαρακτηριστικά της μάνας, όπως προκύπτουν μέσα από την αφήγηση. **(10 μονάδες)**

β2. Να εξηγήσετε την αναφορά του αφηγητή στην μανταρινιά την στιγμή του «τελευταίου ασπασμού». **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»
ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ (1877-1940)

Λυπημένα δειλινά

Στης γειτονιάς της φτωχικής
γυρίζει ο νους μου τα στενά,
τα λυπημένα δειλινά
στοχάζομαι της Κυριακής.

Μέσα στην κόκκινη αντηλιά
το μαραμένο θηλυκό
δίχως ελπίδα και μιλιά
ποτίζει το βασιλικό.

Κανείς διαβάτης δεν περνά,
κανένα αυτή δεν καρτερεί
πού στο μπαλκόνι ορθή φορεί
το γιορτινό της το γκρενά.

Σα μοίρα κάθεσαι μία γριά.
Στο φως μιας πόρτας ρημαδιού
μακραίνει ο ίσκιος του παιδιού...
Καμπάνα ακούγεται μακριά...

Στο σύννεφο το βυσσινί
θα πέσει ο ήλιος να κρυφτεί.
Ψαλμός ακούγεται η φωνή
του τελευταίουπραματευτή.

Όλα σταμάτησαν εκεί.
Αργεί πολύ να 'ρθεί η βραδιά...
Πώς έχω την ψυχή βαριά,
Το δειλινό την Κυριακή!

(Τὰ θεῖα δῶρα)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να προσδιορίσετε τα μορφικά χαρακτηριστικά που κατατάσσουν το ποίημα στην παραδοσιακή ποίηση. **(15 μονάδες)**

α2. Να βρείτε τη μορφή της ομοιοκαταληξίας σε κάθε στροφή. Τι παρατηρείτε;

(10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β1. Να επισημάνετε τα χρώματα που αναφέρονται στο ποίημα. Ποιο συναίσθημα δημιουργούν. **(5 μονάδες)**

β2. Να εντοπίσετε τις λέξεις που εκφράζουν μια ηχητική εικόνα και να προσδιορίσετε πώς λειτουργούν μέσα στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β3. Να βρείτε δύο (2) στίχους του ποιήματος που εκφράζουν την σιωπή. **(4 μονάδες)**
Πώς συμβάλλουν στην όλη ατμόσφαιρα του ποιήματος; **(3 μονάδες)**

β4. Το ποίημα είναι γραμμένο στην απλή καθομιλουμένη των αρχών του 20^{ου} αιώνα. Μπορείτε να βρείτε τρεις (3) λέξεις/φράσεις που φανερώνουν αυτή την γλωσσική απλότητα, και πέντε (5) λέξεις/εκφράσεις που «προδίδουν» ότι το ποίημα είναι γραμμένο σε μια παλαιότερη εποχή; **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στην ποίηση»

ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΣΟΛΩΜΟΣ (1798-1857)

Ύμνος εις την Ελευθερίαν

(απόσπασμα)

- 1.- Σε γνωρίζω από την κόψη
του σπαθιού την τρομερή,
σε γνωρίζω από την όψη
που με βία μετράει τη γη.
- 2.- Απ' τα κόκαλα βγαλμένη
των Ελλήνων τα ιερά,
και σαν πρώτα ανδρειωμένη,
χαίρε, ω χαίρε, Ελευθεριά !
- 3.- Εκεί μέσα εκατοικούσες
πικραμένη, εντροπαλή,
κι ένα στόμα ακαρτερούσες,
«έλα πάλι» να σου πει.
- 4.- Άργειε να 'λθει εκείνη η μέρα,
κι ήταν όλα σιωπηλά,
γιατί τα 'σκιαζε η φοβέρα
και τα πλάκωνε η σκλαβιά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
- α2.** Να αναφέρετε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β1.** Να εντοπίσετε τη βασική προσωποποίηση στην οποία στηρίζεται το απόσπασμα αυτό. Ποια χαρακτηριστικά δίνει στην έννοια που προσωποποιεί; **(10 μονάδες)**
- β2** Να βρείτε δυο (2) επαναλήψεις , δύο (2) μεταφορές και ένα (1) ασύνδετο σχήμα. **(5 μονάδες)**
- β3.** Στο ποίημα κυριαρχεί το β' ενικό πρόσωπο. Γιατί, κατά τη γνώμη σας, το επιλέγει ο ποιητής; **(5 μονάδες)**

β4. Ο Σολωμός θεωρείται ο πρώτος ποιητής που αξιοποίησε τη γλώσσα του λαού.
Βρείτε πέντε (5) παραδείγματα χαρακτηριστικά του γλωσσικού ύφους του ποιητή.
(5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΙΔΗΣ (1940-)

Παιδί με μια φωτογραφία

Παιδί με μια φωτογραφία¹ στο χέρι
με μια φωτογραφία στα μάτια του βαθιά
και κρατημένη ανάποδα με κοιτάζε.

Ο κόσμος γύρω του πολύς. κι αυτό
είχε στα μάτια του μικρή φωτογραφία,
στους ώμους του μεγάλη και αντίστροφα-
στα μάτια του μεγάλη, στους ώμους πιο μικρή,
στο χέρι του ακόμα πιο μικρή.

Ήταν ανάμεσα σε κόσμο με συνθήματα
και την κρατούσε ανάποδα. Μου κακοφάνη.

Κοντά του πάω περνώντας πινακίδες
αγαπημένων είτε αψίδες και φωνές
που 'χαν παγώσει και δε σάλευε καμιά.

Έμοιαζε του πατέρα του η φωτογραφία.
Του την γύρισα ίσια κι είδα πάλι
τον αγνοούμενο με το κεφάλι κάτω.

Όπως ο ρήγας, ο βαλές κι η ντάμα
ανάποδα ιδωμένοι βρίσκονται ίσια,
έτσι κι αυτός ο άντρας ιδωμένος ίσια
γυρίζει ανάποδα και σε κοιτάζει.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τρία στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο Α1. **(15 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο αφού λάβετε υπόψη την υποσημείωση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 μονάδες

¹ η φωτογραφία εικονίζει Κύπριο αγνοούμενο θύμα της τουρκικής εισβολής στο νησί το 1974. Η σκινή συνήθης στους κυπριακούς δρόμους μετά το τραύμα της τουρκικής κατοχής.

β

β.1. Το ποίημα αφηγείται ένα περιστατικό. Να βρείτε πέντε λέξεις οι οποίες προσδιορίζουν συγκεκριμένα τον τόπο μέσα στον οποίο διαδραματίζεται το περιστατικό αυτό **(μονάδες 5)**. Να σχολιάσετε το σχήμα λόγου που κυριαρχεί στην τελευταία στροφική ενότητα **(μονάδες 5)**.

β.2. Να επισημάνετε τα ρήματα που είναι σε α' πρόσωπο και να αναφέρετε ποια είναι τα συναισθήματα του ποιητικού υποκειμένου μέσα στο ποίημα. **(10 μονάδες)**

β.3. Να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΑΤΖΗΣ (1913-1981)

Η θειά μας η Αγγελική (Διήγημα-απόσπασμα)

[...]

Ερχόταν πολύ ταχτικά στο δικό μας το σπίτι — τρεις και τέσσερις φορές τη βδομάδα — ήταν σα να ζούσε μαζί μας. Ο ερχομός της ωστόσο ήταν πάντα ένα μικρό πανηγύρι στο σπίτι μας. Ρωτούσε πρώτα για όλους, μπερδεύοντας αγιάτρευτα κάθε φορά τα ονόματα μας. Εμείς γελούσαμε, γελούσε τότε κ' η μάνα μας λίγο. Τέλειωνε γρήγορα, ορθή ακόμα, με τις λιγοστές υποθέσεις που μπορούσε να βρίσκονται σε μια φαμίλια τόσο φτωχή σαν τη δική μας. Ανασήκωνε ύστερα το σωρό από τα ρούχα που φόραγε πάνω της κι από κάποια μυστηριώδικη τζέπη, κρυμμένη μέσα σ' αυτόν τον λαβύρινθο, έβγαζε κάτι πού μας είχε φυλάξει, δυό-τρεις καραμέλες, ένα γλειφαντζούρι του δρόμου, λίγα σύκα που της είχαν περισσέψει στο σπίτι και τα κράτησε να τα φέρει.

Αφού τέλειωνε μ' αυτή την απαραίτητη διαδικασία, ένα είδος πρωτόκολλο της επίσκεψης στο σπίτι μας με τα τόσα ορφανά, τότες έβαζε η μάνα μας το μπρίκι για τον καφέ στο μαγκάλι και καθότανε και κείνη δίπλα της. Τότες ήτανε και για μας ο πειρασμός ο μεγάλος να τα ιδούμε τα τρία βρακιά της. Αυτή μας έδωχνε δίχως θυμό, όπως διώχνουν οι χασάπηδες τις μύγες με το φτερό, χωρίς να σταματήσει την κουβέντα της. Ήτανε μέσα σ' αυτή την κουβέντα τα νέα της μέρας — επίκαιρα, εξακριβωμένα — ανεξάντλητα. Τα νέα του μαχαλά της, μερικά γενικότερα νέα της πόλης, η κατάσταση των εμπόρων της αγοράς — είναι φυσικό πως τα 'ξερε όλα καταλεπτώς. Τ' αράδιαζε ωστόσο εκεί πέρα, χωρίς τη μοχτηρία των αλλουनों, την κρυμμένη ζήλια, τις υποκρισίες και τις ηθικολογίες τους. Τα πράματα μονάχα που γίνονται. Χωρίς σχόλια. Τόσο φυσικά σαν όλα, κ' η κακία ακόμα κ' η αδικία, να 'ταν όλα, αιώνια δοσμένα για την αρμονία κι αυτά της τελειωμένης στον αιώνα των αιώνων ζωής μας σ' αυτή την πόλη.

Αργά, πολύ αργά, νύχτα πια σηκωνότανε να φύγει. Ξανακοίταζε μια φορά γύρω της. Τα πιο μικρά από μας είχαν αποκοιμηθεί, άλλο στα γόνατα της μάνας, άλλο στα δικά της τα χέρια, άλλο πάνω στους χαμηλούς σοφάδες που ζώνανε το δωμάτιο. Η μάνα μας με τη μασιά σκέπαζε τα τελευταία καρβουνάκια να βασιτάζουν ως το πρωί.

Είπαμε πολλά και σώνει,

ας λαλήσει κι άλλο αηδόνι,

έλεγε τότες η θειά μας η Αγγελική και σηκωνόταν.

Ήταν η κατακλείδα της καλής αυτής μέρας που ο μεγάλος της ίσκιος γιόμιζε το σπίτι μας.

Η μάνα μας την ξεπροβόδιζε ως την εξώπορτα κι εκεί φιλιούνταν. Εκεί την ορμήνευε πάλι για όλα όσα είχε να κάνει. Καμιά φορά ξαναγυρνούσε σε λίγο και χτυπούσε πάλι την πόρτα για να της πει κατιτίς που το 'χε στο νου της και της ξέφυγε την τελευταία στιγμή.

Και καμιά φορά το θυμόταν ακόμα παρακάτω και βαριόταν τότε να ξαναγυρίσει — στεκόταν εκεί στη μέση του δρόμου και ξεφώνιζε δυνατά:

- Ανθή, ε, Ανθή...

- Όρσε — έτρεχε στο παράθυρο η μάνα μας για να σταματήσουν οι φωνές μέσα στη νύχτα.

- Να του βάλεις του παιδιού τη χοντρή τη φανέλα, την πλεχτή.

Ο σκοτεινός, έρημος πια δρόμος, γιόμιζε απ' το ξεχείλισμα της στοργής της.

- Καλά-καλά, την ησύχαζε η μάνα μας απ' το παράθυρο όσο μπορούσε σιγότερα. Τότε έπαιρνε πια το δρόμο για το σπίτι της στον παλιό μαχαλά με την εκκλησιά τ' Αρχιμαντρίου και το δικό μας το σπίτι βυθιζότανε στον ήμερο ύπνο των ταπεινών.

[...]

(Το τέλος της μικρής μας πόλης, 1963)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Ποιο είναι το κεντρικό πρόσωπο της ιστορίας και ποια άλλα αναφέρονται; **(5 μονάδες)**

α.2. Σε ποιο χώρο αναφέρεται το συγκεκριμένο απόσπασμα; Πώς συμπεριφέρεται η ηρωίδα στον συγκεκριμένο χώρο; **(5 μονάδες)**

α.3. Σε ποιο πρόσωπο γίνεται η αφήγηση και τι πετυχαίνει μ' αυτό ο συγγραφέας; **(5 μονάδες)**

α.4. Τι εξυπηρετεί η αλλαγή του χώρου στο τέλος του αποσπάσματος; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Να συγκεντρώσετε λέξεις και φράσεις του κειμένου που χαρακτηρίζουν την «θεία Αγγελική». **(10 μονάδες)**

β.2. Ποιο γυναικείο πρότυπο ενσαρκώνει η μορφή της «θείας Αγγελικής»; Να δικαιολογήσετε την απάντησή σας. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΚΩΣΤΑΣ ΤΑΧΤΣΗΣ (1927- 1988)

Το τρίτο στεφάνι
Κεφάλαιο 1
απόσπασμα

Όχι, δεν είμαι όμορφη! Μα ξέρω να ζήσω. Ποια γυναίκα στην ηλικία μου θα βασιτιόταν τόσο καλά, όσο βασιτιέμαι εγώ; Όλες μου οι φίλες κι όλες μου οι συμμαθήτριες απ' τ' Αρσάκειο έχουν γεράσει. Τις βλέπω στο δρόμο και τρομάζω. Είναι κιόλας γιαγιάδες!... Όχι επειδή έχουν εγγόνια – η Ιουλία δεν έχει εγγόνια – αλλ' επειδή παραμέλησαν τον εαυτό τους. Αφέθηκαν και γέρασαν. Το σώμα δε γερνάει, αν δε γεράσει πρώτα η καρδιά. «Ας κάνουν οι κόρες μου λούσα!» σου λέει. «Ας πάνε τα παιδιά μου στους χορούς και στις διασκεδάσεις! Εγώ τά 'φαγα πια τα ψωμιά μου!» Μα το λένε, γιατί έχουν παιδιά που αξίζουν κάθε θυσία. Δεν έχουν τη Μαρία! Δεν ξέρουν τι θα πει να 'χεις κόρη τη Μαρία, και γι' αυτό δεν τις αδικώ που με μέμφονται ότι ξαναπαντρεύτηκα, αντί να κοιτάζω να την παντρέψω. Δεν ξέρουν ότι την εποχή που απεφάσισα να κάνω το σάλτο να πάρω το Θόδωρο, ζύγισα όλα τα υπέρ και τα κατά. Η Μαρία, είπα με το νου μου, είναι σαν το ναυαγό που πνίγεται... Αν κάνω πως πάω κοντά της να τη σώσω, θα με παρασύρει και μένα στον πάτο. Ας σωθώ εγώ τουλάχιστον, για να της δώσω καιρό να μεγαλώσει λιγάκι, να ωριμάσει κάπως. «Πάντρεψέ την» μού 'λεγαν όλες, «και να δεις πως θα γίνει αγνώριστη». Να την παντρέψω εγώ; Ανημποριά έχει να βρει μόνη της γαμπρό; Εμένα στην ηλικία της με φλερτάριζαν δέκα άντρες συγχρόνως. Όπου πήγαινα κρεμόντουσαν απ' τη φούστα μου. Σ' όποιον να 'λεγα «σε παίρνω», θα 'τρεχε με τα τέσσερα!.. Πώς έκανα –θα μου πείτε– τη στραβωμάρα να πάω να πέσω απάνω στο Φώτη, αυτό είν' άλλη ιστορία. Προτιμώ να μην το θυμάμαι, γιατί συγχύζομαι περισσότερο. Ίσως –λέω καμιά φορά με το νου μου– νάταν γραφτό απ' το θεό να τον πάρω για να τραβήξω όσα τράβηξα. Γραφτό να γεννήσω αυτή τη Μέδουσα!... Άλλες πάλι φορές σκέπτομαι πως δε φταίει ούτ' ο θεός, ούτ' η μοίρα. Εγώ φταίω, κανείς άλλος! Ήμouνα πεισματάρη και πάτησα πόδι. Είπα «θα τον πάρω» και τον πήρα. Από ένα πείσμα. Ακριβώς επειδή δεν τον ήθελε κανένας απ' τους δικούς μου. Ούτε κι αυτός ακόμα ο συχωρεμένος ο μπαμπάς, που ήταν πάντα τόσο επιφυλακτικός στις κρίσεις του. Δεν εννοούσα να τους αφήσω ν' ανακατευτούν ακόμα μια φορά στις υποθέσεις μου και στη ζωή μου, όπως είχαν κάνει στο παρελθόν. Αρκετό κακό μού 'χαν κάνει με τις ανακατωσούρες τους στην περίπτωση του Αργύρη. Δεν ήμouνα πια δεκαοχτώ ετών, όπως άλλοτε. Ήμouνα εικοσιεφτά. Ήμouνα αυτεξούσια κι αποφασισμένη να κάνω του κεφαλιού μου, κι έβγαλα τα μάτια μου.

(Εκδόσεις Ερμής, 18^η εκδ. 1985)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να ξεχωρίσετε μέσα από την αφήγηση τα πρόσωπα που έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στη ζωή της αφηγήτριας. **(5 μονάδες)**

α.2. Η αφήγηση είναι σε πρώτο πρόσωπο. Τι εξυπηρετεί η επιλογή αυτή του συγγραφέα; **(5 μονάδες)**

α3. Να διακρίνετε τα χρονικά επίπεδα (παρελθόν - παρόν) που υπάρχουν στο απόσπασμα. Ποιες πληροφορίες αντλούμε για την αφηγήτρια; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β1. Ποια εικόνα δημιουργεί για τον εαυτό της η αφηγήτρια; Να αναφέρετε ενδεικτικές εκφράσεις του κειμένου. **(15 μονάδες)**

β2. Ποια εικόνα σχηματίζουμε για την κόρη της Μαρία; Να εντοπίσετε τις αρνητικές κρίσεις που υπάρχουν στην αφήγηση. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ

Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΟΣ ΚΑΡΟΥΖΟΣ (1926-1990)

Ο ακέραιος κυρ Αλέξανδρος

Θαμνώδη ρήματα και φύλλα καταπράσινα της γλώσσας.
Μεγάλος άνθρωπος κι ανέσπερος¹ έλληνας πού κράτησε
τον πόνο στο σωστό του το ύψος
αγνοώντας και δημοτικισμούς και εξελικτισμούς και μόδες
αγνοώντας τα εκάστοτε μορμολύκεια²
την ασίγαστη γενικότητα των πιθήκων
αγνοώντας τον αιώνα της καλπάζουσας εξυπνάδας
ο ανοξείδωτος.
Ήδη τα θύματα της Προόδου πού πρόωρα σκουριάζει
πάνε στην πατρίδα του τη Σκιάθο
κι αγοράζουν ελπίζοντας οικόπεδα
πάνε για λίγο αεράκι λίγη θάλασσα και φρέσκο φεγγάρι.
Μα είν' αδύνατο να κοροϊδέψουμε τη ρημαγμένη φύση
με ξιπόλητα Σαββατοκύριακα και με τροχόσπιτα.
ο ακέραιος κυρ Αλέξανδρος
εκείνος ό περιούσιος Παπαδιαμάντης
και το κεράκι μας ακόμη δεν το θέλει.

(Χορταριασμένα χάσματα , 1974)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος που δικαιολογούν την προηγούμενη απάντησή σας. **(12 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(8 μονάδες)**
- ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25**

β

- β.1.** Το ποίημα αναφέρεται στον Αλέξανδρο Παπαδιαμάντη. Να συγκεντρώσετε τα επίθετα με τα οποία τον χαρακτηρίζει και να ερμηνεύσετε τη μεταφορική τους σημασία. **(10 μονάδες)**
- β.2.** Να βρείτε τρεις (3) ασυνήθιστους συνδυασμούς λέξεων και δύο (2) αντιλυρικές λέξεις. **(5 μονάδες)**
- β.3.** Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας και αφού παρατηρήσετε συνολικά το ποίημα να σχολιάσετε τη γλώσσα του ποιητή. **(10 μονάδες)**
- ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ**

¹ Ανέσπερος: που δεν δύνει ποτέ (ανέσπερο φως)

² μορμολύκειον από τη Μορμώ , το μυθικό τέρας- φόβητρο των μικρών παιδιών κατά την αρχαιότητα φόβητρο, σκιάχτρο | φοβερά άσχημος άνθρωπος | (υβριστ.) γέρος που η συμπεριφορά ή η εμφάνισή του απωθεί

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΒΙΤΖΕΝΤΖΟΣ ΚΟΡΝΑΡΟΣ (1553-1613)
Ο Ερωτόκριτος (αποσπάσματα)

ΠΟΙΗΤΗΣ

Του Κύκλου τα γυρίσματα, που ανεβοκατεβαίνουν,
και του Τροχού, που ώρες ψηλά κι ώρες στα βάθη πηαίνουν·
και του Καιρού τα πράματα, που αναπατημό δεν έχουν,
μα στο Καλό κ' εις το Κακό περιπατούν και τρέχουν·
και των Αρμάτων οι ταραχές, όχθητες, και τα βάρη,
του Έρωτος οι μπόρεςες και τση Φιλιάς η χάρη·
αυτάνα μ' εκινήσασι τη σήμερον ημέραν,
ν' αναθιβάλω¹ και να πω τά κάμαν και τά φέραν
σ' μιά Κόρη κ' έναν 'γουρο², που μπερδευτήκα ομάδι
σε μιά Φιλιάν αμάλαγη, με δίχως ασκημάδι.

[...]

Έρχισε και μεγάλωνε το δροσερό κλωνάρι,
και πλήθαινε στην ομορφιά, στη γνώση, και στη χάρη.
Εγίνηκεν τόσο γλυκειά, που πάντοθ' εγρικηθη³
πως για να το 'χου θάμασμα στον Κόσμον εγεννήθη.
Και τ' όνομά τση το γλυκύ το λέγαν Αρετούσα,
οι ομορφιές τση ή[σα]ν πολλές, τα κάλλη τση ήσαν πλούσα.
Χαριτωμένο θηλυκό τως⁴ το 'καμεν η Φύση,
και σαν αυτή δεν ήτονε σ' Ανατολή και Δύση.
Όλες τσι χάρες κι αρετές ήτονε στολισμένη,
ευγενική και τακτική, πολλά χαριτωμένη.

[...]

Ήτονε δεκοκτώ χρονών, μα 'χε γερόντου γνώση,
οι λόγοι του ήσανε θροφή, κ' η ερμηνειά του βρώση.
Και τ' όνομά του το γλυκύ Ρωτόκριτον ελέγα,
ήτονε τσ' αρετής πηγή και τσ' αρχοντιάς η φλέγα⁵
κι όλες τσι χάρες π' Ουρανοί και τα 'στη⁶ εγεννήσαν,
μ' όλες τον εμοιράνασι⁷, μ' όλες τον εστολίσαν.

(*Ερωτόκριτος*, επιμ. Στ. Αλεξίου, Ερμής 1990)

¹ αναθιβάλλω: 1) θυμάμαι, αναπολώ 2) μνημονεύω, διηγούμαι.

² άγουρο: αγόρι, νέος, παλικάρι.

³ εγρικηθη: ακούστηκε.

⁴ τως: τους.

⁵ φλέγα: φλέβα, αρτηρία, πηγή.

⁶ τα 'στη: τα άστρα

⁷ μοιραίνω: προσδιορίζω τη μοίρα κάποιου μοιραίνω: προσδιορίζω τη μοίρα κάποιου

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να αναφέρετε ποια ιστορία δηλώνει ο ποιητής ότι θα αφηγηθεί. **(5 μονάδες)** Τι τον οδήγησε σ' αυτό; **(10 μονάδες)**

α.2. Γιατί ο ποιητής χρησιμοποιεί το *α'* πρόσωπο στους στίχους 1-10 και το *γ'* πρόσωπο στα άλλα δύο αποσπάσματα; **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β.1. Πώς περιγράφει ο ποιητής την Αρετούσα και πώς τον Ερωτόκριτο; **(14 μονάδες)**

β.2. Να εντοπίσετε μέσα από το ποίημα ένα συγκεκριμένο χαρακτηρισμό για την Αρετούσα και έναν για τον Ερωτόκριτο. **(6 μονάδες)** Ανταποκρίνονται στα κοινωνικά στερεότυπα της εποχής τους; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΜΕΛΙΣΣΑΝΘΗ (1907-1990)

Πιστεύω

Η Αγάπη, μόνο, βαστάζει όλα τα φορτία.

Μπορώ να βαστάζω όλα τα φορτία.

Γιατί η Αγάπη είναι το μέγα φορτίο!

Η Αγάπη σηκώνει το βάρος τ' ουρανού.

Μπορώ να σηκώνω το βάρος τ' ουρανού.

Η Αγάπη υπομένει τα μαρτύρια της πυράς.

Μπορώ να υπομένω τα μαρτύρια της πυράς.

Γιατί η Αγάπη είναι ο ουρανός και η πυρά!

Η Αγάπη πιστεύει στη ζωή και στο θάνατο·

η Αγάπη πιστεύει στο θαύμα.

Μπορώ να πιστεύω στη ζωή και στο θάνατο·

μπορώ να πιστεύω στο θαύμα.

Γιατί η Αγάπη είναι η ζωή και ο θάνατος!

Γιατί η Αγάπη είναι το θαύμα!

Η Αγάπη προσεύχεται κι ενεργεί·

η Αγάπη αγρυπνεί.

Μπορώ να προσεύχομαι και να ενεργώ·

μπορώ να αγρυπνώ.

Γιατί η Αγάπη είναι προσευχή και πράξη!

Γιατί η Αγάπη είναι η μυστική αγρυπνία!

Η Αγάπη κρατάει όλα τα χαμόγελα και όλα τα δάκρυα.

Μπορώ να χαμογελώ και να κλαίω όλα τα δάκρυα -

γιατί η Αγάπη είναι η χαρούμενη θλίψη!

Η Αγάπη δίνει τον άρτο και τον οίνο

εγγύηση για την αιωνιότητα.

Μπορώ να μεταλάβω τον άρτο και τον οίνο

εγγύηση για την αιωνιότητα.

Γιατί η Αγάπη είναι ο Μυστικός Δείπνος!

Κι η μεγάλη υπόσχεση!

Η Αγάπη έπλασε τον άνθρωπο·

η Αγάπη edώρισε το φως.

Πιστεύω στον άνθρωπο·

πιστεύω στην Αγάπη.

Γιατί η Αγάπη είναι το φως και η δωρεά!
Γιατί η Αγάπη είναι ο Άνθρωπος!

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
α.2. Να εντοπίσετε τρία στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. **(12 μονάδες)**
α3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε τα σημεία στα οποία εναλλάσσεται το α' με το γ' ρηματικό πρόσωπο. Τι φανερώνει αυτή η εναλλαγή; **(10 μονάδες)**
β2. Να χαρακτηρίσετε τις προτάσεις με τις οποίες συνδέεται η χρήση του θαυμαστικού και να βρείτε τον σύνδεσμο με τον οποίο εισάγονται. Τι θέλει κατά τη γνώμη σας να εκφράσει με τον τρόπο αυτό η ποιήτρια; **(10 μονάδες)**
β3. ...γιατί η Αγάπη είναι η χαρούμενη θλίψη!: Να σχολιάσετε τη σύζευξη των δύο αντιθετικών εννοιών που συνυπάρχουν στο ονοματικό σύνολο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ (1908-1941)

Ακόμα δεν μπόρεσα...

Ακόμα δεν μπόρεσα να χύσω ένα δάκρυ
πάνω στην καταστροφή
δεν κοιτάξα ακόμα καλά τους πεθαμένους,
δεν πρόφτασα να δω πως λείπουνε
από τη συντροφιά μου,
πως έχασαν τον αέρα που εγώ αναπνέω
και πως η μουσική των λουλουδιών,
ο βόμβος των ονομάτων που έχουνε τα πράγματα
δεν έρχεται στ' αυτιά τους·
ακόμα δεν γλιμίντρισαν τ' άλογα
που θα με φέρουν πλάι τους.
Να τους μιλήσω,
να κλάψω μαζί τους
και ύστερα να τους σηκώσω όρθιους·
όλοι να σηκωθούμε σαν ένας άνθρωπος,
σαν τίποτα να μην είχε γίνει
σαν η μάχη να μην είχε περάσει πάνω από τα κεφάλια μας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τρία (3) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος που δικαιολογούν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.** Στο ποίημα διακρίνουμε δυο ενότητες: στην πρώτη κυριαρχεί το αρνητικό «δεν». Στη δεύτερη κυριαρχεί το βουλευτικό «να». Να ξεχωρίσετε αυτές τις ενότητες και να επισημάνετε τις διαφορές στο περιεχόμενό τους. **(15 μονάδες)**
- β.2.** Ενώ στο ποίημα κυριαρχεί το α΄ ενικό πρόσωπο, στους τρεις τελευταίους στίχους παρατηρούμε την εμφάνιση του α πληθυντικού προσώπου. Να βρείτε το ρήμα και την αντωνυμία που φανερώνουν αυτή την αλλαγή και να τη σχολιάσετε. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου ΓΕΛ

Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΙΤΣΟΣ

Επιτάφιος¹ (απόσπασμα)

VII

Ήσουν καλός κι ήσουν γλυκός, κι είχες τις χάρες όλες,
όλα τα χάρδια του αγεριού, του κήπου όλες τις βιόλες.

Το πόδι ελαφροπάτητο σαν τρυφερούλι ελάφι,
πάταγε το κατώφλι μας κι έλαμπε σα χρυσάφι.

Πώς θα γυρίσω μοναχή στο ερμαδιακό² καλύβι;
Έπεσε η νύχτα στην αυγή και το στρατί μου κρύβει.

Ωχ, δεν ακούστηκε ποτές και δεν μπορεί να γίνει
να καίγονται τα χείλια μου και να 'μαι μπρος στην κρήνη,

να 'μαι κοντά σου, αγόρι μου, και να σε κράζω, οϊμένα,
και συ μήτε να νοιάζεσαι για τη φτωχούλα εμένα.

Κανείς μη 'γγίξει απάνω του, παιδί μου είναι δικό μου.
Σιωπή· σιωπή· κουράστηκε, κοιμάται το μωρό μου.

Ποιος μου το πήρε; Ποιος μπορεί να μου το πάρει εμένα;
Άσπρισαν τα χειλάκια του, τα μάτια του κλεισμένα.

Δώστε μου, αίτοί, νύχια, φτερά για ναν τους κυνηγήσω
και την καρδιά τους, μύγδαλο, ναν τήνε ροκανίσω.

(*Επιτάφιος*, 1936)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να παρουσιάσετε τα πρόσωπα που περιλαμβάνονται στην αφήγηση. **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε ποιος μιλάει, σε ποιον απευθύνεται και ποια αλλαγή παρατηρείτε στο τελευταίο δίστιχο. Να την εξηγήσετε. **(15 μονάδες)**

α.3. Να καταγράψετε τις παρατηρήσεις σας για το χώρο και τον χρόνο στον οποίο αναφέρεται το πρόσωπο που μιλάει. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

¹ Το ποίημα *Επιτάφιος* εμπνεύστηκε ο Γιάννης Ρίτσος συγκινημένος από τον θρήνο της μάνας που έχασε το παιδί της την Πρωτομαγιά του 1936.

² έρημο

β

β1. Αφού λάβετε υπόψη σας την υποσημείωση που αφορά τον τίτλο του ποιήματος να δώσετε την εικόνα της μάνας. **(10 μονάδες)**

β2. Να ανασυνθέσετε την εικόνα του νέου μέσα από τους χαρακτηρισμούς που αναφέρει η μάνα στο θρήνο της. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

Τ. ΠΑΠΑΤΖΩΝΗΣ (1895-1976)
Από το “Δοξαστικό”

Δώσε, αίμα της καρδιάς μου, δώσε, ψυχή μου,
τον άξιο λόγο, για να υμνήσω, όσο μπορώ,
την Λευτεριά, την Ειρήνη, την Αγάπη.

Η φοινικιά κι η δάφνη στεφανώνουν
τους ελευθερωτές, τους ελευθερωμένους.
Κλαράκι της ελιάς κρατάν οι ειρηνοφόρες
δυνάμεις από Θεού οδηγημένες.
Κι όσο για την Αγάπη, αρκεί μονάχα
ένα ανοιξιάτικο λουλούδι από τα μύρια
που, σε μιας νύχτας θαύμα, στρώνει η φύση:
τόση είναι η προσφορά, που δεν θα μείνει
χωρίς μερίδιο κανένας μας το Πάσχα.
Τόση η αφθονία, που οποιαδήποτε συγκομιδή,
δε θα στερήσει από το στολίδι όλη τη γη μας.

Τι γλυκιά που είναι η ώρα της Γιορτής.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
Α.2. Να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο **α1**. **(15 μονάδες)**
Α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β.1.** Να αποδώσετε με δικά σας λόγια τις εικόνες που υπάρχουν στη δεύτερη στροφική ενότητα του ποιήματος και να τις ερμηνεύσετε. **(10 μονάδες)**
β.2. Να παρατηρήσετε με ποια έγκλιση ξεκινάει το ποίημα και να εντοπίσετε πώς μεταφέρεται μετά ο ποιητής στο α΄ πληθυντικό. Να αιτιολογήσετε αυτή την αλλαγή. **(10 μονάδες)**
β.3. Να επισημάνετε δύο (2) λέξεις ή εκφράσεις με ύφος λυρικό και δύο (2) λέξεις που ταιριάζουν περισσότερο στον πεζό λόγο και να σχολιάσετε τη γλώσσα του ποιητή. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΑΠΟΛΕΩΝ ΛΑΠΑΘΙΩΤΗΣ (1888- 1944)

Εκ Βαθέων

Λυπήσου με, Θε μου, στο δρόμο που πήρα,
χωρίς, ως το τέλος, να ξέρω το πώς,
–χωρίς να 'χω μάθει, με μια τέτοια μοίρα,
ποιο κρίμα με δένει, και ποιος ο σκοπός!

Λυπήσου τα χρόνια που πάνε χαμένα,
προτού η νύχτα πάλι βαριά ν' απλωθεί,
ζητώντας τους άλλους, ζητώντας και μένα,
ζητώντας εκείνο που δε θα βρεθεί!

Λυπήσου όλα κείνα που πάνε του κάκου,
γιατί έτσι τους είπαν πως είναι γραφτό,
και γίνονται χόμα, στα βάθη ενός λάκκου,
χωρίς να γυρέψουν το λόγο γι' αυτό!

Λυπήσου κι εκείνα, λυπήσου και μένα,
–και μένα, που πάω με καρδιά στοργική,
ζητώντας μια λύση, σε πράγματα ξένα,
που δεν έχουν, Θε μου, καμιά λογική...

Λιγάκι να κάνω πως κάτι με σέρνει,
λιγάκι να φέξει, μες στα σκοτεινά,
κι αμέσως η μοίρα μου το ξαναπαίρνει,
κι αμέσως η νύχτα γυρίζει ξανά...

Λυπήσου με, Θε μου, στην απόγνωσή μου,
λυπήσου τη φλόγα που μάταια σκορπώ
–λυπήσου με μες στην αγανάκτησή μου,
να ζω δίχως λόγο και δίχως σκοπό...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να εντοπίσετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που επιβεβαιώνουν την απάντησή σας στο α1. **(15 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να εντοπίσετε το ασύνδετο σχήμα, όπου υπάρχει, και να σχολιάσετε πώς λειτουργεί ως προς το περιεχόμενο του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

β.2. Να επισημάνετε πέντε (5) μεταφορές μέσα στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β3. Να βρείτε τους ρηματικούς τύπους που επαναλαμβάνονται μέσα στο ποίημα. **(4 μονάδες)** Πώς ερμηνεύετε την επανάληψη αυτή; **(6 μονάδες)**

β4. Να βρείτε πέντε (5) λέξεις/φράσεις που τονίζουν τον λυρικό χαρακτήρα του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ (1908-1941)

Δυο τραγούδια της Άνοιξης

I

Μου φαίνεται, πως η άνοιξη
Σαν κελαηδά με τρέμει
Μην της ζητήσω ένα σκοπό
Να δώσει του έρωτά μου
Μην της ζητήσω ένα φιλί
Να σου φιλήσω την καρδιά
Να σου χαρίσω δυο φτερά
Και να σε δω δικιά μου

II

Έλα να δεις την άνοιξη που περπατάει
Που με τα σύννεφα αγκαλιά μάς χαιρετάει
Έλα να δεις την κόρη μου πώς έγινε μεγάλη
Και τραγουδάει με μια φωνή που δεν ήταν δικιά της

Και τραγουδάει μ' ένα παλμό που είναι του κόσμου όλου
Σαν να βρέχει τα χείλια της στη βρύση τ' ουρανού
Σαν να πετάει η καρδούλα της με κάθε χελιδόνι
Και να μην ξέρει η άνοιξη αν είν' δικιά της κόρη!

(Έργα. Τόμος 1, επιμέλεια Σοφία Σκοπετέα, 2006)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο.

(5 μονάδες)

α2. Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά που επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας.

(15 μονάδες)

α3. Να δικαιολογήσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο.

(5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β1. Να επισημάνετε πέντε (5) μεταφορές μέσα στο ποίημα.

(5 μονάδες)

β2. Να βρείτε και να ερμηνεύσετε τις παρομοιώσεις του ποιήματος.

(8 μονάδες)

β3. Η ενότητα I ξεκινάει με το α΄ πρόσωπο ενώ η ενότητα II συνεχίζει με β΄ πρόσωπο. Τι εξυπηρετεί κατά την άποψή σας αυτή η αλλαγή;

(7 μονάδες)

β4. Να ξεχωρίσετε πέντε (5) λέξεις που αναφέρονται στην άνοιξη ή στο τραγούδι και να σχολιάσετε τη γλώσσα του ποιητή.

(5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΓΙΩΡΓΟΣ ΣΑΡΑΝΤΑΡΗΣ (1908-1941)

[Στο δικό μας τραπέζι...]
(απόσπασμα)

Στο δικό μας τραπέζι κάθονται όνειρα
Στο πιάνο παίζεται ο σκοπός της ζωής μας
Που ακούμε ευλαβικά

Η μουσική μοιάζει με σημαία
Που τη σηκώσαμε ψηλά
Και τρέχουμε να μας ιδεί ο εχθρός
Πριν κλείσει γρίλιες και παντζούρια
Η μουσική απόψε είναι η ψυχή μας
Που αποφασίσαμε να βγάλουμε στο φως

Ένα τραγούδι τέλειο είναι η καρδιά μας
Θα κάνουμε στάχτη κάθε φόβο
Θα μαζέψουμε κοπέλες απ' όλα τα χωριά
Θα γλεντήσουμε
Τα όνειρα θα τρελαθούν απ' τη χαρά μας
Θα βουβαθούν ή θα πάρουνε δρόμο
[...]

(4.11.1938)

(Έργα. Τόμος 2, επιμέλεια Σοφία Σκοπετέα, 2006)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
α2. Να βρείτε τρία (3) χαρακτηριστικά που επιβεβαιώνουν την προηγούμενη απάντησή σας. **(15 μονάδες)**
α3. Στον τίτλο (**[Στο δικό μας τραπέζι...]**) συναντάμε ένα συλλογικό υποκείμενο. Να βρείτε στο κείμενο πέντε ρήματα τα οποία αντιστοιχούν στο *μας* του τίτλου. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β1.** Να εντοπίσετε στο κείμενο τρεις (3) μεταφορές που σχετίζονται με τη μουσική και δύο (2) προσωποποιήσεις που αναφέρονται στα όνειρα και στη συνέχεια να τις σχολιάσετε. **(10 μονάδες)**

- β2.** Από το ποίημα απουσιάζουν τελείως τα σημεία στίξης και κάθε στίχος αρχίζει με κεφαλαίο γράμμα. Πώς ερμηνεύετε αυτή την επιλογή του ποιητή; **(5 μονάδες)**
- β3.** Να επισημάνετε τις επαναλήψεις του ποιήματος και να τις ερμηνεύσετε. **(5 μονάδες)**
- β4.** Αφού χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του ποιήματος να επισημάνετε δυο φράσεις ή στίχους που δεν ερμηνεύονται με την κοινή λογική. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΣΕΦΕΡΗΣ ΓΙΩΡΓΟΣ (1900-1971)

Ο γυρισμός του ξενιτεμένου

— Παλιέ μου φίλε τί γυρεύεις;
χρόνια ξενιτεμένος ήρθες
με εικόνες που έχεις αναθρέψει
κάτω από ξένους ουρανούς
μακριά απ' τον τόπο το δικό σου.

— Γυρεύω τον παλιό μου κήπο·
τα δέντρα μού έρχονται ώς τη μέση
κι οι λόφοι μοιάζουν με πεζούλια
κι όμως σαν ήμουν παιδί
έπαιζα πάνω στο χορτάρι
κάτω από τους μεγάλους ίσκιους
κι έτρεχα πάνω σε πλαγιές
ώρα πολλή λαχανιασμένος.

— Παλιέ μου φίλε ξεκουράσου
σιγά-σιγά θα συνηθίσεις·
θ' ανηφορίσουμε μαζί
στα γνώριμά σου μονοπάτια
θα ξαποστάσουμε μαζί
κάτω απ' το θόλο των πλατάνων
σιγά-σιγά θα 'ρθούν κοντά σου
το περιβόλι κι οι πλαγιές σου.

— Γυρεύω το παλιό μου σπίτι
με τ' αψηλά τα παραθύρια
σκοτεινιασμένα απ' τον κισσό
γυρεύω την αρχαία κολόνα
που κοίταζε ο θαλασσινός.
Πώς θες να μπω σ' αυτή τη στάνη;
οι στέγες μού έρχονται ώς τους ώμους
κι όσο μακριά και να κοιτάξω
βλέπω γονατιστούς ανθρώπους
λες κάνουνε την προσευχή τους.

— Παλιέ μου φίλε δε μ' ακούς;
σιγά-σιγά θα συνηθίσεις
το σπίτι σου είναι αυτό που βλέπεις
κι αυτή την πόρτα θα χτυπήσουν
σε λίγο οι φίλοι κι οι δικοί σου
γλυκά να σε καλωσορίσουν.

— Γιατί είναι απόμακρη η φωνή σου;
σήκωσε λίγο το κεφάλι
να καταλάβω τί μου λες
όσο μιλάς τ' ανάστημά σου
ολοένα πάει και λιγοστεύει
λες και βυθίζεσαι στο χώμα.

— Παλιέ μου φίλε συλλογίσου
σιγά-σιγά θα συνηθίσεις
η νοσταλγία σου έχει πλάσει
μια χώρα ανύπαρκτη με νόμους
έξω απ' τη γης κι απ' τους ανθρώπους.

— Πια δεν ακούω τσιμουδιά
βούλιαξε κι ο στερνός μου φίλος
παράξενο πώς χαμηλώνουν
όλα τριγύρω κάθε τόσο
εδώ διαβαίνουν και θερίζουν
χιλιάδες άρματα δρεπανηφόρα.

(από τα *Ποιήματα*, Ίκαρος 1974)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να εντοπίσετε: α. τη μορφή των στροφών του ποιήματος. (4 μονάδες)
β. αν υπάρχει ομοιοκαταληξία. (4 μονάδες)
γ. αν υπάρχει ισοσυλλαβία μεταξύ των στίχων. (4 μονάδες)
- α2.** Με βάση τα παραπάνω να απαντήσετε αν το ποίημα εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση. (5 μονάδες)
- α3.** Να δικαιολογήσετε τον τίτλο με βάση το περιεχόμενο του ποιήματος. (8 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β1.** Να εντοπίσετε τις εικόνες που αντικρίζει ο ξενιτεμένος. Πώς τις εξηγείτε; (10 μονάδες)
- β2.** Σημειώστε τις λέξεις και τις φράσεις που επαναλαμβάνει ο συνομιλητής του ξενιτεμένου. Τι φανερώνουν; (10 μονάδες)
- β3.** Να βρείτε πέντε (5) λέξεις της δημοτικής, χαρακτηριστικές για το γλωσσικό ύφος του ποιητή. (5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΣΑΧΤΟΥΡΗΣ ΜΙΑΤΟΣ (1919-2005)

Ο Μότσαρτ

Ο Μότσαρτ μ' ένα μαύρο σκύλο τριγυρίζει τα καμμένα
σπίτια· ψάχνει κει μέσα στην καφτή τέφρα και την καρβου-
νίλα.

Σε μερικές γωνιές δεν έχουν ακόμη σβήσει οι φωτιές...
—ΠΑΡΑΞΕΝΟ -λέει- ΠΟΥΘΕΝΑ ΔΕΝ ΑΚΟΥΓΕΤΑΙ
ΠΙΑ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΜΟΥ.

(*Το σκείος*, 1971)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; Να αναφέρετε τρία (3) στοιχεία της μορφής του ποιήματος που να δικαιολογούν την απάντησή σας.

(20 μονάδες)

α2. Πώς δικαιολογείτε τη χρήση των κεφαλαίων γραμμάτων στο ποίημα. Τι επιτυγχάνει ο ποιητής χρησιμοποιώντας αυτή τη μορφή;

(5 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β1. Ποια εικόνα κυριαρχεί στο ποίημα και τι δηλώνεται με αυτήν;

(10 μονάδες)

β2. Να εντοπίσετε τα επίθετα που υπάρχουν στο ποίημα. Πώς συμβάλλουν στη δημιουργία της κεντρικής εικόνας του ποιήματος;

(15 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Κ. Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Απιστία¹

Πολλά άρα Ομήρου επαινούντες, αλλά τούτο
ουκ επαινεσόμεθα ... ουδέ Αισχύλου, όταν φη η
Θέτις τον Απόλλω εν τοις αυτης γάμοις άδοντα
«ενδατείσθαι τας εάς ευπαδίας,
νόσων τ' απείρους και μακραίωνας βίους.
Ξύμπαντα τ' επών θεοφιλείς εμάς τύχας
παιών' επευφήμησεν, ευθυμών εμέ.
Καγώ το Φοίβου θείον αφευδές στόμα
ήλπικον είναι, μαντική βρύον τέχνη:
Ο δ', αυτός υμνών,

αυτός εστιν ο κτανών
τον παίδα τον εμόν».

Πλάτων, *Πολιτείας Β'*

Σαν πάντρευαν την Θέτιδα με τον Πηλέα
σηκώθηκε ο Απόλλων στο λαμπρό τραπέζι
του γάμου, και μακάρισε τους νεονύμφους
για τον βλαστό που θάβγαине απ' την ένωσί των.
Είπε: Ποτέ αυτόν αρρώστια δεν θαγγίξει
και θάχει μακρυνή² ζωή.— Αυτά σαν είπε,
η Θέτις χάρηκε πολύ, γιατί τα λόγια
του Απόλλωνος που γνώριζε από προφητείες
την φάνηκαν εγγύησις για το παιδί της.
Κι όταν μεγάλωνεν ο Αχιλλεύς, και ήταν
της Θεσσαλίας έπαινος η εμορφιά του,
η Θέτις του θεού τα λόγια ενθυμούνταν.
Αλλά μια μέρα ήλθαν γέροι με ειδήσεις,
κ' είπαν τον σκοτωμό του Αχιλλέως στην Τροία.
Κ' η Θέτις³ ξέσχιζε τα πορφυρά⁴ της ρούχα,
κ' έβγαζεν από πάνω της και ξεπετούσε⁵
στο χώμα τα βραχιόλια και τα δαχτυλίδια.
Και μες στον οδυρμό της τα παληά θυμήθη·
και ρώτησε τι έκαμνε ο σοφός Απόλλων,
πού γύριζεν ο ποιητής που στα τραπέζια
έξοχα ομιλεί, πού γύριζε ο προφήτης

¹ Για τις απαντήσεις σας δεν χρειάζεται να λάβετε υπόψη σας το μότο του ποιήματος.

² μακρυνή: μακρόχρονη

³ Θέτις: Θαλάσσια θεότητα, κόρη του Νηρέα και της Δωρίδας, μητέρα Αχιλλέα. Η Θέτις παντρεύτηκε το θνητό Πηλέα για να επαληθευτεί μια προφητεία σύμφωνα με την οποία ο γιος που θα αποκτούσε θα ήταν ανώτερος από τον πατέρα του. Η Θέτις έκανε αθάνατο το γιο της Αχιλλέα λούζοντάς τον στα νερά της πηγής Στύγας. Ως θεότητα λατρευόταν σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας και κυρίως στη Θεσσαλία.

⁴ (το) πορφυρό: το κατακόκκινο χρώμα

⁵ ξεπετούσε: πέταγε, έριχνε

όταν τον υιό της σκότωναν στα πρώτα νειάτα.
Κ' οι γέροι την απήντησαν πως ο Απόλλων
αυτός ο ίδιος εκατέβηκε στην Τροία,
και με τους Τρώας σκότωσε τον Αχιλλέα.

(1904)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Κατά τη γνώμη σας, το ποίημα προσεγγίζει περισσότερο την παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να υποστηρίξετε την άποψή σας αναφέροντας και σχολιάζοντας τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β.

β.1. Να βρείτε στο ποίημα μία (1) οπτική και μια (1) ακουστική εικόνα, μια (1) παρομοίωση και δύο (2) μεταφορές. **(5 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε τα πέντε (5) ρήματα που δηλώνουν την αντίδραση της Θέτιδας στη θλιβερή είδηση του θανάτου του γιου της. **(5 μονάδες)**

β.3. *Είπε· Ποτέ αυτόν αρρώστια δεν θαγγίζει
και θάχει μακρυνή⁶ ζωή ... Και μες στον οδυρμό της τα παλιά θυμήθη·
και ρώτησε τι έκαμνε ο σοφός Απόλλων,
πού γύριζεν ο ποιητής που στα τραπέζια
έξοχα ομιλεί, πού γύριζε ο προφήτης
όταν τον υιό της σκότωναν στα πρώτα νειάτα.*

Στους στίχους αυτούς δηλώνεται η διάψευση των προφητειών του Απόλλωνα για τη διάρκεια της ζωής του Αχιλλέα με κάποιες αντιθέσεις και λεπτή ειρωνεία. Να εντοπίσετε σ' αυτούς τους στίχους δύο (2) φράσεις που δηλώνουν αντίθεση ανάμεσα σ' αυτά που ήλπιζε η Θέτιδα και σ' αυτά που συνέβησαν τελικά και τρεις (3) λέξεις που κρύβουν την ειρωνεία της Θέτιδας για τον Απόλλωνα. **(10 μονάδες)**

β.4. Να εντοπίσετε στο ποίημα πέντε (5) λόγιους τύπους, χαρακτηριστικούς του καθαφικού γλωσσικού ιδιώματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ:25 ΜΟΝΑΔΕΣ

⁶ μακρυνή: μακρόχρονη

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Έτσι μου στάθηκε ο Ταΰγετος

Έτσι μου στάθηκε ο Ταΰγετος: όπως ο κόρφος της μητέρας μου.

Με πότισε γαλάζιο, αγνύ αίμα, ήλιο και πράσινο
ως να μου δέσει την ψυχή όπως την πέτρα του
ως να χαράξει στην καρδιά μου τις βαθιές χαράδρες του
να σχηματίσει μες στη ζωή μου δώδεκα κορφές
να βγαίνω απάνω με μοναδικό μου όνειρο τον ήλιο.

Με δίψα μου μοναδική τον ήλιο.

Δίψα βαθιά σαν ωκεανός,

ψηλότερη ως το φεγγάρι.

Δίψα που να τη λυπηθεί ο Θεός.

Γύρω τριγύρω στην καρδιά μου τα γεράνια στέφανα των γκρεμνών του,
ρωγμές για ζώα, νεροσυρμές, ελάτια κι αγριοπερίστερα.

Κι ένας αϊτός απάνω μου να σπαθίζει τα σύννεφα.

Κι ένας αϊτός απάνω μου να σκάφτει τις βροντές

ζητώντας να βρει μέσα τους ένα σπινθήρα! Έτσι

μου στάθηκε ο Ταΰγετος όσο να γεννηθούμε

τα δυο παιδιά του Θεού μέσα μου: η ποίηση και η αγάπη!

(Ο Ταΰγετος και η σιωπή, 1949)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να κατατάξετε το ποίημα στην παραδοσιακή ή τη μοντέρνα ποιητική γραφή. (5 μονάδες)

α.2. Να αιτιολογήσετε την παραπάνω επιλογή σας εντοπίζοντας τέσσερα σχετικά χαρακτηριστικά στο ποίημα. (12 μονάδες)

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. (8 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Ο Ταΰγετος, λοιπόν, χώρος αγνότητας και καθαρότητας αποτελεί και χώρο αποκάλυψης της τέχνης και της ομορφιάς για το Βρεττάκο. Να παραπέμψετε σε τρία σχετικά σημεία του κειμένου ονομάζοντας και τα εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιούνται από τον ποιητή (μεταφορά, εικόνα, παρομοίωση). (9 μονάδες)

β.2. Να δικαιολογήσετε τη χρήση των θαυμαστικών και της άνω-κάτω τελείας στο ποίημα (6 μονάδες)

β.3. Να καταγράψετε πέντε (5) «ποιητικές» λέξεις που εντοπίζονται στο κείμενο. (10 μονάδες)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη λογοτεχνία»

Κ.Π. ΚΑΒΑΦΗΣ (1863-1933)

Ο Κλείτος

Ο Κλείτος, ένα συμπαθητικό
παιδί, περίπου είκοσι τριώ ετών —
με άριστη αγωγή, με σπάνια ελληνομάθεια —
είν' άρρωστος βαρειά. Τον ήυρε ο πυρετός
που φέτος θέρισε στην Αλεξάνδρεια.

[...]

Είν' άρρωστος βαρειά, και τρέμουν οι γονείς του.

Και μια γρηά υπηρέτρια που τον μεγάλωσε,
τρέμει κι αυτή για την ζωή του Κλείτου.

Μες στην δεινή ανησυχία της
στον νου της έρχεται ένα είδωλο

που λάτρευε μικρή, πριν μπει αυτού, υπηρέτρια,
σε σπίτι Χριστιανών επιφανών, και χριστιανέψει.

Παίρνει κρυφά κάτι πλακούντια, και κρασί, και μέλι.

Τα πάει στο είδωλο μπροστά. Όσα θυμάται μέλη
της ικεσίας ψάλλει άκρες, μέσες. Η κουτή
δεν νοιώθει που τον μαύρον δαίμονα λίγο τον μέλει
αν γιάνει ή αν δεν γιάνει ένας Χριστιανός.

(Από τα *Ποιήματα 1897-1933*, Ίκαρος 1984)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να διακρίνετε τα πρόσωπα αναφέρονται στο ποίημα και να τα επισημάνετε τις συγκεκριμένες φράσεις του ποιήματος. **(6 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε μέσα στο ποίημα τις λέξεις και φράσεις που προσδιορίζουν τον τόπο και το χρόνο της αφήγησης. **(5 μονάδες)**

α.3. Να βρείτε ποιος αφηγείται, ποιο γραμματικό πρόσωπο χρησιμοποιεί και σε ποιους απευθύνεται; **(6 μονάδες)**

α.4. Μέσα στο ποίημα εναλλάσσεται ο ενεστώτας και ο αόριστος. Πώς δικαιολογείται η χρήση των δύο αυτών γραμματικών χρόνων; **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να εξηγήσετε για ποιο λόγο η «γρηά υπηρέτρια» προσφεύγει στο είδωλο. Πώς χαρακτηρίζετε τη στάση της; **(10 μονάδες)**

β.2. Να αναφέρετε τα χαρακτηριστικά της «αφοσιωμένης υπηρέτριας» όπως παρουσιάζονται σ' αυτό το ποίημα. **(15 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΠΑΠΑΔΙΑΜΑΝΤΗΣ (1851-1911)

Η αποσώστρα

‘Οτ’ είχε βασιλέψ’ ο ήλιος. Κατεβαίναμε το στενὸ καλδερίμι¹, τον κατήφορο. Ζερβὰ μεριά, στο κάτω σκαλοπάτι του παλιού σπιτιού του Γιάννου τ’ Αγιώτη (μια φορά ἦτον του Γιάννου τ’ Αγιώτη, όταν ο μακαρίτης εζούσε κ’ εμεθούσε ακόμα· τώρα δεν ξέρω πλια² τίνος είναι, γιατί πέρασαν τόσα χρόνια!) καθέταν η Μορισώ το Γιαλινάκι, με τη ρόκα³ της, με τ’ αδράχι⁴ της, μαζί με δυο άλλες, κι άλεθε η γλώσσα της. Την στιγμή που περνούσα, άκουσα να πέση μια παροιμία απ’ το στόμα της:— Τρεις οπ’ σ’ έχω, άντρα, και τρεις οπ’ μ’ έχεις, έξι· και τρεις του παιδιού, εννιά...

Εκείνο το δειλινό, είχε σπαργανίσει⁵, καθὼς έμαθον, μία νιόνυφη, η γυναίκα του Κώστα του Μπουλτογιάννη. Εξ εφτά μήνες είχαν περάσει απ’ το γάμο. Η θεια-Μορισώ εσχολίαζε, τώρα, κατὰ τον δικόν της τον τρόπο, το φταμηνίτικο ή τὸ πρωιμάδι⁶, που είχαν έρθει στον κόσμον αυτόν. Όλα τα συμβάντα του μικρού χωριού, τα όσα γίνονταν, και τα όσα δεν είχαν γίνει ακόμα, έτσι τα σχολίαζε. Δεν άφηνε καμμιά κουβέντα, κανένα μαντάτο, κανένα «λακριντί»⁷, που να μην τ’ αποσώση⁸. Μ’ αυτά, και με τη ρόκα της, περνούσε την ώρα της, κ’ έκανε να περάσουν και των άλλων γυναικών οι ώρες. Αλλοιώς, τι θα γινότανε, σ’ αυτόν τον παλιόκοσμο;

Παραπονεμένη, πολύπαθη γυναίκα! Ο σχωρεμένος, ο άντρας της, πέθανε, ο αδιαφόρετος⁹, και της άφησε τρία παιδιά. Ο γυιος της, ο μεγάλος, από τριάντα χρόνια τώρα, είχε πάρει μαύρα πέλαγα. Άμορος¹⁰ είχε γίνει, και δεν ακούστηκε πλια. Ο άλλος, ο μικρός, ακουγόταν ακόμα κάποτε· ἦτον στην Αμέρικα χρόνια, της έγγραφε πως θα ’ρθη, και δεν ερχότανε. Την κόρη της, την είχε καλοπαντρέψει, μα δεν είχε τύχη να ζήση· πέθανε στη γέννα, και το παιδί έζησε ως που ν’ αποχτήση τὸ δικαίωμα ο πατεριασμένος¹¹ του να κληρονομήση τα προικιά, κ’ ύστερα, στους πέντε μήνες ξαναπαντρεύτηκε· αυτός ἦτον ο μεγαλύτερος καημὸς της θεια-Μορισίνας!

Και τώρα εγήραζε, κ’ εδιψούσε για συντροφιά, μέσα στους τέσσερες τοίχους του σπιτιού της. Αυτήν τη φορά, την ορμήνεψαν να μην πάρη πατριωτάκι, μα ξένο, για να μη λάβη θάρρος μαζί της. Επήρ’ ένα κορίτσι από ξένα μέρη, απ’ τη στεριά την αντικρινή, φτωχό, έρμο και σκοτεινό. Το ανάστησε, το πόνεσε, το μεγάλωσε. Αυτό, σαν έγινε δεκαπέντε χρόνων, αγάπησ’ ένα νέον στη γειτονιά και μια βραδιά, τη Σαρακοστή, όταν η ψυχομάννα της ἦτον στην Εκκλησιά (γιατί είχε ξαναρχίσει, φυσικά, να πηγαίνει, επειδή δεν υπόφερνε να τήνε λένε «ξεχωρισμένη» κι «αλιβάνιστη») έμπασε τον αγαπητικό στο σπίτι, κ’ έκαμε αρρεβώνα μαζί του. «Η θα με πάρης, ή θα χαθώ».

¹ καλδερίμι ή καλντερίμι: λιθόστρωτος δρόμος του οποίου οι πέτρες δεν είναι κατεργασμένες.

² πλια: πια

³ ρόκα: ράβδος στην οποία τοποθετούταν μαλλί για γνέσιμο.

⁴ αδράχι: ξύλινο ή μεταλλικό κυλινδρικό εργαλείο με τον οποίο γνέθουν το μαλλί.

⁵ σπαργανίσει >σπάργανα: η μακριά και πλατιά ταινία με την οποία άλλοτε τύλιγαν τα βρέφη, φασκιά.

⁶ πρωιμάδι: πρώιμος καρπός.

⁷ λακριντί: φλύαρη συζήτηση, κουβέντα, διήγηση· φλυαρία.

⁸ αποσώνω: αποτελειώνω κτ. που έχω αρχίσει.

⁹ αδιαφόρετος: που δε φέρνει διάφορο, κέρδος· άχρηστος.

¹⁰ άμορος: άφαντος.

¹¹ πατεριασμένος: ο κακός πατέρας

Η ψυχομάννα λύσσαξε, σκύλιασε, απ' το κακό της. Της ήρθεν, ευθύς, να την πετάξει όξω, αφού την γδύση, και να την αφήση με το πουκάμισο. Εδώ «τα ήυρε σκούρα». Οι δικολάβοι¹², οπού δεν λείπουν από κανένα μικρό χωριό, υπερασπίστηκαν τη νέα, και την εσυμβούλεψαν να μην κουνηθή από το σπίτι. Η θειά το Γιαλινάκι επήγε σ' ένα ξάδερφό της, που ήτον κάπως μεγάλος και τρανός, ανώτερος υπάλληλος του Κουβέρνου, κι αυτὸς την ορμήνεψε να βάλη μαστόρους να ξεσκεπάσουν το σπίτι, για να την αφήση να πεθάνη απ' το κρύο, κι απ' το άλλο μέρος, να του κάμη το σπίτι απάνω του, *οικονομικά*, καθώς το ξανάλεγε ύστερα η θεια-Μορισίνα. Αληθινά, χωρίς να το καλοσυλλογιστή, με βία, επήγε και του έκαμε το έγγραφο το «οικονομικό», κ' έβαλε δύο μαστροχαλαστήδες μισομεθυσμένους, ένα κοντόγιорτο, κι άρχισαν να κατεβάζουν τα κεραμίδια...

Τότε, έξαφνα, την επήρε το παράπονο, κόπηκε η καρδιά της, κι άρχισε να χύνη τόσα δάκρυα απ' τα μάτια της, ως να είχε μέσα της ολάκερη στέρνα¹³ βουλωμένη, που δεν είχε δουλευτή ποτέ, και τώρα μόνο άρχισε να ξεχειλίζη. Λοιπόν, το μετανόησε, έτρεξε στον εξάδερφό της, και τον επαρακάλεσε να της χαλάση το έγγραφο το «οικονομικό». Ο ξάδερφος, όμως, δεν φαίνεται να είχε πολλά υγρά μέσα του· αρνήθηκε, σκληρύνθηκε, κ' είπε πως το σπίτι ήτον δικό του...

Αφού είδε κι αποείδε, η γρια-Μορισίνα, και καμμιά δουλειά, κανένα έργο, ό,τι κι αν είχε καταπιαστή, δεν της εβγήκε σε καλό τέλος, στα υστερνά της βάλθηκε κι αυτή ν' αποσώνη τις κουβέντες, τα μαντάτα, και τις δουλειές των αλλωνών. Κ' επέρναε τον καιρό της να κρένη και να ξεστομίζη σχόλια για κάθε τι. Η μεγαλύτερη δουλειά της ήτον να λήη τραγουδάκια, να βγάζη παραγκώμια για τον καθένα.

Άμα έβγαينه το πουρνό απ' την Εκκλησιά, από τη στερνή φορά που είχε ξαναρχίσει να πηγαίνη, το έστρων' εκεί στα σκαλοπατάκια, όχι μακριά απ' το σπίτι της, κ' έπιανε λακριντί με τις γειτόνισσες. Τις καθημερινές έκανε και τη ρόκα της, εδούλευε κ' η γλώσσα της, σαν να έκαναν ζευγάρι τα δυο. Τις Κυριακές, που έβλεπε και πλειότερον κόσμο (γιατί το στενό κατηφορικό καλδερίμι ήτον πρώτο σοκάκι κατά το γιαλό, δίπλα στην πιάτσα) άλεθε το διπλό η γλώσσα της.

Αν έβλεπε κανένα μαραγκόν του ταρσανά στολισμένον, με γαλάζια γυαλιστερή βράκα, με το φέσι κατακόκκινο, και μακριά φούντα, έλεγε: «Κόρδα¹⁴ και φούντα, και τ' άσπρα, που `ν' τα;»

Αν επερνούσε καμμιά νιόνυφη, με ολόχρυσα κεντήματα και ποδογύρια¹⁵, που η κορμοστασιά της δεν της εφάινεταν τόσο νόστιμη: «Τι τέμπλα¹⁶, τι ανέμη¹⁷, θα πα; Κουρμαντέλα, να μην αβασκαθή, το κορμί της!...»

Αν ήτον κοντή και χωρίς μέση: «Τι κουβάρι είν' τούτο, μαθές; Πώς δεν την εξεδίπλωσε η μάννα της;...»

Αν ήτον καμμιά ψηλή κι άγαρμπη: «Δε σας φαίνεται σα μανάλι με τη λαμπάδα σπασμένη... που το πάει ο μάρμπ' Αναγνώστης μπροστά απ' τον παπά, που θα πη το “Σοφία, ορθοί”»;

Αν έβλεπε κανένα κορίτσι πολύ μαυρειδερό: «Την επάτησε στην μπογιά ου Αρούμ'ς» (παραγκώμι ενὸς βαφιά του τόπου).

¹² δικολάβος: πρακτικός δικηγόρος που ασκούσε το επάγγελμά του μόνο στα κατώτερα δικαστήρια.

¹³ στέρνα: κατασκευή, είδος χτιστής δεξαμενής, που χρησιμοποιείται για αποθήκευση υγρών, ιδίως νερού.

¹⁴ κόρδα: χορδή / τμήμα μοναστηριού

¹⁵ ποδογύρι: το κάτω μέρος του υφάσματος των γυναικείων ρούχων, που γυρίζει προς τα μέσα και γαζώνεται.

¹⁶ τέμπλο: εικονοστάσιο αρκετά ψηλό που χωρίζει το Άγιο Βήμα από τον κυρίως ναό.

¹⁷ ανέμη: όργανο της υφαντικής, με οριζόντια περιστρεφόμενη στεφάνη, γύρω από την οποία τεντώνουν τουλούπες (κούκλες) νήματος για να το τυλίξουν σε κουβάρι ή μασούρι· ροδάνι.

Αν επερνούσε κανένα ψηλό υποκείμενο: «Νύχτωσε, και δεν πρόφτασε να χτίσει άλλο μισό. Χρειάζεται σκαλωσιά να βάλει ο Αριφός» (παρατσούκλι του πρωτομάστορη, που σκάρωνε τα καράβια).

Καμπόσων ανθρώπων τη ζωή και τα πάθια, τα 'παιρνε «κουτουριάρικα»¹⁸, και τα 'χε σχεδόν μονοπώλιο, η γρια-Μορισίνα. Εκείν' η παροιμία που ακούσαμε απ' το στόμα της, «Τρεις οπ' σ' έχω», κτλ., ήταν μόνο συνέχεια χωρίς τέλος. Ένα χρόνο πριν, όταν είχε γίνει ο αρρεβώνας, του ίδιου τ' αντρόγυνο, είχε 'πει: «Τα όρνια παντρεύονται, και τα στοιχειά βλογιούνται...»

Μια βραδιά, προ χρόνων, όταν είχε βγη περίπατο ένα ζευγάρι αρρεβωνιασμένων, οπού οι μαννάδες και των δυο κάτι παλιά ψεγάδια είχαν, φαίνεται, στην υπόληψή τους, η γρια έξαφνα είχε ξεφωνίσει:

— Τι ταιριασμένο αντρόγυνο, να σ' πω!

— Σε τι είναι ταιριασμένο, θεια-Μορισώ; την ερώτησαν.

— Να πλια, π.....ς γυιος, και π.....ς δυχατέρα, απήντησεν η γερόντισσα.

Μια χρονιά, είναι τώρα πολὺς καιρός, ο καινούργιος δήμαρχος που είχε γίνει στο χωριό, θέλοντας να νεωτερίσει, ξώδεψε ολίγες χιλιάδες του Δήμου του φτωχού, για να κάμη λέει «αρτεσιανὰ φρέατα». Ύστερ' απ' ολίγους μήνες, τα ψευτοπήγαδα χάλασαν, κ' έγιναν άχρηστα. Η θεια-Μορισίνα, πήγ' ένα βράδυ να γεμίση το κανατάκι της, σ' έν' απ' αυτά, και δεν ήυρε νερό στάλα.

— Παλαβώσανε και τα φτιάσανε; παλαβώσανε και τα χαλάσανε; είπε.

Θαρρώ πως αυτό ήταν το απόφθεγμά της το τελευταίο. Ύστερ' απ' ολίγο, σχωρέθηκε.

(*Η αποσώστρα*, 1905)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε τα τέσσερα δευτερεύοντα πρόσωπα της αφήγησης (**12 μονάδες**)

α.2. Να καταγράψετε δύο σημεία αλλαγής του χρόνου της αφήγησης (**8 μονάδες**)

α.3. Να επισημάνετε τον αφηγητή του κειμένου και τη σχέση του με τα άλλα πρόσωπα της ιστορίας. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να περιγράψετε το χαρακτήρα της βασικής ηρωίδας του διηγήματος. (**20 μονάδες**)

β.2. Να διακρίνετε σε ποιο κοινωνικό στερεότυπο ανταποκρίνεται. (**5 μονάδες**)

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹⁸ απερίσκεπτα, στην τύχη, χωρίς υπολογισμό ή προγραμματισμό.

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΝΙΚΗΦΟΡΟΣ ΒΡΕΤΤΑΚΟΣ (1912-1991)

Μεγαλυνάρι (απόσπασμα)

Τ' όνομά σου: ρινίσματα ήλιου.
Τ' όνομά σου: τοπίο χωρισμένο με χρώματα.
Τ' όνομά σου: αγιόκλημα αναρριχώμενων άστρων.
Τ' όνομά σου: δυο δρυς που το ουράνιο τόξο στηρίζει
τις άκρες του.
Τ' όνομά σου: ένας ψίθυρος απ' αστέρι σε αστέρι
Τ' όνομά σου: ομιλία δυο ρυακιών μεταξύ τους.
Τ' όνομά σου: μονόλογος ενός πεύκου στο Σούνιο.
Τ' όνομά σου: ένα ελάφι βουλιαγμένο ως το γόνατο σε μια
άμπωτη ήλιου.
Τ' όνομά σου: ροδόφυλλο σ' ενός βρέφους το μάγουλο.
Τ' όνομά σου: πεντάγραμμο στις κεραίες των γρούλλων.
Τ' όνομά σου: ο ηνίοχος στην άμαξα του ήλιου.
Τ' όνομά σου: πορεία πέντε κύκνων που σέρνουν την πούλια
μεσουράνα.
Τ' όνομά σου: Ειρήνη στα κλωνάρια του δάσους.
Τ' όνομά σου: Ειρήνη στους δρόμους των πόλεων.
Τ' όνομά σου: Ειρήνη στις ρότες των πλοίων.
Τ' όνομά σου: ένας άρτος, βαλμένος στην άκρη της γης,
που περίσσεψε.
Τ' όνομά σου: αέτωμα περιστεριών στον ορίζοντα.
Τ' όνομά σου: αλληλούϊα πάνω στο Έβερεστ.

(Οδοιπορία. Ποιήματα 1929-1957)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα παραδοσιακό ή μοντέρνο ως προς τη μορφή. **(5 μονάδες)**
- α.2.** Να επισημάνετε στο κείμενο τέσσερα (4) βασικά γνωρίσματα που να τεκμηριώνουν την απάντησή σας στο α1. **(10 μονάδες)**
- α 3.** Τα μεγαλυνάρια στην εκκλησιαστική γλώσσα είναι τροπάρια που αρχίζουν με τη φράση «μεγάλυνον, ψυχή μου». Γιατί κατά τη γνώμη σας επέλεξε ο ποιητής να δώσει τον τίτλο «Μεγαλυνάρι» **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

- β.1.** Να βρείτε στο ποίημα τρεις (3) μεταφορές και δύο (2) προσωποποιήσεις **(10 μονάδες)**
- Β.2.** Να βρείτε τέσσερις (4) ακουστικές εικόνες στο ποίημα. **(8 μονάδες)**
- β.3.** Το ποίημα χρησιμοποιεί μια βασική επανάληψη και μια δευτερεύουσα. Να τις επισημάνετε. **(2 μονάδες)**

β.4. Να σχολιάσετε τον ρόλο της διπλής τελείας που συνοδεύει τη βασικά επαναλαμβανόμενη φράση. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ (1890-1953)

Η αγάπη

Δεν ωφελεί να καρτεράς όρθιος στην πόρτα του σπιτιού
και με τα μάτια στους νεκρούς τους δρόμους στηλωμένα:
-αν είναι νάρθει, θε να 'ρθεί δίχως να νιώσεις από πού
και, πίσω σου πλησιάζοντας με βήματα σβησμένα,

θε να σου κλείσει απαλά με τ' άσπρα χέρια της τα δυο
τα μάτια που κουράστηκαν τους δρόμους να κοιτάνε
κι όταν, γελώντας, να της πεις θα σε ρωτήσει:... Ποια 'μαι εγώ;
απ' της καρδιάς το σκίρτημα θα καταλάβεις ποια 'ναι.

Δεν ωφελεί να καρτεράς: αν είναι να 'ρθει θε να 'ρθεί.
Κλειστά όλα να 'ναι, θα τη δεις άξαφνα μπρος σου να βρεθεί
κι ανοίγοντας τα μπράτσα της πρώτη θα σ' αγκαλιάσει

ειδέ κι αν έχεις φωτεινό το σπίτι για να τη δεχτείς
και, σαν φανεί, τρέξεις σ' αυτήν και μπρος στα πόδια της συρθείς,
αν είναι να 'ρθει, θε να 'ρθεί - αλλιώς θα προσπεράσει!...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ποίηση. Να εξηγήσετε γιατί. **(10 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τη μορφή της ομοιοκαταληξίας που υπάρχει στο ποίημα και τον αριθμό των στίχων κάθε στροφής. **(10 μονάδες)**

α.3. Το ποίημα ανήκει στη μορφή του сонέτου. Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας να εντοπίσετε ποιο είναι το κύριο χαρακτηριστικό αυτής της ποιητικής μορφής. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β1. Να εντοπίσετε τις εικόνες που υπάρχουν στο ποίημα. **(10 μονάδες)**

β2. Να εντοπίσετε τις επαναλήψεις που υπάρχουν μέσα στο ποίημα και να τις ερμηνεύσετε. **(10 μονάδες)**

β3. Η γλώσσα του ποιήματος είναι απλή καθομιλουμένη χωρίς ακρότητες, αλλά μιας παλαιότερης εποχής. Να σημειώσετε πέντε (5) λέξεις/εκφράσεις που δεν συνηθίζονται σήμερα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΠΑΛΑΜΑΣ ΚΩΣΤΗΣ (1859-1943)

Ανατολή

Γιαννιώτικα, σμυρνιώτικα, πολίτικα,
μακρόσυρτα τραγούδια ανατολίτικα,
λυπητερά,
πώς η ψυχή μου σέρνεται μαζί σας!
Είναι χυμένη από τη μουσική σας
και πάει με τα δικά σας τα φτερά.

Σας γέννησε και μέσα σας μιλάει
και βογγάει και βαριά μοσκοβολάει
μια μάννα· καίει το λάγνο της φιλί,
κι είναι της Μοίρας λάτρισσα και τρέμει,
ψυχή όλη σάρκα, σκλάβα σε χαρέμι,
η λαγγεμένη¹ Ανατολή.

Μέσα σας κλαίει το μαύρο φτωχολόι,
κι όλα σας, κι η χαρά σας, μοιρολόι
πικρό κι αργό·
μαύρος, φτωχός και σκλάβος και ακαμάτης,
στενόκαρδος, αδούλευτος, — διαβάτης
μ' εσάς κι εγώ.

Στο γιαλό που τού φύγαν τα καΐκια,
και του μείναν τα κρίνα και τα φύκια,
στ' όνειρο του πελάου και τ' ουρανού,
άνεργη τη ζωή να ζούσα κι έρμη,
βουβός, χωρίς καμιάς φροντίδας θέρμη,
με τόσο νου,

όσος φτάνει σα δέντρο για να στέκω
και καπνιστής με τον καπνό να πλέκω
δαχτυλιδάκια γαλανά·
και κάποτε το στόμα να σαλεύω
κι απάνω του να ξαναζωντανεύω
τον καημό που βαριά σάς τυραννά

κι όλο αρχίζει, γυρίζει, δεν τελειώνει.
Και μια φυλή ζει μέσα σας και λιώνει
και μια ζωή δεμένη σπαρταρά,
γιαννιώτικα, σμυρνιώτικα, πολίτικα,

¹ λαγγεμένη: γεμάτη ερωτικό πάθος

μακρόσυρτα τραγούδια ανατολίτικα,
λυπητερά.

(από το *K' έχω από σας μια δόξα να ζητήσω*, Ερμής 2001)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να εντοπίσετε τα εξωτερικά-μορφικά γνωρίσματα του ποιήματος ως προς:

- το μέτρο
- την ομοιοκαταληξία
- τις στροφικές ενότητες **(12 μονάδες)**

α.2. Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας να προσδιορίσετε αν το ποίημα εντάσσεται στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση. **(5 μονάδες)**

α.3. Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β

β.1. Να επισημάνετε τη βασική επανάληψη που κυριαρχεί στο ποίημα. Να αναφέρετε τις στροφές στις οποίες την εντοπίζετε και να σχολιάσετε τη λειτουργία της. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε στο κείμενο πέντε (5) μεταφορές. **(5 μονάδες)**

β.3. Να αναφέρετε πέντε (5) λέξεις ή εκφράσεις με τις οποίες αποδίδεται το πάθος που κυριαρχεί στα τραγούδια για τα οποία μιλάει το κείμενο. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου

Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ (1859 -1943)

Θέλω να χτίσω ένα σπιτάκι

Θέλω να χτίσω ένα σπιτάκι
στη μοναξιά και στη σιωπή.
Ξέρω μια πράσινη ραχούλα...
Δε θα το χτίσω εκεί.

Ξέρω στη χώρα τη μεγάλη
τον πλούσιο δρόμο τον πλατύ,
με τα παλάτια και τους κήπους...
Δε θα το χτίσω εκεί.

Ξέρω το πρόσχαρο ακρογιάλι,
όλο το κύμα το φιλεί,
κρινόσπαρτη είναι η αμμουδιά του...
Δε θα το χτίσω εκεί.

Ατέλειωτη τραβάει μια στράτα,
σκίζει μια χέρσα απλοχωριά,
σκληρά τη δέρνει το αγριοκαίρι
κι ο λίβας τη χτυπά.

Μια στράτα χλιοπατημένη,
τον καβαλλάρη νηστικό,
τον πεζοδρόμο διψασμένο
θάφτει στον κουρνιαχτό.

Εκεί το σπίτι μου θα χτίσω
με μια βρυσούλα στην αυλή,
πάντα η γωνιά του θα καπνίζει
κι η θύρα του θα'ναι ανοιχτή.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Να χαρακτηρίσετε τις στροφές του ποιήματος ως προς τον αριθμό των στίχων και να βρείτε ποιοι στίχοι ομοιοκαταληκτούν, αν υπάρχει ισοσυλλαβία μεταξύ των στίχων και ποιο είναι το μέτρο του ποιήματος. **(20 μονάδες)**

α2. Με βάση την προηγούμενη απάντησή σας να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

β1. Να εντοπίσετε πέντε (5) μεταφορές που υπάρχουν στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

β2. Οι τρεις πρώτες στροφές τελειώνουν με μια άρνηση «δεν...» . Τι εξυπηρετεί αυτή η επανάληψη; **(10 μονάδες)**

β3. Να εντοπίσετε τρεις (3) λέξεις του ποιήματος που μας θυμίζουν τον κόσμο της υπαίθρου και δύο (2) σύνθετες λέξεις. Με βάση τα προηγούμενα να χαρακτηρίσετε τη γλώσσα του Παλαμά. **(10 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΝΕΣΤΗΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ

Μην απορείς, μητέρα

Μην απορείς, μητέρα, μην τρομάζεις
τούτα τα ποιήματα διαβάζοντας. Θα τα βρίσκεις, βέβαια,
λίγο στενάχωρα, σάμπως να θέλουν
από τις λέξεις μέσα να βγουν. Ίσως, ακόμα,
το γιο σου μέσα τους να μην αναγνωρίζεις. Κι όμως
δικά του είναι, μητέρα· αυτόν εικονίζουν.
Πάσχουν κι αυτά όπως κι αυτός από ασφυξία,
χάνονται μέσα τους, γυρίζουν, επιστρέφουν,
πάσχουν να βγουν από τις λέξεις όπως κι εκείνος
πάσχει να βγει από το πετσί του μέσα.

Μην απορείς, μητέρα, μην τρομάζεις· προ παντός
μη σε κυριέψει απελπισία· κάτι στηρίζει
το γιο σου, που εσύ δε βλέπεις:
μέσα του, από τα πόδια ως την κορφή, είναι μια κολόνα
που τον στυλώνει, τον κρατά μ' όρθιο το κεφάλι,
που τον ψυχώνει, βήμα με βήμα, αγκώνα με αγκώνα,
μέσ' απ' ερείπια ν' ανοίγει δρόμο και να προχωράει.

(Περιγραφή εξώσεως, 1960)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α.1.** Να εξετάσετε αν στο ποίημα υπάρχουν ομοιόμορφες στροφές, ισοσυλλαβία στίχων και ομοιοκαταληξία. **(15 μονάδες)**
- α.2.** Με βάση τις προηγούμενες απαντήσεις σας να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
- α.3.** Να σχολιάσετε τον τίτλο του ποιήματος σε σχέση με το περιεχόμενο. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β.1.α.** Να βρείτε ποια μεταφορά κυριαρχεί στην πρώτη στροφή και να διακρίνετε ποια ομοιότητα σηματοδοτεί μεταξύ ποιημάτων και ποιητή. **(5 μονάδες)** β. Να εντοπίσετε τη μεταφορά της δεύτερης στροφής. **(5 μονάδες)**
- β.2.** Να επισημάνετε τα ασύνδετα σχήματα λόγου του ποιήματος και να σχολιάσετε τη λειτουργία τους. **(10 μονάδες)**
- β.3.** Να βρείτε μια λέξη ή φράση του ποιήματος που θεωρείτε αντιλυρική ή αντιποιητική και να δικαιολογήσετε την επιλογή του ποιητή. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄

Ενότητα: «Τα φύλα στη Λογοτεχνία»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ (1881-1962)

Πίσω από τη βιτρίνα (απόσπασμα)

[...]

Μόλις ο κυρ Θόδωρος έφτασε το μεσημέρι σπίτι του, φορτωμένος το δίχτυ με τα ψώνια, πήγε ίσια στο εργαστήρι της γυναίκας του και από την πόρτα τη ρώτησε σα ν' ανυπομονούσε:

«Ε, το λοιπόν τι απόγινε, τέλειωσε, Ερασμία;»

Η Ερασμία, που έραβε στη μηχανή, τα κορίτσια είχαν φύγει, σταμάτησε το γάζωμα, σήκωσε το κεφάλι και τ' αποκρίθηκε γελαστή:

«Εν τάξει, Θόδωρε, τέλειωσε».

«Μπράβο... Δόξα σοι ο Θεός».

«Ήρθε να μου το πει, και βγήκε. Όπου να 'ναι έρχεται».

«Έφερα μπριτζόλες χοιρινές... αλλά μη σηκώνεσαι, θα τις φτιάξω εγώ... κάνε τη δουλειά σου...»

«Όχι, εγώ θα τις φτιάξω. Να ξεμουδιάσουν και τα πόδια μου. Από το πρωί κάθομαι».

Και τράβηξαν μαζί στην κουζίνα.

«Πώς φαινόταν; Ήτανε ευχαριστημένος;» εξακολούθησε να τη ρωτά ο κυρ Θόδωρος αδειάζοντας το δίχτυ, ενώ η Ερασμία έβαζε την ποδιά της κουζίνας κι ανασκούμπωσε τα μανίκια της.

«Ευχαριστημένος; Όχι. Αυτό, μου είπε, γένηκε για τον τύπο. Τίποτα άλλο».

«Σωστά». Σώπασαν κι ύστερα από λίγο ξαναρώτησε: «Ούτε είπε αν θα μας αφήκει να πάει με τον πατέρα του;»

«Να μας αφήκει;» Κι η Ερασμία ένοιωσε σαν διά μιας η καρδιά της να 'παψε να δουλεύει, και κόπηκαν τα γόνατά της.

Να τους αφήκει; Μα ναι, πώς δεν το συλλογίστηκε; Σωστά. Τώρα μπορούσε μια χαρά να τους αφήκει. Τώρα έχει τον πατέρα του, τον παντοδύναμο κομματάρχη, με το τρανό συγγενολόι και το μεγάλο όνομα... Να βρει κοντά του όσα στερήθηκε. Να προχωρέσει στην κοινωνία, με τα μέσα που διαθέτει η φαμελιά του πάππου προς πάππου...[...]

Και τότε άρχεψαν να κυλούν τα δάκρυά της εκεί καθώς έπλενε τα πιάτα. Γιατί στάθηκε τόσο άτυχη; Άτυχη; Άτυχη γιατί ο γιος της δε θα 'ναι [...], χωρίς όνομα, χωρίς θέση στην κοινωνία; Άτυχη, γιατί θα μπορέσει να προχωρέσει στη ζωή; Ωστε έτσι ήθελε; Να πληρώσει ο Γιωργάκης τις δικές της αμαρτίες; Γιατί πήγε ν' αγαπήσει ένα αρχοντόπουλο, αυτή η μοδιστρούλα, το φτωχοκόριτσο; Έλπισε ποτέ να την κάμει γυναίκα του ο Σαρής; Κι ό,τι γένηκε σήμερα δεν είναι από τις μεγαλύτερες χαρές απ' όσες μπορούσε να περιμένει;

...Θυμάται τα περασμένα... Θυμάται την πίκρα της εγκατάλειψης... την απονιά του... τη σκληρότητά του... Όνειρα της νιότης... σκέδια για το μέλλον... όλα ήρθε σαν το ληστή και της τα ρήμαξε... Την αποζημίωσε ο Γιωργάκης... Θυμάται το μαιευτήριο, όταν για πρώτη φορά πήρε το μωρό στην αγκαλιά της... Ντροπή, μετανοιωμός, πίκρες, όλα διαλύθηκαν... Θυμάται όταν βγήκε από την πόρτα, και είδε το ανοιξιιάτικο πρωινό,

όλο φως, και την πλατειά λεωφόρο. Τι όμορφος της φάνηκε ο κόσμος και, πόσο πλούσια και γλυκειά η ζωή... Είχε τη δουλειά της... Δεν είχε κανένα ανάγκη... κι όταν ύστερα από λίγα χρόνια παρουσιάστηκε και τούτος ο άγιος άνθρωπος και τη ζήτησε. Ήθελε να φτιάξει σπιτικό, να νοικοκυρευτεί... δε μπορούσε πια να ζει μαγκούφης και μοναχός... κι αγάπησε το Γιωργάκη, και ο Γιωργάκης τον αγάπησε και ζούσανε ευτυχισμένοι κι οι τρεις...[...]

(Κρίσιμες στιγμές, Αθήνα, 1953)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να αναφέρετε τα πρόσωπα της ιστορίας και τις σχέσεις με τις οποίες συνδέονται. **(15 μονάδες)**
- α2.** Να εντοπίσετε το χώρο στον οποίο διαδραματίζεται κυρίως η ιστορία. **(4 μονάδες)**
- α3.** Να επισημάνετε τα τρία χρονικά επίπεδα της αφήγησης. **(6 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

β

- β1.** *Να πληρώσει ο Γιωργάκης τις δικές της αμαρτίες; Γιατί πήγε ν' αγαπήσει ένα αρχοντόπουλο, αυτή η μοδιστρούλα, το φτωχοκόριτσο; Έλπισε ποτέ να την κάμει γυναίκα του ο Σαρρής;:* Να σχολιάσετε το απόσπασμα λαμβάνοντας υπόψη τα κοινωνικά στερεότυπα στα οποία αναφέρεται η ηρωίδα. **(12 μονάδες)**
- β2.** Να επισημάνετε το γεγονός το οποίο έχει επηρεάσει τη ζωή της ηρωίδας. **(4 μονάδες)**
- β3.** Να καταγράψετε τις εναλλαγές στα συναισθήματα της ηρωίδας, όπως αυτές αναφέρονται στην τελευταία παράγραφο του κειμένου και να τις συνδέσετε με τις τρεις αντίστοιχες περιόδους της ζωής της. **(9 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ: 25 ΜΟΝΑΔΕΣ

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ τάξη Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΤΕΛΛΟΣ ΑΓΡΑΣ (1899-1944)

Αποβραδυνό κουβεντολόγι

*Et puis, l'orgue s'eloigne,
et puis, c'est le silence¹.*
VERLAINE

Πέρασε δίχως συντροφιά
κι η Κυριακή στο σπίτι·
βούλες στους τοίχους έριξε
το δείλι απ' το φεγγίτη.

Κι ήρθε του δρόμου τ' όργανο²
βαθειά πολύ απ' τα ξένα
να δέσει με την έρημη
καρδιά τα περασμένα,

να κάμει ακόμα πιότερο
καθημερινές τις σχόλες³
–και πήρε πόλκες⁴ ο άνεμος,
ρομάντζες⁵, βαρκαρόλες⁶.

Μάγια σα νάταν του Καιρού,
βγαΐναν οι νότες, ίδια
με ζόρκια, με καλέσματα
και μαγικά αντικλείδια.

Ήχος γλυκός κι αγύριστος
–που το σκοπό του χάνω–
τριγύριζε στα τέλια⁷ του
και στα κλειδιά⁸ του απάνω,

κι έλεγε, στ' άψυχα, τ' απλά
κι ασάλευτα –αγιασμένα–
γι' άγραφες λύπες, άγραφες

¹ μετάφραση: Κι ύστερα, το αρμόνιο απομακρύνεται, κι ύστερα πέφτει σιωπή...

² Κι ήρθε του δρόμου τ' όργανο: Ο στίχος παραπέμπει στους πλανόδιους οργανοπαίκτες που περιφέρονταν στις γειτονίες τ' απογεύματα, συνήθως Κυριακών και αργιών, παίζοντας μουσική

³ σχόλη: η αργία

⁴ πόλκα: μουσική παλιού ευρωπαϊκού χορού

⁵ ρομάντζα: τρυφερό τραγούδι

⁶ βαρκαρόλα τραγούδι ερωτικό που τραγουδιέται σε βάρκα

⁷ τέλια: χορδές

⁸ κλειδιά: εξαρτήματα μουσικών οργάνων

χαρές και πάθη ξένα...

Κι ύστερα – στάση· κι η ήρεμη
η ψυχή γλυκά εκοιμήθη
σα νάειπε, νάειπε, νάκλαιγε,
και σα να προσευχήθη.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το «Αποβραδυνό κουβεντολόγι» εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε στο ποίημα τέσσερα (4) μορφικά χαρακτηριστικά που επαληθεύουν την απάντηση που δώσατε παραπάνω. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

β

β.1. Να επισημάνετε στο ποίημα δύο (2) μεταφορές, μία (1) παρομοίωση, μία (1) προσωποποίηση και μία (1) ακουστική εικόνα **(5 μονάδες)**.

β.2. Στο ποίημα επικρατεί μια διάχυτη μελαγχολική ατμόσφαιρα. Να εντοπίσετε τέσσερεις (4) διαφορετικούς στίχους ή φράσεις του ποιήματος στους οποίους διαγράφεται, κατά τη γνώμη σας, σαφέστερα η ατμόσφαιρα αυτή. **(10 μονάδες)**

β.3. Λαμβάνοντας υπόψη ότι ο τίτλος του ποιήματος είναι «Αποβραδυνό κουβεντολόγι», να προσπαθήσετε να εντοπίσετε ποιος «κουβεντιάζει» και σε ποιον απευθύνεται. **(5 μονάδες)** Να επαληθεύσετε την απάντησή σας με αναφορές στο ποίημα. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ (1879-1932)

Το πάρκο

Το χαρούμενο πάρκο είχε πάρει
μες στ' αξένοιαστο εκείνο πρωί
μια ομορφιά γιορτινή και μια χάρη
που ξανά δε μπορεί να τη βρει.

Πέρα ως πέρα των φύλλων γλιστρούσαν
οι σκιές, μες στο φως τ' απαλό,
και περνούσαμε εμείς και φιλούσαν
σιγανά το γυμνό σου λαιμό.

Τι γιορτή που ήταν κείνη! Σαλεύαν
τα κλωνάρια κι οι σπίνοι ψηλά,
όσα λέγαμε οι σπίνοι τα κλέβαν
και τα κάναν τραγούδια τρελά.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα εντάσσεται, κατά τη γνώμη σας, στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες).**

α.2. Να βρείτε τέσσερα (4) χαρακτηριστικά της μορφής του ποιήματος που επαληθεύουν την απάντηση που δώσατε στο ερώτημα α.1. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

β.

β.1. Να εντοπίσετε στο ποίημα μία (1) μεταφορά, δύο (2) προσωποποιήσεις, μία (1) οπτική και μία (1) ακουστική εικόνα. **(10 μονάδες).**

β.2. *Τι γιορτή που ήταν κείνη!* Τι δηλώνει το θαυμαστικό στο τέλος του στίχου; **(5 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε τους στίχους στους οποίους παρατηρείται άμεση εμφάνιση του ερωτικού στοιχείου. **(5 μονάδες).** Σε αντίθεση με το υπόλοιπο ποίημα, ο ποιητής χρησιμοποιεί το πρώτο πληθυντικό ρηματικό πρόσωπο μόνο σε δύο (2) στίχους του ποιήματος. Ποιοι είναι αυτοί οι στίχοι; **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία
Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Γενικού Λυκείου
Ενότητα: «Παράδοση και Μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΛΕΙΒΑΔΙΤΗΣ ΤΑΣΟΣ (1922-1988)

Το υπόγειο

Αν άρχιζε ο Θεός μια μέρα να μετράει όσα έφτιαζε,
άστρα, πουλιά, σπόρους, βροχές, μητέρες, λόφους,
θα τέλειωνε ίσως κάποτε. Εγώ κάθομαι εδώ, ολομόναχος,
μέσα σε τούτο το υγρό υπόγειο, έξω βρέχει,
και μετρώ τα σφάλματα που έκανα, τις μάχες που έδωσα,
τις δίψες, τις παραχωρήσεις,
μετρώ τις κακίες μου, κάποτε θαυμαστές, τις καλοσύνες μου
συχνά επηρμένες, μετρώ, μετρώ, δίχως ποτέ μου
να τελειώνω — α, εσείς,
εσείς ταπεινώσεις, αλτήρες της ψυχής μου,
βαθύ, θρεπτικό ψωμί, αιώνιε πόνε μου,
όλη η δροσιά του μέλλοντος τραγουδάει μες στις κλειδώσεις μου
την ίδια ώρα που μου στρίβει το λαρύγγι η πείνα χιλιάδων
φτωχών προγόνων,
κι ω ήττες, συντρόφισσές μου, που μέσα σε μια στιγμή
με λυτρώσατε απ' τους αιώνιους φόβους της ήττας.

Είμαι κι εγώ ένας Θεός μες στο δικό του σύμπαν, σε τούτο
το υγρό υπόγειο, έξω βρέχει,
ένα σύμπαν ανεξιχνίαστο κι ανεξάντλητο κι απρόβλεπτο,
ένας Θεός καθόλου αθάνατος,
γι' αυτό και τρέμοντας από έρωτα για κάθε συγκλονιστική
κι ανεπανάληπτη στιγμή του.

(από την *Ποίηση. Τόμος Πρώτος 1950-1966*, Κέδρος 1985)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

- α1.** Να χαρακτηρίσετε το ποίημα ως παραδοσιακό ή μοντέρνο. **(5 μονάδες)**
α2. Να δικαιολογήσετε την προηγούμενη απάντησή σας αναφέροντας τρία (3)
μορφικά χαρακτηριστικά. **(15 μονάδες)**
α3. Να σχολιάσετε τον τίτλο σε σχέση με το περιεχόμενο του ποιήματος. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

β

- β1.** Να επισημάνετε πέντε (5) εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο ποιητής
(μεταφορές, προσωποποιήσεις κ.ά.). **(5 μονάδες)** Να τα χαρακτηρίσετε και να
ερμηνεύσετε τη λειτουργία τους. **(5 μονάδες)**
β2. Να περιγράψετε την εικόνα του ποιήματος που συνδέεται με το «εγώ». **(3**
μονάδες) Πώς την ερμηνεύετε; **(4 μονάδες)**
β3. Να εντοπίσετε την εναλλαγή ανάμεσα στο α΄ και στο β΄ πρόσωπο και να
εξηγήσετε γιατί συμβαίνει. **(8 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ:25

Μάθημα: Νέα Ελληνική Λογοτεχνία

Τάξη: Α΄ Ημερήσιου Λυκείου

Ενότητα: «Παράδοση και μοντερνισμός στη νεοελληνική ποίηση»

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

MARIA ΠΟΛΥΔΟΥΡΗ (1902-1930)

Αχ, η καρδιά μου...

Αχ, η καρδιά μου νοσταλγεί,
τώρα που φεύγει η μέρα,
το ροδινό ξημέρωμα,
τον ήλιο, τον αιθέρα.

Τα παιδικά χαμόγελα,
το κύμα που απαντούσε
στο φλοίσβημα¹ της πρόσχαρης
φωνούλας μας που αχούσε.

Τη βάρκα που λικνίζονταν
στη μέθη μας του ονείρου,
το αβρό τραγούδι που έσμιγε
τη σιγαλιά του απείρου.

Τη χαραυγή που ρόδιζε
τα σεντεφένια² πλάτια,
την πεθυμιά την άχραντη³
στ' αγγελικά μας μάτια.

Αχ, η καρδιά μου νοσταλγεί,
τώρα που η μέρα σβήνει,
της ομορφιάς το πέρασμα,
τη νιότη που μ' αφήνει.

Οι τρίλιες που σβήνουν, 1928

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

α

α.1. Το ποίημα ανήκει στην παραδοσιακή ή στη μοντέρνα ποίηση; **(5 μονάδες)**

α.2. Να εντοπίσετε τέσσερα (4) γνωρίσματα της μορφής του που επαληθεύουν την απάντηση που δώσατε στην προηγούμενη ερώτηση. **(20 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25

¹ ήχος από μικρά κύματα που χτυπούν στην ακτή

² μαργαριταρένια

³ αμόλυπτη, αγνή

β

β.1. Να βρείτε στο κείμενο τρεις (3) μεταφορές και δύο (2) προσωποποιήσεις. **(10 μονάδες)**

β.2. Να βρείτε πέντε (5) ονοματικά σύνολα (επίθετα +ουσιαστικά) στο κείμενο. **(10 μονάδες)**

β.3. Να εντοπίσετε το σχήμα της επανάληψης και να σχολιάσετε τη λειτουργία του. **(5 μονάδες)**

ΣΥΝΟΛΟ ΜΟΝΑΔΩΝ: 25